

ERDAL SEYİS	T.C MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI TÜRK İSLÂM EDEBİYATI BİLİM DALI TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA MANZÛM İLMİHÂLLER VE MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ Yüksek Lisans Tezi ERDAL SEYİS İstanbul, 2015	İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI / TÜRK İSLÂM EDEBİYATI BİLİM DALI	İSTANBUL, 2015
-------------	--	---	----------------

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK-İSLÂM EDEBİYATI BİLİM DALI

**TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA MANZÛM İLMİHÂLLER
VE
MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDİ**

Yüksek Lisans Tezi

ERDAL SEYİS

Tez Danışmanı

Prof. Dr. MUSTAFA İ. UZUN

İstanbul 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı TÜRK-İSLAM EDEBİYATI Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ERDAL SEYİS'nin TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA MANZÛM İLMİHÂLLER VE MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 08.01.2015 tarih ve 2015/01-13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 05.06.2015

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. MUSTAFA İSMET UZUN
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. HASAN AKSOY
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. METİN YURDAGÖR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA MANZÛM İLMİHÂLLER VE MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDİ

Erdal SEYİS

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslâm Tarihi ve Sanatları
Türk-İslâm Edebiyatı

Danışman: Prof. Dr. Mustafa İ. UZUN

2015

“*Türk İslâm Edebiyatında Manzûm İlmihâller ve Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*” adlı çalışmamızda giriş bölümünde ilmihâller ve ilmihâlin tarihi süreci genel bir bakış açısıyla anlatıldıktan sonra Türk İslâm Edebiyatı’nda bazı manzûm ilmihâller tanıtılmıştır. Birinci bölümde Cecelî İbrâhim Efendi’nin hayatı ve eserleri, ikinci bölümde *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi* ve üçüncü bölümde eserin metni ele alınmıştır.

Bu çalışmamızda esas olarak Cecelî İbrâhim Efendi’nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, XVIII. yüzyılda kaleme alınmış olan eserin tenkitli metni hazırlanarak muhtevâ, dil ve edebî bakımdan incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk-İslâm Edebiyatı, Manzûm ilmihâller, Cecelî İbrâhim Efendi, Manzûme-i Cecelî İbrâhim Efendi.

ABSTRACT

Graduation Thesis

IN VERSE CATECHISMS IN TURKISH ISLAMIC LITERATURE AND MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ

Erdal SEYİS

Marmara University
The Institute of Social Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa İ. UZUN

2015

In our study named “*Türk İslâm Edebiyatında Manzûm İlmihâller ve Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*”, after describing catechisms and the historical process of catechisms with a general perspective, in the introduction, some in verse catechisms were introduced to Turkish İslamic Literature. In chapter one is about Cecelî İbrâhîm Efendi’s life and his works, in second chapter is about *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi* and in third chapter, was investigated text of the his work.

In our study, informations were given mainly about the life of the Cecelî İbrâhîm Efendi and the his works by prepairing critical edition text of the his work, which was written in the 18th century, and the point of view of contents, language and literary were investigated.

Key Words: Turkish Islamic Literature, In verse catechisms, Cecelî İbrâhîm Efendi, Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi.

ÖNSÖZ

İslâm dininin muhtevasını ve kaynaklarını oluşturduğu Türk İslâm Edebiyatı'nda İslâm telîf anlayışının bir yansıması olarak her tür manzûm-mensûr eserde daima, besmeleden sonra Allâh ve Peygamber Efendimize saygı ve sevgi ibareleri yer almaktadır. Edebiyatımızda kaleme alınmış eserlerin başında ise esmâü'l-hüsnâlar, tevhîdler, münâcâtlar, na'atler, siyerler, mevlidler, hilyeler, mi'râciyeler gibi Allâh ve Peygamber Efendimiz ile ilgili konularda yazılmış olanlar gelmektedir. Genel olarak dinî, ahlakî ve tasavvufî eserler ile nasihata dair manzûm-mensûr kitaplarda da bu konularda yazılmış uzun kısa bir çok metin ortaya konulmuştur. Telîf edilen eserlerin çoğunluğu lirik olmakla beraber bir bölümü de didaktik mahiyette öğretici unsurlar içermektedir.

Özellikle dinî ve tasavvufî eserlerle fıkıh ve akâid alanındaki didaktik manzûmeler arasında müstakil ilmihâller oldukça fazladır. Bunların manzûm olanları kolay ezberlendiğinden çoğu eğitim maksadıyla kaleme alınmıştır. Ancak bu gibi metinler öncelikle fıkıh sahasını alâkadar ettiğinden, eski edebiyat çalışmalarında çoğu araştırmacıların dikkatini çekmediği gibi, didaktik oluşları sebebiyle edebiyat incelenmelerinde yeterince ilgi görmediklerini de söylemek mümkündür. Bu sebeple bu türden eserler üzerinde çalışmak daha çok Türk İslâm Edebiyatı alanına kalmış görünmektedir.

Türk İslâm Edebiyatı'nda telîf edilmiş bazı manzûm ilmihâl ve fikhî eserlere nispetle tezimize konu olan manzûme, hacim olarak büyük olmasa da muhtevası itibariyle oldukça geniştir. Çünkü ilmihâllerde yer alması geleneksellmiş görülen hemen hemen bütün konuların yanında ihtiva ettiği büyü, selem, sarf, müzâraa vb. gibi bazı konuları ele alması bakımından diğer manzûm ilmihâllerden ayrılmaktadır.

Çalışmamızda önce "Türk İslâm Edebiyatında Manzûm İlmihâller" hakkında kısa da olsa derli toplu bilgi vermeye çalıştık. Ancak ana konumuz, "*Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*" olduğundan tezin esasını İbrahim Efendi'nin eseri oluşturmaktadır.

Giriş kısmında ilmihâl kavramı tarihi süreçteki örnekleriyle izah edilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde incelemiş olduğumuz *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi* adlı ilmihâlin müellifini tanıtmak maksadıyla kendisi ve eserleri hakkında mahdud da olsa ulaşabildiğimiz bilgiler aktarılmıştır.

İkinci bölümde *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi* adlı eserin özelliği, muhtevâsı ve edebî yönü üzerinde durulmaktadır. Ayrıca eser medreselerde bir ders kitabı olarak okutulduğundan pek çok yazma ve matbû nüshası vardır. Bu sebeple kütüphanelerde mevcûdiyeti tesbit edilen matbû nüshaların ve yazmaların tavsîfi yapıldıktan sonra bunların şeceresi çıkartılmıştır. İncelememiz sırasında eserin, önce müellifi ve sonra da bazı şârihleri tarafından genişletildiği anlaşılmıştır. Bu yüzden orijinal ve sıhhatli bir metin tesbiti için metnin daha dikkatle araştırılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu konuda takip edilen metod, metin tesbitinde tutulan yol ve yazımına dair açıklamalar da bu bölümde yer almaktadır.

Üçüncü bölümde eserin tahkîkli metni sunulmuştur. Manzûmede bulunan bölüm/bâb başlıkları okuyuculara kitap hakkında genel bilgi vereceği düşüncesi yanı sıra bir fihrist özelliğine de sahip olduğundan, bu bölümde aktarılması faydalı bulunmuştur.

Son olarak yüksek lisans derslerinde kendilerinden istifâde ettiğim bütün hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Özellikle çalışmalarım sırasında metin ortaya koyma hususunda yakın ilgisini esirgemeyen Anabilim Dalı Başkanımız Sayın Prof. Dr. Hasan AKSOY Bey'e müteşekkirim. Ayrıca tez konumun belirlenmesinden çalışmanın nihâyetine kadar her aşamada bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, metnin doğru okunup doğru anlaşılmasında yapmış olduğu yardım ve tashihleriyle desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa İ. UZUN Bey'e şükranlarımı sunarım. Anabilim Dalımızın değerli öğretim üyeleri Yrd. Doç. Dr. Meliha Y. SARIKAYA Hanımefendi ile Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ Bey'e ayrı ayrı teşekkür ederim.

Erdal SEYİS

İstanbul 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA MANZÛM İLMİHÂLLER

1. <i>Manzûm Kudûrî Tercümesi</i> ; Gülşehrî	9
2. <i>Vikāye-nāme</i> ; Devletoglu Yûsuf.....	10
3. <i>Ravzatü 'l-İslâm</i> ; Âbidî	13
4. <i>Manzûm Vikāyetü 'r-Rivāye Tercümesi</i> ; Şemsi Paşa	15
5. <i>Ravzatü 'l-İmân</i> ; Halîl, Mustafa b. Yûsuf	17
6. <i>Manzûme Fî İlmi 'l-Hâl</i> ; Vidinli Sâ' dî Efendi	19
7. <i>Manzûm Vasiyyet-nāme</i> ; Birgivî Mehmed Efendî	20
8. <i>Manzûme-i Keydânî</i> ; İshak b. Hasan Tokâdî.....	22
9. <i>Manzûm Fıkıh Risâlesi</i>	24
10. <i>Manzûm İlmi-i Hâl</i> ; Ali Efendi.....	24
11. <i>Manzûm İlmi-i Hâl</i> ; Aczî.....	25
12. <i>Manzûm İlmi-i Hâl</i> ; Manastırlı Mehmed Rıfat Bey	26
13. <i>Manzûmetü'l-Fıkh</i> ; Kerîmî	27
14. <i>Manzûme-i Fıkh</i> ; Muhyiddîn b. Ebû Bekr el-Hanefî.....	29
15. <i>Gülzâr-ı Ma'nevî</i> ; İbrâhim Tennûrî.....	29
16. <i>Delîlü 'l-İbâd</i> ; Sofyavî Mehmed b. Sinânüddîn	31

17.	<i>Kitâbu Mesâ'ili's-salât</i> ; 'Ubeydullah Han	31
18.	<i>Şurûtu's-Salât</i> ; Mücellî	32
19.	<i>Mukaddimetü's-Salât</i> ; Selîm	34
20.	<i>Şurûtu's-Salât</i> ; Sa'îd	35

BİRİNCİ BÖLÜM

CECELÎ İBRÂHÎM EFENDİ HAYATI ve ESERLERİ

A)	HAYATI.....	37
B)	ESERLERİ	42
I.	<i>Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi</i>	42
II.	<i>Risâle-i Udhiyye</i>	48
III.	<i>Manzûme-i Ferâ'iz</i>	48
IV.	<i>el-Esmâ'ü'l-Hüsna Manzûmesi</i>	49
V.	<i>Fezâ'ilü'l-Mekke</i>	50

İKİNCİ BÖLÜM

MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDİ

I.	Anahatlarıyla Eserin Muhtevası	51
II.	Eserin Dil Özellikleri.....	56
III.	Eserin Edebî Özellikleri	57
IV.	Nüshaların Tavsîfi	61
V.	Şecerenin Oluşturulmasına Dair Açıklamalar	93
VI.	Metin Tespiti ve Yazımına Dair Açıklamalar	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ’NİN KARŞILAŞTIRMALI METNİ

I.	Metnin Başlıklarına Göre Eserde Yer Alan Konular	98
II.	Metinde Kullanılan Transkripsiyon Alfabesi	105
	MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ METNİ	106
SONUÇ		276
KAYNAKÇA		279
TIPKI BASIM		284
EKLER		382
LÜGATÇE		395

KISALTMALAR

ADÜ	: Adnan Menderes Üniversitesi (Aydın)
<i>a.g.e.</i>	: Adı geçen eser
<i>a.g.m.</i>	: Adı geçen makale
<i>a.g.md.</i>	: Adı geçen madde
<i>a.g.t.</i>	: Adı geçen tez
<i>a. mlf.</i>	: Aynı müellif
AÜ.	: Ankara Üniversitesi
b.	: Bin
BD.	: Bilim dalı
bkz.	: Bakınız
BAÜ	: Balıkesir Üniversitesi
c.	: Cilt
CÜ	: Cumhuriyet Üniversitesi (Sivas)
<i>DİA</i>	: Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
FEF	: Fen-Edebiyat Fakültesi
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
<i>İFD</i>	: İlahiyat Fakültesi Dergisi
İHK	: İl Halk Kütüphanesi
Ktp.	: Kütüphane, kütüphanesi
MSGSÜ	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
nr.	: Numara
s.	: Sayfa
sah.	: Tashîh
<i>SBD</i>	: Sosyal Bilimler Dergisi
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi (Isparta)
sy.	: Sayı
TAE	: Türkiyât Araştırmaları Enstitüsü

TDE. ABD.	: Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
TİB	: Temel İslam Bilimleri
thk.	: Tahkîk, neşir
ts./ty	: Tarihsiz/tarih yok
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
Üni.	: Üniversitesi
v.	: Vefatı
vb./vs.	: Ve benzeri/ Ve sâir
vr.	: Varak

GİRİŞ

Allâh, insanı yaratıp ona beyân¹ yani *açıklama yapma, düşünüp ifade etme* kabiliyeti lütfederek, sorumluluklarını bilip o doğrultuda bir hayat sürmesinde yardımcı olması için peygamberleri vasıtasıyla din göndermiştir. Ayrıca, Allâh düşünme, inanma, kendisine ibadet etme başta olmak üzere insanın enfüsî ve âfâkî dünyasına akseden davranışları konusunda ona yol göstererek, hayatına anlam ve amaç kazandırmıştır.

Rahmet ve hidâyet vesilesi olan İslâm dini, aynı zamanda edebiyatın muhtevâ ve kaynakları üzerinde etkili olmuştur. İslâm'ın hayata, bu hayatın, düşüncelerin ve hayallerin estetik bir anlayışla yazıya döküldüğü edebiyata etkisinin bir neticesi olarak Türk İslâm Edebiyatı'nda bir çok dinî konu ve tür ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında Allâh ve Rasûlü'nü konu alan türler gibi manzûm fikhî türler de teşekkül etmiştir. Bir çok âlim ve şâir, bu konularda eserler ortaya koymak üzere farklı edebî değerlerde kitaplar yazmış ve Allâh'ın emir ve yasaklarını anlatan manzûm veya mensûr eserler telîf ve tercüme etmiştir. Bunların içinde manzûm ilmihâllerin ayrı bir yeri vardır.

İlmihâl, Arapça “ilm” ve “hâl” kelimelerinden oluşmaktadır. “İlm”, “bilgi, öğrenme, bilgilenme, anlayış, idrâk”², “bilme, bir şeyin doğrusunu bilme, nazari bilgi”³ ve “bir nev'-i umûr hakkında olup okumakla tahsîl olunan ma'lûmât”⁴

¹ er-Rahmân 55/4.

² Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995, s. 590.

³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, İstanbul 2007, s. 428.

⁴ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul 1989, s. 947.

anlamlarındadır. “Hâl” ise “*oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, durum*”⁵ ve “*vaziyet*”⁶ mânalarını taşımaktadır. Sözlükte “davranış bilgisi, hâl ve durum bilgisi” anlamlarına gelmekte olan ilmihâl, ıstılâhta inanılması icap eden esaslarla veya sakınılması lâzım gelen amelleri gösteren, dinî hâl ilmidir.⁷ Terim olarak “inanç, ibâdet, muâmelât, ahlâk, vb.” konuları ihtivâ eden ve dinî kaideleri öğretmek ve öğrenmek maksadıyla yazılmış kitaplardır. Şemseddin Sâmî de ilmihâlî: “*akâidin kavâid-i esâsiyye ve ibtidâîyyesi ile namaz, abdest vesâir ma’lûmât-ı dîniyyeyi çocuklara öğretmeye mahsus kitap*” olarak tarif etmektedir.⁸ Anlaşıldığına göre, ilmihaller, inanç esaslarını, ibâdetleri, İslâm’ın fert ve cemiyet hayatına dair ortaya koyduğu prensipleri anlatmaktadır. Ayrıca müslüman toplumların bunlar etrafında oluşan geleneklerini, asırlardır tevarüs edile gelen dinî bilgi ve mirası, İslâm âlimlerinin görüşlerini ihtiva eden muhtasar el kitabı mâhiyetindedir. İlmihâller, insanların Rabbine, kendine, içinde yaşadığı toplum ve çevreye karşı sorumlulukları, kendisinden beklenenleri yerine getirmesinde ona yol göstermeyi hedefleyen bilgilerden ibarettir. Bu bilgiler, dinî metinlerden çıkarılan hükümleri, yorumları, birikimleri ve dinî yaşayış geleneğini temsil eder.⁹

İslâm’ın ana konularından biri olan hem dinin özünü oluşturan hem de yaratılış ve kâinâtın sırrını açıklayan “imân”, insanın Allâh karşısındaki konumunu ve ona bağlılığını simgeleyen “ibâdetler”, insanın kendine ve diğer insanlara karşı saygılı, insanlık onur ve sorumluluğuna münasip şekilde yaşama kuralları bireysel ve toplumsal değerler yönüyle “ahlâk”, şekil ve yaptırım yönüyle “muâmelât” olarak adlandırılan hususlar manzûm ve mensûr ilmihâllerin esasını oluşturmaktadır.¹⁰

İlmihâller, genellikle herkesin bilmesi gereken temel dinî bilgileri içermektedir. Bununla birlikte akâid, ibâdet, hitâp edilen insanların yaşadığı zaman ve mekâna göre değişiklikler gösteren muâmelâta dair hükümleri, insanlar arası

⁵ Ferit Devellioğlu, *a.g.e.*, 315.

⁶ Serdar Mutçalı, *a.g.e.*, 205.

⁷ Yusuf Ziya Yörükân, “İslâm İlm-i Hâlî”, *AÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul 1952, sy. 1, s. 5.

⁸ Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, s. 947.

⁹ Hatice Kelpetin Arpaguş, “İlmihâl”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXII, 139.

¹⁰ *İlmihal I, İman ve İbadetler*, (yy, ty,) adlı esere Tayyar Altıkulaç’ın yazdığı takrîzden, s. IV.

münâsebetler gibi müstakil konuları veya sadece bir mezhebin esaslarıyla ilgili ahkâmı ihtivâ eden özel ilmihâller de yazılmıştır.¹¹

İlmihâl çalışmalarının ortaya çıkmasının sebebi, ilk dönemlerde telîf edilen Temel İslâm ilimleri konularındaki eserlerin daha çok âlimlere ve ilim talebelerine hitap etmesi nedeniyle halk için temel dinî konularla alakalı özlü bilgiler ihtivâ eden, dili sâde ve anlaşılır, anlatımı basit, hatta ezberlenmesi kolay eserlere ihtiyaç duyulmasıdır. İmâm Birgivî'nin 970 (1562) yılında yazıldığı tahmin edilen *Vasiyetnâme*'si, bu mânada Anadolu'da yazılan Türkçe ilmihâl kitaplarına öncülük etmiştir.¹²

İlmihâlin bu manada bir kelime olarak kullanımı erken dönemde görülse de telîf türü bakımından “ilmihâl” diye adlandırılan eserlere daha çok Osmanlı'da rastlanmaktadır. Günümüzde kullanılan anlamda ilmihâl türü eserlerin telîfine ise muhtemelen IX-X. (XV-XVI) yüzyıllarda başlanmıştır.¹³

Osmanlılarda ilmihâl yazma geleneği, Arapça ya da Farsça bazı eserlerin, Türkçe'ye çevrilip eksik görülen kısımlarının tamamlanmasıyla veya onlar esas alınarak serbest tercüme yahut telîf-tercüme yoluna gidilmesi yanında şerh etme suretiyle başlamış ve sonraları daha sistemli hâle gelmiştir.¹⁴ İlk ilmihâl örnekleri olarak Kutbüddin İznîkî'nin *Kitâbü'l-Mukaddime*'si, Abdurrahman Aksarâyî'nin *İmâdü'l-İslâm*'ı,¹⁵ XII-XIII. yüzyıllarda Hârizm Türkçesi'yle yazılan ve sonraki asırlarda Mehmed b. Bâlî tarafından Anadolu Türkçesi'ne aktarılan *Güzîde* adlı eserler gösterilebilir. Anadolu'da XVI. yüzyıldan sonra yazıldığı tahmin edilen, günümüze kadar da değerini kaybetmeyen *Mızraklı İlmihâl*, “ilmihâl” kavramının ilk defa kitap adı olarak kullanıldığı bilinen eserdir.¹⁶

¹¹ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139.

¹² Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139.

¹³ Hatice Kelpetin Arpaguş, “Bir Telif Türü Olarak İlmihal Tarihî Geçmişi ve Fonksiyonu”, *MÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2002, 22/1, s. 28.

¹⁴ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.m., s. 32.

¹⁵ Eser için bkz.: Hatice Kelpetin Arpaguş, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslâm Anlayışı ve Kaynakları*, İstanbul 2001, s. 37.

¹⁶ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139. *Mızraklı İlmihâl* ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: M. Kâmil Yaşaroğlu, “Mızraklı İlmihâl”, *DİA*, XXX, 5-6; İsmail Kara, *Mızraklı İlmihâl*, İstanbul 2001.

Tanzimat'la birlikte ilmiyhâl kitaplarının yazımının hız kazanmasında yeni düzenlenen eğitim-öğretim müesseselerinde de din derslerinin müfredatta yer alması etkili olmuştur. Ayrıca mevcut kitapların yeni programlara uygun ihtiyaçları karşılamakta yetersiz ve iyi tasnîf edilmemiş olması gibi sebeplerle yeni ilmiyhâl kitaplarının telîfi yoluna gidilmiştir. Bu dönemde yazılan ilmiyhâllerden bazıları şunlardır:

1. Ahmed İlmî, *İlm-i Hâl* (1250) ¹⁷
2. Meclis-i Maârif, *İlm-i Hâl* (1302) ¹⁸
3. Süleyman Paşa, *İlmihâl-i Kebîr* (1305) ¹⁹
4. Süleyman Paşa, *İlmihâl-i Sagîr* (1305) ²⁰
5. Abdülhamîd b. Mustafa Reşîd, *Zübde-i İlm-i Hâl* (1305)
6. Oflu Mehmed Emîn Efendi, *Necâtü'l-Mü'minîn* (1308)
7. Mustafa, *Mufasssal İlmihal* (1310)
8. Mehmed Zihni Efendi, *Ni'met-i İslâm* (1316)
9. Hüseyin Hıfzı, *Suâlli ve Cevaplı Muhtasar İlm-i Hâl* (1319)
10. İmâmzâde Esad Efendi, *Dürr-i Yektâ* (1320)
11. Mustafa Bey, *Mülahhas İlmihâl* (1324)
12. Fâtih Ahmed Hamîdî, *İlmihâl*
13. Mehmed Üstüvânî, *İlmihâl*
14. Rûmî Efendi, *İlmihâl*
15. Ahmed Akhisârî, *İlmihâl*
16. Kadı-zâde, *İlm-i Hâl-i Kadı-zâde*
17. Mahmud Mesud, *İlm-i Hâl-i Kebîr*
18. İşkodralı Lütî Paşa, *Suâl ve Cevaplı İlmihâl*. ²¹

İlmihâl yazımının II. Meşrutiyetle hız kazandığını söylemek mümkündür. Bu devirde yazılmış eserlerden bazıları şunlardır:

¹⁷ Bir çok baskısı vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: M. Seyfettin Özege, *Türkçe Eserler Kataloğu*, İstanbul 1973, c. II, s. 696-697.

¹⁸ M. Seyfettin Özege, *a.g.e.*, c. II, s. 697.

¹⁹ Bir çok baskısı vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: M. Seyfettin Özege, *a.g.e.*, c. II, s. 698. Süleyman Paşa ve hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Kemal Beydilli, "Süleyman Hüsnü Paşa", *DİA*, Ankara 2010, XXXVIII, 90.

²⁰ Bir çok baskısı vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: M. Seyfettin Özege, *a.g.e.*, c. II, s. 698.

²¹ Hatice Kelpetin Arpağuş, *a.g.md.*, *DİA*, XXII, 139.

1. Halim Sâbit (Şibay), *Amelî İlmihâl* (1328)
2. Ahmed Cudî, *Yeni İlmihâl: Akâid Dersleri* (1328)
3. Halim Sâbit (Şibay), *İlm-i Hâl* (1332)
4. İskilipli Mehmed Âtîf, *İslâm Yolu: Yeni İlmihâl* (1338)

İlmihâl yazımı Cumhuriyet'in ilerleyen döneminde daha düzenli bir telîf anlayışıyla devam etmiştir. Bu dönemden önce dinî bilgi elde edilmesi için istifade edilen eserler genellikle Arapça ve Osmanlı Türkçesi'yle yazılmış idi. 1928'deki harf inkılabıyla birlikte okur-yazar halkın, bir gecede eski eserlerle irtibatı resmen kesilmiş, eski eserlerin yeniden basılması, dinî nitelikli kitap, mecmûa vb. yeni yayınların yapılması yasaklanmış, eğitim sistemi dinî eğitim-öğretimden soyutlanmış²² ve dinî bilgiler öğrenebileceği ilmihâller ve eserler bulmada büyük sıkıntı yaşamıştır. 1943 yılında Dâhiliye Vekâleti Matbûat Umûm Müdürü Vedat Nedim Tör'ün bir yazısında yer alan "Biz her ne şekil ve sûrette olursa olsun memleket dâhilinde dinî neşriyat yapılarak dinî bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dinî bir zihniyet fideliği vücûda getirilmesine taraftar değiliz."²³ ifadeleri, dönemin dinî eserlere ve yayımlanmasına bakışını göstermektedir. Ayrıca hükûmetin dinî yayınlar yapılmasını yasaklaması kapsamında ilmihâller de ortadan kalkmaya yüz tutmuştur. Tüm bu engellere rağmen zamanla yeni yazıyla hacimli-hacimsiz bazı eser kaleme alınmıştır. Bunlarda ibâdetle ilgili mevzûlara daha fazla yer verilmiştir. İtikâd ve ahlâk bahisleri daha az yer tutmaktadır.²⁴

H. Kurt Cumhuriyet döneminde yazılan ilmihâlleri, nakli esas alıp, rivâyetlere geniş yer veren klasik tarzda yazılan ilmihâller ve nakli esas almakla birlikte akla da önem veren ilmihâller olarak tasnif etmektedir. İlk gruba dahil edilenlerde ayet, hadîs ve Ehl-i sünnet âlimlerinin görüşlerine, tasavvufî konular ve menkıbelere yer verilmektedir. Aklî izahlara ise fazla itibar edilmemektedir. İkinci gruptakilerde zayıf rivâyet ve menkıbeler azdır. İtikâdî konularda devrin şartlarına göre aklî izahlar

²² Mustafa Öcal, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Dini Hayat I*, İstanbul 2008, s. 24.

²³ Ali Fuad Başgil, *Din ve Laiklik*, İstanbul 2007, s. 13.

²⁴ Ramazan Bozkurt, *Cumhuriyet Dönemi İlmihal Çalışmaları ve Problemleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üni. SBE. TİB. ABD. İslam Hukuku Bilim Dalı., Konya 2006, s. 16.

yapılırken tasavvufî ifadelere rastlanmamaktadır.²⁵ Bu dönemde ilmihâllere, batılılaşma tesiri ile dikkat çeken bazı konulara cevap verecek yeni bahisler eklenmiştir. İlmihâl kitaplarında Materyalizm, Allâh'ı ve dini inkar vb. akımlara karşı cevap mâhiyetinde açıklamalar bulunmaktadır. Bu dönemde A. Hamdi Akseki'nin *İslâm Dini* ve Ö. Nasuhi Bilmen'nin *Büyük İslâm İlmihâli* halkın dinî bilgi ihtiyacını karşılamada önemli bir yer tutmuştur. Akseki ve Bilmen, İslâm inancına aykırı bu fikirlere eserlerinde cevap vermişlerdir.²⁶

Cumhuriyet'in ilânından günümüze kadar kaleme alınan ilmihâllerin ve bu türde eserlerin en tanınmışları şunlardır:

1. Ahmet Hamdi Akseki, *İslâm Dîni* (1933)
2. Ömer Nasûhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihâli* (1947)
3. Mustafa Âsım Köksal, *İlmihâl* (1954)
4. Süleyman Ateş, *Muhtasar İslâm İlmihâli* (1975)
5. Celal Yıldırım, *Haneî ve Şâfiî Mezheplerine Göre Büyük İlmihâl* (1976)
6. Ali Fikri Yavuz, *Geniş İslâm İlmihâli* (1977)
7. Mehmet Aydın, *İslâm Dini İlmihâli: İtikâd, İbâdet, Ahlâk* (1984)
8. Yusuf Kerimoğlu, *Emanet ve Ehliyet (İslâm İlmihâli)* (1985)
9. A. Fikri Yavuz - Y. Vehbi Yavuz, *İslâm İlmihâli* (1989)
10. Hamdi Döndüren, *Delilleriyle İslâm İlmihâli* (1991)
11. Mustafa Varlı, *İslâm İlmihâli: İbâdetler* (1991)
12. Muhammed İhsan Oğuz, *Vesiletü'n-Necat: İslâm İlmihâli* (1412/1991)
13. M. Asım Köksal, *İslâm İlmihâli: İman, İbâdet ve Ahlâk Esasları* (1993)
14. Vecdi Akyüz, *Mukayeseli İbâdetler İlmihâli: İslâm Fıkında İbâdetler* (1995)
15. Lütfi Şentürk - Seyfettin Yazıcı, *Diyanet İslâm İlmihâli* (1998)
16. Seyyid Sâbık, *Âyet ve Hadislerle İslâm İlmihâli* (2003)

²⁵ Hasan Kurt, *Cumhuriyet Dönemi İlmihal Kitaplarının İtikadî Konulara Yaklaşımı (1923-1965)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Ü. SBE. TİB. Kelâm ABD., Sakarya 1998, s. 58.

²⁶ Hasan Kurt, *a.g.t.*, s. 58-59.

17. Hüseyin Algül, Yunus Apaydın, Ali Bardakoğlu, İbrahim Kâfi Dönmez, Mehmet Erkal, Ömer Faruk Harman, Ahmet Saim Kılavuz, Süleyman Uludağ, İrfan Yücel, *İlmihâl I, İman ve İbadetler ile İlmihâl II, İslâm ve Toplum* (1998)
18. Fahrettin Atar, İlyas Çelebi, Mehmet Erdoğan, Rahmi Yaran, *Marmara İlahiyat Vakfı İslâm İlmihâli*.²⁷

Genel ilmihâllerin yanında, yalnız bir konuya dair yazılan ya da bir mezhebe ait hükümlerini ihtiva eden veya belli bir zümreye hitâb eden özel ilmihâller de mevcuttur. Bu eserlerden bazıları şunlardır:

1. Selâmi Ali Efendi, *Tarîkat İlmihâli (Tarîkat-nâme)*²⁸
2. Ahmed Cûdî, *Yeni İlmihâl-Akâid Dersleri* (İstanbul 1328)
3. Mehmed Zihni Efendi, *Hanımlar İlmihâli* (İstanbul 1321)
4. Hüseyin Hıfzî, *Kızlara Küçük İlmihâl* (İstanbul 1329)
5. Abdürrahim Hûyî, *İmâmiyye İlmihâli* (İstanbul 1341)
6. Ahmet Hamdi Akseki, *Askere Din Kitabı* (Ankara 1924)
7. Muallim Cevdet, *Askerî Din Dersleri* (İstanbul 1928)
8. Cemal Öğüt, *Kadın İlmihâli* (İstanbul 1947)
9. Uryânîzâde Ali Vâhid, *Asker İlmihali, Köy Hocası* (1965)
10. Haydar Kaya, *Bektâşî İlmihâli* (İstanbul 1976)
11. Mehmet Keskin, *Caferî İlmihâli* (2012)
12. Halil Gönenç, *Büyük Şâfi İlmihâli* (İstanbul 1986)
13. İsmail Karagöz, Mehmet Keskin, Halil Altuntaş, *Hac İlmihâli* (2007)
14. Faruk Beşer, *Hanımlara Özel İlmihâl* (İstanbul 2010)
15. Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihâli* (1993).²⁹

İlmihâller, muhtevâlarına ve hacimlerine göre ansiklopedik, muhtasar, mufassal ve cep ilmihâli olmak üzere de sınıflandırılmaktadır. Ahmet Tabakoğlu ile İsmail Kara'nın hazırladığı *Ansiklopedik Büyük İslâm İlmihali* (İstanbul 1979),

²⁷ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139.

²⁸ Müellif ve eseri hakkında bkz.: Mustafa Tatçı, Cemal Öztürk, Tacettin Bütüçi, *Üsküdarlı Selâmi Ali Efendi, Hayatı, Tarikatnâmesi ve Vakfiyyesi*, İstanbul 2006.

²⁹ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139. Bu türdeki diğer ilmihâller için bkz.: Ramazan Bozkurt, a.g.t.

İbrahim Kâfi Dönmez başkanlığında bir heyet tarafından hazırlanan, *İslâm'da İnanç İbâdet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (1994) ve Hamdi Mert'in hazırladığı *Ansiklopedik İslâm İlmihâli* adlı eserler, ansiklopedik ilmihâllere örnektir.³⁰ *Ni'met-i İslâm* (1316) gibi bazı ilmihâllerin de namaz, hac, kurban gibi bahisleri ayrı kitaplar halinde de basılmıştır.

Yazıldıkları dönem ve çevrenin dinî telâkkilerini yansıtan ilmihâller, dinî bilgilerin günlük hayata uygulanmasını temin edip dinî kültürün toplumun muhtelif kesimlerine ulaşmasını sağlamaları bakımından önemli bir yere sahiptir. İlmihâllerin bir kısmının öncekilerin tekrarı mâhiyetinde olması dikkat çekmektedir.³¹

Mensûr olarak yazılmış ilmihâllerin yanısıra manzûm olarak kaleme alınmış ve medreselerde okutulmuş bir çok ilmihâl vardır. Bu ilmihâl ve fikhî eserlerin önemlileri aşağıda, “Türk İslâm Edebiyatı’nda Manzûm İlmihâller” bölümünde tanıtılmaya çalışılmıştır.

Türk İslâm Edebiyatı’nda manzûm olarak yazılmış ilmihâllerin yanında, bu tür eserlerde yer alan namaz, oruç, hac vb. başlıca konularda müstakil olarak yazılan eserler de mevcuttur. Namazla ilgili konuların, namaza müteallik abdest ve guslün farzları, sünnetleri, müstehap ve mekruhları vb. mevzuların yer aldığı “şurûtü’s-salât”,³² itikad ile ilgili konuların ele alındığı manzûm “akâid-nâme”,³³ mirasla ilgili hususların yer aldığı manzûm “ferâiz-nâme”,³⁴ bazı akâid ve ibadet konularını özetleyen “otuz iki farz”, ahlâk ve görgü kuralları dahil olmak üzere ilmihâl bahisleri kısaca içeren “elli dört farz” tarzı eserler de ilmihâl sayılabilir.

³⁰ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139. Bu türdeki diğer ilmihâller için bkz.: Ramazan Bozkurt, a.g.t.

³¹ Hatice Kelpetin Arpaguş, a.g.md., *DİA*, XXII, 139.

³² Alim Yıldız, “Müellifi Meçhul Bir Şurûtü’s-Salât Mesnevisi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas 2009, XIII/2, s. 176.

³³ Akâid-nâmelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Ali İhsan Akçay, *Türk Edebiyatında Manzûm Akâidnâmeler (inceleme metin)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, UÜ. SBE. TDE. ABD., Bursa 2011.

³⁴ Ferâiz-nâme türü eserler için bkz.: Harun Kırkıl, *Ravzatü'l-İmân*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ. SBE. TDE. ABD. İstanbul 2002, s.17-19.

TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA MANZÛM İLMİHÂLLER

İslâmiyetin kabulüyle birlikte din ve edebiyat ilişkisi daha sıkı ve zengin bir mâhiyet kazanmış olup edebiyatımızda dinî duygu ve düşünceleri aksettiren pek çok eser yazılmıştır. Allâh, Peygamber Efendimiz, Kur'an ve hadîsler ile ilgili türler dikkat çekmektedir. Esmâü'l-hüsnâlar, tevhîdler, münâcâtlar, na'tler, siyerler, mevlidler, hilyeler, mi'râciyeler, hadîs-i erbâ'inler, makteller, pendnâmeler, kısâs-ı enbiyâlar ve menâkıbnâmeler, ilk dönemlerden itibaren karşılaşılan hem mensûr hem de manzûm türlerdir. İtikâdî mevzûları işleyen akâid, İslâm hukuku ve uygulamalarını içeren fıkıh ve tasavvuf metinleri bu anlamda ilk göze çarpan örneklerdir. İbâdet ve muâmelâta ait fikhî hükümleri ihtiva eden manzûm ilmihâller de bu türlerden biridir.

“Türk İslâm Edebiyatı’nda Manzûm İlmihâller” bölümünde tanıtmaya çalıştığımız eserlerden sadece Gülşehrî’nin *Manzûm Kudûrî Tercümesi*’nin nüshası günümüze ulaşmamıştır. Ayrıca bu başlık altında incelemiş olduğumuz eserler Türkçe’dir. Farsça ve Arapça yazılmış olanlara yer verilmemiştir.

1. *Manzûm Kudûrî Tercümesi; Gülşehrî*

Kaynaklarda mutasavvıf şâir Gülşehrî’nin hayatına dair pek az bilgi vardır. Hakkında bilinenler, kendi eserlerindeki kayıtlarla kendinden sonra yaşamış olan Ahmedî, Hatiboğlu ve Kemal Ümmî gibi birkaç şâirin şiirlerinde karşılaşılan bazı bilgilerden ibarettir.³⁵

Eserlerinden İslâmî ilimler yanında matematik, mantık ve felsefeye de vâkıf olduğu anlaşılan Gülşehrî’nin en çok Mevlânâ, Attâr, Senâî, Sa’dî ve Nizâmî’nin tesiri altında kaldığı kabul edilmektedir.³⁶

Yerleştiği yerin adını kendine mahlas olarak alan şâirin asıl adının Ahmed veya Süleyman olabileceği ileri sürülmektedir. Gülşehrî, *Mantıku't-Tayr*’daki:

³⁵ Mustafa Özkan, “Gülşehrî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XIV, 250.

³⁶ Mustafa Özkan, a.g.md., *DİA*, XIV, 250.

*Yediyüz on yidi yıl olmuş-ıdı
Hicrete kim bu gül açılmış-ıdı*³⁷

beytinde ifade ettiği üzere bu eserini 717 (1317) yılında tamamlamıştır.

Mantıku't-Tayr'ın son kısmında yer alan:

*Şükr ol bir Tanrı'ya ki bu kelām
‘Ömrümüzden ilerü oldu tamām*

beytinden anlaşılacağı üzere onun Kırşehir'de 717'den sonraki bir tarihte vefat etmiştir.

Gülşehrî'nin *Mantıku't-Tayr*'da:

*Degme ‘ilme ‘akl yitüren bizüz
Kim Kudûrî nazma getüren bizüz

Degme ilmün sırrını kim söyledük
Degmesinden bir risale eyledük*³⁸

beyitlerinde nazmen tercüme ettiğini söylediği *Kudûrî Tercümesi*, Anadolu'da fıkıh alanında yazılan ilk Türkçe manzûm eserdir. *Mantıku't-Tayr* adlı eserin telîf tarihinin 717 (1317) olmasından hareketle, tercümenin bu tarihten daha önce yazılmış olduğu ifade edilebilir. Bu manzûmenin herhangi bir nüshasına henüz ulaşamamıştır.³⁹ Eser hakkında yeterli bilgi de mevcut değildir.

2. *Vikāye-nâme*; Devletoğlu Yûsuf

Devletoğlu Yusuf, kesin olmamakla birlikte 798 (1394) yılında Kirmast'ta (günümüzde Bursa'ya bağlı Mustafa Kemalpaşa) doğmuştur. Kaynaklarda adı Yûsuf

³⁷ Kemal Yavuz, *Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ı (Gülşen-nâme) -Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma-*, Ankara 2007, c. II, s. 652.

³⁸ Kemal Yavuz, *a.g.e.*, c. II, s. 654.

³⁹ Amil Çelebioğlu, "Balıkesirli Devletoğlu Yusuf'un Fıkıhî Bir Mesnevisi", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1998, s.127.

b. Hüseyin el-Kırmastî (el-Balıkesirî) olarak geçmektedir. Fatih Sultan Mehmed'in hocalarından, âlim bir zât ve kazasker olan Hocazâde Muslihuddin Efendi'nin yanında uzun zaman kalmış ve onun önde gelen talebelerinden biri olmuştur. Çeşitli medreselerde müderrislik yapmış, Bursa ve İstanbul kadılığında bulunmuştur. Devletoğlu Yûsuf 906 (1501) senesinde yüz yaşını aşkın olarak İstanbul'da vefat etmiştir.⁴⁰

Eserlerini dönemin geleneğine uygun olarak Arapça yazmış olan müellifin bir çok eseri vardır.⁴¹ Onun Türkçe kaleme aldığı yegâne eseri Tâcüşşerîa Mahmud b. Ahmed b. Ubeydillah el-Mahbûbî tarafından telîf edilen ve Hanefî mezhebinin temel eserlerinden biri olan *Vikâyetü'r-Rivâye fî Mesâilî'l-Hidâye*⁴² adlı eserin tercümesidir. Devletoğlu Yûsuf tarafından telîf-tercüme⁴³ özelliklerine sahip bu eserin adı metinde zikredilmemiştir. Bu sebeple *Vikâye*, *Vikâye Tercümesi*, *Manzûm Fıkıh*, *Hidâye*, *Kitâb-ı Manzûme*, *Kitâbü'l-Beyân*, *Tuhfe-i Murâdî* ve *Murâdnâme* isimleriyle de anılmışsa da yaygın olarak *Vikâye-nâme* adıyla tanınmıştır.⁴⁴

Aşağıdaki beyitlerden hareketle M. Özkan eserin doğrudan *Vikâye* tercümesi olmayıp adı geçen bu eserden istifade edilerek nazmedilmiş Arapça başka bir eserin tercümesi olduğu kanaatine varmıştır.⁴⁵

Ya 'nî kim manzûme dirler bir kitâb

Naqli anuñ nazm-ıla olmış şavâb

Anı manzûm eylemiş te'lîf iden

Aña hem ta'n oldı hiç kimseden

⁴⁰ Bilâl Aktan, *Devletoğlu Yûsuf'un Vikâye Tercümesi(İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, AÜ. SBE. TDE. ABD., Erzurum 2002, s.3.

⁴¹ Eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bilâl Aktan, *a.g.t.*, s. 5.

⁴² *Vikâyetü'r-Rivâye* adlı eser hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Murteza Bedir, "Vikâyetü'r-rivâye", *DİA*, XXXXIII, 106-108.

⁴³ Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s.130.

⁴⁴ Mustafa Özkan, "Devletoğlu Yûsuf", *DİA*, IX, 243; Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s.9-10.

⁴⁵ Bu eser için bkz. Nuruosmaniye Ktp., nr. 1890. Ayrıca bu eserle ilgili şerh, tercüme vs. için bkz. Katib Çelebi, *Keşf el-Zünûn*, İstanbul 1971, II, 2020-2024.

Ḳamū ‘ālimler anı kıldı ḳabūl
*Cümle halk içinde meşhūr oldu ol*⁴⁶

Müellif de yukarıdaki beyitlerinde, aslı manzûm olan eserin, yine nazmen naklinin münâsip olacağını söylemektedir. Ayrıca meşhur olduğunu da eklemekte ve buna binâen eserin Türkçe’sinin de manzûm olmasının doğru olacağını ifade etmektedir.⁴⁷

Anadolu sahasında yazılmış ve nüshaları mevcut olan ilk manzûm fikhî eser husûsiyetine sahip olan⁴⁸ bu manzûmenin tercümesine 827 (1423) yılında başlanmış ve bir yıl sonra tamamlanarak Sultan II. Murad’a takdim edilmiştir. Dönemin padişahına sunulması dolayısıyla eser ayrıca *Murâd-nâme* adıyla da anılmaktadır.⁴⁹

6900 kûsûr beyitlik manzûme, remel bahrinin *Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün* vezniyle yazılmıştır. Eserde bu veznin dışında başka bir vezin kullanılmadığı gibi, sadece mesnevî nazım şekliyle nazmedilmiştir. Müretteb bir eser olan bu manzûme, Besmele’nin faziletine dair giriş bölümünün ardından *tevhîd* ve *na‘t* hususiyetleri taşıyan kısa bir kısımdan sonra *medhiye* ve *hâtîme* özelliklerine de sahip “*Sebeb-i nazm-ı kitâb*” bölümü yer almaktadır. Manzûmede 73. beyitten itibaren asıl mevzûya başlanmaktadır.⁵⁰

Vikâye, kırk sekiz bölümden (kitâb) müteşekkil olup şu başlıklardan oluşmaktadır: Tahâret, İstincâ, Zekât, Savm, İ‘tikâf, Hâc, Nikâh, Talâk, ‘Îtâk, Eymân, Udhiye, Lakât, Mefkûd, Şirket, Vakıf, Büyû‘, Kefâlet, Kazâ, Şehâdet, Vekâlet, Da‘va, İkrâr, Sulh, Mudârebe, Vedî‘a, Âriye, Hîbe, İcâre, Mükâtebe, Velâ, İkrâh, Hacr, Me‘zûn, Gasb, Şuf‘a, Kısme, Zebâyih, Siyer, Kerâhiyye, İhyâü’l-mevt, Şîrb, Eşribe, Sayd, Rehin, Cinâyet, Kısâs, Vesâye ve Hünsâ.⁵¹

⁴⁶ Milli Ktp. Yazmalar Koleksiyonu nr. 2460, vr. 2^a; Bilal Aktan, *a.g.t.*, s. 110-111.

⁴⁷ Mustafa Özkan, a.g.md., *DİA*, IX, 243.

⁴⁸ Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s.127

⁴⁹ Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s.128; Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 10.

⁵⁰ Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s.128.

⁵¹ Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s.128. Bölümlerin ayrıntılı muhtevası için bkz. Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s.131-138.

Bir çok nüshası⁵² bulunan bu eserin ilk beyti:

“Evvel ismullāh ile başladuk uş
İşi bismillāh ile kılduk zî-hoş”⁵³ olup son beyti:

“Müctehidler müktedāsı ol İmām
Re’yi kāmil aşlı muhkem ve’s-selām” dır.⁵⁴

İncelememiz sonunda H. Kırkıl’ın *Ravzatü’l-İmân* adlı yüksek lisans tezinde Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmûd Efendi bölümü 3486/2’de “*Manzûm Fıkıh Kitabı*” diye kayıtlı olan ve müstakil bir ilmihâl olarak tanıttığı eserin, aslında Devletoğlu Yusûf’un *Vikâye-nâme*’sinin bir nüshası olduğu anlaşılmıştır.⁵⁵ Eserin, ayrıca B. Aktan’ın tezinde belirtmediği ve çalışmamız neticesinde tespit ettiğimiz Süleymâniye Kütüphanesi’nde Yazma Bağışlar bölümü 6892 numarada kayıtlı bir nüshası daha vardır.

3. *Ravzatü’l-İslâm; Âbidî*

Âbidî’nin hayatı hakkında fazla bilgi mevcut değildir. *Ravzatü’l-İslâm*’ın “Dibâce” bölümünde yer alan:

*Ki Kostantîn içre oldı ibtidâsı
Demürhîşarda oldı intihâsı
Bu dil levhine nakş itdüğe kudret
Toğuz yüz on yedi olmışdı hicret
Dönip fihrist-i ebyâtı yazıldı
‘Adedle elli bâb üzre düzildi*

⁵² Eserin nüshaları için bkz. Amil Çelebioğlu, *a.g.e.*, s. 127; Bilâl Aktan, *a.g.t.*, s.16-22.

⁵³ Milli Ktp. Yazmalar Koleksiyonu nr. 2460, vr, 1^b.

⁵⁴ Milli Ktp. Yazmalar Koleksiyonu nr. 2460, vr. 205^b.

⁵⁵ Bahsedilen eser için bkz.: Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s.16.

Kitābı nazm iden adın komışdı
*Adına **Ravzatü'l-İslâm** demişdi*⁵⁶

gibi beyitler müellif ve eseri ilgili bir kısım bilgiler içermektedir. Âbidî, İstanbul'da başlayıp Demirhisar'da 917 (1511) yılında bitirdiği eserini *Ravzatü'l-İslâm* diye isimlendirmiştir.

Ravzatü'l-İslâm, Hanefî fakîhi İmâm-zâde eş-Şargî Muhammed b. Ebî Bekr (v. 573/1177) tarafından yazılmış olan Arapça *Şir'atü'l-İslâm* adlı eserin manzûm tercümesidir.⁵⁷ Aynı eser 1070 (1659-60) yılında Bahtî tarafından da nazmen Türkçe'ye aktarılmıştır.⁵⁸

Mürîdi olmuşdum bir pîre anda
Ki cümle 'âlem ol kapuya bende

Gözümü hâb-ı gafletden uyardı
Dilimi âb-ı hayât-ile sıvazdı

Didi kudret varısa söyle durma
*Kitâb-ı Şir'aî nazm eyle durma*⁵⁹

beyitlerinde ifade ettiği gibi Âbidî, bu eseri kendisini gaflet uykusundan uyandırdığını söylediği şeyhinin tavsiyesi ile manzûm olarak yazmıştır.

Eser, mesnevî tarzında arûz vezniyle yazılmış olup 1900 kûsûr beyittir. Elli bâb ve bir dibâceden oluşan manzûme, imân, sünnet, ilim, ta'lîm, namaz, Kur'ân okumanın fazileti, tahâret, ezân, duâ, tövbe, yeme-içme, yürüme âdâbı, sefer-gazâ, helâl kazanç, dostluk ve nikâh vb. gibi konuları ihtiva etmektedir ve bir çok nüshası vardır.⁶⁰

⁵⁶ Süleymâniye Kütüphanesi, Murad Molla, nr. 1267/1, vr. 3^b.

⁵⁷ İmâm-zâde eş-Şargî Muhammed b. Ebî Bekr ve eseri *Şir'atü'l-İslâm* hakkında ayrıntılı bilgi bkz.: Recep Cici, "İmâmzade, Muhammed b. Ebû Bekir", *DİA*, XXII, 210.

⁵⁸ Hakan Dağ, *Âbidî Ravzatü'l-İslâm (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SDÜ. SBE. TDE. ABD., Isparta 2002, s. 5; Amil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzûm Dinî Eserler", *a.g.e.*, s. 362.

⁵⁹ Süleymâniye Kütüphanesi, Murad Molla, nr. 1267/1, vr. 2^b.

⁶⁰ Eser ve nüshaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Hakan Dağ, *a.g.t.*, s. 5-7.

Müellif eserinin beyit sayısını şöyle nazmetmiştir:

*Ger sorarlarsa bunıñ ebyât-ı ‘adedinden hisâb
Biñ dokuz yüz elli beyt oldı ‘adedde bu kitâb*⁶¹

H. Dağ’ın tezinde bahsettiği nüshalar dışında kütüphanelerde bizim tespit ettiğimiz yazmalar şunlardır:

- 1- Süleymâniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi, nr. 471
- 2- Süleymâniye Kütüphanesi, Süleymaniye, nr. 862/1
- 3- Süleymâniye Kütüphanesi, Murad Molla, nr. 1267/1
- 4- Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 4652
- 5- Süleymâniye Kütüphanesi, Muammer Ülker, nr. 10/1

Başı: Çü bismillâh oldı ibtidâsı
Yine hâmd-ile olsun intihâsı⁶²

Sonu: Anlara Hak rahmet ide kim bunı okuyalar
‘Âbidi’ye rahmetullâhi ‘aleyhi diyeler⁶³

4. *Manzûm Vikâyetü’r-Rivâye Tercümesi; Şemsi Paşa*

Sultan Selim Han zamanında Erzurum ve Sivas eyâletlerinde mutasarrıf olan Mirza Paşa’nın oğlu Şemsi Paşa, Enderûn’da yetişmiş, zamanla bölük ağası, avcıbaşı, müteferrika ve sipahiler ağası olmuştur. 1550’de Şam beylerbeyiliğine getirilen Şemsi Paşa, katıldığı İran seferindeki hizmetlerinin ardından 1554’de önce Anadolu daha sonra da Rumeli beylerbeyi olmuş ve kendi kuvvetlerinin başında Zigetvar Seferi’ne iştirak etmiştir.⁶⁴ 1580 yılında vefat eden Şemsi Ahmed Paşa’nın “*laklaka-i lisâna mâlik nedîmâne muhâvere*” sahibi bir zât olup sultanlara avda refâkat ettiği; Sultân Süleymân, Sultân Selîm ve Sultân Murâd’a nedîm olduğu

⁶¹ Süleymâniye Kütüphanesi, Murad Molla, nr. 1267/1, vr. 71^b.

⁶² Süleymâniye Kütüphanesi, Murad Molla, nr. 1267/1, vr. 1^b.

⁶³ Süleymâniye Kütüphanesi, Süleymaniye, nr. 862/1, vr. 71^b.

⁶⁴ Muhittin Eliaçık, “Şemsi Paşa’nın Manzum ve Muhtasar Vikâyetü’r-Rivâye Tercümesi”, *Şarkiyât İlmi Araştırmalar Dergisi* 2009, sy. II, s. 20; a. mlf., “Tercüme İle Şerhin İç İçe Bulunması: Şemsi Paşa’nın Manzum Vikâyetü’r-Rivâye Tercümesi”, *Turkish Studies*, 2009, sy. 4/6, s. 98-99.

söylenmektedir.⁶⁵ İyi bir şâir olarak tanınan Şemsi Paşa'nın *Şehnâme-i Sultan Murâd*, *Cevâhirü'l-Kelimât*, *İtikadnâme*, *Tercüme-i Şurût-i Salât* adlı eserleri vardır. Dîvân sahibi olan şâirin bir eseri de *Vikāyetü'r-Rivāye Tercümesi*'dir.

Manzûm *Vikāye* tercümesi, Burhânüşşerîa Mahmûd'un *Vikāyetü'r-Rivāye* adlı fikhî eserinden Şemsi Paşa tarafından seçilen bazı bölümlerin, arûzun *feilâtün mefâilün feilün* vezniyle ve mesnevî nazım şekliyle serbest biçimde tercüme edilerek oluşturulmuş bir eserdir. Eser, 305 beyit esas kısım, 140 beyitlik giriş bölümü ve 5 beyitlik hâtimededen müteşekkil olup toplam 450 beyittir.⁶⁶ Eserin telîf tarihi, hâtimedeki şu beyitte belirtilmektedir:

‘Aybına nâzır olmayup fużalā
İdeler şâhibine hayr du ‘ā

Bu beyitte geçen “sâhibine hayr” kaydı, ebced hesabıyla 956 (1568) yılına tekabül etmektedir.⁶⁷ Şemsi Paşa *Vikāye*’yi tercüme etme gayesini “sebeb-i te’lîf-i kitâb” bölümünde belirtmekte ve amacının belâgat olmayıp duâ ve rahmet olduğunu, halk arasında genç-yaşlı herkesin kolayca okuyup anlaması için *Vikāye*’yi Türkçe nazmettiğini söylemektedir.⁶⁸

Eserde hamdele ve salvele (medh-i Seyyidi’s-sâdât-i ‘aleyhi efdalü’s-salâvât) 17 beyit olup bundan sonra ise 23 beyitlik “medh-i ashâb-ı güzîn” ve 14 beyitlik “sebeb-i te’lîf-i kitâb” bölümü gelmektedir. 50 beyitlik “silsile-nâme”, 21 beyitlik “Kanuni ve II. Selim methiyesi” bölümünden sonra ilmin fazileti ve İslâm’ın esaslarına dair bazı hadîslerin şerhi mâhiyetinde olan 17 beyitlik dört manzûme yer almaktadır. Esas bölümünden sonra 5 beyitlik “hâtîme” gelir. *Vikāye*’nin sadece tahâret (abdest, gusûl, teyemmüm, suların ahkâmı) ve ezânın da dahil olduğu namâz, zekât, hac ve oruç bahislerinin yanı sıra av ve zebâyih (kurban kesme vb.) konuları tercüme edilmiştir.⁶⁹

⁶⁵ İbrâhîm Peçevî, *Tarih-i Peçevî*, İstanbul 1866, I, 37.

⁶⁶ Muhittin Eliaçık, “Şemsi Paşa’nın Manzum ve Muhtasar *Vikāyetü'r-Rivāye Tercümesi*”, s. 21-22.

⁶⁷ Muhittin Eliaçık, a.g.m., s. 22.

⁶⁸ İlgili beyitler için bkz.: Süleymâniye Ktp., Laleli, nr. 1980/4, vr. 23^b.

⁶⁹ Ayrıntılı bilgi ve eserin metni için bkz. Muhittin Eliaçık, a.g.m., s. 22 vd.

Eserin, M. Eliaçık'ın belirttiği iki nüshasının dışında bizim tesbit ettiğimiz diğer nüshalar ise şunlardır:

- 1- Süleymâniye Kütüphanesi, Laleli, nr. 1980/4
- 2- Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 3563
- 3- Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, nr. 1521/2

Başı: Besmele-y-le olur 'ināyet-i Hāk
Hamdele-y-le bulur suhan revnak

Sonu: 'Aybına nāzır olmayup fuzalā
İdeler şāhibine hayr du'ā

5. *Ravzatü'l-Îmân*; Halîl, Mustafa b. Yûsuf

Ravzatü'l-Îmân 'ın müellifi Halîl olup asıl adı Mustafa b. Yûsuf'tur. Konyalı olan Halîl, Osmanlı dönemi meşhur hattatlarından Hayreddin b. Hatîbi'l-Mar'aşî'nin torunudur. Hayatı hakkında fazla mâlûmât bulunmayan bu müellifle ilgili bazı bilgilere eserinden ulaşılmaktadır.⁷⁰

Muṣṭafâ-yı Konyevîdür merḳad-i pür-nûr ola

Ravzatü'l-Îmânı yazdı şıdk-ılan mağfûr ola

...

Bu Halîl'üñ vâlidî Yûsuf-durur ey rûy-ı mâh

Ceddi Hayreddîn-i meşhûr kâtib-i nuṭṭ-ı ilâh

Ol daḥî İbni Ḥaṭîbü'l-Mar'aşîdür muḳtedâ

*Fahr-i 'âlemle buları hem-civâr itsün Hüdâ*⁷¹

⁷⁰ Hayatı ve eserleri için bkz: Harun Kırkıl, *Ravzatü'l-Îmân*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ. SBE. TDE. ABD., İstanbul 2002, s. 21-28. Ayrıca bkz.: Harun Kırkıl, "Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı'nda *Deviş-nâme* 'ler ve Konyalı Mustafa b. Yusuf'a (Halîl) Ait Bir *Derviş-nâme*", *Tasavvuf: İlmî ve Araştırma Dergisi*, İstanbul 2006, sy. 16, s. 238-242.

⁷¹ Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 213.

Hâtime kısmında:

Oldı târîh-i toköz yüz seksen altıda tamām

Ber-Resûl ü âl ü aşhâbeş şalâtü ve's-selām

beytinde belirtildiği üzere bu eser 1578 (986) yılında tamamlanmıştır. Harun Kırkıl, yüksek lisans çalışmasında⁷² 1110 beyitlik bu mesnevînin üç yazması olduğunu belirtmektedir.⁷³ Yaptığımız araştırmalar neticesinde, eserin ulaştığımız diğer yazmaları şunlardır:

- 1- Manisa İl Halk Kütüphanesi, nr. 6323
- 2- Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, nr. 4337/2
- 3- Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8781; nr. 9244/2
- 4- İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, nr. 868

Eserde arûzun muhtelif vezinleri kullanılmıştır. Sırasıyla *Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün*, (1-170) *Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün* (171-1056), *Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün* (1057-1110), *Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün* (1111-1124) vezinleri kullanılmıştır. En çok kullanılan vezne bakarak eserin *Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün* vezniyle yazıldığı söylenebilir.⁷⁴

Başı: Çü oldı ism-i Hâk bu fethâ miftâh

Açılur bâb-ı ma'nâ dinse Fettâh

Sonu: Oldı târîh-i toköz yüz seksen altıda tamām

Ber-Resûl ü âl ü aşhâbeş şalâtü ve's-selām

⁷² Harun Kırkıl, *Ravzatü'l-İmân*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ., SBE., TDE., ABD., İstanbul 2002.

⁷³ Nüshalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 61-62; a. mlf., "Türk Edebiyatında Manzûm İlmihâller ve Fıkıh Kitapları İle Son Devre Ait Manzûm Bir İlmihâl", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Nisan 2006, sy.7, s. 439.

⁷⁴ Harun Kırkıl, *a.g.m.*, s. 439; Eser hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: a. mlf., *a.g.t.*, s. 28.

6. *Manzûme fî İlmi'l-Hâl; Vidinli Sâ'dî Efendi*

Süleymâniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümünde 3569 numarada “*Manzûme fî İlmi'l-Hâl*” diye kayıtlı bu eser, bazı kütüphanelerde *Koca Sofu Risâlesi*”⁷⁵, “*Koca Sûfî Risâlesi*”⁷⁶ ve “*Es'ilet-i Sûfî ve Ecvibe-i Sa'dî*”⁷⁷ olarak da kayıtlıdır. Bir mecmûanın 4^b - 14^b varakları arasında bulunan bu eser 10 varaktır. Hicrî 994 (1586) yılında yazılmış olan eser, 1176 (1762-1763) senesinde Hâfız Hüseyin b. el-Hâc İsmâil Ayvansarâyî tarafından istinsâh edilmiştir.⁷⁸

Sarı renk filigranlı kağıda, çift sütûn halinde nesih hattı ile yazılan eserin satır sayısı 15 olup ebatları 208 x 148, 147 x 101 mm.dir. Metin, siyah mürekkep, bâb başlıkları ise kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ebrû ile kaplanmış mukavva bir cildi olan eserin serlevhası tezhipsizdir ve cedvelleri kırmızı mürekkep ile çekilmiştir.⁷⁹

“*Hâzâ Risâle-i Sa'dî*” başlığıyla başlayan eserin ilk beyti:

Hüdâ'ya şad hezârân şükr u minnet
Ki maḥbûbına bizi kıldı ümmet⁸⁰

olup son beyti ise:

Ḥabîbîñ ḥürmetine daḥî yâ Rab
Okuyup dinleyenler bula cennet⁸¹ mısralarıdır.

Eserin bu nüshasında 278 beyit vardır. Arûzun “*Mefâîlün / mefâîlün / feûlün*” vezninde ve kasîde nazım şekliyle yazılmıştır.⁸²

Eserde, Sultân Murâd Hân'a yazılmış ve sebep-i nazm-ı kasîdenin belirtildiği bir medhiyenin ardından ahvâl-i abdest, abdestte farz olan dört azâ ve bu dört azânın üç kere yıkanmasının aslı, teyemmümün ne zaman ve kimlere iktizâ etmesi, ibtidâ-i

⁷⁵ Bkz.: Süleymâniye Süleymâniye Kütüphanesi, Düğümlü Baba, nr. 318/2.

⁷⁶ Bkz.: Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, nr. 1933/2.

⁷⁷ Bkz.: Süleymâniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 1565/3; Süleymâniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 1563/2.

⁷⁸ Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 15.

⁷⁹ Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 15.

⁸⁰ Süleymâniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi, nr. 3569, vr. 4^b.

⁸¹ Süleymâniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi, nr. 3569, vr. 14^b.

⁸² Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 16.

hilkat-i Rasûl-i Ekrem, mi‘râc-ı Rasûl-i Ekrem, ahvâl-i ezân; sabah, zuhr, asr, akşam, yatsı ve vitr namazlarını ilk kimin ibtidâ kıldığı, salât-ı sefer, salât-ı havf, öğle ve ikinci namazında ihfânın aslı, hamele-i arşın ahvâli, rükû‘ ve secde ahvâli, Nebî’ye salâvâtın fazîleti gibi konular ele alınmıştır.

Eserin ilk varakında “*Vidînî Sa’dî*”⁸³ kaydı vardır. Mecmûanın sonunda yer alan:

*“Bu kitap, Üsküdar’da Rûm Mehmed Paşa Câmi-i Şerîfi’nin karşısında Çukursarayı dimekle mârûf Ahmed Paşa-zâde Beğ’in konağında yazılmıştır. Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretleri dahi nicelerin yazmasun nasîb eyleye âmîn bi-hürmet-i Tâ-hâ ve Yâ-sîn.”*⁸⁴

ifadelerinin müellife ait olabileceği gibi, müstensih tarafından yazılmış olması da muhtemeldir.⁸⁵

H. Kırkıl’ın bahsettiği bu nüsha dışında kütüphanelerde bir çok nüshası bulunan eserin tesbit ettiğimiz bazı nüshaları şunlardır:

- 1- Süleymâniye Kütüphanesi, Kılıç Ali Paşa, nr. 553/2
- 2- Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 6219
- 3- Süleymâniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, nr. 1563; nr. 1565
- 4- Kütahya Vâhid Paşa İl Halk Kütüphanesi, nr. 1877

7. *Manzûm Vasiyyet-nâme ; Birgivî Mehmed Efendî*

Asıl adı Mehmed olan ve Birgivî nisbesiyle tanınan Takiyyüddîn veya Zeynüddîn Muhammed b. Pîr Ali b. İskender Muhyiddîn,⁸⁶ 929 (1523) yılında Balıkesir’de doğmuştur. Babası Balıkesirli müderris Pîr Ali’dir ve ilk hocasıdır. Devrinin büyük âlimlerinden olan Birgivî, Semâniye medresesi müderrisi Ahî-zâde

⁸³ Süleymâniye Kütüphanesi, Es’ad Efendi, nr. 3569, vr. 4^b.

⁸⁴ Süleymâniye Kütüphanesi, Es’ad Efendi, nr. 3569, vr. 19^a.

⁸⁵ Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 16.

⁸⁶ Yaşar Düzenli, “Balıkesir’li Bir Osmanlı Aydını: İmâm Birgivî”, *BÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Balıkesir 2000, c. 3, sy. 4, s.228; Emrullah Yüksel, “Birgivî”, *DİA*, VI, 191.

Mehmed Muhiddin Efendi'den tahsilini tamamladıktan sonra kısa bir süre İstanbul'da müderrislik yapmıştır.⁸⁷ Daha sonra ise vefatına kadar Sultan II. Selim'in hocası ve kendisinin de hemşehrisi olan Atâullah Efendi'nin Ödemiş'e bağlı Birgi'de yaptırdığı medresede müderrislik yapmıştır. 981 (1573/1574) yılında çıktığı İstanbul yolculuğu esnasında vebaya yakalanarak vefat etmiştir.⁸⁸

970 (1562) yılında Birgivi tarafından Türkçe olarak itikâd, ibâdet ve ahlâka dair mensûr şekilde yazılmış olan *Vasiyyet-nâme*, Birgivi'nin en önemli ve tanınmış eseridir. Konyalı Şeyh Alî, Osmanpazarı müftüsü İsmail Niyazî, Kadızâde Ahmed Efendi tarafından şerh edilen eser, 1052 (1642) yılında Birgivi'nin talebesi Bahtî tarafından manzûm hâle getirilmiştir.⁸⁹ Bahtî'nin hayatı hakkında bilgi mevcut değildir.

Müellifi tarafından isimlendirilmemiş olan bu eser "*İlmihâl, Risâle-i Birgivi*" şeklinde anılmakta ise de, mensûr eserin baş kısmında "vasiyet" kelimesinin geçmesi ve içinde bazı vasiyetlerin yer alması nedeniyle daha çok *Vasiyyet-nâme* olarak tanınmaktadır.⁹⁰ Bir çok nüshası vardır.⁹¹

Arûzun *Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün* vezniyle yazılmış olan eser 1357 beyittir. Manzûmede sıfât-ı selbiyye ve sübûtiyye, kitâbullâh, rûsulullâh, mu'cizât-ı Nebî, mi'râc-ı Nebî, Kur'ân, ezvâc-ı tâhirât, kerâmât-i evliyâ, azâb-ı kabir, kıyâmet alâmetleri ve ahvâli, haşir, suâl, sırât, cennet ve cehennem, kazâ ve kader, mesh, salât, beyân-ı farz, vâcip, mübâh, mekrûh, sünnet, müstehap, afât-ı yed, lisân, batn, elfâz-ı küfür, tekfîn, gâsl-i meyyit, salât-ı meyyit, keffâret-i savm ve yemîn, abdest, gusûl, salât (şartları-sünnetleri-vâcipleri-mekrûhları), müfsidât-ı salât, hayz ve nifâs

⁸⁷ Hilmi Özkan, "XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Toplumunda İlmi Zihniyetin Kaynakları", *SDÜ. FEF. Sosyal Bilimler Dergisi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı*, Isparta 1999, sy. 4, s. 96.

⁸⁸ Sezer Özyaşamış Şakar, *Birgivi Muhammed Efendi'nin Manzûm Vasiyyet-nâmesi (eleştirili metin-dil incelemesi-sözlük)*, MSGSÜ. SBE. TDE. ABD. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2005, s. 10; Abdurrahman Kaya, *Şeyh Aliyyü's-Sadrî el-Konevî Birgivi'nin Vasiyyet-nâme'sinin Şerhi (1b-49b) (giriş-tenkitli metin-dizin)*, MÜ. TAE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005, s. 6. Ayrıca bkz.: Mehmet Mustafa Karaca, *Yahya Efendi'nin Vasiyyet-nâme-i Birgili Manzûmesi (metin-inceleme-indeks)*, ADÜ. SBE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2008.

⁸⁹ Sezer Özyaşamış Şakar, *a.g.t.*, s. 11.

⁹⁰ Sezer Özyaşamış Şakar, *a.g.t.*, s. 11.

⁹¹ Nüshalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Sezer Özyaşamış Şakar, *a.g.t.*, s. 14.

gibi mevzular ele alınmaktadır. Ayrıca çeşitli konularda tavsiyeler vardır. Eserin son kısmında sebeb-i nazm ve münâcât bölümü yer almaktadır.

Başı: Sipās u şükr ferd ü bî-zevāle

Şenā vü hamd o Rabb-i zü'l-celāle ⁹²

Sonu: Hurūf-ı bā-nuḡat tāriḡi ma'lūm

Biñ elli ikisinde oldu manzūm ⁹³

Hakkında yapılmış çalışmalarda zikredilmeyen ancak eserin, araştırmalarımız neticesinde ulaştığımız nüshaları şunlardır:

- 1- Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 4001
- 2- Süleymâniye Ktp., İbni Mirza, nr. 47
- 3- Süleymâniye Ktp., A. Tekelioğlu, nr. 925

8. *Manzûme-i Keydânî; İshak b. Hasan Tokâdî*

Müellifin hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Mesnevî, Keydânî'nin Arapça ilmiḡâl kitabının manzûm çevirisidir. İshâk Efendi tarafından eser, “*Manzûme-i Fazliyye*” diye isimlendirilmiş olmasına rağmen *Manzûme-i Salât*, *Manzûme-i Salâtiyye* ve *Manzûme-i Keydânî* isimleriyle de tanınmıştır. Tercüme edildiği eserden hareketle *Manzûme-i Keydânî* demek daha uygundur. İshâk Efendi, *Manzûme-i Keydânî*'de Rizâî mahlasını kullanmıştır. ⁹⁴

İçerdiği konular itibariyle manzûm bir fıkıh kitabı olan eserde namazın farzları, vâcipleri, sünnetleri, mekrûhları, haramları ve müstehapları gibi konular müstakil bölümler halinde işlenmiştir.

1082 (1671) yılında tamamlanmış olan eser 224 beyittir. Arûz vezninin hezec

⁹² Süleymâniye Kütüphanesi, Dügümlü Baba, nr. 150/2, vr. 3^b.

⁹³ Süleymâniye Kütüphanesi, Dügümlü Baba, nr. 150/2, vr. 48^a.

⁹⁴ Bayram Özfırat, *Tokatlı İshâk Efendi'nin Nazmu'l-Ulûm, Nazmu'l-Le'âlî ve Manzûme-i Keydânî Adlı Mesnevileri (inceleme-metin)*, SÜ. SBE. TDE. ABD., Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s. 228.

bahrinin *Mefā'îlün Mefā'îlün Fa'ûlün* kalıbıyla yazılmıştır. Bir çok nüshası vardır.⁹⁵

Başı: Kerīm lā yenām hayy u mevcūd
Kadīm lā yezāl ferd u mescūd

Sonu: Qabûlına nazar kılsun umula
Kereminden vire cennet-i a'lā

İshak b. Hasan Tokâdî'nin *Manzûme-i Keydânî* adlı eserinden farklı olarak aynı ismi taşıyan bir başka Keydânî tercümesi daha vardır. Turâbî mahlaslı bir müellif tarafından nazmedilen eser, Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmûd Efendi bölümü 1150 numarada “*Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî* diye kayıtlı olan manzûme 2 varaktır ve 135x100 - bbb mm. boyutlarındadır.

Arûzun *Fā'îlâtün / fā'îlâtün / fā'îlâtün / fā'îlâtün* vezniyle yazılmıştır. 58 beyit olan manzûmede ferâ'iz, vâcibât, sünen, müstehabbât, müfsidât, mekrûhât ve mübâhât gibi konular yer almaktadır.

Müellif, “hâtimetü'l-kitâb” bölümünde yer alan:

Hamdū lillāh naẓm-ı Keydān oldı kāmīl 'avn-ile
*Ey Turābî ẓo fenāyı bul Cenāb-ı 'İzzeti*⁹⁶

beytinde mahlasının *Turābî* olduğunu ve nazmen tercümesini yaptığı eserin ismini belirtmiştir.

Başı: Ey kemālū kudretinden bizi insān eyleyen
Saña lâyıķ hāmd-i muṭlaķ vir 'ibādet lezzeti

Sonu: Fā'îlātün fā'îlātün fā'îlātün fā'îlātün
Kıl 'amel bular-la cānuñ bula maķbūliyyeti

⁹⁵ Eser ve nüshaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Bayram Özfırat, *a.g.t.*, s. 228-232.

⁹⁶ *Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî*, Süleymâniye Ktp. Hacı Mahmûd Efendi, nr. 1150, vr. 2^a.

9. *Manzûm Fıkıh Risâlesi*

Araştırmalarımız neticesinde ulaştığımız ve Süleymâniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümü 2575 numarada kayıtlı olan bu manzûme 38 varaktır. Satır sayısı 13'tür. Boyutları 205x155 mm. 170x105 mm. olan eserin istinsâh/telif tarihi H. 1169'dur. Nesih hattıyla yazılmış eserin baş kısmı eksiktir.

İmân, İslâm, tahâret, su, gusûl, teyemmüm, mesh, hayız, encâs, abdest, istincâ, ezân, ikâmet ve namâz gibi hususları ihtivâ etmektedir. Manzûmeyi türündeki diğer eserlerden ayıran en önemli yönü, eserin bahsi geçen konuları Hanefî ile Şafî mezheplerine ait görüşlerin mukâyesesi üzerine bina edilmesidir. Bu cihetiyle eser, her iki mezhebin fikhî bazı mevzulardaki görüşlerinin karşılaştırılıp nazmedildiği bir ilmihâldir.

Manzûmenin mukaddime kısmında Bağdat Valisi Süleyman Paşa'ya yazılmış bir medhiye vardır. Eser, nasihat ve duâ içeren "Hâtîme" kısmıyla bitmektedir. Ferâğ kaydında yer alan Süleyman b. Dâvûd isminin, manzûmenin müellifine mi yoksa müstensihine mi ait olduğu bilinmemektedir. Süleyman b. Dâvûd'un kimliği hakkında ise bilgi mevcut değildir.

10. *Manzûm İlm-i Hâl; Ali Efendi*

Üsküdar'da Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş Bölümü 681 numarada kayıtlı mecmûada bulunan bu eserin müellifi olan Ali Efendi'nin hayatı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Diğer ilmihâllere nazaran daha küçük hacimli olan eser iki sütun hâlinde 9 satır olarak yazılmıştır. Mecmûanın 1^b ile 7^b varakları arasında, 111 beyitten müteşekkîl, aruzun "*Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün*" vezniyle yazılmış küçük bir mesnevîdir.⁹⁷

⁹⁷

Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 14.

Besmele ve Hamdele kısmı, Dîbâce, Âmentü'de yer alan imân esaslarının tümü ve Şerâ'itü'l-İslâm ile Münâcât gibi başlıklardan oluşan eserin tamamı 10 bölümdür.⁹⁸

Eserin telîf ve istinsâh tarihine dâir herhangi bir bilgi yoktur. Beyaz renk âharlı ve filigranlı kağıt üzerine düzgün bir nesih hattıyla ve metin, siyah mürekkep, ara başlıklar ise kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Cedvelsiz ve serlevhası tezhipsizdir. Krem renk karton ile ciltlenmiştir. 7 varaklık eserin boyutları: 195x130 mm. 140x100 mm.⁹⁹

11. *Manzûm İlmi Hâl; Aczî*

Kaynaklarda zikredilmemesine rağmen bir nüshasına Süleymâniye Kütüphanesi, Kasidecizâde Bölümü 140 numarada rastladığımız bu eser, 14 varaktır. Satır sayısı 13 olup nesih hattıyla yazılmıştır. Boyutları: 216x165 mm. 160x102 mm.

Eserin müellifi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Eserde, imân (icmâlî-tafsîlî), tevhîd, sıfâtullâh, esmâ-i Teâlâ, melâ'ike, kütüb-i ilâhiyye, rasüller, esmâ-i enbiyâ, âhiret günü, kader, binâ-i İslâm, küfür, şirk, tahâret, ferâiz (abdest-gusûl-teyemmüm-salât), zekât, hac, helâl kesb, tecdîd-i imân gibi başlıklar yer almakta ve konular nazmen işlenmektedir. Toplam 25 fasıldan oluşan eser bir mukaddime ile başlayıp muhteviyâtı duâ olan “fasl-ı hâtîme” bölümüyle sona ermektedir. Başlıklar kırmızı renkli mürekkeple yazılmıştır.

Başı: Hamd ol Hallâk u Celîleh

Ki kendin bildürdi Allâh

Sonu: Ve selâmün ‘ale’l-mürselîn

Ve’l-ḥamdü lillâhi rabbi’l-‘âlemîn

⁹⁸ Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 14.

⁹⁹ Harun Kırkıl, *a.g.t.*, s. 14.

Eyleye dâreyninde emîn

Ḥayr ile añanı Allāh āmîn

12. *Manzûm İlm-i Hâl; Manastırlı Mehmed Rıfat Bey*

Atina muhâcirlerinden Alay Kâtibi Râşid Efendi'nin oğlu olan Mehmed Rıf'at Bey, 1851 senesinde Manastır'da doğmuştur.¹⁰⁰ Harbiye Mektebi'nde tahsîlini tamamlayıp bu okuldan kurmay yüzbaşı olarak mezun olan Mehmed Bey, memuriyet hayatında göstermiş olduğu başarı sebebiyle dönemin Mekâtib-i Askeriye Nâzırı Süleyman Paşa'nın teveccühüne mazhar olmuş ve binbaşı rütbesine terfi ettirilmiştir.¹⁰¹

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'na katılan ve bu savaşta esir düşen Mehmed Rıfat Bey, barıştan sonra Eylül 1878'de İstanbul'a döndü. II. Abdülhamid tarafından Sultan Abdülaziz döneminde karışmış olduğu bazı olaylar sebebiyle İstanbul'da kalması uygun bulunmayınca rütbesi kaymakamlığa yükseltilerek Şam'a ta'yîn edilmiştir. Son görev yeri olan Halep'te vefat etmiştir.¹⁰²

Nâmık Kemâl'in etkisiyle edebiyat ve yayın hayatına atılmış olan Mehmed Rıfat,¹⁰³ “*İbret*” gazetesinde gerek “Bir Asker” müsteâr ismini kullanarak ve gerekse kendi ismiyle yazılar yazmasının yanı sıra Mekteb-i Harbiyye'de hocalık yaptığı esnada askerî malûmâtın geliştirilmesi ve millî his ve duyguların güçlenmesine katkı sağlamak maksadıyla “*Çanta*” isimli bir dergi de çıkarmıştır. Bu dergi dolayısıyla kendisinden “*Çanta* müellifi” olarak da söz edilen Mehmed Rıfat Bey, Nâmık Kemâl'in kendisinde uyandırdığı edebiyat aşkıyla bazı tiyatro eserleri de yazmıştır. 1873-1879 yılları arasında yayımlanan bu eserleriyle, Türk tiyatro edebiyatına önemli katkılar sağlamıştır.¹⁰⁴ Mehmed Rıfat Bey'in dinî ve lâ-dinî sahada telîf ettiği

¹⁰⁰ Âlim Kahraman, “Mehmed Rıfat (Manastırlı)”, *DİA*, XXVIII, 519.

¹⁰¹ Âlim Kahraman, a.g.md., *DİA*, XXVIII, 519.

¹⁰² Âlim Kahraman, a.g.md., *DİA*, XXVIII, 519.

¹⁰³ Âlim Kahraman, a.g.md., *DİA*, XXVIII, 519.

¹⁰⁴ Âlim Kahraman, a.g.md., *DİA*, XXVIII, 519.

bir çok eser vardır.¹⁰⁵ Onun dinî muhtevalı bir eseri de, tanıtacağımız manzûm ilmihâlidir.

Mesnevî nazım şekliyle *müstef'ilatün müstef'ilatün* vezniyle yazılmış olan bu eser, 22 bölüm olup 247 beyittir. Manastırlı Mehmed Rıfat Bey'in bu manzûmesi edebiyat ve sanat endişesinden uzak, didaktik yönü ön planda olan bir eser özelliği taşımaktadır. Müellif bu durumu eserin mukaddime kısmında ifade etmektedir.¹⁰⁶

Eserin çeşitli kütüphanelerde matbû nüshaları bulunmaktadır. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Hüdâî Bölümünde 859 numarada kayıtlı nüsha, bunlardan biridir. Bu matbû nüsha, İstanbul'da 1895 (1313) yılında Emin Bey tarafından Mahmûd Bey Matbaası'nda basılmıştır.¹⁰⁷

İlmihâlde Mukaddime, Şürût-ı İmân, Ma'rifetullâh, Melekler, Kitaplar, Peygamberler, Kader, Âhiret, Bâbü'l-Amel, Evâmir ve Nevâhî, İslâm'ın Binâsı, Salât, Fûrûzât-ı Ameliyye-Namazın Farzları, Abdestin Farzları, Guslün Farzları, Savm, Hac ve Zekât, Vâcibât, Sünen-i Seniyye, Harâm ve Tetimme bölümleri vardır.¹⁰⁸

Baş: El-ḥamdü lillâh biz müslümânız
Dîn-i mübîne ser-bestekârız¹⁰⁹

Sonu: Bu vech ile sen eyle 'ibâdet
Encâmîñ olsun devlet sa'âdet¹¹⁰

13. *Manzûmetü'l-Fıkḥ; Kerîmî*

Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 3804/3 numarada kayıtlı olan ve telîf/istinsâh tarihi bilinmeyen manzûme, mecmûanın 57^b - 70^a varakları arasındadır.

¹⁰⁵ Âlim Kahraman, a.g.md., *DİA*, XXVIII, 19; Harun Kırkıl, "Türk Edebiyatında Manzûm İlmihâl ve Fıkḥ Kitapları ile Son Devre Ait Manzûm Bir İlmihâl", s. 445.

¹⁰⁶ Harun Kırkıl, a.g.m., s. 447.

¹⁰⁷ Harun Kırkıl, a.g.m., s. 447.

¹⁰⁸ Harun Kırkıl, a.g.m., s. 447.

¹⁰⁹ Manastırlı Mehmed Rıfat, *Manzûm İlm-i Hâl*, Süleymâniye Ktp., Hüdâî Efendi, nr. 859, s. 4.

¹¹⁰ Manastırlı Mehmed Rıfat, *Manzûm İlm-i Hâl*, Süleymâniye Ktp., Hüdâî Efendi, nr. 859, s.

Birleşik harf filigranlı kağıda nestalik hattıyla yazılmıştır ve 155x75 - 207x150 mm. boyutlarındadır. Satır sayısı 21 olup 13 varaktır.

Kerîmâ rahmetiñden itme maḥrûm

O dem kim dîn-ile ol oldu merḥûm ¹¹¹

beytinde eserin müellifi olarak Kerîmî adı kayıtlıdır. Hayatı hakkında bilgiye fazla ulaşılammıştır. Üzeyir Aslan'ın "Fetihten Sonra Yazılmış Türkçe İlk Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin *Îrşâd*'ı" adlı makalesinde bahsettiği kişi ile aynı zât olup olmadığı bilinmemektedir.¹¹² Müellif, sebep-i telîf bölümünde yer alan aşağıdaki beyitlerde, Molla Hüsrev'in tanınmış fıkıh kitabı *Dürerü'l-Hükkâm*'dan seçtiği bazı bölümleri, Allâh'ın rahmetine mazhar olmak için nazmettiğini söylemekte:

Bulam deyü Ḥüdâ'dan faẓl u rahmet

Bunı nazm itmege eyledi cür'et ¹¹³

ve eserini "*Dürretü't-Tâc*" diye isimlendirdiğini dile getirmektedir:

Dürer bahriñden itdüm çünki iḥrâc

Bunuñ nāmını virdim Dürretü't-Tâc ¹¹⁴

Şimdiye kadar ulaştığımız kaynaklarda rastlamadığımız ve Veysi'nin aynı adı taşıyan siyerinden farklı olan mesnevî, arûzun *mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün* vezniyle telîf edilmiştir, 502 beyittir. Hamdele ve salvele ile başlayan mukaddimede, imân ve İslâm'ın şartları, salâtın rûknü ve şartı, farz ve sünneti, vâcip ve müstehabı gibi konular ifade edilmektedir. Sebeb-i telîften sonra şurûtü's-salât, vafû'l-mâ'i ve tab'ihî, ferâ'izü'l-vudû', mesh 'ale'l-huffi ve'l-cebîre, hükmü sâhibi'l-övr, tathîrû'l-beden ve's-sevb ve'l-mekân mine'l-hades ve'n-neces, setrû'l-avret, vakit, istikbâlû'l-kible, niyyet, erkânü's-salât, vâcibâtü's-salât, sünenü's-salât, ezân ve cemâ'at, mevâdi'ü'l-cehr, imâmet, mekrûhâtü's-salât, ruhsat-ı terk-i sünnet, müfsidâtü's-salât, mesele'-i mûhâzât, şurûtu sıhhati salâti'l-cum'a, salâtü'l-meyyit,

¹¹¹ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3804/3, vr. 58^b.

¹¹² Üzeyir Aslan, "Fetihten Sonra Yazılmış Türkçe İlk Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin *Îrşâd*'ı", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2009, sy. 2, s. 22.

¹¹³ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3804/3, vr. 58^a.

¹¹⁴ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3804/3, vr. 58^b.

salât-ı terâvîh, nezâkizü'l-vudû', ferâ'iz-i gusl salât-ı tesbîh ve gusl-i mesnûn gibi mevzular izah edilmektedir. Eserin sonunda bir münâcât yer almaktadır.

Başı: Be-nâm-ı Ayzıd-ı Raḥmân-ı Erḥam
Ḥüdâvend-i zemîn u âsumân hem ¹¹⁵

Sonu: Rasûle 'âl u aşḥâbına yârân
Ḳarîn ola rızâ'-i Ḥayy u Mennân ¹¹⁶

14. *Manzûme-i Fıkḥ; Muhyiddîn b. Ebû Bekr el-Hanefî*

Milli Kütüphane Eskişehir İHK koleksiyonunda 242 numarada kayıtlı bulunan eserin müellifi Muhyiddîn b. Ebû Bekr el-Hanefî'dir. Başı ve sonu eksik olan bu yazma eser bir "mecnûatü'r-resâil" içinde 1^a ile 15^b varakları arasındadır.

Manzûmede sulh, mudârebe, vedâ, âriye, hibe, icâre, ücret karşılığı Kur'ân ta'limi, mükâtebe, velâ, ikrâh, hacr, udhiyye, kerâhiyye, ihtilâm ve istibrâ gibi konular işlenmektedir.

Başı: Bes ikrâr ile sâbitdür neseb
Çünkü ikrâr eyledi oldu sebep ¹¹⁷

Sonu: Ḥîle itmek şer' işidür bî-gümân
Bes ḥarâmdan kaçmaḳ olur ol hemân ¹¹⁸

15. *Gülzâr-ı Ma'nevî; İbrâhim Tennûrî*

İbrâhim Tennûrî, Bayramiyye-Şemsiyye tarikatının Tennûriyye kolunun kurucusu olup mutasavvıf bir şairdir. *Osmanlı Müellifleri*'nde Amasya'da doğduğu

¹¹⁵ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3804/3, vr. 57^b.

¹¹⁶ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3804/3, vr. 70^a.

¹¹⁷ Milli Ktp., Eskişehir İHK Kls., nr. 242, v. 1^a.

¹¹⁸ Milli Ktp., Eskişehir İHK Kls., nr. 242, v. 15^b.

kaydedilmektedir.¹¹⁹ Öğrenimini Konya’da tamamlayıp Müderris Sarı Yâkub Efendi’den icâzet altıktan sonra Kayseri’ye giderek Huand (Hunda) Hatun Medresesi’nde bir süre müderrislik yapmıştır. Bu vazifesini bıraktıktan sonra tasavvufa yönelmiş olan İbrâhim Tennûrî, kendisine mânevî ilimleri öğretecek bir mürşid arayışına başlamış ve bu sebeple Beypazarı’na giderek Akşemseddin’i ziyaret etmiş ve onun mürîdi olmuştur. Seyrû sülûkünü tamamlayıp hilâfet aldıktan sonra Akşemseddi’nin emriyle tekrar Kayseri’ye dönüp irşâda başlayan İbrâhim Tennûrî, 887 (1482) yılında vefat etmiştir.¹²⁰

İbrâhim Tennûrî’nin *Gülzâr-ı Mânevî* adlı eseri arûzun *mefâîlün / mefâîlün / feûlün* vezniyle yazılmıştır. Yazıcıoğlu’nun *Muhammediyye*’si tarzında tertîp edilmiş bu eser 5140 beyittir. Eserde abdest, namaz, erkân-ı salât, sünen-i salât, zekât, hac, nikâh, ney ve def, haram, küfür, talâk, i’tâk, eymân, hadd-i zinâ, şûrb, kazf, sirkat, kat’-ı tarik, cihâd, imân, harac, irtidâd, bağı, lakit ve lükata, mefkûd, vakıf, büyü’, kefâlet, havâle, şehâdet, vekâlet, ikrâr, sulh, mudârebe, vedî’a, ‘âriye, hibe, icâre, ikrâh, hacr, gasb, zebâyih, udhiye, kerâhet, sayd, rehin, cinâyât, vasiyet, evliyâ, takvâ ve oruç gibi konular ele alınmış ve bunların dinî-tasavvûfî mânaları ilgili âyet ve hadîsler nakledilerek açıklanmıştır.¹²¹ Bu eser üzerine bir çok çalışma yapılmıştır.¹²²

Başı: Kılalum hamd-ile her işe bünyâd

Ki anı hayr-ile hatm ide üstâd ¹²³

Sonu: Hakk emrine düze kuluñ kelâmin

Öñi hamd ola vü soñi âmîn ¹²⁴

¹¹⁹ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 49.

¹²⁰ Mustafa Uzun, “İbrâhim Tennûrî”, *DİA*, XXI, 356.

¹²¹ Mustafa Demirel, *Gülzâr-ı Ma’nevî (giriş-inceleme-metin-sözlük-tıpkıbasım)*, İstanbul 2005; Mustafa Uzun, a.g.md., *DİA*, XXI, 356.

¹²² Eser ve müellifi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Mustafa Uzun, a.g.md., *DİA*, XXI, 356; Semiha Kiraz, *Şeyh İbrahim Tennûrî ve Gülzâr-ı Mânevî (İnceleme, Metin, Tıpkıbasım)*, MÜ. SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991; Mehmeddin İspir, *İbrahim Tennûrî, Gülzâr (İnceleme, Metin)*, AÜ., SBE., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1998; Mustafa Fidan, *İbrahim Tennûrî, Gülzâr-ı Mânevî (İnceleme, Metin, Sözlük)*, EÜ., SBE., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995; Mustafa Demirel, *Gülzâr-ı Ma’nevî (giriş-inceleme-metin-sözlük-tıpkıbasım)*, İstanbul 2005.

¹²³ Süleymâniye Kütüphanesi, Kemankeş, nr. 502, vr. 1^b.

¹²⁴ Süleymâniye Kütüphanesi, Kemankeş, nr. 502, vr. 217^b.

16. *Delîlü'l-İbâd*; Sofyavî Mehmed b. Sinânüddîn

Süleymâniye Kütüphanesi M. Arif-M. Murad bölümü 170 numarada kayıtlıdır. 963 yılında telîf/istinsâh ediliş olan eser manzûm-mensûr bir ilmihâldir. 177 varak ve nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Müellif mukaddimesinde “âyât ve ehâdis ve ahhâr-ı münâsibe”yi tercüme yoluyla bir araya getirdiğini belirtmektedir.¹²⁵

Delîlü'l-İbâd, 17 bâb ve bir mukaddimeden müteşekkildir. Eserde namaz, oruç, hac vb. konuların faziletlerinden bahsedilmektedir ve sırasıyla te‘avvüz, fezâ’il-i tesmiye, fezâ’il-i şehâdet ve ed’iyye, vudû ve igtisâl, fezâ’il-i salât ve mesâcid, fezâ’il-i zekât ve sadakât, fezâ’il-i savm-ı ramazan ve receb ve şa‘bân, fezâ’il-i hac ve ‘umre, tefekkür, hulk-ı hasen, ‘ilm ve ‘ulemâ, fezâ’il-i Kur’ân ve te‘allüm ve kırâat, zemm-i gıybet, tövbe, mevt ve kabir, sıfât-ı kıyâmet ve sıfât-ı cennet bölüm ve konu başlıkları yer almaktadır. Son kısımda kasîde-i hurûf bulunmaktadır.

Manzûm kısımları *mefâ’ilün / mefâ’ilün / fe’ilün* arûz vezni ile yazılmış olan eserde müstezâd nazım şekli kullanılmıştır. Müellif, öncelikle anlatmak isteği mevzuyu nazmetmekte ve ardından o mesele ilgili âyet ve hadîslerden faydalanarak beyitleri şerh ederek konuları ele almaktadır.

17. *Kitâbu Mesâ’ili’s-salât*; ‘Ubeydullah Han

‘Ubeydullah Han tarafından telîf edilmiş olan eserde giriş kısmından sonra tahâret, abdest, gusûl, teyemmüm, namaz, secde-i tilâvet, namazın sünnetleri, oruç ve orucun kefâreti gibi konular işlenmektedir. Bir rubai ile son bulan manzûme, arûzun vezninin *Feilatün (fâilatun) / Mefâilün / Feilün (fa’lun)* kalıbıyla yazılmıştır. 7 varak olan eser, iki sütün halinde yazılmıştır. satır sayısı 14’tür. Boyutları: 335x230 mm. 205x128 mm.¹²⁶

¹²⁵ Süleymâniye Kütüphanesi, M Arif-M Murad, nr. 170, vr. 2^b.

¹²⁶ Eser hakkında bilgi için bkz.: Günay Kut, *Tercüman Gazetesi Ktp. Türkçe Yazmalar Kataloğu I*, İstanbul 1989, s. 55.

“Şurûtu’s-Salât”lar:

Manzûm ilmihâllerde yer alan konulardan namaz ve onun mütemmimleri olan abdest ve gusûl ile ilgili meseleleri ihtiva eden müstakil eserler de vardır. Bunlardan biri de “şurûtu’s-salât”lardır. Aşağıda bu tür eserlerden bir kaçı tanıtılmaktadır.

18. *Şurûtu’s-Salât; Mücellî*

Ahmet Topal’ın, XVI-XVII asır şairlerinden kaynaklarda ismi zikredilmeyen ve hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Mücellî mahlaslı Osman adlı bir müellifin eserlerinden *Mecmûatü’l-esrâr* içinde yer aldığını belirttiği bu eserin şimdilik tesbit edilebilen tek nüshası Milli Kütüphane Yazmalar koleksiyonu 346/29 numarada kayıtlıdır.¹²⁷ Bu nüsha, mecmûanın 97^b - 101^a varakları arasında 4 varaklık kısa bir bölümdür. Ancak, sebep-i telîf bölümünde yer alan:

Bu kitābıñ nazmına kıldım şurū‘

Tāki ezber ide ümmî müslim̄

‘Arabīden Türkīye döndürmüşem

Mübtedīye feth-i bâb olsun qarīñ

On sekiz bâb üzre yazdım serber

*Biñ on altı tarihinde ber birin*¹²⁸

beyitlerinde eserini on sekiz bâb olarak yazdığını ve Arapça bir eserden tercüme sûretiyle 1016 yılında telîf edildiği söylenmektedir.

Hâtim-i nazm-ı risāle ey hümām

*Beş yüz altmış beyt-ile oldı tamām*¹²⁹

beytinde 560 beyitlik hacimde olduğu söylene de bu nüsha, 56 beyittir.

¹²⁷ Ahmet Topal, “Rumelili Bir Şair Mücellî ve Ravzatu’l-Esrâr Mesnevisi”, *Turkish Studies*, Ankara 2013, sy. 8/13, s. 1563.

¹²⁸ Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 346/29, vr. 97^b.

¹²⁹ Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 346/29, vr. 1001^b.

Müellif, “Mücellî” mahlasının içerdiği harflerin açılımını bir beytinde şu şekilde izah etmiştir:

Mîm mir'ât-ı mücellâ cîm cemâl-i Muştafâ

*Lâm lillâh yâ yakîm oldu makâm-ı müntehâ*¹³⁰

Mesnevî arûz vezniyle yazılmıştır. Manzûme, mukaddimeden sonra şurûtü's-salât, ferâ'izü's-salât, mucîbü's-salât, sünenü's-salât, müstehabbâtü's-salât, mekrûhâtü's-salât, müfsidâtü's-salât, ferâ'izü'l-vudû', sünenü'l-vudû', müstehabbâtü'l-vudû', âdâbü'l-vudû', nevâfilü'l-vudû', mekrûhâtü'l-vudû', menhiyyâtü'l-vudû', nevâkizü'l-vudû', ferâ'izü'l-gusl, vâcibâtü'l-gusl, sünenü'l-gusl, müstehabbâtü'l-gusl, erkânü's-salât, eyyâmü rek'âti's-salât, 'adedü rek'âti's-salât, 'ibâdât, mu'âmelât, 'ukûbât, envâ'ü'l-gusl, ahvâlü ferâ'izi'l-erba'a, 'adedü sâ' ve müdd ve ritl, 'aded-i ertâl-i gusl, 'aded-i ertâl-i berâ'-i istincâ, 'aded-i ertâl-i berâ'-i vudû', ahvâl-i rumûz-ı mukatta'ât, sıfat-ı eşyâ, hilkat-i benî âdem makâm-ı 'ubûdiyyet-i İslâm makâm-ı 'ubûdiyyet-i imân, ahvâlü tevbe 'ani'l-'isyân ve makâm-ı tevîk-i Rabbânî gibi mevzûları ihtiva etmektedir.

Eser: Hâmd lillâh Ferd u Rabbü'l-'alemin

Kudreti-y-le zindedür varlık hemîn¹³¹

beytiyle başlamakta ve

Hâtim-i nazm-ı risâle ey hümâm

Beş yüz altmış beyt-ile oldu tamâm¹³²

mısralarıyla sona ermektedir.

¹³⁰ Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 346/29, vr. 1001^b.

¹³¹ Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 346/29, vr. 97^b.

¹³² Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 346/29, vr. 1001^b.

19. *Mukaddimetü's-Salât; Selîm*

Mukaddimetü's-Salât'ın müellifinin Selîm olduğu, eserin son beytinde belirtilmektedir:

*Bunlara haşr eylemek değil murâdım ey **Selîm***

Eksiğin ıslâh ideler fevka zîl¹³³ ilmin 'alîm

Arûz vezniyle yazılmış olan manzûme 165 beyittir. Eserde mukaddimenin ardından helâ, istincâ ve istibrâ adâbı, abdestin farzları, vâcipleri, sünnetleri ve müstehapları, menhiyyât-ı vudû', adâb-ı vudû', nevâkiz-ı vudû', aksâm-ı vudû', ferâ'izü'l-gusl, sünenü'l-gusl, mûcibâtü'l-gusl, şurûtu's-salât, ferâ'izü's-salât, vâcibâtü's-salât, sünenü's-salât, müfsidât-i salât, namazda mekrûh olan şeyler ve evkât-i menhiyye gibi konular işlenmektedir. Eserin Süleymâniye Kütüphanesi'nde kayıtlı üç nüshası vardır.

1- Laleli bölümü 1152/1 numarada "*Manzûm Mukaddimetü's-Salât*" diye kayıtlı olan eser, mecmûanın 1^b-7^a varakları arasındadır. Satır sayısı 17'dir. Hattı ta'liktir. Boyutları: 207x145 mm., 137x65 mm.

2- Serez bölümü 3915/3 numarada "*Manzûm İlmühal*" diye kayıtlı olan eser mecmûanın 95^b-99^a varakları arasındadır. Satır sayısı 25'tir. Hattı ta'liktir. Boyutları: 186x121 mm., 165x73 mm.

3- Yazma Bağışlar bölümü 4622/2 numarada "*İlm-i Hâl Risâlesi*" diye kayıtlı olan eser, mecmûanın 31^b-42^a varakları arasındadır. Satır sayısı 15'tir. 1035'te istinsah edilmiştir. Hattı nesihtir. Boyutları: 180x135 mm., 130x70 mm.

Başı: Biliñüz îmân i'tikâddur Hâk Te'âlâ zâtına

Birliğine kudret u evşâfına âyâtına¹³³

¹³³ Süleymâniye Kütüphanesi, Laleli, 1152/1, vr. 1^b.

Sonu: Bunlara haşr eylemek değil murādım ey Selīm

Eksiğin ıslâh ideler fevka zî-‘ilmin ‘alīm¹³⁴

20. *Şurûtu’s-Salât; Sa‘îd*

Eser sebep-i telîf kısmında belirtildiğine göre Şemseddîn Mollâ Fenârî’nin mahdûmzâdesi için yazmış olduğu namazla ilgili *Şurûtu’s-Salât*¹³⁵ adlı Arapça eserinin nazmen tercümesidir.

Fâzıl ‘allāme-i Müftî er-Rûm ve ‘ş-Şām ecma ‘îm

Kim idi Mevlânâ Şemseddîn Fenârî’dir yakîn

Kendi mahdûm-zâdesi-çün bir risâle eylemiş

Bilmeğe rûkn-i şalâtı hoş makāle eylemiş

*Birisi ‘âlimleriñ eylemiş ānı tercüme*¹³⁶

Süleymâniye Kütüphanesi Esad Efendi bölümü 3569/2 numarada kayıtlı olan eser 72 beyittir. Mesnevî nazım şekli ve arûzun “*Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün*” vezniyle yazılmıştır. Eserin müellifi olduğunu düşündüğümüz ve son beyitte adı zikredilen Sa‘îd hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Kütüphane kataloglarında aynı tercümenin müellifi Pîr Muhammed b. Evenus b. Nûreddîn ed-Dâîfî diye kayıtlıdır.

Eserde mukaddime ve sebep-i telîften sonra şurûtu’s-salât, ferâ’izü’s-salât, vâcibâtü’s-salât, sünenü’s-salât, müstehabbâtü’s-salât, mekrûhâtü’s-salât, müfsidâtü’s-salât, abdestin farzları, vâcipleri, sünnetleri ve müstehapları, adâb-ı vudû’, nevâfil-i vudû’, mekrûhât-i vudû’, menhiyyât-ı vudû’, adâb-ı vudû’, nevâkiz-ı vudû’, ferâ’izü’l-gusl, sünen-i gusl, mûcibâtü’l-gusl ve gusl-i mesnûn gibi mevzular anlatılmaktadır.

¹³⁴ Süleymâniye Kütüphanesi, Laleli, 1152/1, vr. 6^b.

¹³⁵ Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmûd Efendi, 1008/2.

¹³⁶ Süleymâniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3569/2, vr. 15^b.

Başı: Hamd lâyıkdur saña ey pâdişâh-ı ins u cân
Kim vücûdîñ pertevindendür bu kevn-ile mekân¹³⁷

Sonu: Dört maħalde ğusl itmek sünnet oldu ey Sa‘îd
Vaķfe vü iħrām u yevm-i cum‘a ile yevm-i ‘ıyd¹³⁸

Eserin diğerk nüshaları şunlardır:

- 1- Süleymâniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan, nr. 322/1
- 2- Süleymâniye Kütüphanesi, Fatih, nr. 5379/11

¹³⁷ Süleymâniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3569/2, vr. 15^b.
¹³⁸ Süleymâniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 3569/2, vr. 18^b.

BİRİNCİ BÖLÜM

CECELÎ İBRÂHÎM EFENDİ HAYATI ve ESERLERİ

A) HAYATI

Cecelî İbrâhim Efendi'nin hayatı hakkındaki bilgiler, büyük ekseriyetle eserlerinde mevcut olan kayıt ve ifadelere dayandığından şimdilik yetersizdir.

Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi nüshalarında yer alan “*rûhi-çün lillâhi'l-Fātiha sene 1199*”¹³⁹ kaydından hareketle onun Hicrî 12. yüzyılda yaşamış olduğu ve 1199 (1784/1785) yılında vefat ettiğini söylemek mümkündür. Müellife ait manzûm ferâizin¹⁴⁰ ferâğ kaydındaki “*temmeti'l-manzûmeti'l-ferâ'iz li-İbrâhîm Efendi el-Cecvî ellezî kâne müftiyyen fi'l-Kaşamonî mikdâra işrîn sene*” ifadesinden Kastamonu'da 20 yıl müftülük yaptığı anlaşılmaktadır. Bazı nüshalarda bu vazifesine atfen ilmihâlin “*Nazm-ı Müftî Efendi*” diye isimlendirildiği de görülmüştür.¹⁴¹

Kastamonu Matbası'nda¹⁴² 1286 yılında basılmış olan *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*'nin matbû nüshasının sonunda İbrâhim Efendi ile ilgili olarak şu bilgiler verilmektedir:

Dürr ü leâli-i mesâ'il-i fıkhiyye-i 'ilmiyenîñ neticesini şâmil olan iş-bu manzûme-i şerîfe 'Allâme-i Rûmî Mevlânâ Hâdimî (kuddise sirruhu) es-sâmi Hazretleri'niñ telâmiz-i eflhamilerinden ve tarîk-i feyz refîk-i Nakşibendiyye'niñ mürşid-i mükemmelininden merkez-i vilâyet-i celîle-i Kaşamonî'de vâkı' İsmâ'îl Beg (tâbe serâhu) Hazretleri'niñ câmi'-i şerîf ve medrese-i münîfi meyânında kâ'in türbe-i laîfede hâk-pâk olan ve el'ân kâse-i fuyûzât-ı kudsiyyesi züvvârî-i atşânı reyyân kılan Mevlânâ Müftî İbrâhîm Efendi ibni Muḥammed Efendi Cecelî 'aleyhimâ rahmetü'l-Meliki'l-Bârî Hazretleri'niñ taşnîf-kerde ve eser-

¹³⁹ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1862/2, vr. 76^b.

¹⁴⁰ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2283/2, vr. 93^b.

¹⁴¹ Milli Ktp., Yazma Eserler Kls., nr. 8450, vr. 1^b.

¹⁴² Kastamonu Vilâyet Matbaası, Vali Mehmed Reşid Paşa zamanında (1867-1871) 1868 yılında İstanbul'dan getirilen baskı makinalarının Islahhane binasının bir bölümünde kurulmasıyla açılmıştır. Matbaanın ilk müdürü, bu göreve kırk yıl devam eden, Kastamonu eşrâfindan Mollâ Mehmed oğlu Hâfız Hüseyin Hüsnü Efendi'dir. Bu matbaanın ilk bastığı kitap 1268 (1869) tarihli “*Kastamonu Sâlnâmesi*”dir. İkinci kitap ise aynı tarihte basılan “*Cecelî Manzûmesi*”dir. (Tarih ve Toplum, 1995, XXIV/140, 92-93.)

*hāme-i ekmelāneleri olduğu ve bundan başka muşannefāt-ı cemīleleri
dahî tuhfe-i enāmîl-i i'tibâr idügi bi'l-bedāhe bâdi-i taḥrîr
olunmuştur.*¹⁴³

Bu kayda göre İbrâhim Efendi'nin babası Muhammed Efendi'dir. Babasının hayatıyla ilgili bilgi mevcut değildir. İbrâhim Efendi'nin, Mevlânâ Hâdimî Efendi'nin talebesi olduğu ifade edilmektedir. Mevlânâ Hâdimî, âlim, fakih ve mutasavvıf bir zât olup asıl adı Mehmed'dir. Fıkıh, tefsir, hadis, tasavvuf ve akâid alanında bir çok eseri olan Hâdimî, 1113 yılında Konya'da doğmuş ve 1176'da vefât etmiştir.¹⁴⁴

İsmâil Bey Câmîi hazîresinde medfûn olan Müftî İbrâhim Efendi'nin Nakşibendiyye tarikatına müntesip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu husustaki diğer bir kayıt da şöyledir:

*“Yâ Bâkî! Sâhibu'l-kemâlâtî'l-‘ilmiyye ve'l-‘ameliyye mürşid-i
tarîkât-ı Nakşibendî İbrâhîm el-Müftî Kastamonî nevver'allāhu
merḳadehû.”*¹⁴⁵

Kaynakların araştırılmaları neticesinde *Osmanlı Müellifleri*'nde “İbrâhim Efendi” ile ilgili bazı bilgilere ulaşılmıştır. Ancak burada yer alan “*Ceceli-zâde İbrâhîm Nûreddîn Efendi*” ile “*Cecelî İbrâhîm Efendi*”nin aynı kişi olup olmadığı açık değildir. Yazma nüshalardaki kayıtlarda Cecelî İbrâhim Efendi'nin vefât tarihi olarak belirtilen 1199 (1784/1785) ile *Osmanlı Müellifleri*'de verilen 1260 (1844/1845) dikkate alındığında, bu iki kişinin aynı şahıs olmadığı veya iki tarihten birinin hatalı olduğunu düşünmek mümkündür.

Osmanlı Müellifleri'nde yer alan kayıt şu şekildedir:

*Kâdirî şeyhlerinden faziletli bir zât olup (Cecelî-zâde) şöhreti ile
tanınmıştır. 1260 h. küsûr tarihinde memleketi olan Kastamonu'da vefât
ederek İsfendiyâroğullarından İsmâil Bey Câmîi avlusuna gömülmüştür.*

¹⁴³ Süleymâniye Ktp., Tahir Ağa Tekkesi, nr. 314, s. 147.

¹⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Mustafa Yayla, “Hâdimî, Ebu Saîd”, *DİA*, XV, 24.

¹⁴⁵ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1862/2, vr. 76^b.

*Akâid'den "Cecelî-zâde" adıyla söylenen bir manzûmesi olduğu gibi "Şerh-i Vasiyet-nâme-i İmâm-ı A'zâm", "Ferâ'idü'l-Le'âlî fî Şerh-i Esmâ'i'l-Müte'âlî" isimlerinde matbû eserleri de vardır.*¹⁴⁶

Görüldüğü üzere, *Osmanlı Müellifleri*'nde Cecelî'nin Kâdirî olduğu belirtilirken, eserin bazı nüshalarında yer alan kayıtlarda ise İbrâhîm Efendi'nin Nakşibendiyye tarikatına müntesip olduğu ifade edilmektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde İbrâhîm Efendi'ye nispet edilen eserler incelendiğinde, bu eserlerin telîf tarihi dikkat çekmektedir. Kendisine ait olduğu söylenen *Ferâ'idü'l-Le'âlî fî Şerh-i Esmâ'i'l-Müte'âlî* adlı eserde yer alan:

*"El-ḥamdü lillâhi 'alâ itmâm-i tercemet-i hâzihi'l-ḳasîdeti'l-mübâreki bi-'avn'illâhi'l-Meliki'l-Allâm fî'l-aşri'l-aḥîri min Muḥarremi'l-Ḥarâm li-sene seb'a ve ḥamsîn ve mi'eteyn ve elf min hicret-i Seyyidinâ Muḥammed 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm min yedi'l-'abdi'l-fakîr ilâ kerem-i Rabbi'l-enâm es-Seyyid eş-Şeyh İbrâhîm Nûreddîn el-Ḳâdirî ibn Muḥammed Şâlih el-Ḳaştamonî mevliden ve'l-İslâmbolî mevṭinen es-sâkini bi-tekyet-i Şeyhü'l-İslâmi'l-ma'rûf bi-Ḳâdi-zâde eḥsen'allâhu ileynâ ve ileyhi bi'l-ḥüsnâ ve ziyâdeh..."*¹⁴⁷

şeklindeki kayıttta, bu eserin 1257'de yazıldığı belirtilmektedir. Bu tarih ile manzûm ilmiḥâlin telîf ve istinsâh tarihleri arasında oldukça fazla zaman farkı vardır. Ayrıca müellifin Kâdirî olduğu belirtilmekte ve babalarının isminin ve defnedildikleri yerin *Osmanlı Müellifleri*'nde aynı olduğu anlaşılmaktadır.

Bursalı M. Tahir Efendi'nin İbrâhîm Nûreddîn'e ait olduğu belirttiği akâide dair *Cecelî-zâde Manzûmesi*, Cecelî İbrâhîm Efendi'nin manzûmesiyle aynı eser olması ihtimali, yapılan araştırmalarda bu iki ismi taşıyan farklı eserlere rastlanılmadığından, oldukça zayıftır. Eserin İbrâhîm Nûreddîn Efendi'ye nisbeti Cecelî İbrâhîm Efendi'nin eserine bazı şerhler ilâve etmiş olma ihtimâli, isim benzerliği, müelliflerin hayatı hakkında yeterli ve vâzih bilgilerin mevcut olmaması

¹⁴⁶ Bursalı M. Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 38, İstanbul 1333.

¹⁴⁷ *Ferâ'idü'l-Le'âlî fî Şerh-i Esmâ'i'l-Müte'âlî*, s. 100, Süleymâniye Kütüphanesi, Hüdaî Efendi, nr. 384.

gibi hususlar sebebiyle mümkün görülebilir. Ayrıca bunların aynı kişiler olup olmadıkları, aynı dönemde yaşamış veya akraba olma ihtimalleri de bunlara dahil edilebilir.

Cecelî-zâde İbrâhim Nûreddîn Efendi ile Cecelî İbrâhim Efendi hakkında kaynaklarda verilen bilgiler mukayese edildiğinde bunların aynı kişi olmadıkları ancak akraba olabilecekleri de muhtemel görülmektedir. Kesin bir hüküm için, bu konunun başka bilgilerle desyeklenmesi gerekmektedir. Bütün araştırmalarımıza rağmen bu hususlarda sıhhatli bilgiye ulaşamamıştır.

Günümüzde yapılmış Kastamonu hakkındaki çalışmalarda Müftü İbrâhim Efendi'den ziyâde *Osmanlı Müellifleri*'nde yer alan İbrâhim Nûreddîn Efendi ile ilgili bilgilerin tekrarı mevcuttur.¹⁴⁸

Müftü Cecelî İbrâhim Efendi, itikâdda Ehl-i Sünnet ve Mâtüridîdir, amelde ise Hanefî mezhebındendir. Bu husus aşağıdaki mısırâlarında şu şekilde ifade etmektedir:

- 72 'Aķîdemde derûnî Ehl-i sünnet mezhebin tıtdum
'Amelde mezhebim Nu'mân ânıñ re'yin kabûl itdüm
- 73 Kitâb icmâ' sünnetden çıkardığı hükümlerde
Sebeblerinde şartında mevânî' hem hüceclerde
- 74 Bu beş yerde imâmım ol âña hiç i'tirâz itmem
Furû'-ı hük-m-i şer'î ictihâdda ğayrıya gitmem

Bazı kaynaklarda¹⁴⁹ Cecelizâde İbrâhim Nûreddîn Efendi'nin 1100 (1688) tarihinde Numâniye Medresesi'ni inşâ ettirdiği ifâde edilmektedir. Medresenin yapılış tarihi ve Cecelizâde İbrâhim Nûreddîn Efendi'nin vefât tarihi dikkate

¹⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ahmet Yaşar Zengin, *Kastamonu Velileri*, İstanbul 2003, s. 202; Nail Tan - Özdemir Tan, *Gurur Kaynağımız Kastamonulular*, Ankara 2005, IV, 175; Abdulhalim Durna, *Evliyalar Şehri Kastamonu*, Amasya 2008, s. 94.

¹⁴⁹ Abdullah Bay, "Modernleşme Dönemi Osmanlı Taşra Medreseleri: Kastamonu Medreseleri ve Taşrada Medrese Hayatı", *Karadeniz Araştırmaları*, Ankara 2012, sy. 33, s. 62; Ahmet Rıfat Güzey, "Yeni ve Yakın Çağlarda Kastamonu'daki Cami ve Medreseler", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Kastamonu 2010, XVIII/2, s. 683.

alındığında bunun mümkün olmadığı söylenebilir. 1317 yılına ait *Sâlnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umûmiye*'de¹⁵⁰ medresenin bânisi olarak Numân Efendi'nin belirtilmiş olması Numâniye Medresesi'nin Cecelizâde İbrâhim Nûreddîn Efendi veya Cecelî İbrâhim Efendi tarafından yaptırılmadığını göstermektedir. *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*'nde ise Numâniye Medresesi Kütüphanesi'nin İsmâil Bey Medresesi civarında medfûn bulunan ve 1100 kûsür tarihinde vefât eden Cecelî-zâde Nu'mân Efendi tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir.¹⁵¹ Cecelî-zâde Nu'mân Efendi hakkında fazla bilgi mevcut değildir. M. Zühdi *Tahassür* adlı eserinde onun Numâniye Medresesi'nin bânisi ve müderrisi olduğunu ifade etmektedir.¹⁵² Bu zâtın, Cecelî İbrâhim Efendi ile bir ilgisinin olup olmadığı ise şimdilik bilinmemektedir.

¹⁵⁰ *Salnâme-i Nezâret-i Ma'ârif-i 'Umûmiye*, s. 1316-1317, İstanbul 1317.

¹⁵¹ Mehmed Behçet, *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*, İstanbul 1341, s. 14. Numâniye Medresesi ve Kütüphanesi hakkında ayrıca bkz.: Kemal Kutgün Eyüpgiller, *Bir Kent Tarihi: Kastamonu*, İstanbul 1999, s. 138; Fazıl Çifçi, *Kastamonu Camileri Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler I*, Ankara 2000, s. 30; Ahmet Rifât Güzey, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyıl Sonları-XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Ü. SBE. Yakınçağ Tarihi ABD., Ankara 2001, s. 197; Mustafa Bektaşoğlu, *Taşköprülü Alimler*, Ankara 2002, s. 36.

¹⁵² M. Zühdi, *Tahassür*, İstanbul 1305, s. 10.

B) ESERLERİ

I. *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*

Cecelî İbrâhîm Efendi'nin telif ve tasnifi olan bu manzûme, itikâd, ibâdet ve muâmelât mesâilini ihtiva eden bir ilmihâldir. Mesnevî nazım şekli ve arûzun *Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün* vezniyle kaleme alınmıştır.

Nüshalardaki beyit sayısı muhtelif olmakla beraber, karşılaştırma ve tahkik neticesinde ortaya koyduğumuz metin 936 beyittir.

Muâmelâtta Hanefî mezhebinin¹⁵³ fikhî hükümleri, itikâdda ise Mâtürîdî mezhebinin akâidi esas alınmıştır. Müellif ayrıca yer yer Ebû Hanîfe (v. 150/767)¹⁵⁴ ile talebeleri İmâm Muhammed (v. 189/805)¹⁵⁵ ve Ebû Yûsuf'un (v. 182/798)¹⁵⁶ görüşlerine yer vermiştir. Tahâvî (v. 321/933)¹⁵⁷ ve Kerhî de (v. 340/952)¹⁵⁸ görüşlerinden bahsedilen âlimlerdendir.

72 'Aķîdemde derûnî Ehl-i sünnet mezhebin tıtdum
'Amelde mezhebim Nu'mân anıñ re'yin qabûl itdüm

52 İmâmeyn dir ne deñli olsa taħrîmî 'itâb olur
Muşır olup ya istiħfâf idenlere 'azâb olur

53 Kerâhet olsa taħrîmî ħarâm ol 'ind-i Rabbânî
Ĥarâm aķreb ħelâl eb'ad dedi A'zâm daħi Sâñî¹⁵⁹

¹⁵³ Hanefî mezhebi hakkında bilgi için bkz.: Ali Bardakoğlu, "Hanefî Mezhebi", *DİA.*, XVI,

1.

¹⁵⁴ Ebû Hanîfe hakkında bkz.: Mustafa Uzunpostalcı, "Ebû Hanîfe", *DİA.*, X, 131.

¹⁵⁵ İmâm Muhammed hakkında bkz.: Aydın Taş, "Şeybânî, Muhammed b. Hasan", *DİA.*, XXXIX, 38.

¹⁵⁶ Ebû Yûsuf hakkında bkz.: Salim Öğüt, "Ebû Yûsuf", *DİA.*, X, 260.

¹⁵⁷ Tahâvî hakkında bkz.: Davut İltaş, "Tahâvî", *DİA.*, XXXIX, 385.

¹⁵⁸ Kerhî hakkında bkz.: H. Yunus Apaydın, "Kerhî", *DİA.*, XXV, 285.

¹⁵⁹ Beyitlerde geçen "Rabbânî" ifadesi İmâm Muhammed'in lakabıdır. "Sâñî" ise İmâm Ebû Yûsuf'un lakabıdır.

571 Tâhâvî der eğer meclis bir olsa her biri vâcib

Dedi Kerhî ziyâde müsteḥab ancak biri vâcib

Eser, nâzımın beyitlerinden ve şârihin bazı nüshaların derkenarında bulunan ifadelerinden anlaşıldığı üzere bir mukaddime, altı bâb ve bir hâtıme olmak üzere üç bölüm olarak telîf edilmiştir. Müellif bu husûsu şöyle nazmetmiştir:

- 60 Bu manzûm altı bâb oldu birisi i'tikâd bâbı
'Amelden farz ikincisi üçüncü vâcib aḥbâbı
- 61 Harâm mekrûh olan cümle bunun dördüncü bâbında
Beşincisi sünendir müsteḥab altıncı bâbında
- 62 Ehemdür ezberi vâfî vefâdır virdiñe Şâfî
'Amel kıl kalb ola enver şifâdur derdiñe Şâfî
- 63 Bi-'avn'illâh yazılmışdur nice aḥkâm aḥîrinde
Haṭâsın eyleyen ıslâḥ bula cennât kabrinde

Şârih ise bunu derkenarda şöyle ifade etmiştir:

*Nâzım-ı merhûm bu manzûmeyi bir mukaddime ve altı bâb ve bir hâtıme üzerine tasnîf eylemiştir. Mukaddimede ef'âl-i mükellefîn beyân olunur. Bâb-ı evvelde i'tikâd, bâb-ı sâni'de amelden olan farzları, bâb-ı sâlisde vâcibleri, bâb-ı râbi'de harâm ve mekrûhları, bâb-ı hâmisde sünnetleri, bâb-ı sâdisde müsteḥabları, hâtımede hayz ve nifâsa ve bey' ve şirâya ve müzâra'aya ve sayde ve nikâh ve talâk ve zihâre müteallik mesâil-i fikhiyye beyân olunur.*¹⁶⁰

Mukaddimede (1-63) mükelleflerin fiileri, **birinci bâbta** (64-152) i'tikâd, **ikinci bâbta** (153-568) farzlar, **üçüncü bâbta** (569-630) vâcibler, **dördüncü bâbta** (631-770) menhiyyât, harâm ve mekrûhlar, **beşinci bâbta** (771-796) sünnetler, **altıncı bâbta** (797-843) müsteḥablar ve **hâtımede** (844-936) hayz,

¹⁶⁰

Süleymâniye Ktp., Tahir Ağa Tekkesi, s. 3.

nifâs, bey‘, müzâra‘a, sayd, nikâh, talâk ve zihâr ile ilgili fikhî meseleler açıklanmıştır.

Cecelî İbrâhîm Efendi, bir konuyu açıklarken o mevzû ile ilgili bütün bilgilere aynı bâb/bölümde yer vermemiştir. “Farz”, “vâcib”, “menhiyyât” (haram-mekrûh), “sünnet” ve “müstehab” bâblarında ele aldığı konuların ilgili kısımlarını izah etmiştir. Meselâ namazın farzları “farzlar” bölümünde, vâciplerini “vâcib” kısmında anlatmıştır. Müstakil konulardan ziyâde müstakil bölümler halinde izahlarda bulunmuştur.

Manzûme bazı nüshalarda “*Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*” ve “*Manzûme-i Müftî Efendi*” olarak tesmiye olursa da

Ehemdür ezberi vâfî vefâdır virdiñe Şâfî

‘Amel kıl kalb ola enver şifâdur derdiñe Şâfî

beytinde geçen ibarelere istinâden bu eserin isminin “*Mazûmetü’ş-Şâfî*” veya “*Şâfî*” olduğu söylenebilir. Süleymâniye Kütüphanesi Âşir Efendi Bölümü 437 numarada kayıtlı nüshanın ferâğ kaydında müstensih: “*Temmeti’l-manzûmetü’l-müsemmeyetü bi’ş-Şâfî li-kutbi asrihi ve imâmı mısrihi li’ş-Şeyh İbrâhîm el-Müftî kuddise sirruh*” ifadesiyle manzûmeyi isimlendirmiş olmaktadır. Bazı nüshalarda zikredilen isimlerin geçtiği beytin yanına, ifade edilen bu ismin, eserin adı olduğu “ismu hâze’l-kitâb” denilerek not düşülmüştür.¹⁶¹ Eserin bir kaç nüshası kütüphane kataloglarında “*Envâr-ı Şifâ*” olarak da kaydedilmiştir.

Anlaşıldığına göre eser, ilk önce manzûm olarak telîf edilmiştir. Daha sonra müellif tarafından bazı beyitleri şerh edilmiş ve bu şerhler manzûmeye dahil edilerek eser manzûm-mensûr hâle getirilmiştir. Cecelî İbrâhîm Efendi’nin manzûm olarak telîf ettiği bu eserine başka müelliflerce de bazı şerhler yapılmış ve bunlar da beyit kenarlarına eklenmiştir.

¹⁶¹ Süleymâniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 437, vr. 8^b.

Nitekim Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 3957 numarada kayıtlı nüshanın başındaki fevâid kayıtları arasında da yer alan aşağıdaki beyitler bu konuya açıklık getirmektedir:

*Ġulām el-Hāc ‘Ali Efendi fenādan itdi ‘azm-i ‘uķbā
Sehāvetde semāhatde nazīri yok idi ķat’ā*

*Şadāķatde mürüvvetde ‘adīli yok idi ānın
Leķāfetde terahhümde şebīhi yokdur ciddā*

*Zekāvetde fetānetde yoĝ-idi mişl u menendi
‘Ulūmun ekşerine muttali’ bir zāt idi haķķā*

*Huşūşan ilm-i fiķh içre yed-i tūlāsı var idi
Cecelī İbrāhīm Efendi’nin nazmın itdi ihyā*

*Cemī’-i müşkilātını ānın ħall u ‘ayān itdi
Ķamū me’ħazlerin bir bir kenarda eyledi imlā*

*Ānı vaşf eylemek mümkün deĝil dil hem ķalem ile
Cemī’-i ħulk u fī’line mümāsili yok idi aşlā*

*Raķimā rahmetiñ ile günāhın ‘afv u ĝufrān it
Yerini ravza’-i cennet su’ālin eyle kıl sehlā*

*Firāk-i āh u efgānla dedi tārihini Seyyid
Sene bin iki yüz üçde bekāya gitti ol a’lā*

Muħarrem leyle-i Salı 30 1203 (1788/1789)¹⁶²

Bu beyitlerden Ġulām Ali Efendi adında bir âlimin Cecelî İbrâhim Efendi’nin manzûm ilmihâlini yer yer şerh ettiĝi yer yer ise beyitlerde ifade edilen hükümlerin “me’ħazlerin”i derkenarda belirttiĝi anlaşılmaktadır.

¹⁶²

Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3957, vr. 1^a.

Beyitlerde ifade edildiği gibi bazı yerleri şerh eden, me’ hazlerini gösteren Gulâm Ali Efendi, fıkıh ilminde “yed-i tûlâ” sahibi olup bu alana vâkıftır. Onun 1203 yılında vefat ettiği Seyyid mahlaslı bir zât tarafından tertip edilen bu manzûmede belirtilmektedir.

Manzûmenin şârihi olan Gulâm Ali Efendi’nin hayatı hakkında bu beyitler hâricinde herhangi bir bilgiye ise maalesef ulaşılammıştır. Aynı şekilde son beyitteki “Seyyid” mahlasını kullanan şahsın kimliği hususunda da net bir bilgi mevcut değildir.

Bazı nüshalarda yer alan bir şerhin sonunda yazılı olan “*takrîrû’l-üstâd*”¹⁶³ ibaresinin Gulâm Ali Efendi’ye ve “*takrîr-i nâzım*”¹⁶⁴ kaydının ise Cecelî İbrâhim Efendi’ye ait olabileceği yanında Gulâm Ali Efendi’nin İbrâhim Efendi’nin talebesi olma ihtimalini de hatıra getirmektedir.

Derkenardaki ekseriyetle notların alındığı Arapça ve Osmanlıca kaynak eserlerden adı en çok zikredilenler şunlardır:

- 1- *Envârü’l-‘Âşıkîn*; Yazıcızâde Ahmed Bîcan
- 2- *Eşbâh Nezâ’ir*; İbn Nüceym
- 3- *Tercüme-i Mültekâ*; Mevkûfâtî
- 4- *Zübdetü’l-Hakâ’ik Şerh-i Birgivî*; Sadri Konevî
- 5- *Şerh-i Tarîkat-ı Hâdimî*; Hâdimî
- 6- *Feyzü’l-Erham*; İbrahim Sâkızî
- 7- *Hidâye*; Mergînânî
- 8- *Dürr-i Muhtâr*; Haskefî
- 9- *Halebî*; İbrahim Halebî
- 10- *Şerh-i Mültekâ*; İbrahim Halebî
- 11- *Mebsût*; Serahsî
- 12- *Mültekâ*; İbrahim Halebî
- 13- *Hayâtü’l-Kulûb*; Ebû Talib Mekkî
- 14- *El-Kâfî*; Kâhıstânî

¹⁶³ Süleymâniye Ktp. Tahir Ağa Tekkesi, 314, s. 5.

¹⁶⁴ Kastamonu Yazma Eserler Ktp., 3879, vr. 3^a.

15- *Bezzâziyye*

16- *Islâh*

17- *Dürer*; Molla Hüsrev

18- *Menhü'l-Gaffâr*; Muhammed b. Abdullah b. Şihâbüddîn

19- *Şerh-i İbn-i Melek*; Aliyyü'l-Kârî

20- *Safve*

Ayrıca derkenarda, Sinan Efendi, Vahdetî, Zâhidî, Seyyid Ali-zâde, Abdurrahîm ve Kasap-zâde gibi şahısların da görüşlerine yer verilmiştir.

Eserin kütüphane kataloglarında 39 nüshası tesbit edilmiştir. Bu nüshaların dört tanesi sadece manzûm kısımları ihtiva ederken diğerleri bazı mensûr şerhler içermektedir. Ayrıca bu nüshaların üç tanesi matbûdur (Kastamonu 1286).

Bir çok nüshasının var olması, eserin değerini ve medreselerde ders kitabı olarak okutulduğunu göstermektedir. Ayrıca bunu teyit etmesi bakımından eserle ilgili o dönemde bir nüshanın fevâid kayıtları arasında görülen şu ifadeler de dikkat çekmektedir :

*Bu manzûme sâbikan Kastamonu müftüsü merhûm ve mağfûr leh Cecelû İbrâhîm Efendi'nin tasnîf ve te'lîfidir gâyetü'l-gâye makbûl ve mu'teberdir ilm-i akâyidden ve ilm-i fıkıhdan me'hûzdur gaflet olunmaya.*¹⁶⁵

Müellifin manzûm ilmi hâli hâricinde başka, kaleme aldığı manzûm ve mensûr eserleri de vardır. Matbû nüshada yer alan kayıtlar buna işaret etmektedir.

*“... Mevlânâ Müftî İbrâhîm Efendi ibni Muhammed Efendi Cecelî 'aleyhimâ rahmetu'l-Meliki'l-Bârî Hazretleriniñ tasnîf-kerde ve eser-hâme-i ekmelâneleri olduğı ve bundan başka musannefât-ı cemîleleri dahi tuhf-e enâmîl-i i'tibâr idüğü bi'l-bedâhe bâdi-i tahrîr olunmuştur.”*¹⁶⁶

¹⁶⁵ Ankara Üni. DTCF Ktp. Yazma Eserleri, Mustafa Con Koleksiyonu, 215, vr. 1^a.

¹⁶⁶ Süleymâniye Ktp., Tahir Ağa Tekkesi, nr. 314, s. 147.

II. *Risâle-i Udhiyye*

Müellifin mensûr bir eser olan “*Risâle-i Udhiyye*” kurban ile ilgilidir. Bu eser müstakil olarak telîf edilmiş olmasına rağmen daha sonra bazı nüshalarda müstensih tarafından manzûm ilmihâlin ilgili bölümüne dercedilmiştir.

Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 1862 numarada kayıtlı olan esercik müstakil bir risâle halindedir.

Giriş kısmında kurbanın lûgat ve şer’î manâsı izah edildikten sonra kimlere vâcib olduğu, envâî gibi hususlar anlatılmaktadır.

7 varak olan eser, rik’a hattıyla yazılmıştır.

Müstakil olan diğer nüshaları şunlardır:

- 1- Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8450/3
- 2- İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Kütüphanesi, nr. 850/3.

III. *Manzûme-i Ferâ’iz*

Müellifin miras ile ilgili hükümleri manzûm olarak kaleme alındığı eser aruzun *Mefâîlün / Mefâîlün / Feîlün* vezniyle yazılmıştır.

Manzûmede, mirâsın mesârifî, mânileri, ashâb-ı ferâiz, ahvâl-i eb, ahvâl-i üm, ahvâl-i evlâd, ahvâl-i zevc ve zevce, ahvâl-i ced, ahvâl-i benât, ahvâl-i ehavât, zevi’l-erhâm, hisâbü’l-ferâiz ve red gibi konular işlenmektedir.

Manzûm olan bu eser 104 beyittir. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 2283 numarada kayıtlı ve istinsâh tarihi 1206 olan nüsha 4 varaktır.

Başı: Bil imdi meyyit ahvâlin be-gâyet
Müretteb dört hûkûka et ri’âyet

Sonu: Üçüncü olur ise ikinciniñ maķâmına
Kılup dördüncünü sen üçünüñ maķâmına

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 8450 numarada kayıtlı nüsha ise 7 varaktır.

Başı: Bil imdi meyyit aḥvālin be-ḡāyet
Müretteb dört ḥuḳūka et ri‘āyet

Sonu: İki zevc dört ‘ale’t-tertib daḥi beşden meşā’ili
Daḥi nişf-ıla südüsānıñ eḥī beşden mesā’ili

IV. *el-Esmâ’ü’l-Hüsnâ Manzûmesi*

Esmâ’ü’l-Hüsnâ Manzûmesi, Allâh’ın isimlerini hakkındadır. Her mısırda bu isimlerden biri izah edilmektedir.

Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 2283 numarada “*Manzûme Fî Esmâ’illâh*” diye kayıtlıdır. Mecmûanın 89^b - 90^a varakları arasında olan manzûme 29 beyittir ve arûz vezniyle yazılmıştır. Nazım şekli mesnevîdir. İstinsâh tarihi 1206’dır.

Başı: Ulûhiyyet şifâtın cem‘ iden zât rabbim Allâh var
Hemân ma‘bûdu bi’l-ḥaḳḳı ol ḡanî zât rabbim Allâh var

Sonu: Bedî‘ oldur ider icâd bilâ-mişlin odur Bâķî
Hüve’l-Vâriş Reşid oldur Şabûr ol ḥassin aḥlâķî

Manzûme, İstanbul Üniversitesi Nâdir Eserler Kütüphanesi 850 numarada kayıtlı, istinsâh tarihi bulunmayan nüshada 99^b - 101^b varakları arasındadır.

Başı: Ulûhiyyet şifâtın cem‘ iden zât rabbim Allâh var
Hemân ma‘bûdu bi’l-ḥaḳḳı ol ḡanî zât rabbim Allâh var

Sonu: Bedî‘ oldur ider icâd bilâ-mişlin odur Bâķî
Hüve’l-Vâriş Reşid oldur Şabûr ol ḥassin aḥlâķî

V. *Fezâ'ili'l-Mekke*

Mekke'nin fazîletine dair Arapça mensûr bir risâledir. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 1415/1 numarada “*Risâle Fî Fezâ'ili'l-Mekke*” diye kayıtlı olan eser 4 varaktır. Mecmûanın 1^b - 5^a varakları arasındadır.

Müellif bu eserinde Mekke'nin sair beldelerden daha fazîletli olmasının sebeplerini izah etmektedir. Peygamber Efendimiz'in Ka'be ve Mekke'ye duyduğu muhabbeti anlatmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ

I. Anahatlarıyla Eserin Muhtevası

Manzûm ve kısmen mensûr bir ilmi hâl olan eserde imân, itikâd, ibâdet ve muâmelâta dair hükümler kaleme alınmıştır. Müellif besmele ile başladığı eserine Allâh'ı ta'zîm ve tesbîh ettikten sonra salvele ile devam etmiştir.

- 1 Kerîm ol zû'l-Celâl Allâh şîfâtı zâtı 'âlidir
Hakîm ol zû'l-Kemâl Allâh 'abeşden fî'li hâlîdir
- 2 Şalât olsun Hâbîbi'ne o hâtmü'l-mürselîn oldu
Dağî aşhâb u 'âlîne bular dîne mu'în oldu

Müellif eserini mukaddime, altı bâb ve hâtîme üzerine bina etmiştir:

Mukaddime (1-63) kısmında mükellef olanların fiilleri, -farz, vâcib, sünnet, harâm, müstehab, mekrûh, mübâh- izah edilmiştir. **Birinci bâbda** (64-152) i'tikâd, **ikinci bâbda** (153-568) farzlar, **üçüncü bâbda** (569-630) vâcibler, **dördüncü bâbda** (631-770) menhiyyât, harâm ve mekrûhlar, **beşinci bâbda** (771-796) sünnetler, **altıncı bâbda** (797-843) müstehablar ve **hâtîmede** (844-936) hayız, nifâs, bey', müzâra'a, sayd, nikâh, talâk ve zihâre ilişkin mesâ'il-i fıkhiyye nazmedilmiştir.

Mukaddimede “Ef'âli'l-Mükellefîn” farz, vâcib, sünnet, müstehab, harâm, mekrûh, mübâh gibi mükelleflere ait fiillerin tanımı yapıldıktan sonra “Ahkâmü Ef'âli'l-Mükellefîn” başlığı altında bunların hükümleri izah edilmektedir. Sünnet, farz ve vâcibin hükmü, niyet, mekrûhun kısımları ve küfrün envâi nazmedilmiştir.

- 4 Seniñ kavliñ dağî fî'liñ dağî hulkıñ hem i'tikâd
Mübâhdır yâ harâmdır ol ya mekrûh eyleme mu'tâd
- 5 Ya farzdır ol ya vâcibdir ya müstehab veyâ mesnûn
Yedi oldu fî'l-i muhtârîñ değıl iseñ şabî mecnûn

Nâzım bu bölümde sabî ve mecnûn olmayan insanın kavlinin, fiillerinin ve kalbindeki itikâdının yedi kısım olduğu, hangi durumlarda ameli terk etmenin günâh

olmayacağı, kazâ lâzım olacağı; sabîlerin, mecnûnların ve muhtâr olmayan fiilerin hükümlerini ifade etmiştir.

Farzın tarîfini yaptıktan sonra kat'î, zannî ve ictihâdî delîlleri beyân etmiştir. Ayrıca konuları “mecâz, müşterek, takdîm, mu'âriz, nesh ve mahsûs” terimlerini zikrederek izah etmiştir.

10 Mecâz hem müşterek takdîm mu'âriz nesh hem mahsûs
Bu altı olsa hep ma'dûm tevâtür olsa hem mahsûs

Nâzım sâir ilmihâl ve fıkıh kitaplarında çok kullanılmayan “Farz-ı İctihâdî” kavramını tavzîh ve tarîf ettikten sonra vâcib, sünnet ve sünnetin çeşitlerini, aralarındaki dereceleri belirterek açıklamıştır. Müellif, ayrıca müstehab, harâm, mekrûh ve mübâhın tarîfini yapıp bunların ahkâmını da açıklamıştır.

12 Eğer bir nesne fevtinden cevâzı gitse bir gayrî
Aña farz-ı ictihâdî der ki küfre varmaz inkârî

Nâzım küfrün yedi envâî olduğunu ve küfür icap eden bu şeylerin insanın kalbine gelmesiyle kişinin bunlardan razı olmaması halinde bunların onun imânına zarar vermeyeceği söyleyerek küfrün yedi türünü şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Dinde şüphesiz malûm olanda şek
- 2- Dinde şüphesiz malûm olanda inkâr
- 3- Ta'zîm edilmesi gerekeni istihkâr etmek
- 4- Küfrü kasden söylemek
- 5- Kâfir şapkası giymek
- 6- Allâh'tan başkasına secde etmek
- 7- Küfre rızâ vermek

Nâzım, harâm (kat'î-zannî) ve mekrûhun iki kısım olduğunu ifade edip bu hususta İmâm-ı A'zâm, İmâm Muhammed ve Ebû Yûsuf'un görüşlerini belirttikten sonra sagîrelerin nasıl kebîre olduğu meselesine açıklık getirmiştir.

Müellif, imân ve itikâdla ilgili malûmâtlara geçmeden önce kaleme aldığı manzûme hakkında bazı izahlarda bulunmuştur. Manzûmenin kaç bâbdan oluştuğu, bu bâblarda hangi hususların ele alındığı ve bu eserin ezberlenmesinin mühim olduğu belirtmiştir.

- 60 Bu manzûm altı bâb oldu birisi i'tikâd bâbı
'Amelden farz ikincisi üçüncü vâcib aḥbâbı
- 61 Ḥarâm mekrûh olan cümle bunun dördüncü bâbında
Beşincisi sünendir müsteḥab altıncı bâbında
- 62 Ehemdür ezberi vâfî vefâdır virdiñe Şâfî
'Amel kıl kalb ola enver şifâdur derdiñe Şâfî
- 63 Bi-'avn'illâh yazılmışdur nice aḥkâm aḥîrinde
Ḥaṭâsın eyleyen ıslâḥ bula cennât kabrinde

Birinci bâb olan itikâd bölümünde imân ve icmâl-i imân, kabir, haşır, sırat, mîzân, şefâat, enbiyâ, kitaplar, mirâc, melâike, mu'tekadât-ı Ehl-i Sünnet ve kıyâmet ahvâli gibi hususlar ele alınmıştır.

Müellif bu bâbda imân mevzusuyla ilgili olarak imânın tanımı ve şartları (rıẓâ-ikrâr), imân-ı icmâlî ve imân-ı tafsîlî, Allâh'ın sıfatları, kaderle ilgili meseleler, müşriklerin çocuklarının durumu, fâsıklar ve kimlerin hangi durumlarda fâsık oldukları, azâbın nasıl olacağı, Ru'yetullâh ve O'nun görülmesinin keyfiyeti, kabir ve kabir suâli, âhiret günü, haşır, terazi, amel defterinin verilmesi, mîzân, sırat köprüsü ve cehennem üzerine kurulması, şefâat ve kimlerin şefâat edebileceği, peygamberlerin özellikleri, vâcib olan sıfatları, zenb-i nebî, isimleri, nebîlerin ictihâdında hata olup olmayacağı ve levhten indirilen kitapların hangi peygamberlere, sahîfelerin kimlere verildiği, mi'râc ve keyfiyeti, melekler ve meleklerin husûsiyetlerini ve isimleri, Ehl-i Sünnet akâidi, teklîf-i mâ lâ yutâk ve ahvâl-i Kıyâmet gibi mevzûlar açıklanmaktadır.

- 64 İmân farz cümleden evvel şabî mecnûn değil ise
İmân inanmağa derler Rasûl'ullâh ne dediyse

...

- 152 Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
Akâ'idler bilindiyse bil a'mâli ictihâd eyle

İkinci bâb olan ferâiz bölümünde furû' ve amelde farz olanlar, furû' ile mükellef olanlar, zarurat-ı diniyye (din-akıl-ırz-can-mal), ruhsat, hukûk-ı ibâd, vâcibü'l-keffâret, emr-i ma'rûf, farz-ı kifâye, salât, abdest ve abdestin farzları, bi'r, sü'r, ferâ'izü'l-gusl, mûcibü'l-gusl, nevâkidü'l-vudû', teyemmüm, ferâ'iz-i teyemmüm, nevâkidü't-teyemmüm, mesh, müddet-i mesh, sargı üzerine mesh, özür, tahâret ve neces-i hakîkî, necislerin temizliği, setr-i avret, avret yerleri, istikbâl-i kible, vakit, niyet, cenâze namazının niyeti, iftitâh tekbiri, kıyâm, namazın te'hîri, kırâat, rukû' ve secde, imâma uymanın şartları, namazı bozan şeyler, namazda hades, tegayyür-i fâhiş, cumanın edâsının ve vücûbiyyetinin şartları, hutbe, zekâtın vücûbiyyetinin ve edâsının şartları, altın ve gümüşün zekâtı, zekât malları, mâl-ı zimâr, sığır ve koyunun zekâtı, zekât verilmesi câiz olmayan kimse ve yerler, zekâtla ilgili kerâhetler, mesârif, oruç, özr-i savm, edâ-i savm, niyyet-i savm, ramazanın sübûtu ve yevm-i şek, kazâ ve keffâret, baygınlık ve delilik, orucu bozmayan şeyler, orucun mekruhları, yolculukta oruç, haccın vücûbiyyetin şartları ve edâsının farzları, mikât, umre, ihrâm, haccın çeşitleri, cinâyât-hac ve ihsâr gibi konular işlenmiştir.

- 153 Bu bâbda zıkr olanları furû'dan farz bil anları
Kimi kaç'î kimi zannî kimi hûydur kimi gayrı

...

- 560 Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
Bil öğren vâcibi hıfz it ferâ'izler bilindikte

Üçüncü bâb olan vâcibât bölümünde haccın vâcipleri, yemin çeşitleri, nezir, yemîn keffâreti, namazın vâcipleri ve tilâvet secdesi gibi konular nazmedilmiştir.

Vitir, kunut tekbiri, salâvât, cemaatin vâcip olmasının şartları, kurbanın vâcip olmasının şartları, teşrîk tekbiri, fitre, yemîn, nezir ve çeşitleri, yemînin keffâreti ve çeşitleri, namazın vâcipleri ve tilâvet secdesi gibi konular bu bölümde izah edilmiştir.

561 Bil imdi vâcib-i haccı iderseñ terk saña qurbân
Olur vâcib o yiğirmi dokuz bunda beyân olan

...

630 Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
Tamâm oldıysa vâcibler menâhiden kaç ol ebrâr

Dördüncü bâb olan menhiyyât bölümünde harâm ve mekrûhlar, nehiy ve yasaklar, yalan ve gıybet anlatılmakta ve çeşitli konularda tavsiyeler ve tahzîrler yapılmaktadır. Bu bölümde yer alan beyitlerden dönemin sosyal yaşantısı ve anlayışına dair bilgiler elde etmek mümkündür.

631 Şeri'den nehy olan hâli bu bâbda ezber it ânı
Kebâ'irden şağâ'irden kerâhetden şakın cânı

...

770 Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün
Menâhî ma'lûm oldıysa oku hıfz it sünen bâbın

Beşinci bâb olan sünen bölümünde namazın sünnetleri, abdestin sünnetleri, sünnet olan gusüller, hutbenin sünnetleri, yeme-içme ile ilgili sünnetler, nikâhın şartları, kefen ile ilgili sünnetler gibi meseleler ele alınmıştır.

771 Bu bâbda sünneti hıfz it derûnî ihtimâm eyle
Şefi'îndir Rasûl'ullâh şalât-ile selâm eyle

...

796 Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Sünenler ma'lûm oldıysa bilinsin müsteḥabâtlar

Altıncı bâb olan müsteḥaplar bölümünde abdestin müsteḥapları ve müsteḥap olduğu durumlar, müsteḥap olan gusüller, imâmet, namazın müsteḥapları, tesbîh namazı, yolculuğun müsteḥapları, kan aldırma adâbı ve yasakları, cuma ve duâ adâbı,

çocuklar üzerinde müstehap olan haklar gibi mevzular ve günlük yaşamda vb. hususlarda yapılması müstehap olan hususlar beyan edilmektedir.

797 Bu bâbda müsteḥabbâta şurū‘ eyle şevābın al
Bilüp taḥḳîr iden zālîm deġil müslim cevābın al

Hâtime bölümünde hayız ve nifâsın ahkâmı, mu‘tâde ve mudillenin hükmü, istihâze, bey‘, bey‘-i bâtıl, bey‘-i fâsid ve hükmü, bey‘de fâsid şart, selem, ribâ (faiz), sarf, karz, müzâraa ve sahîh olma sûreti, sayd (avlanma), müsâhere, nikâh, talâk ve zihârla ilgili hükümler nazmedilmiştir.

II. Eserin Dil Özellikleri

XVIII. yüzyılda yazılmış olan eserde dönemin imlâ özellikleri bulunmakla beraber bazı arkaik kullanımlar mevcuttur. Meselâ “**إيه كل**” (eylegil) olması gereken ifade nüshaların tamamında “**إيه كل**” (eyle gel) olarak harekelenmiştir.

Eserin bazı mısra ve beyitlerinde vezin kusurları vardır. Bu hataların bir kısmı düzeltilmiş olup dipnotlarda gösterilmiştir. “Bağlaç vavı” (و) kullanılmayan yerlerde vezne uygunluk için ilave edilen bu harf köşeli parantez içinde gösterilmiş, nüsha farkı olarak belirtilmemiştir.

Başlıklar Arapça, Farsça izâfet ve Türkçe yazılmıştır. Başlıkların yazımı tutarlı olmayıp nüshalar arasında bu hususta birliktelik yoktur. Bir nüshada Farsça izâfetli olan başlık diğesinde Arapça olabilmektedir.

Terkip -i’leri bazı yerlerde (ى) “y” harfî ile gösterilmiştir. Bazı yerlerde ise esre ile yazılmıştır. Nüshaların bazısında kelimelerin sonlarındaki hal eki -i’den önce kaynaştırma harfî “y”, üzerinde esreli bir hemze ile yazılmıştır. Bazı Arapça kelimelerin med harfleri yazılmamıştır.

Müellif bazı yerlerde vezne uyması için kullanımı yaygın olmayan kelimeler seçmiştir. “Duḥâ” kelimesi yerine vezne uygunluk için “daḥve” kelimesinin kullanılması gibi. Bazen anlatmak istediği hususu açık şekilde yazmak yerine vezin

için bazı kelimeleri fiilleştirerek kullanmıştır. Meselâ güneşin yükselmesini “duḥāyınca” diyerek ifade etmektedir.

Müellif, “farz-ı ictihādī”, “hüdā”, “hādım” vb. gibi yaygın kullanımı olmayan bazı fikhî ıstılahlara tasnîflerinde yer vermiştir.

Eserde kelimelerin başında bulunan “t” sesi bazen “tı” (ط) ile bazen de “dal” (د) ile yazılmıştır. Bunun sonucu aynı kelimenin iki farklı yazımı ortaya çıkmıştır.

Eserin nüshaları arasında bazı kelimelerin yazımları farklılık arz etmektedir. “Salāt” kelimesi bazı nüshalarda (صلات) şeklinde yazılırken bazılarında (صلوة) şeklinde yazılmıştır. Aynı şekilde “ne deñli” kelimesi bazılarında (ندكلو) yazılırken bazı nüshalarda ise (ندكلى) şeklinde yazıldığı görülmektedir. Bu kelimenin yazımı aynı nüshada dahi farklılık göstermektedir. “Bilün” kelimesi bazı nüshalarda (بلوك) şeklinde yazılırken bazılarında ise (بلك) şeklinde yazılmıştır.

III. Eserin Edebî Özellikleri

Eser, hezec bahrinin şiirimizde en çok kullanılan müsemmen kalıbı¹⁶⁷ *Mefā’ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün* aruz vezniyle yazılmıştır. Müellif bölümlerin sonunda diğer konuya geçiş yaparken bu kalıbı beytin ilk mısraı yaparak kullanmıştır.

152 Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün
Aḳā’idler bilindiyse bil a’mālī ictihād eyle

560 Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün
Bil öğren vācibi ḥıfz it ferā’izler bilindikde

630 Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün
Tamām oldıysa vācibler menāhiden kaç ol ebrār

¹⁶⁷ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri Ve Aruz*, İstanbul 2011, s. 168.

770 Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Menāhî ma'lûm oldıysa oku hıfz it sünen bâbın

796 Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Sünenler ma'lûm oldıysa bilinsin müsteḥabâtlar

Müellif, eserin türü göz önüne alındığında genel olarak aruzu başarılı bir şekilde kullanılmış olsa da bir kaç beyit ve mısra da vezin bozuktur. Bunda eserde ele alınan konuların fikhî olması ve edebî yönünden ziyâde didaktik-öğretici yönünün ağır basması etkili olmuş görünmektedir.

- 48 Dediler ba'zı ḥarām li-'aynihi olsa müsteḥil kâfir
Anıñ-çün mağşûb ekinde ḥelāl diyen değıl kâfir
- 249 Teyemmüm eylemek câ'iz değıl vaqt-i cum'a fevt-içün
- 269 İkiniñ her birisinde iki parmak deñli mecmû'
- 336 Bir âyet iki kelime olsa ya zâ'id olsa câ'izdir
Eğer bir kelime yâ bir ḥarf olursa gayr-ı câ'izdir
- 639 Bir olsa sâmi'a meclis okunsa iki yerde ezkâr
- 736 Unutma öğrenseñ âyâtı şaḥın bid'at icâd itme
- 756 Bilâ-i'lâm bozma 'ahd gārâtdan ḥazer eyle

Müellif, bazı yerlerde aruz ölçüsünü doğru uygulayabilmek için imâle ve vasla başvurmak zorunda kalmıştır.

- 212 Bil artuğı necis mekrûh ṭuhurdur muḥtelif meşkûk
Fem-i pâk-nâs kezâ me'kûl feres sü'ri ṭuhur yok şek
- 218 Sık olmazsa altını her ḥâl 'izârı hem verâsın yu
Eliñ dirsekleriñ ile ayağı hem ṭobuğı yu

- 261 Eğer meshi zarar itse yaraya meshi terk itsün
Sağ olan yerleri yusun var ise sarķu mesh itsün
- 267 Bir ayağıñ çoğı çıksa ya meshiñ müddeti geçse
Var ise abdest ayağın yur telefden havfı yogise

Müellif, bazı beyit ve mısralarda vezin ve aruzu doğru tatbik için aynı anda zihâf ve vasl yapmak durumunda kalmıştır. Bu şekilde vezne uygun hale getirilmiş oldukça mısra ve beyit vardır.

- 11 Delîl āniñ yaķın olur āniñ hükmü olur kaç'ı
Sekizden biri olmazsa delîli āniñ olur zanni
- 17 Bilün sünnet Rasûl'ullāh anı ekserde işlemiş ola
Hemān bir yā iki kerre ānı terk eylemiş ola
- 21 Bilün siz müsteħab şol şey Rasûl ba'zı işlemiş ola
Ve yāhūd işleyenlere şevābı var demiş ola
- 51 Ĥarām mekrûh-ı taħrîmî 'ikāba müsteħak eyler
Veyā kalbde olsalar maķsûd 'azāba müsteħak eyler
- 54 Kerāhet olsa tenzîhî aña ısrār sağire olur
Kerāhet olsa taħrîmî aña ısrār kebire olur
- 55 Muşır olsa sağireye ya zenbiyle eylerse iftiħār
Veyā gizlü işleyüb zenbi ānı soñra eyleyüb izhār
- 71 Yaķın şol şey'e dirler ki zevāline ihtimāl yokdur
Muvāfık nefse'l-emre ol hilāfına ihtimāl yokdur
- 140 Belî bir farzı te'hîrden olan zenb oldılar memhû
Şurûtlā eyleseñ tevbe olur tevbe itdügiñ ma'fû

Bazı mısralarda ise vezin için uzun hecelerin kısa okunması, zihâf yapılması gerekmektedir.

- 64 İmān farz cümleden evvel şabî mecnûn değil ise
- 122 Biri Ādem birisi Nūḥ biri İbrāhīm İsmā‘īl
- 130 Çıkup gökleri seyr itdi yanınca Cebrā‘īl gitdi
- 151 Bular cümle ‘alāmetdür kıyāmete īmān eyle
- 161 Kazāya rāzī ol şer‘a belāya zenbe şabr eyle
- 177 Selām al fevrī işitdür su‘āl it ḥasta ḥālını
- 323 Kazāya çok namāz kalsa ne deñli tahmīn it ānı
- 329 Güci yetmezse secdeye başı ile īmā eyle

Eserde bazı mısralarda veznin düzelmesi için bazı kelime veya sözcüklerin çıkarılması gerekmektedir.

- 33 Bu üçden her biri iḥlāsdır rızādır aḥsen-i niyyet
- 118 Hüdā medḥ eyler ānı ancak ānıñ vaşfında dil ‘āciz
- 186 Çıka kendü iḥtiyār-ile olmaya müfsid namāzında
- 463 Nifās ḥayz olmaya ola deyn ola imsākde ānında

IV. Nüshaların Tavsîfi

Eserin kütüphane kataloglarında kayıtlı nüshaları şunlardır:

1. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 7720/1.
2. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8450/1.
3. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 2195.
4. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8330/7.
5. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 9329/1.
6. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 1986.
7. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 2334.
8. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 7611/1.
9. Milli Ktp., Elazığ Ağın İlçe Halk Ktp. Koleksiyonu, nr. 13.
10. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2706.
11. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2004.
12. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2283/1.
13. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 468.
14. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3718.
15. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3754/2.
16. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1415/2.
17. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2062/1
18. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2062/2
19. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1862/2
20. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1404.
21. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1120/12.
22. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3957/1
23. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 65/2.
24. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3879.
25. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3606.
26. Süleymânîye Ktp., Mihrişâh Sultan, nr. 444/1.
27. Süleymânîye Ktp., Âşir Efendi, nr. 437/7.
28. Süleymânîye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 3876.

29. Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 7344.
30. Süleymâniye Ktp., Tâhir Ağa Tekkesi nr. 314.
31. Süleymâniye Ktp., İbn Mirza, nr. 185.
32. Millet Yazma Eserler Ktp., Ali Emîrî, nr. 367.
33. Beyazıd Devlet Ktp., Nâdir Eserler Bölümü, nr. 2983.
34. Ankara Üni. DTCTF Ktp. Yazma Eserleri, Mustafa Con, nr. 215.
35. Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., nr. 7737.
36. Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., nr. 8315.
37. İBB Atatürk Kitaplığı Ktp., nr. 1341.
38. İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp., nr. 850/1.
39. İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp., nr. 65.

Nüshaların tavsifleri yapılırken yazma eserlerin araştırmacılara verilmemesi vb. nedenlerle kütüphane kayıtlarından istifade edilmiştir.

1. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 7720/1.

Mecmûanın 1^b - 64^b varakları arasında yer almaktadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 210x160 - 185x85 mm.

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Harekeli nesih.

Kağıt özelliği: Yeni ince beyaz kağıt.

Cilt özelliği: Şemseli, sırtı kahverengi deri, kapakları kahverengi kağıt kaplı mukavva cilt.

Konu başları, kenar cetvelleri, noktalar kırmızı, rutubet lekelidir ve sırtı dağınıktır. Derkenarda şerhler mevcuttur. İlk varakta sonradan yazıldığı anlaşılan “Hāzā kitāb yazma ‘aķā’id-i dīniyye dīvānı” kaydı vardır.

2. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8450/1.

Mecmuanın 1^b - 110^b varakları arasındadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 177x119 - 105x68 mm.

Satır sayısı: 10.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Harekeli nesih.

Kağıt özelliği: Harf filigranlı.

Cilt özelliği: Salbek şemseli, zencirek ve köşebentli kahverengi meşin kaplı mukavva ciltlidir. Bölüm başları kırmızıdır. Cedvelsizdir. Yapraklar rutubet lekeli.

3. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 2195.

Bu nüsha kütüphane katalogunda “*Envârü’ş-Şifâ*” adıyla kayıtlıdır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 185x112 - 122x60 mm.

Satır sayısı:19.

İstinsâh tarihi: 1212/1796.

Müstensih: -

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Rakam filigranlı.

Cilt özelliği: Söz başları kırmızı mürekkepledir. Sırtı ve sertâbı kahverengi meşin, miklebli, satırları solmuş ebrû kâğıt kaplı karton bir cilt içindedir. Cedvelsizdir.

Baştaki 3 varakta fihrist, 1^b de Hatice Kamran'ın mührü vardır.

4. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8330/7.

Eser mecmûanın 79^b - 143^b varakları arasındadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 210x155 - 145x90 mm.

Satır sayısı:19.

İstinsâh tarihi: 1188 (1774).

Müstensih: Sabri.

Hat: Talik.

Kağıt özelliği: Suyolu filigranlı.

Cilt özelliği: Sırtı ve sertâbı vişne rengi kapakları ebrû kaplı miklebli, mukavva ciltlidir. Kenar cedvelleri, başlıklar ve noktalar kırmızıdır.

Ferâğ kaydı: Temmetü'r-risâle bi-'avni'l-Meliki'l-Mennân

5. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 9329/1.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 200x145 - 145x75 mm.

Satır sayısı: 17.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nesih

Kağıt özelliği: Üzüm salkımı filigranlı.

Cilt özelliği: Mıkplepli kahverengi meşin cilt.

Serlevha müzehhep, ilk iki sayfa cetveller yaldızlıdır. Cetveller yeşil, söz başları ve başlıklar kırmızıdır.

6. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 1986.

50 varaktır ve sonunda bazı varaklar eksiktir.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 204x122 - 125x70 mm.

Satır sayısı: 10.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Harekeli nesih.

Kağıt özelliği: Üzüm salkımı filigranlı.

Cilt özelliği: Kahverengi cilt.

Son varakta sonradan yazıldığı anlaşılan “el-ḥakīr el-fakīr Muṣṭafā Efendi sene” kaydı vardır.

7. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 2334.

“*Envār-ı Şifā*” adıyla kayıtlıdır. Eserin müellifi olarak Mehmed Fevrî ismi gösterilmiştir.

Başı: Kerīm ol zū’l-Celāl Allāh şifātı Zātı ‘ālīdir
Ḥakīm ol zū’l-Kemāl Allāh ‘abeşden fī’li ḥālīdir

Sonu: Bulūğ [u] aql [u] İslām zevcde olmak şart-ı zıhār itse
Bilā-keffāretin memnū‘ temettū‘den murād itse

Ebadı: 173x115 - 112x59 mm.

Satır sayısı: 15.

İstinsâh tarihi: 1210.

Müstensih: Hafız Ali Kastomonî.

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Suyolu filigranlı.

Cilt özelliği: Şemseli, zencirekli, miklebli, siyah meşin bir cilt.

Söz başları, başlıklar ve cetvelleri kırmızı olup varakları rutubet lekeli. Derkenarda Arapça ve Türkçe şerhler vardır.

8. Milli Ktp., Yazmalar Koleksiyonu, nr. 7611/1.

Mecmûanın 1^b- 136^a varakları arasında yer almaktadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şîfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fî'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 195x145 - 140x80 mm.

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: 1253 (1837).

Müstensih: -

Hat: Rika.

Kağıt özelliği: İsim filigranlı.

Cilt özelliği: Sonradan beyaz kartonla ciltlenmiştir.

Söz başları kırmızıdır. Rutubet lekeli.

Ferâğ kaydı: Temmeti'l-kitâb bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb. Bu nüsha muşannifiñ eñ soñra taşhîh itdüğü nüshadan tahrîr olunmuştur bundan cem'iyetli nüsha yokdur. Hâzâ nazm-ı İbrâhîm Efendi el-Cecevî Müftî fi beldeti'l-Şaşamonî gafer'allâhu lehu ve li-vâlideyhi ve ehsene ileyhima ve ileyhi şâhibu'l-kitâb Şerbetçi-zâde el-Hâc Hasan Cemâziye'l-âhîr yigirminci günü tamâm olundu.

Hem Şâlih fakre rahmet it

Yoldaş-ı îmân minnet it

Haṭṭı yazdım bî-vefâdur rûzgâr

Ben giderem kıla ḥaṭṭım yâdigâr

Haṭṭım okuyub beni Fâtiḥa ile yâd ide

Ḥaḳ Te‘âlâ anıñ rûḥun şâd ide

Fâtiḥa şalâvât sene 1253

9. Milli Ktp., Elazığ Ağın İlçe Halk Ktp. Koleksiyonu, nr. 13.

“*Risâle-i İlm-i Hâl*” adıyla kayıtlı olan nüshanın müellifi Müftî el-Hacevî olarak gösterilmişse de bunun “Cecevî” ibaresinin “Hacevî” olarak kaydedilmesinden ileri geldiği anlaşılmaktadır.102 varaktır ve sonunda bazı kısımlar eksiktir.

Başı: Kerîm ol zû'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Ḥakîm ol zû'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fî‘li ḥâlîdir

Sonu: Yime rüşvet yetîm mâlın ribâdan ihtirâz eyle

Ebadı: 180x120 - 125x65 mm.

Satır sayısı: 15

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Suyolu filigranlı.

Cilt özelliği: Ciltsiz.

Başında fihrist var. Konu başları ve kenar cetvelleri kırmızıdır. İlk varakta “Hâzâ kitâbu nazmı’t-te’lîfi’l-Müftî el-Hacevî fî beldet-i Kaşamonî” kaydı vardır.

10. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2706.

“Envâr-ı Şifâ” adıyla kayıtlı olan eser 144 varaktır. Müellifi olarak ise Şeyh Azîz Mahmûd Hüdâî gösterilmektedir.

Başı: Kerîm ol zü’l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü’l-Kemâl Allâh ‘abeşden fî’li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 165x110 - 130x75 mm.

Satır sayısı:13.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Talik.

Kağıt özelliği: Harf filigranlı.

Cilt özelliği: Sağ deffe şemseli, siyah meşin, kenarlar sarı meşin bir cilt.

Bazı varakları eksiktir. Şem’îzâde Ahmed Efendi’nin vakfidır.

11. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2004.

Başı: Kerîm ol zü’l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü’l-Kemâl Allâh ‘abeşden fî’li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 184x125 - 130x75 mm.

Satır sayısı: 15.

İstinsâh tarihi: 1250 (1833).

Müstensih: Muhammed b. Ahmed.

Hat: Nesih kırmısı.

Kağıt özelliği: Birleşik harf filigranlı.

Cilt özelliği: Kahve deri sırt ve sertâblı, kağıt kaplı, yapıştırma desenli kağıt, köşebend ve şemseli, mıkblebli cilt.

Ferâğ kaydı: Temmeti’l-kitâb bi-‘avn’illâhi’l-Meliki’l-Vehhâb. Bu nüsha muşannifiñ eñ soñra taşhîl itdügi nüshadan tahrîr olunmuştur bundan cem‘iyyetli nüsha yokdur.

Hâzâ nazm-ı İbrâhîm Efendi el-Cecevî Müftî fi beldeti’l-Ğaşamonî Ğafer’allâhu lehu velivâlideyhi ve ehsene ileyhimâ ve ileyhim ecma‘ın.

Kâtibu’l-hurûf Muhammed b. Ahmed bi kazâ-i Ğaşamonî beldesi sene hamsûn mi’eteyn ve elf min şehr-i rebî‘u’l-âhîr sene 1250 (1834/1835) el-haţtu’l-bâkî ve’l-‘ömrü’l-fânî İlâhî yerham li-men de‘ânî fi yed-i da‘îf Hâfîzu’l-Ğurrâ Ahmed b. Muhammed fi âhîri’s-şaffî’l-hayr Allâhümme’c’alnî fi qalbî nûrâ ve fi sem‘î nûrâ.

12. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2283/1.

Mecmuanın 1^b - 88^a varakları arasındadır.

“Manzûme fi’l-Beyâni İlm-i Hâli’l-Mükellefîn” diye kaydedilmiştir.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 225x165 - 140x85 mm.

Satır sayısı: 17.

İstinsâh tarihi: 1206/1790.

Müstensih: Emirzâde Seyyid Mehmed Kastamonî.

Hat: Talik kırmısı.

Kağıt özelliği: Daire içi harf filigranlı.

Cilt özelliği: Miklebli, kahverengi yırtık meşin cilt.

Başlıklar kırmızıdır. Derkenarda Arapça ve Türkçe şerhler vardır.

Ferâğ kaydı: Temmeti'l-kitâb bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb min yedi'l-fakîr el-hakîr es-Seyyid Muḥammed b. es-Seyyidü'l-Hâfızu'l-Ḳurrâ Muḥammed Efendi b. el-Hâfız Muştafa Efendi b. Muḥammed b. el-Hâc Şa'bân el-Ḳastamonî fi sene 1206 (1791).

Harrartü hâzihi'n-nüşate min nüsha-i Ğulâm Efendi. Bu nüsha muşannifiñ eñ soñra taşhîh itdügi nüshadan taḥrîr olunan nüshadan taḥrîr olunmuştur. Mâtet muşannifuhu fi sene 1199 (1784/1785).

13. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 468.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aql [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettû‘den murâd itse

Ebadı: 218x150 - 140x80 mm.

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: 1266/1848.

Müstensih: Molla Mustafa Efendi.

Hat: Kıрма rika.

Kağıt özelliği: Cedîd.

Cilt özelliği: Sırtı kahverengi meşin, desenli kağıt kaplı, miklebli cilt.

Bölüm başları kırmızı yazılı ve cetvellidir. Sonda 1 varakta kaside ve 1 varakta Kur'an duası, doğum tarihleri bulunmaktadır. Müstensihin temellük kaydı mührü, Seyyid Mustafa Seyyid Mehmed ve İsmail'in mühürleri vardır.

14. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3718.

“*Manzûmetü'l-Fıkıh*” diye kaydedilmiştir. 117 varaktır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aql [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettû‘den murâd itse

Ebadı: -

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nestalik.

Kağıt özelliği: Kartal filigranlı.

Cilt özelliği: Kahverengi sade meşin cilt.

Miklebli, müzehhep mihrâbiye ve yaldız cetvelli, başlıkları kırmızıdır.

Fevâid kaydı: Ne müftî ... ne muḥaddiṣ ne vâ'iz

Er oldur kim ide kendüyi ḥâfız

Rûzgârın şiddetinden cûş ider deryâ deñiz

Ḥâk-i pâye yüz sürüp yalvaran kıldı bendeñiz

Anladım fânî fenâyı ‘ârife ḥâcet degil

Cevheri kendüm bilirüm ta‘rife ḥâcet degil

Teferrüc-gâh-ı ‘Uṣṣâka bunıñ gibi maḥâm olmaz

Kimi gelür kimi gider bir kimseye mekân olmaz

Rızâsın isde Mevlâ’nıñ de sevenler sana hoş geldiñ

Cihân bağıñ mülk itdiñ niçün divâne boş geldiñ

15. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3754/2.

“*Manzûmetü'l-Fıkıh*” diye kaydedilmiştir. Mecmuanın 23^b-102^b varakları arasında yer almaktadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allāh şıfâtı Zātı ‘ālîdir

Ḥakîm ol zü'l-Kemâl Allāh ‘abeşden fi‘li ḥālîdir

Sonu: Bulūğ [u] aql [u] İslām zevcde olmaḥ şart-ı zıḥâr itse

Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 140x70 - 220x160 mm.

Satır sayısı: 15

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nestalik.

Kağıt özelliği: Üç ay filigranlı.

Cilt özelliği: Fersûde kalın siyah deri cilt.

16. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1415/2.

Eser mecmûanın 21^b - 95^a varakları arasında bulunmaktadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Z̤âtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 123x65 - 210x145 mm

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: 1211 (1795).

Müstensih: -

Hat: Medrese Neshi.

Kağıt özelliği: Hayvan filigranlı.

Cilt özelliği: Gömme kırmızı şemseli, çehârkûşe meşin, miklebli cilt.

17. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2062/1

Mecmûanın 1^b ile 26^a varakları arasında yer alır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Vuḍû' itse inḳitâ' üzre vakit de çıksa aḳmazdan
Vuḍûsı âniñ değıl yoğıse ğayrı nâḳışdır

Ebadı: 115x65 - 155x105 mm

Satır sayısı: 13

İstinsâh tarihi: 1223 (1807)

Müstensih: -

Hat: Harekeli Nesih Kırmısı

Kağıt özelliği: Filigranlı

Cilt özelliği: Çehârkûşe meşin, miklebli, harap olmuş ebrû cilt

Başlıklar kırmızı, siyah-kırmızı cetvellidir. Zahriyede iki fâide kaydı vardır. Sadece manzûm kısımların bulunduğu bir nüshadır. Bazı varak, beyit ve mısralar eksiktir.

18. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 2062/2

Mecmûanın 33^b - 143^b varakları arasında bulunmaktadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aḳl [u] İslâm zevcde olmaḳ şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettû'den murâd itse

Ebadı: 120x75 - 155x105 mm.

Satır sayısı: 15.

İstinsâh tarihi: 1223 (1807).

Müstensih: Ahmed el-Muhtâr.

Hat: Harekeli Kıрма Nesih.

Kağıt özelliği: Filigranlı.

Cilt özelliği: Çehârkûşe meşin, miklebli çok yıpranmış ebrû cilt.

Başlık, sözbaşı ve cetvelleri ile durak noktaları kırmızıdır. Başında fihristi vardır.

19. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1862/2

Mecmûanın 7^b ile 75^a varakları arasında yer alır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 200x130-135 mm.

Satır sayısı: 15.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Harekeli Nesih ve Talik.

Kağıt özelliği: Marka filigranlı.

Cilt özelliği: Siyah şemseli, miklebli deri cilt.

Başlıkların ve söz başlarının bir kısmı kırmızıdır. Derkenarda farklı müstensihlere ait tashîhler, şerhler ve hâşiyeler vardır.

Fevâid kaydı: Yâ Bâkî şâhibu'l-kemâlâtî'l-'ilmiyye ve'l-'ameliyye mürşid-i tarîkat-ı Nakşibendî İbrâhîm el-Müftî Kaşamonî nevver'allâhu merķadehu rûh-içün lillâhi'l-Fâtîha sene 1199.

20. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1404.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettû'den murâd itse

Ebadı: 135x70 - 258x135 mm.

Satır sayısı: 16.

İstinsâh tarihi: 1187 (1772).

Müstensih: -

Hat: Harekeli Celî Nesih.

Kağıt özelliği: Marka filigranlı krem kağıt.

Cilt özelliği: Gömme şemseli, şîrâzesi dağınık ciltli nüsha, müzehheb mihrâbiyeli, kenarları renkli çiçekli desenli, çift müzehheb cetvelli ve durakları yaldız çiçeklidir.

Ferâğ kaydı: Temmet min yed-i 'abdi'da'îf ilâ rahmet-i Rabbihi'l-Gafûr Seyyid 'Abdullah bin 'Abdullah ğafera zünûbehumâ ve setera 'uyûbehumâ âmîn sene seb'a ve şemânîn ve mi'e ve elf min hicret-i men lehu'l-'izzu ve's-şeref 1187 (1773/1774).

21. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 1120/12.

Mecmuanın 103^b - 219^a varakları arasındadır. “*Şerhu Risâle-i Manzûme*” diye kayıtlıdır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 205x140 - 140x95 mm.

Satır sayısı: 17.

İstinsâh tarihi: 1199/1784.

Müstensih: Ahmed Fuâdî.

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: İsim filigranlı.

Cilt özelliği: Ebrûlu mukavva, sırtı kırmızı meşin ciltlidir, söz başları kırmızıdır.

Derkenarda sonradan ilâve edildiği anlaşılan şerhler de vardır.

22. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3957/1

Mecmûanın 1^b - 129^b varakları arasında yer alan eser “*Şerh-i Nazm-ı Hâl*” diye kaydedilmiştir.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: -

Satır sayısı: 17

İstinsâh tarihi: 1126/1713

Müstensih: Şerbetçizâde A. Hasan

Hat: Nesih

Kağıt özelliği: Üç ay filigranlıdır.

Cilt özelliği: Şemseli siyah rengi meşin ciltlidir. Söz başları ve cetvelleri kırmızıdır.

Ferâğ kaydı: Temmeti'l-kitâb bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb

Bu nüsha muşannifiñ eñ soñra taşhîh itdügi nüshadan tahrîr olunmuştur bundan cem'iyetli nüsha yokdur.

Hâzâ nazm-ı İbrâhîm Efendi el-Cecevî Müftî fî-beldeti'l-Ğaşamoni ğafer'allâhu lehu ve li-vâlideyhi ve ehsene ileyhimâ ve ileyhi şâhîbü'l-kitâb Şerbetçi-zâde el-Hâc Hasan Cemâziye'l-âhîr yigirminci günü tamâm olundı.
Sene 1126

Ĥaţtı yazdım bî-vefâdur rûzgâr

Ben giderem kıla ĥaţtım yâdigâr

Ĥaţtım okuyup beni Fâtihâ ile yâd ide

Ĥağ Te'âlâ anıñ rûhın şâd ide

Fâtihâ şalâvât.

23. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 65/2.

“*Risâle-i Kitâb-ı Manzûme*” adıyla kayıtlı olan eser mecmûânın 66^b-84^b varakları arasında yer almaktadır. Baştan ve sondan bazı varakları eksiktir.

Başı: Bil âbdesti bozan şeyler teyemmümi daḥi bozar
Kifâyet deñli şu bulup güci yetmek daḥi bozar

Sonu: Beyâzîñ ğayr olan kanlar hayızda on gün içinde
Şayılur şâfî kan hükmi nifâsîñ kırkı içinde

Ebadı: 230x160 mm.

Satır sayısı: 13.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: Derviş Ali.

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Ay filigranlı.

Cilt özelliği: Siyah kalın deri kap içinde ciltsizdir.

İki sütün halinde yazılı olan nüshada başlıklar derkenarda olup siyah renklidir.

Farklı bir müstensih tarafından daha sonra eseri tamamlamak için eksik kısımların bazıları eklenmiştir. Vakıf mührü vardır.

24. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3879.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Ḥakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li ḥâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 215x155 - 160x80 mm.

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: 1199/1784.

Müstensih: Salih.

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Cetveller ve söz başları kısmen kırmızıdır.

Cilt özelliği: Sırtı, sertâbı, kenarları kahverengi yıpranmış mukavva ciltlidir. Cetvelleri kırmızıdır.

Derkenarda bazı beyit, şerh ve hâşiyeler vardır. Metinde yer alan şerhler tasnîflidir.

Ferâğ kaydı: Bu nüsha muşannifiñ eñ soñra taşhîh itdüğü nüshadan taḥrîr olunmuştur bundan cem‘iyetli nüsha yokdur. Mâte muşannif fî sene 1199.

Hem Şâlih fakre rahmet it
Yoldaş-ı imân yerini cennet it

Son varakda şu beyitler yazılıdır:

‘Âlimiñ küll-i kelâmı lâle mercân incidür
Câhiliñ dürr-i kelâmı tende cânı incidir

Tevekkül eyle Mevlâ’ya virür rızkıñ saña yokdan
Nedir bu mertebe işkâl be hey gâfil utan Hâk’dan

Halk yanında mu‘teberdür şu cihânıñ devleti
Olmaya devlet cihânda bî-nefes şıḥhat gibi

25. Kastamonu Yazma Eserler Ktp., nr. 3606.

Eser adı hataen “*el-Vâfiye fî Şerhil-Kâfiye*” olarak kaydedilmiş olup müellifi ise Mehmed Efendi (ö.1199) olarak belirtilmiştir.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Z̤âtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fî‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aql [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 210x145 - 145x85 mm.

Satır sayısı: 17.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Kıрма rika.

Kağıt özelliği: Birleşik harf filigranlı.

Cilt özelliği: Kahverengi meşin, miklaplı cilt.

Bölüm başları kırmızı yazılı ve cetvellidir. Başta 4 varakta fihrist vardır.

Ferâğ kaydı: Bu nüsha muşannifiñ eñ soñra taşhîh itdüğü nüshadan taḥrîr olunmuştur bundan cem‘iyetli nüsha yokdur. Mâte muşannif fî sene 1199.

Hem Muḥammed fakre rahmet it

Yoldaş-ı imân yerini cennet it

Fevâid kaydı: Tekmîl ... Muhammed Efendi

‘Adedü’l-meşâhîfi’l-leti ketebehâ Ahmed birdir. Cum‘a gün tekmîl
oldı.

Tevekkül eyle Mevlâ’ya verir rızkıñ saña yokdan
Nedir bu mertebe işkâl be hey gâfil utan Hâk’ dan

26. Süleymâniye Ktp., Mihrişâh Sultan, nr. 444/1.

Eser bir mecmûanın 1^b - 66^b varakları arasında yer almaktadır.

Başı: Kerîm ol zü’l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü’l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi’li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 165 x 108 - 145 x 73 mm.

Satır sayısı: 19

İstinsâh tarihi: 1213

Müstensih: -

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Yer yer sarı ve krem renkli, âharlı ve âharsız.

Cilt özelliği: Miklepsiz, şemseli deri cilt.

Esas metin siyah, bab başlıkları ise kırmızıdır. Serlevhasız, cedvelsiz
ve tezhipsizdir.

27. Süleymâniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 437/7.

Mecmûanın 54^b ile 152^b varakları arasındadır.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü' den murâd itse

Ebadı: 211x148 - bbxbb mm.

Satır sayısı: Muhtelif.

İstinsâh tarihi: 1204.

Müstensih: Hâfız Mustafa el-Fehim.

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Suyolu filigranlı.

Cilt özelliği: Miklebli, zencirekli, şemseli siyah meşin bir cilt.

Söz başları kırmızı mürekkeple belirlenmiştir. Sayfa kenarları yer yer hâşiyelidir. Başlıklar kırmızıdır.

Ferâğ kaydı: Temmeti'l-manzûmetü'l-müsemmeyeti bi's-Şāfī'li-kuṭbi
'aşrihi ve imāmi mışrihi li's-Şeyḥ İbrāhīm el-Müftī ḳuddise sirruhu

Fi's-seb'i'l-evvel mine'r-reb'i's-şāliṣ mine's-südüsi's-şāliṣ mine'n-
nişfi'l-evvel mine'l-'aşri'r-rābi' mine'l-'aşri'l-evvel mine'l-'aşri's-şāliṣ fi'l-
elfi's-şānī.

28. Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 3876.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü' den murâd itse

Ebadı: 168x115-1035x62 mm.

Satır sayısı: 11.

İstinsâh tarihi: 1202 (?).

Müstensih: Korucu Seyyid Mehmed.

Hat: Harekeli nesih.

Cilt: -

Cetvelleri kırmızıdır. Başlıklar ise siyahtır.

Ferâğ kaydı: Temmetü'l-kitâb bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb min yedi'l-
hakîr Seyyid Hâc Korusu Muhammed Efendi el-Kaşamonî gafer'allâhu lehu
ve li-vâdeyhi

Muşannifiñ eñ şoraki nüshadan tahrîr olunmuştur. Bundan cem'iyetli
nüsha yoktur.

29. Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 7344.

Başı: Kerîm ol zû'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zû'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 200x140 - 145x65 mm.

Satır sayısı: 16

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Harekeli nesih.

Kağıt özelliği: -

Cilt özelliği: Kırmızı renkli cilt.

Sadece manzûm kısımların olduğu nüshalardandır. Varakların derkenarında kısmî şerhler vardır. Başlıkları kırmızı renklidir. Bazı beyitleri tashîh edilmiş olup beyit ve mısralar ilâve edilmiştir. 36 varaktır. Bazı varakları eksiktir.

30. Süleymâniye Ktp., Tâhir Ağa Tekkesi, nr. 314; Millet Yazma Eserler Ktp., Ali Emîrî, nr. 367; İBB Atatürk Kitaplığı Ktp., nr. 1341.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şîfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fî'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 155x240 mm.

Satır sayısı: 19.

İstinsâh tarihi: 1286.

Müstensih: Hüseyin Hüsnü.

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: -

Cilt özelliği: Sırtı bez, yüzü kağıt kaplıdır.

Müellifi Cecelî-zâde İbrâhim Nûreddîn el-Kastamonî olarak belirtilmiştir. Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda H.1286 yılında taş baskısı usûlü ve Hüseyin Hüsnü'nün hattıyla basılmıştır. 147 sayfadır. Çift çerçevelidir. Derkenarda beyit ve şerhler vardır.

31. Süleymâniye Ktp., İbn Mirza, nr. 185.

Başı: Bu manzûm altı bâb oldı birisi i'tikâd bâbı
'Amelden farz ikincisi üçüncü vâcib aḥbâbı

Sonu: Bulûğ [u] aḳl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 205x150-155x72 mm.

Satır sayısı: 19.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nesih

Kağıt özelliği: Âharlı.

Cilt özelliği: Kırmızı kenarlı, içi siyah ciltlidir.

66 varaktır. “İlmihâl Kitâbı” ismiyle kayıtlıdır. Baştan bazı varakları eksiktir. Cetvelleri kırmızı renklidir.

32. Beyazıd Devlet Ktp., Nadir Eserler Bölümü, nr. 2983.

Başı: Kerîm ol zü'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Ḥakîm ol zü'l-Kemâl Allâh 'abeşden fi'li ḥâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aḳl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü'den murâd itse

Ebadı: 205x130 - 165x65 mm.

Satır sayısı: 17.

İstinsâh tarihi: 1198.

Müstensih: -

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Âharlı.

33. Ankara Üni. DTCF Ktp. Yazma Eserleri, Mustafa Con, nr. 215.

Başı: Kerîm ol zû'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı 'âlîdir
Hakîm ol zû'l-Kemâl Allâh 'abeşden fî'li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aql [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû' temettü' den murâd itse

Ebadı: 214x150 - 154x82 mm.

Satır sayısı: 15.

İstinsâh tarihi: 1186.

Müstensih: Muhammed b. Muhammed.

Hat: Harekeli nesih.

Kağıt özelliği: Âharlı.

Cilt özelliği: Zencirekli, gömme salbek şemseli, sertâblı, miklebi şemseli, kahverengi meşin kaplı mukavva cilt.

Nem almış, yer yer sayfaları tamir görmüş ve bazı formlar kopmuştur. Başlıkları kırmızıdır.

Bir çok varakta konuyla ilgili derkenarlar vardır. Zahriyesinde Mustafa Con Kütüphanesi mührü, DTCTF Kütüphanesi demirbaş mührü, bir duâ, yazar ve eser adının bulunduğu kayıtlar vardır.

Ferâğ kaydı: Min yed-i ‘abdü’l-ğâ’if ilâ rahmet-i Rabbihi’l-Ğafûr Muḥammed bin Muḥammed ğafera zünûbehumâ ve setera ‘uyûbehumâ âmîn.

Sene sitte ve şemânin ve mi’e ve elf min hicret-i men lehü’l-‘izze ve’ş-şeref.

34. Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., nr. 7737.

Başı: Kerîm ol zü’l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Ḥakîm ol zü’l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi’li ḥâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zihâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 145x100 - 105x70 mm.

Satır sayısı: Muhtelif.

Kağıt özelliği: Âharlı.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Harekeli nesih

35. Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., nr. 8315.

Başı: Kerîm ol zü’l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Ḥakîm ol zü’l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi’li ḥâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aql [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettû‘den murâd itse

Ebadı: 195x140-155x90 mm.

Satır sayısı: 17.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

36. İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp., nr. 850/1.

Mecmûanın 1^b - 82^b varakları arasındadır. Kütüphane kataloğunda
Akâid Manzûmesi adıyla kayıtlıdır.

Başı: Kerîm ol zû'l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zû'l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi‘li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] aql [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettû‘den murâd itse

Ebadı: 176x125 mm.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Âharlı.

Satır sayısı: 17.

Cilt özelliği: Kahve renkli, şemseli, sertâblı, miklebli cilt.

Başlıklar kırmızıdır. Bazı yerlerde derkenarda yazılıdır. Fevâid kaydında “*min te’lifât-i Şeyh İbrâhim el-Müftî bi-Kastamonî Cecevi*” yazılmıştır.

37. İstanbul Üni. Nâdir Eserler Ktp., nr. 65.

74 varak olan eser kütüphane kataloğunda “*Risâle-i Akâid*” adıyla kayıtlıdır ve müellifi Hakkı Efenfi olarak gösterilmiştir.

Başı: Kerîm ol zü’l-Celâl Allâh şıfâtı Zâtı ‘âlîdir
Hakîm ol zü’l-Kemâl Allâh ‘abeşden fi’li hâlîdir

Sonu: Bulûğ [u] akl [u] İslâm zevcde olmak şart-ı zıhâr itse
Bilâ-keffâretin memnû‘ temettü‘den murâd itse

Ebadı: 150x200 mm.

İstinsâh tarihi: -

Müstensih: -

Hat: Nesih.

Kağıt özelliği: Âharlı.

Satır sayısı: 17.

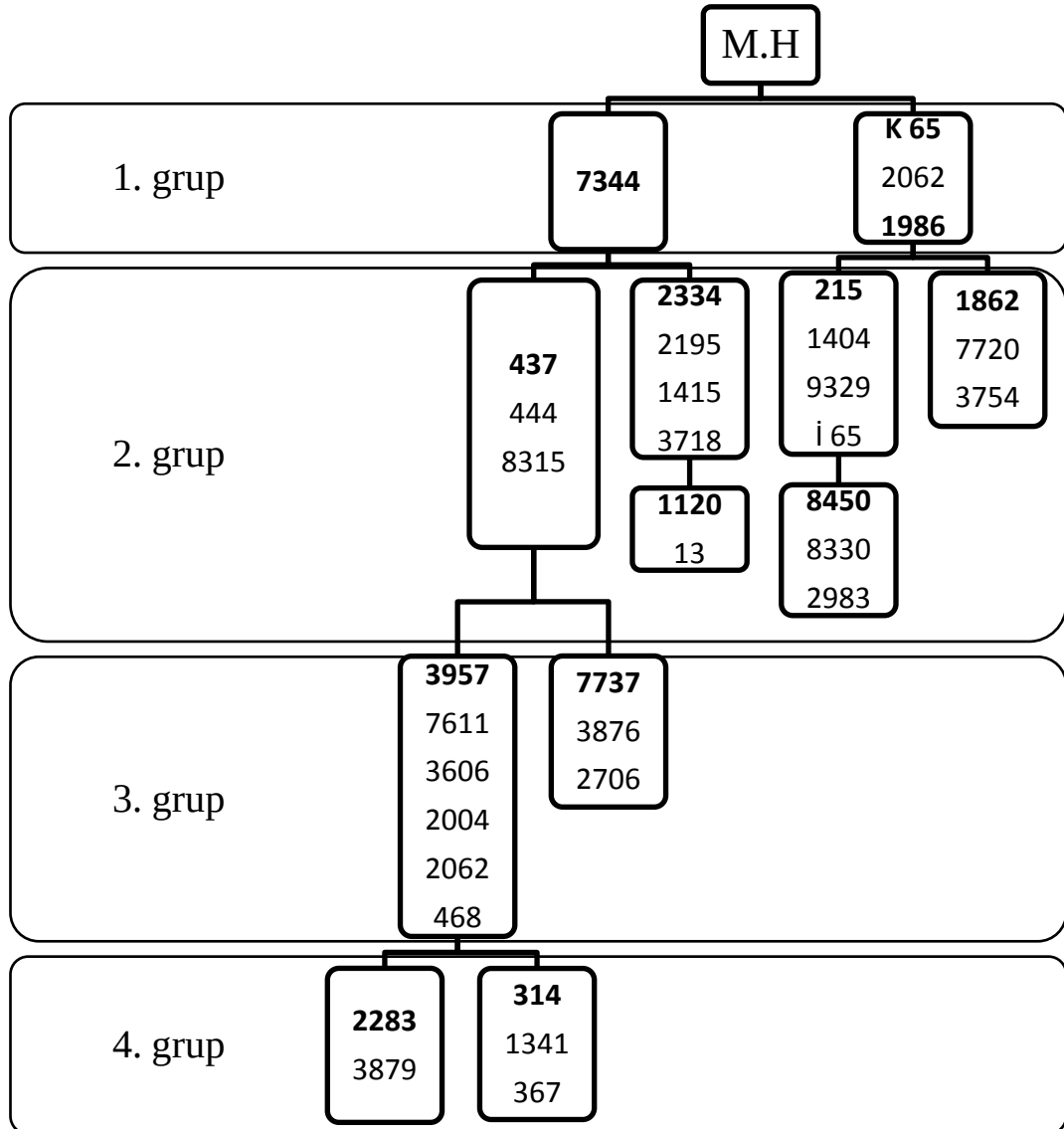
Cilt özelliği: Kahve renkli, şemseli, sertâbli, miklebli cilt.

Başlıklar kırmızı renklidir. Bazı varakları derkenarında sonradan yazıldığı anlaşılan beyit ve şerhler vardır. Fevâid kaydında sonradan yazılmış “*Kitâbu ‘akâ’idi’l-Hakkı kuddise sirruh*”, “*Terceme-i ‘akâ’id ve hadîs ve tarîk-i müstakim Hakkı Efendi*” ve “*Risâle-i ‘akâ’id*” ibareleri vardır. Bu ifadelerden dolayı kataloglara yanlış kaydedilmiş olması muhtemeldir.

V. Şecerenin Oluşturulmasına Dair Açıklamalar

Kütüphane kataloglarının taranması ve araştırmalar neticesinde incelemeye aldığımız *Manzûme-i Ceceli Efendi*'nin 39 nüshası tespit edilmiş olup müellif hattına ulaşamamıştır. Nüshaların çok olması, eserin bir kaç defa tebyîz ve tashîh edilmiş olması gibi hususlar şecerenin oluşturulmasında güçlükler ortaya çıkarmıştır.

Tespit edilen nüshaların tablosu şu şekildedir:

Eserin doğru metnini oluşturabilmek için nüshaların birbirlerinden etkilendikleri noktalar ve benzerlikleri göz önüne alınarak tasnîf edilip gruplar oluşturulmuştur. Bunun neticesinde her gruptan o gruba ait nüshaların ortak özelliklerini taşıyan, istinsâh tarihi ve hususiyetleri dikkate alınarak seçilen nüshalardan bir metin ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Nüshaların incelenmesi neticesinde manzûmenin bir süreçten sonra son halini aldığı anlaşılmıştır. İlk grup nüshaları sadece manzûm kısımları içerirken ikinci gruptakilerde bazı beyitlerin şerhleri nüshalarda yer almaya başlamıştır. Müellif tarafından yapılan şerhler, ikinci grupta bölüm/bâb sonlarında bir arada bulunurken, üçüncü grupta tasnîf ve tashîh edilmiş ve şerhler bazı ilâvelerle ilgili beyitlerin altına yazılmıştır. Dördüncü grupta ise tasnîf ve tashîh edilmiş şerhlere müelliften farklı bir kişi tarafından yeni şerh ve bazı fikhî kaynaklardan me’hazler ilâve edilmiştir.

Bu gruplardan şecereye dahil ettiklerimizi şu şekilde tabloya aktarabiliriz:

GRUP	NÜSHA	AÇIKLAMA	
1	K 3	MANZÛM	
	M 1		
	S 1		
2	A – M 2	ŞERHLİ	18 BEYİT
	S 3		İMDİ ABD-İ MÜKELLEF
	M 3		31 BEYİT
3	K 2	ŞERHLİ TASHİHLİ	MEHAZ YOK
4	K 1		ME’HAZLİ - HAŞİYELİ
	S 2		MATBU

Birinci grup: Sadece manzûm kısımların yer aldığı nüshalar:

S 1, M 1 ve K 3.

İkinci grup: Manzûm kısımların yanında müellifin şerhlerinin de yer aldığı nüshalar:

S 3, M 3, A ve M 2.

İkinci gruptaki nüshalar kendi arasında tasnîf edilirken “Mukaddime” ile “1. Bâb/Bölüm” arasında yer alan şerhler de dikkate alınmıştır. Beyitler şerh

edilirken “İmdi bu 18 beyit”, “İmdi abd-i mükellef” ve “İmdi bu 31 beyit” kayıtları kullanılmıştır. Bu kayıtlar, nüshaların birbiriyle olan irtibatlarını göstermekte olup grupları oluşturma ve bu gruplardan uygun olanların seçilip şecereye dâhil edilmesinde yardımcı olmuştur.

Üçüncü grup: Müellife ait şerhlerin tasnîf ve tashîh edildiği nüshalar:

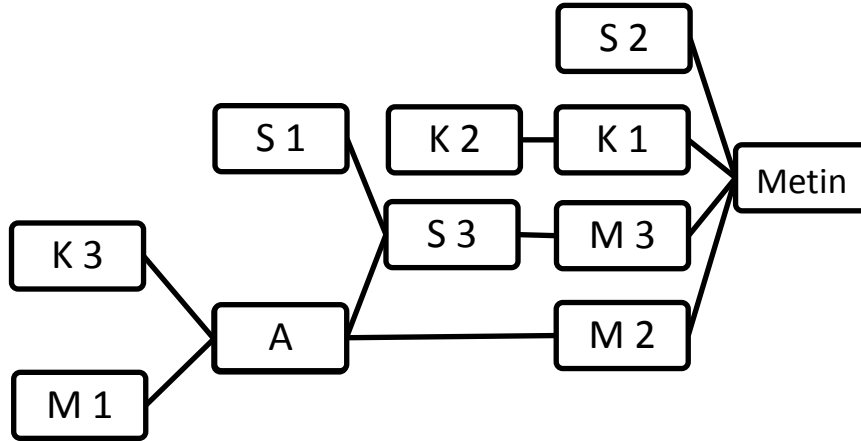
K 2.

Dördüncü grup: Şerhlerin tasnîf ve tashîh edildiği, bazı Arapça fikhî kaynaklardan me’hazlerin bulunduğu ve müellife ait olmayan şerhlerin yer aldığı nüshalar:

K 1 ve S 2.

Nüshaların beyit sayıları gruplara göre farklılık arz etmektedir. Beyit sayısı tasnîf ve tashîh aşamalarında artmıştır.

Metin oluşturulurken kullanılan nüshaların birbiriyle irtibatını gösteren tablo şu şekilde olmuştur:

VI. Metin Tespiti ve Yazımına Dair Açıklamalar

a. Metnin tespitinde Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 2283 numaralı nüsha (K 1); Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 3957 numaralı nüsha (K 2); Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 65 numaralı nüsha (K 3); Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 7344 numaralı nüsha (S 1); Süleymâniye Kütüphanesi, Tâhir Ağa Tekkesi, 314 numaralı nüsha (S 2); Süleymâniye Kütüphanesi, Âşir Efendi, 437 numaralı nüsha (S 3); Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi Yazma Eserleri, Mustafa Con, 215 numaralı nüsha (A); Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 1986 numaralı nüsha (M 1); Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 8330/7 numaralı nüsha (M 2) ve Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 2334 numaralı nüsha (M 3) esas alınmıştır.

Metin karşılaştırması yaparken şereceye dahil edilmemiş Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 3879 numaralı nüsha (E 1); Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 1120 numaralı nüsha (E 2); Konya Mevlânâ Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 7737 numaralı nüsha (E 3); Süleymâniye Kütüphanesi, Mihrişâh Sultan, 444 numaralı nüsha (E 4); Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 9329 numaralı nüsha (E 5); Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 3876 numaralı nüsha (E 6); Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, 8450 numaralı nüsha (E 7); Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 1862/2 numaralı nüsha (E 8) ve Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 3718 numaralı nüsha (E 9) gibi nüshalardan da yararlanılmıştır.

b. Metnin Nüshaların varak numaraları [1^{a-b}] şeklinde sayfaların sol tarafında belirtilmiştir. Beyit numaraları nüshaları karşılaştırma neticesinde oluşan metnin numaralardır.

c. Karşılaştırma ve nüsha farklılıkları dipnotlarda beyit numarası (1a, 1b) belirtilerek yapılmıştır. Beyit ve başlıklar ile ilgili hususi açıklamalar (*,**) gibi simgelerle gösterilmiştir. Vezin ve diğer hususlar ile ilgili açıklamalar ise normal dipnot sistemine göre (¹,²) gösterilmiştir.

d. Metinde yer alan başlıklar koyu karakterlerle yazılmıştır.

- e. Metinde üzerinde sonradan yapılmış olduğu anlaşılan tashih ve ilaveler dipnotlarda italik karakterlerle yazılarak belirtilmiştir.
- f. Farsça kelimeler ve birleşik yazılan kelimelerde ek ile ana kelime arasına kısa çizgi (-) konulmuştur.
- g. Okunamayan ve okunuşundan emin olunamayan kelimeler soru işareti (?) ile gösterilmiştir.
- h. Metinde olmayıp sonradan vezin için ilâve edilen harf ve kelimeler köşeli parantez işareti [] ile belirtilmiştir.
- i. Metinde ses uyumundan ziyâde eklerin okunuşu korunmuştur.
- j. Metinde geçen özel isimlerin ilk harfi büyük harfle yazılmış olup sonlarına gelen ekler kesme işareti (') ile ayrılmıştır.
- k. Nüshalarda yer alan mensûr kısımlar (müellife ait olduğu düşünölen şerhler) dipnotta ilgili yerlerde gösterilmiştir. Şerhlerde nüsha farkları köşeli parantez [] içine alınarak yazılmıştır.
- l. Başlık veya beyitler ile ilgili nüsha farklılıklarını gösterilirken kullanılan artı (+) işareti o hususun sadece ilgili nüshada olduğunu belirtmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

*MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDİ’NİN KARŞILAŞTIRMALI
METNİ*

I. Metnin Başlıklarına Göre Eserde Yer Alan Konular

Bu bölümde daha önce manzûmenin muhtevası izah edilirken değinilen konular, müellif veya musannifin yazdığı başlıklardan hareketle ifade edilmiştir. Başlıkların yanındaki numaralar konuyla ilgili beyitleri göstermektedir.

Mukaddime Beyānū Ef'ālī'l-Mükellefīn (4-8)

Beyānū Ta'rifī'l-Farz (9)

Beyānū'd-Delīlī'l-Ḳat'ī ve'z-Zannī ve'l-İctihādī (10-11)

Beyānū'l-Farzī'z-Zannī (12-13)

Ta'rifū'l-Vācib (14-16)

Ta'rifū's-Sünnet (17-20)

Ta'rifū'l-Müstehab (21-22)

Ta'rifū'l-Ḥarām (23)

Ta'rifū'l-Mekrūh (24)

Ta'rifū'l-Mübāḥ (25-26)

Beyānū Ahkāmī Ef'ālī'l-Mükellefīn (27)

Ḥükmü's-Sünnet (28-31)

Beyānū'n-Niyyet (32-34)

Ḥükmü'l-Farz ve'l-Vācib (35-40)

Aksāmü'l-Ḥarām (41)

Ḥükmü'l-Ḥarām (42)

Beyānū Env'āi'l-Küfr (43-46)

Takṣimü'l-Ḥarām (47-49)

Takṣimü'l-Mekrūh (50-54)

Beyānū Kevnī's-Şağireti Kebīraten (55-63)

Beyānū'l-İmān (64-70)

Bābü'l-Aḳā'id (71)

Ta'rifū İlm-i Yakīnī (72)

Beyānū İmānī'l-İcmālī (75)

Ma'nā-i Âmentü Billāhi 'Ale'l-İcmālî (76)
Beyānū'l-İmāni't-Tafşilî (77-81)
Beyānū's-Şıfātî's-Sübütiyye (82-90)
Beyānū'l-Kader (91-94)
Beyānū'l-Etfālî'l-Müşrikîn (95)
Beyānū Ta'rifi'l-Fāsık (96)
Beyān-ı Cehennem (97)
Beyānū'l-Kabr (99-101)
Ve'l-Yevmi'l-Âhîr (102-103)
Beyānū's-Şırât (104-105)
Beyānū's-Şefā'at (106)
Beyānū'l-Enbiyā'i 'Aleyhimü's-Selām (107-125)
Beyānū'l-Kütüb (126-128)
Beyānū'l-Mi'rāc (129-130)
Beyānū'l-Melā'ike (131-133)
Beyānū Mu'tekadāt-ı Ehl-i Sünnet (134)
Teklîf-i Mā lâ-Yuṭāḳ (135-145)
Beyānū Ahvālî'l-Kıyāmet (146-152)
Beyānū'l-Ferā'izi Mine'l-A'māl (153-171)
Beyānū Vācibi'l-Keffāreti (172-174)
Beyānū Şerāiṭi'l-Emri'l-Ma'rūf (175)
Ferāiz-i Kifāye (176-180)
Beyānū's-Şalāt (181)
Beyānū Ferā'izi's-Şalāt (182-184)
Erkânū's-Şalāt (185-187)
Beyānū'l-Vuḍū' (188-195)
Bāb-ı Havz (196)
Beyānū'l-Bi'r (197-208)
'Aşaratün Lā Yencisü'l- Bi'r (209-211)
Beyānū's-Sü'ri (211-216)
Beyānū Ferāizi'l-Vuḍū' (217-219)

Beyānū'l-Ferāiz Fi'l-Ġusl (220-222)
Nevākıdū'l-Vuḍū' (223-228)
Beyānū Mūcibi'l-Ġusl (229-231)
Ġusl Vācib Olan Maḥal (232-233)
Beyānū Ferāizi'l-Ġusl (234-235)
Beyānū't-Teyemmüm (236-242)
Beyānū Ferā'izi't-Teyemmüm (243-253)
Beyānū Navākızı't-Teyemmüm (254-261)
Beyānū'l-Meşhi 'ale'l-Huffeyn (262)
Beyānū Müddeti'l-Meşh (263-270)
Beyānū'l-Meşhi 'ale'l-Cebā'ir (271-277)
Beyānū'l-Özri (278-287)
Beyānū't-Taḥāret 'an Necisi'l-Haḳıķi (288-290)
Beyānū Muṭhiri'l-Encās (291-300)
Beyānū Setri'l-'Avret (301-307)
Beyānū Mevāzi'i'l-'Avreti fi'r-Racül ve'l-Eme (308-309)
Beyānū'l-İstikbāli'l-Kıble (310-315)
Beyānū'l-Vaḳt (316-319)
Beyānū'n-Niyyet (320-324)
Niyyetü Şalāti'l-Cenāze (325)
Beyānū't-Tekbīr Li'l-İftitāḥ (326)
Beyānū'l-Kıyām (327)
Beyānū 'Özri'l-Kıyām (328-329)
Beyānū Te'hīri's-Şalāt (330)
Beyānū's-Şalāti'lletī Lā-Tekzī (331-332)
Beyānū'l-Kırāat (333-334)
Beyānū Mikdāri'l-Āyeti'l-letī Tufriẓu fi's-Şalāt (335-336)
Beyānū'r-Ruḳū'i ve's-Sücūd (337-341)
Beyānū Şerāiṭi'l-İktidā'i li'l-İmām (342-344)
Beyānū Şerā'iti'l-Muḥāzāti'l-Müfsideti's-Şalāti'l-Müzekker (345-352)
Beyānū'l-Müfsidāt (353)

Beyānū'l-Hadeşi fi's-Şalāt (354-359)
Beyānū Müfsidāti's-Şalāt (360-375)
Beyānū't-Teğayyüri'l-Fāhiş (376-389)
Beyānū Şerāi'ti Vücübî'l-Cum'a (390-394)
Beyānū Şerā'i'ti Edā'i'l-Cum'a (395-397)
Beyānū'l-Huṭbeti'l-Mefrūza (398)
Beyānū'l-Cenā'iz (399-401)
Beyānū Şarā'i't-i Vücūbiyyeti'z-Zekāt (402-405)
Beyānū Şerā'i'ti Edā'i'z-Zekāt (406)
Beyānū Zekāti'l-Zehab ve'l-Fizḡa ve'l-Urūz li't-Ticāret (407-411)
Beyānū Ecnāsı Mālī'z-Zekāt (412-419)
Beyān-ı Māl-ı Zīmār (420-425)
Beyānū Zekāti'l-Bakar (426-427)
Beyānū Zekāti'l-Ġanem (428-429)
Beyānū'l-Mālī'İlezi Lā Zekāte Lehu (430-432)
Zekāt Vermesi Cā'iz Olmayan Kimseleri Beyān (433-436)
Zekāt Cā'iz Olmayan Maḥalleri Beyān (437-442)
Beyānū'l-Kerāheti Fi'z-Zekāt (443-445)
Beyānū Meşārif-i Beyti'l-Mālī'l-Ūlā (446-447)
Beyānū Beyti'l-Mālī's-Şānī (448)
Beyānū Beyti'l-Mālī's-Şālīs ve Meşārif (449-451)
Beyānū Meşārif-i Beyti'l-Mālī'r-Rābi' (452)
Beyānū's-Şavm (453-455)
Beyānū 'Özri's-Şavm (456-462)
Beyānū Ferā'izi Edā'i's-Şavm (463)
Beyānū Evḡātı Niyyeti's-Şavm (464-466)
Beyān-ı Şübūt-i Ramazān (467-469)
Beyānū Hükmi Yevmi's-Şek (470-473)
Beyānū'l-Ḳazā ve'l-Keffāret (474-479)
Beyānū Keffāreti's-Şavm (480-483)
Beyānū'l-Ḳazā Faḡat (484-495)

Beyānū Ḥālī'l-İğmā (496)
Beyānū Ḥālī'l-Cünūn (497)
Beyānū Mā Lā-Yüfsidü's-Şavm (498-504)
Beyānū Mekrühāti's-Şavm (505-508)
Beyānū'l-Müsāfir (509-511)
Beyānū Şerā'iti Vücūbiyyeti'l-Ḥac (512-515)
Beyānū Ferā'izi Edā'i'l-Ḥac (516)
Beyānū'l-Mīkāt (517-518)
Farzu Edā'i'l-Ḥacci'l-Mefrūza (519-520)
Beyānū'l-'Umre (521)
Beyānū'l-İhrām (522-525)
Beyānū Ḥacci'l-Kırān (526-528)
Beyānū Ḥacci't-Temettü' (529-532)
Beyānū'l-Cināyāti Fi'l-Ḥac (533-539)
Beyānū Mā Lezime Minhü't-Taşadduk (540-542)
Beyānū 'Özri'l-Cināyāti Fi'l-Ḥac (543-544)
Şıgır Deve Kurbān Vācib Olan Maḥal Beyān (545-549)
Beyānū Mā Lā Cezā'e Li-Muḥrim İzā Fe'alehu (550-552)
Beyānū'l-İḥşār (553-554)
Beyānū'l-Ḥacci 'Ani'l-Ġayr (555-560)
Beyānū Vācibāti'l-Ḥac (561-568)
Bābü'l-Vācibāt (569-572)
Beyānū Şerā'iti Vücūbiyyeti'l-Cemā'at (573-575)
Beyānū Şerā'iti Vücūbiyyeti'l-Uḍḥiyye (576)
Tekbīr-i Teşrīk (577)
Beyānū'l-Fiṭre (578-580)
Beyānū'l-Kāsem (581-582)
Beyānū'l-Eymān (583-592)
Beyānū'n-Nezri'l-Muṭlaq (593-594)
Beyānū'Nezri'l-Mu'allak (595-598)
Beyānū Keffāreti'l-Yemīn (599-602)

Beyānū'l-Yemīni'l-Ġamūs (603)
Beyānū'l-Yemīni'l-Laġv (604)
Beyānū Vācibāti's-Şalāt (605-621)
Beyānū's-Secdeti't-Tilāvet (622-630)
Bābū'l-Menhiyyāt (631-641/675-770)
Beyānū İstibrā'i'l-Cāriye (642-664)
Kizb Cā'iz Olan Maḥal (665-667)
Beyānū'l-Ġiybet (668-671)
Ġiybet Cā'iz Olan Maḥal (672-674)
Beyānū Bābi's-Sünen (771)
Beyānū Süneni'l-Vuḍū (772-775)
Beyānū Yekūnū'l-Ġuslū Sünneten (776-790)
Beyānū Süneni'l-Huṭbe (791-792)
Beyānū Süneni't-Ta'ām (793)
Beyānū Şerāi't-i Niyyeti'n-Nikāḥ (794)
Beyānū Süneni'l-Kefen (795-796)
Beyānū'l-Müsteḥabbāt (797)
Beyānū Kevni'l-Vuḍū'i Müsteḥabben (798-800)
Müsteḥabbātū'l-Vudū' (801-804)
Müsteḥab Olan Ġusülleri Beyān (805-816)
Beyānū Evle'n-Nāsi Bi'l-İmāmet (817-818)
Müsteḥabbātū's-Şalāt (819-822)
Beyānū Şıfat-i Şalāti't-Tesbīḥ (823-826)
Müsteḥabbātū Fi's-Sefer (827-829)
Beyānū Ādābi'l-Faşd (830)
Menhiyyātū'l-Faşd (831-832)
Ādāb-ı Cum'a (833)
Ādābü'd-Du'a (834-838)
Beyānū'l-İstiḥbābi Fī-Ḥakkı's-Şabıyyi (839-843)
Beyānū'l-Ḥayz Ve'n-Nifās (844-855)
Beyānū Hükmi'l-Mübtedā'i (856)

Beyānū Ḥükmi'l-Mu'tāde (857-858)
Beyānū Ḥükmi'l-Muḍille (859-860)
Beyānū Ahkāmī'l-Ḥayzi Ve'n-Nifās (861-862)
Beyānū'l-İstiḥāze (863-866)
Beyānū'l-Büyū' (867-869)
Beyānū Bey'i'l-Bāṭıl (870-874)
Beyānū Bey'i'l-Fāsīd (875-878)
Beyān-ı Şarṭ-ı Fāsīd (879-882)
Beyānū Ḥükmi'l-Bey'i'l-Fāsīd (883-886)
Beyānū's-Selem (887-888)
Beyānū'r-Ribā (889-893)
Beyānū'ş-Şarf (894)
Beyānū'l-Ḳarż (895)
Beyānū'l-Müzāra'a (896-897)
Beyānū Şūreti'l-Müzāra'ati'ş-Şaḥīḥāti (898-903)
Beyānū'ş-Şayd (904-907)
Beyānū'n-Nikāḥ (908-911)
Ḥürmet-i Müşāhere (912-914)
Nikāḥ Bāṭıl Olanları Beyān (915-921)
Beyānū't-Talāk (922-933)
Beyānū'z-Zıḥār (934-936)

II. Metinde Kullanılan Transkripsiyon Alfabeti

ء	‘
ث	Ṣ, ṣ
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḥ
ذ	Ẓ, ẓ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ẓ, ẓ, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	‘
غ	Ġ, ġ
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, G, k, g, ñ

MANZÛME-İ CECELÎ İBRÂHÎM EFENDÎ METNİ

Manzūme-i Cecelī İbrāhīm Efendi *

Bismillāhirrahmānirrahīm

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Kerīm ol zū'l-Celāl Allāh şıfātı zātı 'ālīdir
Hakīm ol zū'l-Kemāl Allāh 'abeşden fi'li hālīdir
- 2 Şalāt olsun Habībī'ne o hatmü'l-mürselin oldı
Daḥi aşḥāb u 'āline bular dīne mu'īn oldı
- 3 Bulardan şoñra bil inan saña 'izzet yoğ-imiş cān
Bilüp sen 'ilm-i ḥālīñi eger itmez isen imān

K1[2^a] K2[2^a]
S3[2^a] M2[2^a]
M3[2^b]

* Başlık: + S 2- S 1, K 1; Nazm-ı Müftī Efendi E 7; Cecelī İbrāhīm Efendi Manzūmesi M 2; Hāzā Kitābu Manzūme-i Müftī İbrāhīm Efendi E 9.

2a “şalāt” (صلاة) kelimesi S 1, S 2, E 7 ve M 1’de “şalavāt” (صلوة) şeklinde yazılıdır.

ŞERH:

Ma'lūm ola ki 'ilm-i ḥāl her şahşa münāsib olan 'ilimdür ve ākil u bālig üzerine ibtidā ve dā'imā farz olan imāndır ve imāndan soñra her bir ehl-i imāna 'ilm-i hālden farz olanı öğrenmek ve öğretmesi kendüye munḥaşır ehl-i 'iyāline veyā taleb iden kimselere öğretmek farzdur. 'Ulemā ihtilāf eylediler farz olan 'ilimden ehem olan ḳanḳi ilimdir? Mütellimün dediler 'ilm-i kelāmdır zīrā Bārī Te'ālā'yı ve şıfātlarını bilmek bu 'ilimle olur ve fukahā 'ilm-i fıkıhdur dediler zīrā helāl ve ḥarām anıñ ile bilinür ehl-i ḥadīş ve ehl-i tefsīr 'ilm-i ḥadīş ve 'ilm-i tefsīrdür dediler usūl-i dīn bu iki 'ilimle bilinür ehl-i taşavvuf ḳalb aḥvālını bilmektir dediler Bārī Te'ālā'nıñ rızāsına vuşul tehzīb-i aḥlāk ile ve taḥhīr-i ḳalb ile olur ve muḥtār olan budur ki farz olan 'ilimden ehem olan bir 'ilme maḥşūs degildir ve bu zıkr olunan 'ilimlerin her mes'elesi farz degildir belki ba'zı mes'elesi sünnet veyā müsteḥabdır ve ba'zı kimseye farz olan ba'zı kimseye farz degildir meselā gözü olan kimseye göz ile olan günāhı bilmek farzdır gözü olmayana farz degildir gayrısıñ buña kıyās eyle.

Muḳaddime Beyānū Ef‘ālī’l-Mükellefīn *

S2[3] A[2^b]

4 Seniñ ḳavliñ daḥi fi‘liñ daḥi ḥulḳıñ hem i‘tikād
M1[1^a] M2[2^b] Mübāḥdır yā ḥarāmđır ol ya mekrūh eyleme mu‘tād
S3[2^b]

5 Ya farzdur ol ya vācibdir ya müsteḥab veyā mesnūn
K2[2^b] Yedi oldı fi‘l-i muḥtārıñ degil iseñ ṣabī mecnūn ¹
S2[4]

6 Bilā-şun‘in ya sehven ya ḥaṭā‘en bir fi‘il gelse
Günāh olmaz ḳazā lāzım ‘amel bunlarla terk olsa
K1[2^b] K2[3^a]

7 Ṣabī fi‘li cūnūn fi‘li ya fi‘liñ olmasa muḥtār
Günāh olmaz ḍamān lāzım olursa ğayrıya bir zār
S2[4]
S1[2^a] K2[3^b]

* Başlık: - S 1, M 1, S 3, M 3; Ef‘ālū’l-Mükellefīn S 2; Ef‘āl-i Mükellefīn M 2.

Hāzā Beyānu Ef‘ālī’l-Mükellefīn E 8.

4a ḥulḳıñ: ḳalbiñde A, M 1, S 2, E 7.

5a müsteḥab veyā: istiḥbāb ya M 1.

5b fi‘l-i muḥtārıñ: seniñ kesbiñ M 1, A.

¹ Yedi oldı › yed’oldı şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

İmdi [bu on sekiz/otuz bir beyitte] ‘abd-i mükellefīn ihtiyārıyla olan ḳavli ve fi‘li ve i‘tikādı ve her biriniñ yedi kısmıñ oldığı ve yedi kısmıñ her biriniñ ḥükümleri ma‘lūmuñ oldı. Eger ihtiyārile olmayup belki bir fi‘li [şer’ide muteber olan bir cebr ile ki ya’nı ḳatl ile veyā cerḥ ile] cebren işledirler ise veyā ḥaṭāen ya’nı ḳaşd itmeksizin veyā [sehven ya’nı] unutmağıla işlerse veyā kendiniñ şun‘i olmaḳsızın bir fi‘l vāki‘ olursa günāh itmiş olmaz [ya’nı sevābdan ve ‘ikābdan bir şey tereddüb itmez] lākin dünyāda ba‘zı ḥüküm tereddüb ider. Meselā namāzı bozan şeyleri namaz içinde ḥaṭāen veyā unutmağıla işlese veyā namāz içinde kendiniñ şun‘i olmaḳsızın oğunsa namāzı fāsıd olur veyā bir ḥātūn oruc olup uyur iken [yāḥūd uyanık iken cebren] cimā’ olunsa [ol ḥātūnuñ] orucu bozulur. Bu şüretlerde namāz ve oruc bozuldı deyü āḥiretde ‘azāba müsteḥāḳ olmaz. Eger orucu veyā namāzı bozulduğdan soñra ḳazā itmezse ‘azāba müsteḥāḳ olur ve sā’ir sehven ve ḥaṭāen [ve cebren] işlenen şeyler bunuñ gibidir.

6 ve 7. beyit: Derkenarda M 1.

- 8 Bu yedi fi‘l-i muhtarıñ tamām zabt eyle aḥkāmin
Taşavvur eyle taşdıķ et yerince söyle aḥkāmin

K1[3^a]

Beyānū Ta‘rifi‘l-Farz *

- 9 Bilüñ farz şol şey’e derler şeri‘at emr ide ānı
Biline şübhesiz emr olduğun kat‘ī de bürhānı **

K 2 [4^a]

Beyānū‘d-Delīli‘l-Ḳat‘ī ve‘z-Zannī ve‘l-İctihādī ***

M3[3^a]

- 10 Mecāz hem müşterek taḳdīm mu‘ārız nesh hem maḥşuş
Bu altı olsa hep ma‘dūm tevātūr olsa hem maḥşūs

S3 [3^a]

- 11 Delīl ānıñ yaķın olur ānıñ ḥükmü olur ḳat‘ī
Sekizden biri olmazsa delīli ānıñ olur zannī ²

8a fi‘l-i muhtarıñ: fi‘l-i ihtiyārıñ: M 1.
8 A, M 1, M 2: Bu fi‘l-i ihtiyārıñ tamām zabt eyle aḥkāmin
Birinde iştibāh itme yerince söyle aḥkāmin
8b taşdıķ: taḳsīm S 1, S 2, S 3, M 3.
E 7: Birinde iştibāh itme yerince söyle aḥkāmin
* Başlık: + K 2; **Ta‘rifi‘l-Farzī‘l-Ḳat‘ī** S 3; **Ta‘rifi‘l-Farz** E 3.
9b olduğun: oldu S 2; kat‘ī de: kat‘ī ide S 1, S 3, M 3, E 3.
** Beyit: - M 1, A; Derkenarda M 2.
*** Başlık: - S 1, S 3, M 3.
Başlık: **Beyānū‘d-Delīli‘l-Ḳat‘ī ve‘z-Zannī ve‘l-İctihādī ve Şerā’iṭūhā** K 2.
10 ve 11. beyit S 1, M 1 ve A’da yoktur.
10 ile 19 arasındaki beyitler M 2’de derkenardadır.
11a delīl: delīli S 3, M 3; yaķın: yaķını K 2, M 2, M 3; olur ānıñ: olur olur M 2, E 7.
² Delīli ānıñ › delīl’ānıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

Beyānū'l-Farzi'z-Zannī *

- 12 Eger bir nesne fevtinden cevāzı gitse bir ğayrıñ
Aña farz-ı ictihādī der ki küfre varmaz inkārıñ ³
- 13 Dediler ba'zı kerre farza vācib vācibe farzdur
Zekāt vācib dediler hem vitr vācib saña farzdur

S2 [6]

Ta'rifü'l-Vācib **

- 14 Bilüñ vācib şu me'mūr bih delīl ānıñ ola zannī
Kitāb icmā' kıyās sünnet bu dördü müctehid fenni
- 15 Kütübden mu'teberler müsta'id 'ālimlere hüccet
Şalāh hem 'ilm-i ma'lūmlar bilüñ cāhillere hüccet
- 16 Şalāh yā 'ilmi yoğ ise sen andan itme istiftā
Şalāh hem 'ilm-i mechūliñ kelāmın eyleme işgā

K1[3^b] K2[4^b]

S3[3^b]

Ta'rifü's-Sünnet ***

M3[3^b]

- 17 Bilüñ sünnet Rasūl'ullāh ānı ekşerde işlemiş ola ⁴
Hemān bir yā iki kerre ānı terk eylemiş ola

* Başlık: - S 1, E 3; **Farz-ı İctihādī** S 3.

12 ile 20. beyit arasındakiler M 1 ve A'da yoktur.

³ Farz-ı ictihādī > farz'ictihādī şeklinde okunursa vezin düzelir.

13 S 1, S 2, K 1, K 2, S 3, M 3: Dediler ba'zı kerre farza vācib vācibe farzı
Zekāt vācib oruc vācib vitr farzdır demek gibi

** Başlık: - S 1, M 3; **Vācib** S 3.

14a delīl: delīli K 2, S 3, M 3; ānıñ: - E 2.

E 7: Biliñ me'mūr bih vācib delīl ānıñ ola zannī

16b hem: - E 7.

*** Başlık: - S 1, M 3.

⁴ Ekşerde işlemiş > ekşerd'işlemiş şeklinde okunursa vezin düzelir.

17a ekşerde: ekşeri E 2.

S1 [2^b]

- 18 Ve yāḥūd işlemiş her ān velākin rāzī terkine
Ri‘āyet et hüdāya zā’ide hem müsteḥabbına ⁵
- 19 Sünenden ba‘zı mü’ekkeddür Rasūle ol ‘ibādetden
Olur zā’id kıyām ekl u libāsda itdügi ‘ādetden ^{* 6}
- 20 Mü’ekked ol sünendir ki ola ol vācibe aḳreb
Zevā’id müsteḥab fevķinde olur müekkede aḳreb ⁷

Ta‘rīfū’l-Müsteḥab ^{**}

- 21 Bilūñ siz müsteḥab şol şey Rasūl ba‘zı işlemiş ola ⁸
Ve yāḥūd işleyenlere şevābı var demiş ola

A [3^a] K2[5^a]

- 22 Fazīlet müsteḥab mendūb tetavvu‘ nefl edeb evlā
Bu yedi cümle bir şeydir dedi ba‘z müsteḥab a‘lā

S2 [7]

18a velākin: velī ol vaķt S 1, S 2, S 3, M 3, K 1, K 2, M 3; ān: ādem M 2.
Hüdā: Usūl ālimlerine göre sünnetin iki kısmından biridir. İbādetlerle ilgili dinin
tamamlayıcı olan sünnetleridir. Terk eden kınanır.

19 E 7: Sünnetden ba‘zı mü’ekkeddir rasūl olsa ol ‘ibādetden
Olur zā’id kıyām ekl [u] libāsda ittigü ‘ādetden

* Beyit: - S 1, A, M 1, M 2, K 2, S 3; Derkenarda “nüṣṣa”: K 1.

6 Libāsda itdügi > libāsd’etdügi şeklinde okunursa vezin düzelir.

7 Fevķinde olur > fevķind’olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Başlık: - S 1, A, M 3.

8 Ba‘zı işlemiş > ba‘z’işlemiş şeklinde okunursa vezin düzelir.

21a bilūñ: bilin: S 2; bilün siz: bilinüz siz: E 7.
20. beyit M 2’de yoktur. 21, 22 ve 23. beyit M 1’de yoktur.

21b şevābı: şevāb A.

22a tetavvu‘ nefl: teta‘ naḳl E 6.

Ta'rifü'l-Ḥarām *

- 23 Ḥarām şol şey'e derler ki şerī'at nehy ide āndan
Biline şübhesiz nehy olduğu şer' iñ delīlinden

S3 [4^a]

Ta'rifü'l-Mekrūh **

- 24 Bilüñ mekrūh şol şeydir şerī'at nehy ide andan ⁹
Yaķinen olmaya ma'lūm gele şübhe delīlinden

M3[4^a]

K1 [4^a]

Ta'rifü'l-Mübāḥ ***

- 25 Mübāḥ şol şey'e derler ki müsavī ola tarafları
Meger kaşd ide ol şeyden ḥayır yā şer olanları
- 26 Ve yāḥūd vārid olursa emir yā nehy-i sulṭānī
Bu dört yerde olur tebdīl mübāḥiñ ḥükmü bil ānı ****

Beyānū Aḥkāmi Ef'ālī'l-Mükellefīn *****

- 27 Mübāḥiñ fi'l-i terkine 'itāb yokdur şevāb yokdur
Şevāb var müsteḥab fi'linde terk olsa 'itāb yokdur

M2[3^a]

K2[5^b]

* Başlık: - S 1, M 2, M 3.

23b şer' iñ: şerīñ E 3.

** Başlık: - S 1, M 2, M 3.

⁹ “şol” kelimesi bir açık ve bir kapalı hece okunursa vezin düzelir.

24 ve 25. beyit M 1’de yoktur. A’da ise 24. beyit yoktur, 25. beyit ise derkenarda “nüsha” kaydıyla yer almaktadır. 25 ve 26. beyit M 2’ de yoktur.

*** Başlık: - S 1, M 2, M 3.

**** Beyit: - A, S 1, M 1.

***** Başlık: - S 2, M 3; **Beyānū Fi’li’l-İhtiyarī** S 1.

27a ‘itāb yokdur şevāb yokdur: şevāb yokdur ‘itāb yokdur

Hükmü's-Sünnet *

- S1[3^a]
- 28 Şevāb var işle gel sen de sünenden her birisinde
‘İtāba müsteḥaḳ bir kerre iden terki hüdāsında
- S3[4^b] M3[4^b]
- 29 Şefā‘ atden daḥi maḥrūm olunmağa olur lāyık
Velākin şefḳati vardır şefī‘ olur aña Şādık
- S2[8] M2[3^b]
- 30 Ba‘zı derler sünenlerden hüdāyı terk iden āşım¹⁰
Şaḥābiden meşāyiḥden olur sünnet bil ol ‘āşım
- 31 Sünenden zā‘idi aḥyānen iderse terk ‘itāb yokdur¹¹
‘Amelden her ne işlerse bilā-niyyet şevāb yokdur

Beyānū'n-Niyyet **

- K1[4^b]
- 32 Şeri‘de niyyetiñ bir fi‘l-i ḳalbī fi‘liñe bā‘iş
Şevāb ola ya ḥavf-ı nār rızā yā ḳavliñe bā‘iş
- K2[6^a]
- 33 Bu üçden her biri iḥlāsdır rızādır aḥsen-i niyyet¹²
Eger dünyā ḳarışursa mesāvisinde yok sıḥḥat

* Başlık: - K 2, M 1, S 3, M 2, M 3, E 3.

27b ‘itāba: ‘azāb E 1.

A: ‘İtāba müsteḥaḳ olur iden terki hüdāsında

29 ile 33 arasındaki beyitler A ve M 1’de yoktur, M 2’de derkenardadır.

30a sünenlerden: sünenden E 1; sünnetlerden E 7 // hüdāyı; hüdādı E 7.

¹⁰ Bu mısradaki “ba‘zı” kelimesi “ba‘ız” şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹¹ Zā‘idi aḥyānen › zā‘id’aḥyānen şeklinde okunursa vezin düzelir.

31b ‘amelden: ‘amelde S 3, E 3; işlerse: işlersen E 1, E 3.

31b E 7: Bilā-niyyet ‘amelden her ne işlerse şevāb yokdur

** Başlık: - S 1, M 3.

32b ḳavline: ḳavlin E 6.

¹² Veznin düzelmesi için “her” kelimesinin mısradan çıkarılması gerekmektedir.

33b sıḥḥat: hüccet E 7; mesāvisinde: müsāvisinde S 2.

- 34 Dedi ba‘z müsteḥab terki olur mekrūh-ı tenzīhi
Ba‘zı der hem mü‘ekked terki olur mekrūh-ı taḥrīmi * 13

Ḥükmü’l-Farzi Ve’l-Vācib **

- M1[1^b] 35 Eger farzdan ya vācibden birin terk itse zū’l-īmān
‘Azāb olur cehennemde meger ‘afv eyleye Raḥmān

- S3[5^a] 36 ‘Ameller farzınıñ biri olursa terk ‘amel fāsīd
Kazāsı hem daḥi farzdur olursa bir ‘amel fāsīd

- M3[5^a] 37 Eger bir farz ya farz farzı veyā bir şart ya şart şartı
Biri fevt olsa bunlardan saḥiḥ olmaz ‘ibādātı ***

- 38 ‘Ameller vācibinden bir olursa terk ‘amel noḳṣān
Olur vācib iderseñ terk vūcūb-ı ḥacda bir ḳurbān

- S2[9] 39 Namāzıñ vācibātından birin terk eylese sāḥī
İki secde aña vācib degilse muḳtedī sāḥī

- M2[5^b] 40 ‘Ameller sūnnetin yā müsteḥabbın terk iden ‘ābid
S1[3^b] A[3^b] Şevāb noḳṣān ‘amelleri degil nāḳış degil fāsīd ****
K2[6^b]

34a dedi: dedi ydi E 7.
* Beyit: + M 2, E 7.
13 Bu mısradā “ba‘zı” kelimesi “ba‘ız” şeklinde okunursa vezin düzelir.
Terki olur > terk’olur şeklinde okunursa vezin düzelir.
** Başlık: - S 1, K 2, S 3, M 2, M 3.
*** Beyit: - A, M 1, M 2; Derkenarda: S 1.
39b vācib: vācibdir A, S 1.
40a ‘ameller sūnnetin: ‘amelde sūnneti A, M 2, E 7; müsteḥabbın: müsteḥab M 2.
40 K 1, K 2, S 1, S 2, S 3, M 3: ‘Ameller sūnneti yā müsteḥab terk eylese ‘ābid
Şevābı anıñ olur nāḳış ‘amelleri degil fāsīd
K 1, E 1, S 2 dk. “nüsha”: ‘Amelde sūnneti yā müsteḥab terk eylese ‘ābid
Hemān sūnnet şevābından olur mahrūm degil zā’id
**** Beyit: + A, E 7.

Aksāmü'l-Ḥarām*

- 41 Harām olan iki dürlü küfür biri degil biri
Küfürden tevbesiz gitse cehennemdür ebed yeri **

Ḥükmü'l-Ḥarām***

- 42 Ḥarāmdan tevbesiz gitse aña bil müsteḥaḳ nārı
Diler ise ‘azāb ider dilerse ‘afv ider Bārī ****

K1[5^a] M1[2^a]

Beyānū Env‘āi’l-Küfr*****

M3[5^b]

- 43 Bu dīnden şübhesiz ma‘lūm olanda şek veyā inkār
Ya ta‘zīm etmesi vācib olanı itmek istiḥkār

M2[6^a]

* Başlık: + K 1, K 2.
41b tevbesiz gitse: tevbe itmezse M 1, A, M 2, S 3.
** Beyit: - S 2.
*** Başlık: + K 1.
42a tevbesiz gitse: tevbe itmezse K 2.
**** Beyit: - M 1.
***** Başlık: - A, S 3, M 3; **Beyānū’l-Küfr** M 1, S 1; **Envā’ü’l-Küfr** E 3.
ŞERH:

[İmdi bu üç beyitte] daḥi ma‘lūmuñ oldu [ki] küfür beş [yedi] şeyden biriyle olur: Evvelkisi bu dīnde şübhesiz ‘amme-i nāsıñ delīle muḥtāḳ olmaksızın ma‘lūmları olan bir mes‘elede şekk itmek [veyā inkār itmek]. Bārī Teālā’nıñ zātında veyā ma‘lūm olan sıfātından bir sıfatda şekk itmek gibi ve beş vaḳit namāzıñ ve orucuñ ve zekātıñ ehline farz olmasında şekk itmek gibi ve zinānıñ dā’imā ve şübh-i ḥamriñ zarūretiniñ gayrı yerde ḥarām olmasında şekk itmek gibi. İkincisi [bu dīnde zarūreten ma‘lūm olanı inkār itmek]. Üçüncüsü şeri‘de ta‘zīmi vācib olan şeyleri [taḥkīr idüp] alçaḳ ‘ad itmek. Ta‘zīmi vācib olanlar Bārī Teālā ve kitābları ve enbiyālar ve melekler ve ‘ulūm-ı şer‘iyyeler ya’nı farz ve vācib ve sünnet ve müsteḥab gibi. Dördüncüsü elfāz-ı küfri bilā-zarūretin söylemek ne kadar laṭife ve ḳalbi imān üzre olursa da. Beşincisi kefereye maḥşuş olan bir fi’li bilā-zarūretin işlemek. Kefere şabḳası giyüp zünnār kuşanmak gibi. [Altıncısı Bārī Teālā’nıñ gayrıya secde itmek.] [Yedincisi] küfre rızā vermek ne’uzu billāhi [Teālā] min cemi‘i zālīk. Kendü küfrüne rızā bi’l-ittifāḳ küfürdür gayrının küfrüne rızā küfri istiḥsān iderse küfürdür ve ba’zı ‘ulemā istiḥsān itsün ve itmesün küfürdür didiler.

43a dīnden: dīnde S 2, M 2; veyā: ve E 1.

43 3. Mısra: Gerek ḳalbden gerek dilden bu inkār ile istiḥkār K 1, K 2, S 3, E 3.
Derkenar.: M 3; Derkenar “nüṣṣa”: A.

44 Ya küfri söylemek kaşden ya kâfir şabkasın giymek
Hüdâ'nın gayrıya secde veyâ küfre rızâ virmek *

45 Bu yedi nesne küfr oldu be-gâyet sen hâzer eyle
Ve sâ'ir kâfire maḥşûş 'amellerden hâzer eyle **

K1[6^b] S2[13]
K2[10^a]

- 44a şabkasın: şapka'ı S 3; şabkadan E 7.
S 3, M 3: Ya küfri söylemek kaşden 'özürsüz şapka'ı giymek
S 1, S 2, K 1, K 2: 'Özürsüz söylemek küfri 'özürsüz şabkayı giymek
44b M 1, M 2: Zarûretsiz küfür bunlar daḥi küfre rızâ virmek
44 E 7, E 8: Ya küfri söylemek kaşdî ya kâfir şabkasın giymek
Zarûretsiz küfür bunlar daḥi küfre rızâ virmek
* Beyit: - M 1; Derkenarda "nüsha": A.
45b 'amellerden hâzer: 'amelden ihtirâz S 3, M 3.
** Beyit: - M 1, M 2; Derkenarda "nüsha": A.

ŞERH:

İmdi 'âkil u bâliğ olup müslüman olan kimse sürç-i lisân itmeksizün ihtiyâriyle ittifâkı olan küfri küfür idüğün bilir iken irtikâb iderse mürteddirlir. [Anda küfrün on beş hükmi ve zarûri câri olur. [Evvelkisi imanı gider. İkinci] cümle 'ameli bâtil olup[r] [cemî'-i 'ibādâtının şevabı gider.] [Üçüncü] [ve] nikâhı var ise gider [ve] ne kadar 'avrat daḥi söyler ise de lâkin küfür söylemek ile talâk vâkı' olmaz ve üçden sonra hülle lâzım gelmez [tevbeden sonra tecdid-i nikâh kifâyet ider] 'avrat söyliyüp tevbe iderse nikâha cebr olunur arsulayup tevbe ider ise 'avrat muḥayyeredir dilerse nikâha izin virür nikâh olunur dilemezse [nikâh üzerine] cebr olunmaz. [Dördüncüsü ol hâlde itdüğü zinâ olur evlâdı olursa veled-i zinâ olur. Beşinci] tevbe ile emr [ve cebr] olunur [ve eger tevbe] itmezse katli vâcib olur illâ 'avratlar ve hünşâlar ve İslâm'ı teba'en olanlar ve şabîler ve cebr ile İslâm'a gelüp sonra mürted olanlar ve İslâm'ı iki racül şehâdetiyle sâbit olup şahidleri rucû' idenler bu altı kimse mürted olunca katl olunmazlar [olunca ve tevbe idinceye değin habs olunurlar lâkin sebb-i nebî iden kimse tevbe itmekle katilden kurtulamaz. Altıncı boğazladığı koyun ve sâ'ir hayvân murdar olur anı yimek hâramdır. Yedinci ol hâlde kıldığı namâz ve gayrı hayrı 'ameli câ'iz ve maḥbûl olmaz. Sekizinci eger çi 'âdet üzere kelime-i şehâdet getirür ise de mü'min olmaz tâ ki ol sözden rucû' idüp tevbe itmeyince lâkin söylemedim deyü inkâr itmek daḥi katilden kurtarır demişler. Tevbe ittikten sonra gerü yeñi müslüman olmuş olur tekrâr nikâh lâzım olur. Dokuzuncu küfür sebebiyle bâtil olan 'amellerin şevabı] tevbeden sonra gerü gelmez evvel hac itdi ise yine [tekrâr] hac [itmek] lâzım olur [eger] kâdir olursa ammâ kıldığı namâzın ve orucın kazâsı lâzım gelmez bu üçden ve sâ'ir kazâsı lâzım gelenlerden küfürden evvel fevt olanların kazâsı lâzım gelür [zîrâ ma'siyet küfürle gitmez. Onuncu mirâş yemege müsteḥak olmaz. Onbirinci mü'minlere olan mu'amele ile aña mu'amele olunmağa dünyâda ehil olunmaz. Onikinci tevbesiz öldükde namâzı kılınmaz. Onüçüncü kıyâmetde küfrinden olan 'azâb içün aślâ maḡfîret ve taḥfîf olmaz. Ondördüncü cennet aña hâram olur. Onbeşinci cehennemde ebedî bâkî kalır. Ne'üzü billâhi şümme ne'üzü billâhi min zâlik Allâhümme'c'alnâ mine's-sü'edâ'i'l-maḥbûlîne ve lâ tec'alnâ mine'l-eşkiyâ'i'l-merdüdüne ve'hfeznâ min kelâmi'l-fevâhişi min küfrin ve kızbin bi-rahmetike yâ Erḥame'r-Râḥimîn bi-hürmet-i Seyyidi'l-Mürselîn ve'l-ḥamdü lillâhi Rabbi'l-'âlemîn.] ...

- 46 Küfür icāb iden şeyler huṭūr eylerse ḳalbine
Degilse rāzī ol şey'e zarar gelmez imānına

K1[7^a] K2[10^b]

Takṣimü'l-Ḥarām *

- 47 Daḥi bil küfre varmayan ḥarāmıñ var iki nev'i
Biri ḳaṭ'ī aña ḥelāl diyen kāfir biri ḳanni

S2[14]

- 48 Dediler ba'zı ḥarām li-'aynihi olsa müsteḥil kāfir
Anıñ-çün mağṣūb ekinde ḥelāl diyen degil kāfir ** 14

K1[7^b] K2[11^a]

- 49 Bilüñ ḥarām li-'aynihi olanda besmele derse
Olur kāfir ma'āz'allāh aña 'ālim olup derse ***

S1 [4^a] K2[11^b]

... [ve] eger sürç-i lisān idüp söylerse ben mü'minim diyecek yerde kāfirim demek gibi kāfir olmaz lākin tevbe istiğfār lāzımdır eger kāfir[ler] öldürüp veyā bir 'uẕvını keserler ise zarūret mikdārı ol müslüman küfri iẓhār itmek ruḥṣatdır [cā'izdir] Eger elfāz-ı küfri küfür idügin bilmeyüp söylerse ba'zı 'ulemā kāfir olmaz dediler ve küfrinde ihtilāf olan yerlerde ḳatıl olunmaz[lar] lākin tevbe ve istiğfār ve tecdīd-i nikāḥ lāzımdır küfür olmak ihtimālī oldığı-çün.

ŞERH:

Ma'lūm olsun ki ma'şiyetten ḳalbe geleniñ beş mertebesi vardır: Evvelkisi ibtidā ḳalbe düşmesidir. İkincisi ḳalbde bir mikdār eglenmesidir. Üçüncüsü işlesem mi işlesemem mi deyü tereddüd olunmasıdır. Dördüncüsü işlemek sem mi ḡalib [olup] işlememek sem mi maḡlūb olmasıdır. Beşincisi işlemege ḳaṣd idüp işlemege aṣlā meyl itmemesidir. Bu beş mertebenin dört evvelkisi 'afv olunmuşdur beşincisi ḳaṣd mertebesinde āḥiretde mu'aḥeẓe olunur. Ba'zı 'ulemā bu beşinci mertebe daḥi 'afv olunmuşdur dediler ve 'ibādetde ḳalbe gelen bu beş mertebeden üç evvelkine şevāb yokdur dördüncü ve beşinci mertebeye şevāb vardır ve söylemesi veyā işlemesi küfür olan şeyler ḳalbe huṭūr eylese eger ḳalbe geldigine rāzī olunmayup def'ine sa'y iderse küfre varmaz ve küfre niyet küfürdür ne deñlü yüz sene şoñra işlemege niyyet olur ise de imān itmege niyyet eyle[r]se mü'min olmaz bi'l-fi'l ikrār ve taṣdīk itmedikce. (İşbah)

* Başlık: : - S 1, K 2, S 3, M 2, M 3; **Beyān-ı Ḥarām**: M 1.

47b aña: - M 1; diyen: diyen olur M 1.

** Beyit: - M 1.

14 Bu beyitte vezin bozuktur.

*** Beyit: + K 1, K 2.

Taḫsīmü'l-Mekrūh *

S3[6^a] M3[6^a]

- 50 Daḥi mekrūh iki oldı ya taḥrīmī yā tenzihī
‘İtāba müsteḥak müslim eger işlerse tenzihī

M1[2^b] A[4^a]

- 51 Ḥarām mekrūh-ı taḥrīmī ‘iḳāba müsteḥak eyler
Veyā ḳalbde olsalar maḳsūd ‘azāba müsteḥak eyler ¹⁵
- 52 İmāmeyn der ne deñli olsa taḥrīmī ‘itāb olur
Muşırr olup ya istiḥfāf idenlere ‘azāb olur
- 53 Kerāhet olsa taḥrīmī ḥarām ol ‘ind-i Rabbānī ¹⁶
Ḥarām aḳreb ḥelāl eb‘ad dedi A ‘zām daḥi Sānī ¹⁷
- 54 Kerāhet olsa tenzihī aña ısrār şağire olur ¹⁸
Kerāhet olsa taḥrīmī aña ısrār kebire olur ¹⁹

K1[8^a] K2[12^a]

* Başlık: - M 1, M 2, S 3, M 3, E 3; **Beyānū Taḫsīmü'l-Mekrūh** E 7.

50a daḥi: bilün S 1, S 2; yā: o S 1.

51a müsteḥak: müsteḥik A.

51b veyā: daḥi S 2, M 1.
¹⁵ ḳalbde olsalar › ḳalbd’olsalar şeklinde okunursa vezin düzelir.

52b istiḥfāf: istiḥkāf S 2.
52, 53 ve 54 M 1’de yoktur. 55, 56 ve 57 M 2’de yoktur.

¹⁶ Rabbānī, İmām Muhammed’in lakabıdır.

53b ḥarām aḳreb ḥelāl: harāma aḳreb ḥelāle: S 1, A, S 2, K 1, K 2.

¹⁷ Sānī, İmām Ebu Yusuf’un lakabıdır.

¹⁸ şağire olur › şağir’olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁹ kebire olur › kebīr’olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

Beyānū Kevni’ş- Şağireti Kebīraten *

- 55 Muşırr olsa şağīreye ya zenbi-y-le eylese iftiḥār²⁰
Veyā gizlū işleyüp zenbi ānı soñra eyleyüp izḥār²¹
- S1 [4^b]
- 56 Veyā zenb işledikde kōrkmasa zenbiñ ‘azābından
Ve yāḥūd işleyen şahş olsa nāsıñ muḳtedāsından
- A [4^b]
- S2 [15]
- 57 Bu beş yerde şağā’irler kebīr olur hazer eyle
Yazılmış tevbe bābında al İḥyā’yı nazar eyle^{**}
- M3[6^b]
- 58 Ḥarāmı farzı bilmek farz daḥi sünnetleri sünnet
Kerāhet tenziḥī olsa anıñ da bilmesi sünnet
- S3 [6^b]
- 59 Daḥi vācibleri bilmek kerāhet taḥrīmī bilmek²²
Bu iki ‘ilm olur vācib nedib mendūbları bilmek
- K1[8^b] A[7^a] S3[8^a]
K2[13^a] M2 [9^b]
M3[9^b]

* Başlık: - S 1, M 1, K 2, E 3.

55a eylese: eylese K 1, S 1, S 2.
²⁰ zenbi-y-le eylese › zenbi-y-l’eylese şeklinde okunursa vezin düzelir.

55b eyleyüp: eylese A.
²¹ gizlū işleyüp › gizlū’şleyüp şeklinde okunursa vezin düzelir.
soñra eyleyüp › soñr’eyleyüp şeklinde okunursa vezin düzelir.
55 ve 56. beyit: - M 1; Derkenarda “nüşa” S 3.

57a şağā’ir: şağāyır S 1, A; kebīr: kebīre K 1, S 1, S 2, M 3.

57b aḥyāy: aḥbābı S 2.
^{**} Beyit: - M 1; Derkenarda “nüşa” S 3.

58a S 1: Ḥarāmı farz bilmek farz sünenler bilmesi sünnet

59a S 1: Gerek mekrūh-ı taḥrīmī gerek vācibleri bilmek
²² taḥrīmī › taḥrīmī şeklinde okunursa vezin düzelir.

59b iki: ikisi M 2.

59b S 3, M 3: Bu iki ‘ilm olur vācib faẓīlet müsteḥab bilmek

59 M 1: Daḥi vācibleri bilmek kerāhet taḥrīmī bilmek
Bu ikisi olur vācib faẓīlet müsteḥab bilmek

- 60 Bu manzûm altı bâb oldı birisi i'tikâd bâbı
‘Amelden farz ikincisi üçüncü vâcib aḥbâbı
- S3 [8^b]
- 61 Ḥarām mekrûh olan cümle bunuñ dördüncü bâbında
Beşincisi sünendir müsteḥab altıncı bâbında
- M1[3^a]
- 62 Ehemdür ezberi vâfî vefâdır virdiñe Şâfî
‘Amel kıl kalb ola **enver şifâ**dur derdiñe **Şâfî** ²³
- A [7^b]
- 63 Bi-‘avn’illâh yazılmışdur nice aḥkâm aḥîrinde
Ḥaṭâsın eyleyen işlâḥ bula cennât[1] kabrinde
- K2[13^b] M2[10^a]

Beyānū’l-Īmān *

- 64 Īmān farz cümleden evvel şabî mecnûn degil ise
Īmān inanmağa derler Rasûl’ullâh ne dediyse ²⁴
- K1[9^a]

²³ Şâfî: İsm-i haze’l-Kitâb

63a bi-‘avn’illâh: bi-ḥamd’illâh S 1, E 7.

63b cennât: cennet M 2.

* Başlık: - M 1, A, M 2; **Beyānū Bâbî’l-Īmān** S 3; **Beyānū’l-Farz** E 7.

64b Īmān inanmağa: inanmağa Īmān M 1, A, M 2, M 3.

²⁴ Bu beyitte “Īmān” kelimeleri “Īmān” şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ma’lûm ola ki [‘âkil bâliğ olan kimseye gerek müslim ve gerek kâfir] ibtidâ ve dâ’imâ farz olan Īmândır [şabî veyâ mecnûn degil ise ve şabiyy-i ‘âkile bir kûlda Īmān farzdır] [Īmān deyü] / [ve Īmān altı farzla şahîh olur: Evvelkisi] Rasul’ullâh şallallâhü ‘aleyhi ve sellem Hazretleri’nin Allâh Te‘âlâ tarafından dîn-i Muḥammediyye’de zarûraten ma’lûm olandan getürdüğü şeyleriñ her birine kalb ile inanup ve râzî olmak/[olup] ve [taleb vaktinde] dil ile ikrâr itmek / [itmege dirler mâni‘ yog ise] [ve bu üç nesne ḥâlet-i nez‘a varmazdan evvel olmak ve güneş mağribden dogmazdan evvel olmak ve kalbde Īmānın yoklığına ‘alâmet olan bilâ-zarûretin elfâz-ı küfür ve ef‘âl-i küfürden biri olmamağdır. İmdi bu altı farzdan biri bilâ-zarûretin bulunmazsa Īmānı şahîh olmaz ammâ] eger lisânı olmayup ve yâḥûd ikrâr idince kâfirler öldürüp veyâ bir ‘uzvın keserler ise ikrâr lâzım degildir kalbdeki taşdik ve rızâ kifâyet ider veyâ İslâm itdüğü vakit dâr-ı ḥarbde bulunup namâz abdest oruc hac zekât ve bunların emşâli şeri’de zarûreten şâbit olanı öğredir bulmadıysa bunları ol vakit bilmek lâzım degildir hemân ol vakit Bârî Te‘âlâ’nıñ zâtını ve sâ’ir şıfâtlarından ‘âkil ile bilinen şıfâtlarını bilüp inanmak kifâyet ...

65 Dedigi ma'lûm oldıysa rızâdır şartı hem ikrâr
Meger sürç-i lisân ola ya bir 'uzvın kese küffâr

S1[5^a] S2[16]

66 Daḥi sen nez'a varmazdan güneş garbdan da doğmazdan
İmānıñ evvel olmak şart bu iki başa gelmezden ²⁵

S3[9^a] M3[10^a]

67 İmānıñ yoklığına hem 'alâmet olmaya dilde ²⁶
Küfürsüzler başında şabka zünnâr olmaya belde

68 Hanefiden dedi ekşer imānıñ cüz'idir ikrâr
Bu ikrâr vaqt-i ikrâhda düşer bil eyleme inkâr

69 İmām-ı Mâtürîdî der şabiyy u 'âkile imān
Olur farz itmese âşim daḥi hem yerleri nîrân

... ider ve öğredir bulunduğu vakitte bilâ-te'hîr farz-ı kaṭ'ileri ve ḥarām-ı kaṭ'ileri öğrenmek lâzımdır ve kalb ile inanup dil ile ikrâr itdikden şofra kalbde rızâ olmasa müslüman olmaz [ve bu dinde zarûreten ma'lûm olanlar Allâh Te'âlâ ve melekleri ve kitâpları ve peygamberleri ve kıyâmet günü ve Kur'an'dan ve hadîşden şübhesiz ma'lûm olan farzlar ve ḥarâmlar gibi ma'lûm ola ki iki dürlüdür biri icmālî biri tafşîlîdir.] Ma'lûm ola ki her 'âkil bâliḡa olan kimselere bilmesi farz olan şeyler iki kısımdır. Bir kısmı i'tikâdiyyât ve bir kısmı 'amelıyyâtıdır. 'Ameliyyât daḥi iki kısımdır bir kısmı farz-ı 'ayndır ve bir kısmı farz-ı kifâyedir. İ'tikâdiyyât deyü bilmesi ve kalp ile taşdıḡ itmesi bilâ-'amel farz olana dirler. 'Ameliyyât deyü bilmesi ve taşdıḡ itmesi ve zâhir a'zâ ile 'mel itmesi farz olana dirler abdest namâz gibi. İmdi i'tikâdiyyât cihetinden farz olan daḥi iki kısımdır bir kısmına imān ve bir kısmına i'tikâd-ı ehl-i sünnet dirler eger inanmak bulunmasa kâfir olursa aña imān dirler Allâh Te'âlâ'nıñ varlığına ve birliğine inanmak gibi ve eger inanmak bulunmasa kâfir olmazsa aña i'tikâd-ı ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at dirler kabir 'azâbına ve su'al-i münkereyne inanmak gibibir kimse bunlardan birin inkâr itse kâfir olmaz lâkin fâsık ve mübtedi' ve firaḡ- dâlleden olur lâkin mü'min bih ile i'tikâd ehl-i sünnet bir bâbda yazıldığından ikisinin beynini fark itmak gâyet güçdür. (Taḡrîrû'n-Nâzım)

65a şartı: şart K 1, S 3

A, M 1, M 2: Rızâsıyla eylemek ikrâr birisin etmemek inkâr

A, S 3, M 3 dk. "nüṣḡa": Yaḡinen ma'lûm oldıysa rızâdır şart hem ikrâr

66a sen: cân E 1; doğmazdan: toḡmazdan S 2, M 3.

²⁵ İmānıñ › imānıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

66b şey: + K 1, S 1, S 2, K 2.

66 - 67. beyit: - A, M 1, M 2.

²⁶ İmānıñ › imānıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

68 - 69. beyit: - A, M 1, M 2; Derkenarda "şah": S 1.

S 2[17] K1[10^a]
K2[15^a]

Bābü'l-‘Aḳā‘id *

M3[11^a]

- 70 İmānda etmedim taḳlīd yaḳīniyyāt idüp taşdıḳ²⁷
Bi-ḥamd’illāh lüṭuf etdi delīl-le eyledim taḥḳīḳ^{**}

Ta‘rifü İlm‘-i Yaḳīnī ***

- 71 Yaḳīn şol şey’e dirler ki zevāline ihtimāl yoḳdur²⁸
Muvāfiḳ nefse’l-emre ol ḥilāfına ihtimāl yoḳdur^{29 ****}

S3[9^b]

- 72 ‘Aḳīdemde derūnī ehl-i sünnet mezhebin tutdum
‘Amelde mezhebim Nu‘mān anıñ re’yin ḳabūl itdüm^{*****}

K2[15^b]

- 73 Kitāb icmā‘ [u] sünnetden çıkardıḡı ḥükümlerde
Sebeblerinde şartında mevānī‘ hem ḥüceclerde

S2[18]

- 74 Bu beş yerde imāmım ol āña hiç i‘tirāz itmem
Furū‘-ı ḥükm-i şer‘ī ictihādda ḡayrıya gitmem

* Başlık: + K 2, M 3.
70a İmānda: İmānımda S 1, K 1, K 2; yaḳīniyyāt: yaḳīn E 4, yaḳīnen E 7.
27 İmānda › imānda şeklinde okunursa vezin düzelir.
70b delīlle: delīl ile E 3, M 3.
** Beyit: - M 1, M 2; Derkenarda: A.
*** Başlık: - S 1, K 1, K 2.
28 zevāline ihtimāl › zevālinehtimāl şeklinde okunursa vezin düzelir.
29 ḥilāfına ihtimāl › ḥilāfınihtimāl şeklinde okunursa vezin düzelir.
**** Beyit: - A, S 1, M 1, M 2; Derkenar “nüṣṣa” : S 3.
***** Beyit: - M 1, M 2; Derkenar: A.
73b ḥüceclerde: delīllerde S 1.
73-74. beyit: - M 1, M 2, M 3, A; Derkenar: S 1

Beyānū Īmāni'l-İcmālī *

- 75 İmandım rāzī oldum ben Hüdā'dan her ne geldiye
Kabūl etdim inandım ben Rasūl'ullāh ne dediye **

S1 [5^b]

Ma'nā-i Amentü Billāhi 'Ale'l-İcmālī ***

- 76 İmandım ben Hüdā'ya hep meleklerle kitābına
Kıyāmet gününe taqdirine cümle rasūline ****

K1[10^b] M1[3^b]

Beyānū'l-Īmāni't-Tafşilī *****

S3[10^a]

- 77 İmandım Rabbim Allāh var bilindi kâinâtından
Dū 'ālem şöñradan oldı Hüdā'nın hālk şıfātından ³⁰

S1[6^a] M3[11^b]

- 78 Şerīki yok Hüdā vāhid bütün dünyā buña şahid
Aña bir fā'ide yokdur kamū hālk olsalar 'ābid

A [8^b]

K2[16^a]

- 79 Kamū hālk olsalar kāfir Hüdā'ya hiç zarar gelmez
Şıfātı zātı ef'āli qadīmdir hiç fenā bulmaz

* Başlık: Īmān-ı İcmālī S 1, S 2; Bābü'l-'Aķā'id: M 1, M 2, A, S 3; Beyānū'l-Īmāni'l-İcmālī K 2.

75b E 7: Kabūl etdim inandım mezhebimden ne dediye

** Beyit derkenar: M 1, A.

*** Başlık: - S 1, S 2, S 3, M 3.

**** Beyit: - M 1, M 2; Derkenar: A, S 3.

***** Başlık: + K 2.

³⁰ Dū › du şeklinde okunursa vezin düzelir.

77b dū: bu A, M 1, M 2, S 3, E 3, M 3.

78a Hüdā: O'dur M 1.

78 - 79. beyit: - S 1.

79a olsalar kāfir: kāfir olsalar M 1, M 2, A, K 2, S 3.

79b bulmaz: gelmez A; olmaz S 3, K 2, E 3.

- S3 [10^b]
- 80 Nefi ‘ zarrdan münezzehdür nefi ‘ zarr kullara ‘ â’ id
Şerîki yok şıfâtı zâtı ef’ âlinde odur vâhid *
- 81 Şebîhi yok O’ dur bâkî degildür kimseye muhtâc
Neķā’ işden müberrâdır kamû ‘ âlem aña muhtâc

Beyânü’ş-Şıfâtı’ş-Şübûtiyye**

- M1[4^a]
- 82 Diridür diriligi cümle dirilere muhâlifdür ³¹
Şıfâtı zâtı ef’ âli kamû halka muhâlifdür
- S2[19]
- 83 Deri et kan kemuk a’ zâ ilâhda olmak ne mümkündür ³²
Gelüp gitmek sine nevmi aña gülmek ne mümkündür
- 84 Yemek içmek şekil şüret mekân aña ne mümkündür
Cihet evlâd teğayyür gam zamân aña ne mümkündür
- K2[16^b]
- 85 Bilür her şeyleri haķķan aña hiç gizlü şey olmaz
Unutmaķdan ve ğafletden berîdir ‘ ilmi bozulmaz
- M3[12^a]
- 86 İşidür her bir âvâzı münezzehdür kulaķdan Hâķ
Görür ol cümle mevcûdı müberrâ oldı gözden Hâķ
- K1[11^a]

* Beyit: - M 1, K 2; Dekenarda “nüsha”: K 1, A, S 2, M 3.

81b neķā’ iş: neķāyişden M 1, A, K 2.

** Başlık: + K 1, K 2.

³¹ Diriligi › dir’ligi şeklinde okunursa vezin düzelir.

82 S 1, M 2; S 3 dk. “nüsha”: Diridir şânına lâıyk bilür her yoğı her varı
İşidür her bir âvâzı görür ol cümle her varı

83a kemuk: kemik M1, A, S 3.

³² İlahda olmak › ilahd’olmak şeklinde okunursa vezin düzelir.

43b sine: sene S2.

83 - 85 - 86. beyit: - S 1.

86a işidür: eşidir S 2.

87 Dilemiş cümle maḥlūkı O'dur her mümkinine Ḳādir
Kelāmı harf [u] şavtsızdır lisāndan hem müberrādır

M1[4^b]

88 O'dur ḥalk eyleyen ḥalkı kuluñ ef'ālını bile
Ḳul ancak kesb ider fi'lin olursa ihtiyār-ile

89 Īmān t̄a'at küfür 'iṣyān ibāḥa ḳullarıñ fi'li ³³
Bular maḥlūk-i Bārī'dir hemān kesb eyle gel ḥayrı *

90 İṣi ḥikmetcedür diler yaradur ḥayr-ile şerri
Sever rāzī olur ḥayra ve lākin sevmez ol şerri **

S1[7^a]

Beyānū'l-Ḳader ***

91 Ezelde eyleyüp taḳdīr cemī'-i mümkinātı Ḥaḳ
Yazılmış levḥ-i maḥfūza cemī' olmuṣ olacak

K2[17^a]

92 Aña vācib degil bir şey ider iḥsān lūṭfindan
Yaḳar kāfirleri dā'im ḥakīmdür maḥza 'adlinden

S2[20] S3[11^b]

M1[5^a]

93 Velākin müslūmanlardan Ḥūdā'sın ḳılmayan rāzī
Ḥūdā ba'zısın 'afv ider ānıñ ḥaṣmın ḳılar rāzī

87 M1, A, E 7, M 2: Diler O cümle mevcūdı ḳamū eşyāya ḳādirdir
Sözi var şavtile degil lisāndan hep müberrādır
S 1, M 2; S 3 dk. "nüṣḥa": Dilemiş cümle maḥlūkı ḳamū eşyāya Odur ḳādir
Kelāmı var bilā-şavtin her a'zadan müberrādır

88 S 1; S 3 dk. "nüṣḥa": O ḥalık cümle maḥlūkı ḥasendir Bārī'niñ ḥalkı
Ḳabīḥ olanlar insānın denī kesbi denī ḥulḳı

³³ Īmān > imān şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: - S 1.

89b M 1, M 2 A, S 3: Bularıñ cümlesi maḥlūk hemān kesb eyle gel ḥayrı

** Beyit: - S 1.

*** Başlık: + K 1, K 2.

92b kāfirleri: her kāfiri S 2; maḥza: sāde S 1.

M3[12^b]

A [9^b]

K1[11^b]

- 94 Yanar fāsıqlarıñ ba‘zı ‘azāb-ı zenbi miqdārı
Bu cennet nār muḥaqqakdur tükenmez ni‘meti nārı *

Beyānū’l-Eṭfālī’l-Müşrikīn **

- 95 Tıfl-ı müşrīk caḥīm a‘rāf ḥādım yā meşıyyetde ³⁴
Turāb-ı imtiḥān olur tevaqquf ḥaḳ ya cennetde ***

Beyānū Ta‘rīfī’l-Fāsık ****

- 96 Şağā’irden muşırır olsa ya işlerse kebā’irden
Olur fāsık musırır olma rucū‘ eyle şağā’irden

Beyān-ı Cehennem *****

- 97 Feraḥ yoḳdur cehennemde elem yoḳ cennet içinde
‘Azābı zevkı gūnā-gūn ölüm yoḳ bunlar içinde

K2[17^b]

- 98 Giricek cennete mü’min bilā-keyfin görünür Ḥaḳ
Ara yerde mesāfe yoḳ cihet yoḳdur bil āñı ḥaḳ *****

94b tükenmez: dükenmez K 1, A, M 2.

94 S 1: Yanar mü’minleriñ ba‘zı azābı zenbi miqdārı
Ḥüdā ba‘zısın ‘afv ider ider irzā ḥaşımları

* Beyit: - S 1.

** Başlık: - S 1, S 2, M 1, S 3.

³⁴ tıfl-ı müşrīk › tıfil-ı müşrīk şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Beyit: + K 1, K 2.

**** Başlık: + K 1, K 2.

96b şağā’irden: gūnāhıñdan A, S 3, M 1, M 2, M 3.

M 1, K 2, S 3, M 2: Olur fāsık değil şālīḥ rucū‘ eyle şağā’irden

***** Başlık: + M 2.

98b yoḳdur: yoḳ A.

***** Beyit: - S 1.

S1[7^b] M1[5^b]

Beyānū'l-Ḳabr *

- 99 Ḳabirde hem su'āl ider iki melek saña cānım
De rabbiñ kim ne dīndensin nebiñ kimdir ya ihvānım

K1[12^a] S3[12^a]

- 100 Diyeler rabbimüz Allāh dīnimüz dīn-i İslāmdır
Nebimüz ol Muḥammed'dir O her maḥlūḳa ikrāmdır **

K2[18^a]

- 101 Ḳabirde dürlü ni'metler virilür eyu ḳullara
'Azāb her kāfire vardır daḥi ba'zı günāh-kāra

Ve'l-Yevmi'l-Āḥir ***

- 102 Ḥaṣır vardur terāzi var çekilür cümle a'māliñ
Bilinmez şekli ne günā virilür defter-i a'māliñ ³⁵

M3[13^a]

S2 [21]

- 103 Eṣaḥ kāfirler içün var muḥaḳḳaḳ defter u mizān
Velākin ḥayrı hiç yoḳdur yazılır çekilür 'işyān

A [10^a]

* Başlık: - S 1, S 2, M 1, A, M 3.

99a ider: - A.

99b dīn: + S 1; ya: diye K 1, K 2, S 3, M 1, M 2, A; kimdir: kim S 3.

100a diyeler: deyeler S 2.

100b o her: ḳamū K 1; S 3, K 2.

** Beyit: - A, M 1, M 2.

101b M 1, A, E 7: İderler kāfire zahmet daḥi ba'zı günāh-kāra

*** Başlık: - S 1, S 3, M 1, A, S 3, M 3; **Beyānū'l-Mizān** M 2.

102a terāzi: terāzu S 1.

³⁵ Defter-i a'māliñ > defter'a'māliñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

103a eṣaḥ: daḥi A, M 1, M 2.

Beyānū'ş-Şırāṭ *

- M1[6^a]
- 104 Cehennem üstüne köprü kurulur gāyet incedür
Surūri ol vaḳiṭ nāsın bu köprüyü geçinedür
- 105 Su'āl ider Te'āl'allāh kişiniñ ḳavl [u] fi'linden
Ḳul iseñ inḳıyād eyle su'āl itme fi'ilinden

Beyānū'ş-Şefā'at **

- S1[6^b] K2[18^b]
- 106 Īmān ile gidenlere şefā'at var eyu ḳuldan ³⁶
Kimine nāre yandıkda kimine nāre girmezden ***

Beyānū'l-Enbiyā' i 'Aleyhimū's-Selām ****

- K1[12^b]
- 107 Hüdā gönderdi insāna rasüller cümle insāndan
Emīnlerdür mübelligler berīler fışḳ [u] tuḡyāndan
- 108 Nebīler hūr ricāllerdir aḳılḁa zū'l-kemāllerdir
Ve ba'de'l-mevt nübüvvetden nebī ma'zūl degillerdir
- 109 Nebī teblīḡ ile me'mūr olan yerlerde nisyāndan
Berīlerdir ider teblīḡ ḳomaz kendinde noḳşāndan

* Başlık: - S 1, M 1, A.
104b bu: o S 2.
105b su'āl: su'ālī S 3, M 3.
** Başlık: - S 1, M 1, A, S 3, M 3.
36 Īmān > imān şeklinde okunursa vezin düzelir.
*** Beyit: - S 1.
**** Başlık: **Beyānū'r-Rusūl** A, S 1, E 7; - M 1.
107a cümle: yine A, S 3, M 2.
107b berīler fışḳ : berīlerdür A; berīdür M 2.
S 1: Emīnlerdir aḳıllılar berīler 'ayb u işyāndan
108-109-110. beyit: - M 1, A, S 1, M 2.

110 Kebā'irden şağā'irden kerāhetden berīlerdir
Mürüvvet işleri dā'im denā'etden berīlerdir

S2 [22]

111 Nebī hakkında bil cānım olan vācib sıfāt kaçdır
Emānet 'işmet teblīğ feṭānet sıdık-la beşdir *

112 Mü'evvel zenblerin müş'ir sünende nazm-ı Kur'ān'da
Şağā'ir olmağ-ile hem daḥi nisyān ola ānda

S3 [13^a]

113 Veyā evlāyı terk ola ya evvel ola bi'setden
Veleven sehven berīlerdir şağā'ir olsa ḥissetden

K2[19^a]

114 Şudūr eylerse sehven bir şağā'ir ğayr-i ḥissīyye
Olur tenbīh ider i'lām bulur ümmet icābiyye

115 Ḥaṭā vāki' olur ise nebiniñ ictihādında
Olur ilhām rucū' eyler taḳarrur eylemez ānda

116 Tefāsirde tevāriḥde mübārek şānlarına şeyn
Virenler hep ḥaṭādır bil nazār itmez āña zū'l-'ayn

K1[13^a]

117 Münezzeh her nebī nefret viren her bir marāzlardan
Güzeller ḥalk [u] ḥulkında berī alçağ ğarāzlardan

* Beyit: + E 6; Derkenar "şah": S 2, K 1.
112 ile 116 arasındaki beyitler M 1, M 2, A ve S 1'de yoktur.
113b ḥissetden: ḥissetden K 2, K 1.
114a ḥissīyye: ḥissīyye K 1, M 3.
116a şeyn: şin E 4.
117-118. beyit: - M 1, A, M 2.

- M3[14^a]
S3 [13^b]
- 118 Hıŧŧŧŧ kim Rasŧl'ullāh ānıñ medħinde ıul 'āciz
Hŧdā medħ eyler ānı ancak ānıñ vaŧfında dil 'āciz ³⁷
- K2[19^b]
- 119 Nebīler evveli Ādem O topraıdan yaradıldı
Muħammed Muŧtafa ŧallŧ nebīler ħātemi oldu
- S2 [23]
- 120 İkisiniñ arasında nebīler geldi hep ŧādık
Hisābın kimseler bilmez hemān bilŧr anı Hālık
- 121 Nebīler ismi ŧur'an'da zikir olanları ħıfz it
Yigirmi sekiz esmā'ı bu dŧrt beyitte tamām zikir it ^{* 38}
- 122 Biri Ādem birisi Nŧħ biri İbrāħīm İsmā'ıl ³⁹
ŧu'ayb Hārŧn ile Yaħyā Zekerıyyā biri Zŧ'l-kıfl
- 123 Biri Eyyŧb biri ŧālīħ biri Ya'ķŧb birisi Hŧd
Biri İŧhāk [u] Lŧt İlyās Sŧleymān'dır biri Dāvŧd
- 124 Biri İdrīs biri Elyesa' biri Yŧnus biri Mŧsā ⁴⁰
'ŧzeyr Lukmān u Zŧ'l-ķarneyn biri Yŧsuf biri 'İsā

118b ānı: K 2; eyler: ider S 1.

³⁷ Anı ancak › an'ancak ŧeklinde okunursa vezin dŧzelir.

120b kimseler bilmez: bilmezŧz bizler M 1, M 2, A, E 7.

121 E 5 derkenarda "ŧaħ": Bil enbiyālarıñ ismi zıkr olan bu ŧur'an'da
Tamām yigirmi sekiz oldu ānı ħıfz cefānda

121b esmā'ı: esmādır K 2.

S 2: Bu dŧrt beyitte beyān olan tamām yigirmi sekiz zıkr it

Beyit: - M 1, A, S 3, M 3.

^{*} Bu mısradā veznin dŧzelmesi iħin "tamām" kelimesinin ħıkarılması gerekmektedir.

³⁸ İbrāħīm › İbrāħim ŧeklinde okunursa vezin dŧzelir.

³⁹ 122a S 3, M 3: Nebīler ismi Ādem Nŧħ biri İbrāħīm İsmā'ıl

122, 123, 124 ve 125. beyit: - M 1, M 2, A; Derkenarda: S 1.

⁴⁰ Biri İdrīs › bir'İdrīs ŧeklinde okunursa vezin dŧzelir.

- 125 Birisi ol Muḥammed'dir ḳamū maḥlūḳa raḥmetdir
Ana ümmet olanlara ḥayāl eyle ne ni'metdir

K1[13^b] S1[7^b]
M1[6^b] S3 [14^a]

Beyānū'l-Kütüb*

- 126 Ḥüdā yüz dört kitābını bilūñ levḥinden indirdi
Virüp İncīli 'İsā'ya birin Dāvūd'a gönderdi

A [10^b] M3[14^b]

- 127 Virüp Tevrāt'ı Mūsā'ya Ḥabīb'ullāh'a Ḳur'ān'ı
Yigirmi üç yıl içinde tamām ḳat' itdi Furḳānı

- 128 Şaḥīfeden onun Ādem daḥi Şīt ellisin aldı
Ḥalīl'ine onun virüp otuz şuḥfın İdrīs aldı

Beyānū'l-Mi'rāc**

- 129 Uyanık olduğu ḥâlde sefer itdi Rasūl'ullāh
Ḥaram'dan Mescid-i Aḳşā'dan 'urūc etdi Rasūl'ullāh

S2[24] M1[7^a]

125b eyle: ile S 2.

* Başlık: - M 3; **Beyān-ı Kitābullāh** M 2.

127b S1, S 2, M 1, M 2, S 3 M 3; K 2 dk.: Oku cāndan 'amel eyle unutma ḥükm-i Furḳān'ı

128b şuḥfın: şuḥuf A.

128 S1: Şaḥā'ifden onun Ādem daḥi Şīt ellisin aldı

Otuz şuḥfi aldı bil İdrīs Ḥalīl'ullāh onun aldı

**

Başlık: - S 1, E 7; **Beyānū Mi'rāci'n-Nebiyyi 'aleyhi's-selām** K 2.

ŞERH:

Ma'lūm ola ki Ḥazret-i Rasūl'ullāh ṣallallāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem uyanık olduğu ḥâlde mübārek cismiyle bir gicede Mekke'den Ḳūdüs-i Mübārek'e varıb anda cümle ervāḥ-ı enbiyā cem' olup anlara imām olup iki rek'at namāz kıldırıp ve andan Cibrīl ile göklere çıkup Bārī Te'ālā'nın murād eylediği yere dek varup cennet ve cehennemini görüp yine ol gice Mekke'ye inmiştir.

129 - 130 - 132 - 133. beyit: - S 1.

129b 'urūc etdi: göge gitdi S 2, M 1, M 2, M 3, A.

130 Çıkup gökleri seyr itdi yanınca Cebrā'īl gitdi ⁴¹

Görüp cennet ile nārı o gice hem nüzūl itdi

S3[14^b]

Beyānū'l-Melā'ike

131 Yemez içmez müşerref hep meleklerde günāh olmaz

Dişi erkek degillerdür 'amel ānlara güç gelmez *

K2[20^b]

132 İçinde bunlarıñ Cibrīl hem İsrāfīl [u] 'Azrā'īl

Daḥi 'arşı olan ḥāmil daḥi Rıdvān [u] Mīkā'īl

M3[15^a]

133 Daḥi mālīk bular cümle nebīniñ ğayrıdan efḍal

Nebīniñ ğayrı mü'minler bunlarıñ ğayrıdan efḍal

M1[7^b] A[11^a]

Beyānū Mu'tekadāt-ı Ehl-i Sünnet **

134 Ecel birdür olan maḳtūl ecel gelür verür cānı

Ne yerseñ rızkıñı yersin ḥelālden ye yeme ḳanı

K1[14^a]

Teklīf-i Mā Lā-Yuṭāḳ ***

135 Saña güç yetmeyen fi'li Ḥüdā emr eylememişdür

Velīlerde kerāmet var yalanı söylememişdür

⁴¹ Cebrā'īl › Cebra'īl şeklinde okunursa vezin düzelir.

130b o gice: önünce M 2.

131a müşerref: mükerrerrem S 1.
* Bu beyit S 1'de varak 6^a dadır.

133b mü'minler: şālihler M 1, A.

** Başlık: - S 1, M 1, A; **Beyānū 'Aḳā'id-i Ehli's-Sünnet** S 3, M 3; **Eḳ Beyān-i İ'tikād** M 2.

134b ye: yi M 1.

134-135. beyit: - S 1.

*** Başlık: - S 1, M 1, K 2, S 3; **Beyānū'l-Kerāmāt** M 2.

S3 [15^a]

- 136 Hāvāriḳ mu‘cize irhāş kerāmet hem i‘ānetdir
Siḥir ḥāriḳden olursa daḥi istidrāc ihānetdir *
- 137 Siḥir vāḳi‘ nazar gerçek ‘ilim efḍaldır aḳlıñdan
Küfürden ğayrı bir zenbi çıkarmaz mü‘mini ĩmāndan ⁴²
- 138 Bilün ḥabṭ eylemez t̃ā‘ātini nāsıñ kebā’irler
Ne deñli evliyā olsa suḳūṭ itmez tekālifler
- 139 Namāz ābdest ğazā ḥaccıñ ne deñli olsalar mebrūr
Kebīre zenbi maḥv itmez meger Ğaffār ide maġfūr **
- 140 Belī bir farzı te’ḥīrden olan zenb oldılar memḥū
Şurūṭ-la eyleseñ tevbe olur tevbe itdüġiñ ma‘fū *** ⁴³

S2 [25] S1[7^a]
K2[21^a]

M3[15^b]

- 141 Du‘ā olunsa şart ile ya tevbe eylese bir ḳul
Ne deñli ba‘zı zenbinden olursa da olur maḳbūl

136b ḥāriḳ: ḳāriḳ M 3.

* Beyit: - S 1, A, M 1, M 2.

137b zenbi: ‘isyān S 3.

137 S 1: ‘Aḳıldan ‘ilmiñ efḍaldır kerāmet hem siḥir vāḳi‘
Ne yirseñ rızḳıñ oldur hem ecel birdir nazar vāḳi‘

⁴² mü‘mini ĩmāndan › mü‘min’ĩmāndan şeklinde okunursa vezin düzelir.

138a S 1: ‘İbadātı eylemez ibtāl küfürden ğayrı kebā’irler

138b evliyā: müttakīn A, M 1, M 2 S 3; tekālif: tekālīf S 2, M 2, tekālūf M 1, A.

ŞERH:

Veli deyü mümkün olduġı mıkḍār Bārī Te‘ālā’nıñ zātını ve şıfātını bilüp ‘ibādāt ve ta‘āte müdāvim olup ve ma‘şiyet münker iden ihtiyār idüp nübüvvet da‘vāsı itmeyüp dā’imā zikre meşġūl olan kimseye dirler böyle olan kimseden şadır olan ḥāriḳ-i ‘ādeye kerāmet dirler. (tarikat)

Ya‘nī bir müslem kebīre ġünāḥ işlemekle ḥayr ‘ameli bāṭıl olmaz ve ne deñli şāliḥ olursa şer‘iñ teklīfi andan düşmez.

139a namāz: şalāt A, S 3, M 3.

139b kebīre zenbi: bular kebīre S 1.

** Beyit: - M 1, M 2; Derkenarda: A.

*** Beyit: - S 1, M 1, M 2, A, S 3.

⁴³ tevbe itdüġin › tevb’itdüġin şeklinde okunursa vezin düzelir.

141b da: tevbe M 1, - A.

141 ile 147 arasındaki beyitler S 1’de yoktur.

M1[8^a]

- 142 Velākin hālet-i ye'sde kabūl olmaz bil ĩmānı
Hüdā'ya cehl 'özür olmaz şahīḥ muḳallid ĩmānı

K1[14^b] S3[15^b]

- 143 Taşadduḳdan du'ādan hem dirilere ölenlere
Olur nef'i ḥulūṣ ile du'ā eyle ölenlere

K2[21^b]

- 144 Şaḡīreye 'ikāb cā'iz kebā'irden 'afıv cā'iz

A [11^b]

Ḥaṭāsı müctehidleriñ olur ma'fıv olur fā'iz

- 145 Ḥaṭā vāḳi' olur ise nebiniñ ictihādında
Olur ilhām rucū' eyler taḳarrur eylemez ānda *

Beyānū Ahvālī'l-Ḳıyāmet **

- 146 Yakıncıḳda çıkar Deccāl gözi kör kāfir-i seḥḥār
Bu yerde çok fesād ider murādın ḥalk ider Ḳahhār

S2[26]

- 147 Semāya emr ider Deccāl yağar yağmur biter çiçek
Çıkar yerden defīneler bu seḥḥār emrin idicek

M1[8^b]

- 148 İner 'İsā semādan ol urur Deccāl'i ḳatl ider
Gelür Meḥdī imām olur tamām dünyāda 'adl ider

ŞERH:

Ya'ni hālet-i nez'de kāfirler āḥiretde olan maḳāmın gördikden soñra ĩmān eylese ĩmānı maḳbūl olmaz ve Bārī Te'ālā'nıñ şıfātlarını bilmezdim cehennem vardır deyü 'özür dilese āḥiretde maḳbūl olmaz ve 'aḳl ile bilinecek mes'eleler meşelā Bārī Te'ālā'nıñ varlığına ve birliğine ve buña beñzer mes'eleleri aḥerden öğrenüp taşdıḳ iderse ĩmānı şahīḥdir lākin istidlālī terk ile işm olur.

144b fā'iz: cā'iz K 1, K 2.

* Beyit: - S 1, M 1, A, S 3, M 2. S 2'de bu beyit mükerrerdır.

** Başlık: - A; **Beyānū Ḥurūc-i Deccāl** M 2.

147b M 1, A, S 3, M 3: Semāya emr ider yağar biter yerde çemen çiçek

148a ol urur: urur A.

148-149-150. beyit: - S 1.

- 149 Çıkar Ye' cüc ile Me' cüc doğar gün aşduğı yerden
M3[16^a] Çıkar yerden de bir hayvān mūmeyyiz küfri īmāndan
K2[22^a] S3[16^a]
- 150 Nice yerler geçer yere menāşīb düşmez ehline
Nice müftī olur cāhil muḥabbet eylemez dīne
K1[15^a]
- 151 Bular cümle 'alāmetdür kıyāmete īmān eyle ⁴⁴
Ne vakt olur kıyāmet ol bilinmez i'tikād eyle
S1[8^a]
- 152 Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün
Akā'idler bilindiyse bil a'mālī ictihād eyle ⁴⁵
A [12^a]

Beyānū'l-Ferāizi Mine'l-A'māl *

- 153 Bu bābda zıkr olanları furū'dan farz bil anları
Kimi kaṭ'ī kimi zannī kimi hūydur kimi gayrı
S2 [27] K2[22^b]
S3 [16^b]

149a doğar: toğar S 1, S 2, K 1.
149b mūmeyyiz: mūmeyyez S 2.
150a menāşīb: mūnāşīb A.
150b meḥabbet: muhabbet A.
⁴⁴ īmān > imān şeklinde okunursa vezin düzelir.
151 S 1: Bulardan gayrı ne dirlerse Rasūl'ullāh cemā'āti
Kamūsına i'tikād itdim Hūdā'ya itdim emānāti
152b a'mālī. a'māl M 3.
152b S 1: 'Akā'idler bilindiyse kıl a'māl ri'āyātı
⁴⁵ a'mālī ictihād > a'māl'ictihād şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Başlık: **Beyānū'l-Ferā'iz** M 1; **Tafşilū'l-Ferā'iz** E 7; - S 1, S 2, A, M 2, S 3, M 3.
ŞERH:
Ya'nī īmān ve i'tikād-ı şaḥīḥ bābında beyān olundu bu bābda sâ'ir farzlar beyān olu[nu]r ve bu farzların ba'zısı farz-ı kaṭ'īdir inkār iden kāfir olur namāz ve oruc ve ḥac ve zekāt gibi ve ba'zısı farz-ı zannīdir başıñ rub'ına [dört bölükde birine] mesh gibi ve selām almak ve namāzdan kendi fi'liyle çıkmak gibi ve ka'de-i āḥir[d]e [teşehhüd miqdārı oturmak] gibi.
153a bu: - K 2; furū'dan: 'amelden M 1; hūydur: hūbdur A.
153a S 1; K 2 dk.: īmāndan itikaddan sonra farz vardır bil anları

M3[16^b]

154 Şabî mecnûn daḥi kâfir diyâr-ı harbde cāhiller
Degillerdir bu dört kimse furû‘ ile mükellefler *

155 Beden māl u dīni ‘ırzı aklı hem cānları hıfz it
Ḥarāmı bil ḥazer eyle bil öğren farzları hıfz it **

156 Meger şer‘an kışāş ta‘zīr ḍamān ḥadden gele lāzım
Ya bir ğayrı sebep ile telefleri gele lāzım

K1[15^b] K2[23^a]

157 Seni bir farzı terk eyle ya bir zenbi irtikāb eyle ⁴⁶
Deyu cerḥ itseler saña olur ruḥṣat anı eyle

158 Zinā yā ğayrıyı cerḥe ya katle cebr iderlerse
Ḥelāl olmaz bu üç ef‘āl ne deñli katl iderlerse

A[12^b] S3[17^a]

159 Namāzdan beş vakit cum‘a cenāze ḥac da farz oldı
Zekāt şavm ḥarāc a‘şār daḥi tecvīd de farz oldı

154b furû‘ ile: furû‘i-y-le M 3.

* Beyit: - M 1, M 2, A, S 1.

** Beyit: - S 1; Derkenar “nüsha”: M 1.

ŞERH:

Ya‘nî imān ve i‘tikād-ı şaḥīḥden soñrā bu beyitte zıkr olunan altı şey’i ifsāddan hıfz itmek farzdır ne deñli bu altı şeyi āḥer kimseniñ olursa da meger şer‘an ḥudūd-ı sitteden biri lāzım gele veyā kışāş veyā ta‘zīr lāzım gele veyā müste‘min olmayan ḥarbī keferesi olsa veyā mürted veyā sā‘ir katli ḥelāl olan kimseler ola bu şüretlerde şer‘iñ ḥükmi ne ise icrā olunur ve bu altı şey’i āḥer kimesneniñ oldığı taḳdīrce bir rahmete varmazsa seniñ üzeriñe hıfz itmesi vācib olunur ve ḥarāmı bilüp ḥazer itmek ve farzı bilüp ve işlemek farz olur.

156a ḥadden: ḥaddinden K 1; senden M 2.

156b gele: ola S 3, M 2.

156-157-158. beyit: - M 1, S 1; Derkenarda: A.

157a zenbi: zenb S 2.

⁴⁶ zenbi irtikāb > zenb’irtikāb şeklinde okunursa vezin düzelir.

158a M 3: Zinā yā ğayrıyı katle ya cerḥe cebr iderlerse

159 M 1: Namāzdan beş vakit namāz cenāze cum‘a ḥac farzdur

Şurūṭları bulunursa zekāt daḥi oruc farzdur

159b daḥi tecvīd de: ve sāir borç : S 2, A, M 2, M 3; Derkenar “nüsha”: K 2.

- 160 Emānet nezr edā eyle kifāyet deñli kesb eyle
‘İyāle meskeni infāk iki at yılda evb eyle
- 161 azāya rāzī ol er‘a belāya zenbe abr eyle ⁴⁷
M3[17^b] Hūdā’dan or umūrında ubūrı nārı fkr eyle
K1[16^a]
- 162 ecā‘at buz ükür eyle hūlū it her ‘ibādetde
Tevekkül tevbe it fevrī ola gör istikāmetde
S2[28] A[13^b]
K2[24^a] S3[17^b]
M3[18^a]
- 163 Ümīdiñ kesme fazlından recā it rahmeti Hā’dan
Sebeblerine sa‘y eyle hūrūc itme tevekkülden
K1[16^b] S3 [18^a] M3[18^b]

160 M 1: Edā it borcuñı cümle kifāyet deñli kesb eyle
‘Ayāline idüp infāk bedenlerine evb eyle

160 ile 166 arasındaki beyitler S 1’de yoktur.

⁴⁷ Rāzī › rāzī şeklinde okunursa vezin düzelir.

161 M 1: azāya rāzī ol her dem belālar gelse abr eyle
Hūdā’dan kork hayā eyle me‘āī olsa abr eyle

162 M 1: Aña her demde ükür eyle hūlū it her ‘ibādetde
amū zenbe idüp tevbe olagör istikāmetde

ERH:

Bu beyitte sekiz farz zıkr olundı ma‘lūm ola ki ecā‘at gerek olan umūrda ikdām itmege dā‘ir bir hūydur ve fāsıqlar fışk itdüi-ün sevmemek zālimlere ve mübtedi‘lere buz izhār itmek vācibdir zarardan hāvf olunmaz ise eger hāvf olunur ise albdaki buz kifāyet ider. Ve ükür deyü Bārī Te‘ālā’nıñ ni‘metlerini bilüp her a‘zāyı mā hūlia lehuya arf itmege dirler ve ul ükre ādir degildir ve ādir degilim deyü ikrār ükürdendir. Ve hūlū deyü ‘ibādetde fi‘line bā‘i rızā-i Bārī veyā cennete vuul veyā nārdan hālā ola. Ve tevekkül deyü rız hūuında ve gayride Bārī Te‘ālā’ya i‘timād idüp ve sebepleri zāhıran sebep bilüp mü‘essir-i hāıı Bārī’dır deyü i‘timād itmege dirler. Ve tevbe deyü āhıret hāvfından iün eyledüi günāha peimān olup ve fi‘l-hāl ol günāhı kendinden giderüp bir daı itmemeye ad itmege dirler. Ve hūū-i ‘ibādı red itmek ve azāı vācib olanları azā ve keffāret lāzım gelenleriñ keffāretini itmek artdır. Ve tevbe fevrī farz olur ve tevbeden oñra müstaım olmak bir farz-ı āerdir.

163 M 1: Recā it rahmet-i hādan günāhıñ yarlıar an it
Sözi torı ol özi torı ol eyu nāı eyu an it

ERH: Ya‘ni Bārī Te‘ālā’nıñ rahmetini recā farzdur ve cehennemden hālā olup hi girmeye bā‘i olacak eylere sa‘y itmek daı farzdur ve sebeblerine sa‘y tevekküle māni‘ degildir.

- 164 Ḥalīm ol gel cihād eyle ‘adüvdür nefis ḥāk eyle
S2 [29] Ḥayā it şādık ol nuş it fesāddan ḳalbi pāk eyle
M1[9^b] K2[24^b]
M3[19^a]
- 165 Ḥüdā tevfiḳini zıkr it günāhıñ var mı gel fikr it
Var ise ānı terk eyle yoğ-ise Bārī’ye şükr it
S3 [18^b]
- 166 Ḥuḳūḳ-ı ‘abdi red eyle ya rāzī ḳıl ḥelāl itdir
Bilā-vechin ezā itseñ müṭayyeb ḳıl zevāl itdir
- 167 Eger ḥaḳ şāhibi ḥaḳḳım ḥelāl olsun saña derse
Ḥelāl olur ne deñli ḥaḳḳı vardır sende ol bilse
K1[17^a]

-
- 164 M 1: Ğazablanma cihād eyle bilüp ḥaḳḳı ḳabül eyle
İmāmdan mezhebiñ olan ne dediye ‘amel eyle

ŞERH: Hilm ğazablanmağa dirler ve bu ḥalīm her ğazab vaktinde ğazabın yudup tekellüf ile vücūda gelür ve ḥarāmdan gönül istediği şey’in ḥilāfına gıtmek farzdır ve nefis insānda ṭabi’ī olan bir sıfatdır ve büyük düşmandır şerre mā’ildir ve ḥayrdan i’rāz idicidir ol nefsi ḥāk itmek murādını virmemek ile olur ḥarāmdan murād itdüğün virmemek farzdır ve mekrüh-i taḥrīmiden murād itdüğün virmemek vācibdir mekrüh-i tenzihiden murādın virmemek sünnetdir ve ḥelālden her murād itdüğün virmek mezmūmdur ve ma’siyetden murād itdüğü vāḳitte Bārī Te’ālā’dan utanmak ve ḳavline şādık olmak ve ḥaḳḳa ḥayr murād itmek ve sā’ir ḥarām olan kötü ḥüydan ḳalbini pāk itmek farzdır.

- 166b müṭayyeb: müṭayyib A

- 166 M 1: Ḳamū nāsa ḥayr ḳaşd it ezāsı var ise ref’ eyle
Güciñ yetse fesād itse zulümlerinde def’ eyle

ŞERH: Ma’lūm ola ki ḥuḳūḳ-ı ‘ibād iki dürlüdür birisi māla müte’allıḳdır ğaşb ve seriḳa [sırḳat] gibi ve ğayrıñ mālını bilā-şer’ almak ve telef itmek gibi eliyle veyā diliyle yalan yere şāhidlik itmek ile veyā zālime ğamz itmek ile eger şāhibini bilürsen ḥelālleşmek lāzımdır. [şābīlik ḥālinde olursa da]Eger öldiyse vārişleriyle ḥelālleşmek lāzımdır eger şāhibi veyā vārişi bulunmasa veyā bilinmese kıymetin fuḳarāya virür ‘indellāh emānet olup kıyāmetde şāhibine ulaşırmak niyyetiyle verir ise māla müte’allıḳ degildir bu daḥi iki kısımdır birisi bedene müte’allıḳdır bilā-vechin yaralamak ve dögmek ve bi-ğayr-i ḥaḳḳın kullanmak gibi ve birisi [daḥi] ḳalbe müte’allıḳdır şetim ve istihzā gibi bu ikisinde mümkün ise ḥelālleşmek lāzımdır mümkün degil ise Allāh Te’ālā’ya tazarru’dur ve ḥaḳ şāhibi için du‘ā ve taāaddıḳdur recā olunur ki Allāh Te’ālā kıyāmetde anı rāzī ḳıla seni anıñ elinden ḥalāş ide. Ammā ḥaḳḳ-ı ḥayvān için olursa suçsuz yere dögmek ile veyā suçlu iken yüzine urmak ile veyā tākatinden ziyāde yük yüklemek ile veyā suyunu ve ‘alafini[otunu] virmede kuşūr itmekle ḥāl ğāyet müşkildir ve ḥaḳḳ-ı kāfir için olup dünyāda ḥelālleşmez ise bu ikisiniñ ḥuşūmeti ziyāde eşeddür ğāyet ḥazer itmeliidir. [Allāhümme ‘āfinā]

167 ile 171 arasındaki beyitler S 1, A, M 2 ve M 1’de yoktur.

168 Eger bilmeksizin her bir hūkūkı eylese ibrā
Ḥalāş olur bu dünyāda ḥalāş olmaz o fī'l-‘ukbā

169 Eger ḥaḳ şāhibi yāḥūd aña vāriş bilinmezse
Faḳīre vir o miḳdār māl ne deñli aşl u fer‘ olsa

K2[25^a] M3[19^b]

170 Eger meyyit veyā gā‘ib bulunsa şāhibü‘l-ğıybet
Derūnī eyle istiğfār umulur Ḥaḳ ider raḥmet

171 Eger kāfir veyā ḥayvān içün olursa sende ḥaḳ
Niyāzdan ḡayrı çāre yok saña lāyık niyāz ancak

S2[30] K1[17^b]

Beyānū Vācibi‘l-Keffāreti *

A[14^b] S3[19^b] M3[20^b]

172 Şalāt [u] şavm zekāt ḥac fevt olurlarsa ḳazā eyle
Zihār şavm and ḳatil keffāretin cümle edā eyle **

S2[31] K1[18^a]

A[3^a] K2[26^a]

173 Ḥüdā‘yı şāliḥi sev ḥüsn-i zan it eyle gel cūdi
Delīlden bil ‘aḳā‘idi ‘amelde eyle taḳlīdi

170b ider: ide E 4.

* Başlık: - S 1, S 2, A, K 2, M 3.

** Beyit: - S 1, M 1, M 2.

ŞERH:

Ma‘lūm ola ki meşhūrda keffāret vācib olan dördtür biri zihārdır zihār deyü bir müslim bālig ‘ākil zevcesini veyā zevcesinden cümleden ta‘bīr olur bir ‘uzvını re‘sin gibi raḳabe gibi veyā bir cüz-i şāyi‘i nısıf gibi rubu‘ gibi ebedi kendüye nikāḥ düşmez kimseden biriniñ nazarı ḥarām olan yerine beñzetmege dirler. Eger zihār iderse keffāret lāzım olur bu zihārın keffāreti şavmın keffāreti gibidir şavm bābında gelür inşāallhu Te‘ālā ve birisi yemīn keffāret-i yemīn vācib bābında gelür ve birisi ḳatil ve bir kimse āleti- cārihanın ḡayrı bir şey ile bir şahşı ḳatıl eylese ne deñli ḍarbı ḳaşden olursa da ve yāḥūd bir şayde atup bir şahşa rast gelse ḥarbī keferesi zan idüp bir ma‘şūm şahşı ḳatıl eylese bu şüretlerde bir mü‘min köle azād ider ve köleye ‘āciz olursa iki ay oruc tutar.

173a it: - S 2.

173b ‘aḳā‘idi: ‘aḳāyidi A.

173 M 1: Sevüp şālihleri cümle Ḥüdā‘ya i‘timād eyle
Velākin fāsıḳa buğz it ḡanī oldukda cūd eyle

173, 174, 177 ve 178. beyit S 1’de yoktur.

S2 [32] M1[10^a]
A [15^b] K2[26^b]
S3[20^a] M3[21^b]

- 174 Berāber eyle medḥ [u] zem tevāzu‘ eyle olma kem
Ḥudūdı eyle gel icrā eger olur sekiz ḥukkām

Beyānū Şerā’iṭi’l-Emri’l-Ma‘rūf *

- 175 Qabūli zan olup bir fitneye bā’iş degil ise
Bilā-tefyiş ḥarāmdan nehy furūzı emr it ehil ise ** 48

S2[34] K1[19^a]
K2[27^b]

Ferā’iz-i Kifāye ***

S3[20^b] M3[23^a]

- 176 Yu meyyitden yunanları kefen defin cihād eyle
Bütün Qur’ān’ı hoş ḥıfz eyle muḥṭarrı ifāde eyle 49

A [17^a]

ŞERH:

Ya’nī Bārī Te‘ālā’yı sevmek ve şālīḥ kulları sevmek ve Bārī Te‘ālā in‘ām ider ve āḥiretde günāhı yarlıgār deyü zan itmek ve şālīḥleri şalāḥa ḥāml idüp azacıḳ qarīne ile yaramaz fi’li üzer[in]e olmasını zan itmek eger fışkına zan getürür qarīne olursa ol zamān su’-i -zan degildir ol kimseye buğz itmek vācibdir ve üzerine şer’an veyā mürüvveten edāsı lāzım gelen mālī edā itmek ve aḳā[y]’id mes’elesini delīl ile bilmek gerek edille-i ‘aḳliyye olsun gerek edille-i naḳliyye olsun ve icmāl üzre delīl kāfīdir tertīb-i mantıḳī lāzım degildir ve ‘amelde e’imme-i erba‘adan birini taḳlīd idüp ol kimseniñ Qur’an’dan ve ḥadişden çıkardığı ḥükmi qabul itmek farzdır.

HĀŞİYE:

Ya’nī nāsıñ medḥi zemmi seniñ ‘indiñde beraber ola ne medḥ iderler ise mesrūr ol ve ne zem iderler ise ḡamlan belki zem iderler ise fıkır idesin eger ol zıḳr itdikleri ‘ayb sende var ise izāle eyle yoḡise saña iftirāitmişler şabr eyle [ve Rabbü’l-‘ālemīn şükr eyle.]

* Başlık: **Beyān-ı Emr-i Ma‘rūf** S 2; - A, S 3, M 2, M 3.

** Beyit: - S 1, M 1.

48 Furūzı emr > furūz’emr şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Başlık: - A, M 2; **Şalātü’l-Cenāze** S 3.

173a yu: bu S 2.

49 İfāde eyle > ifāde’yle şeklinde okunursa vezin düzelir.

176 M 1: Yu meyyiti namazın kıl kefen defin cihād eyle
Bütün Qur’ān’ı ḥıfz idüp şurūṭıyla emr nehy eyle

176b eyle: it S 2.

K2[28^a]

177 Selām al fevrī işitdür su'āl it hasta hālını ⁵⁰

M3[23^b]

Cevāb vir hamdin işitseñ işitdür fevrice ānı

S3[21^b]

178 Şehādet farz şurūtı-y-la sükūt it diñle Qur'an'ı

Bu farz on dört kifāye oldı olur bākı kalan 'aynı ⁵¹

179 'Amel farz olmanın şartın edānın şartların cümle

Bilüp her şartların şartın şurūtı-y-la edā eyle

ŞERH:

Ma'lūm ola ki emr-i ma'rūf nehy-i 'ani'l-münker farz olmasının yedi şartı vardır. Şart-ı evvel budur ki emr-i ma'rūf nehy-i 'ani'l-münker bulunduğu taqdırce me'murun bihiñ huşūlı ve menhiyyun 'anhiñ zevālī zan olunsa eger zan olunmaz ise farz olmaz gerek kabūlinde şek olsun ve gerek 'adem-i kabūl zan olsun. Şart-ı şānī budur ki kabūlī zan olundığı taqdırce bir fitneye bā'is olmaya ya'nī nehy olunan ma'siyetden büyük bir ma'siyete varmaya eger varursa farz olmaz meşelā şūrb-i hamrden nehy itseñ içmez lākin ol nehiyden nāşī katl-i nefse mü'eddī olur bu şūretde emriñ gayrı katle mü'eddī olursa ittifāken emr-i nehy harām olur farz olmak nerede kaldı eger emr-i katle mü'eddī olursa ba'zı 'ulemā emr-i nehy cā'iz olur dediler. Şart-ı sāliş budur ki tefyiş tefeħħuş olmaya zīrā tefyiş izhār-ı fāhişe [fāhişe'i izhāre] sa'ydır harāmdır. Şart-ı rābi' budur ki me'murun bih ve menhiyyun 'anhu harām ola ve illā emr-i nehy farz olmaz. Şart-ı hāmis budur ki farzın farziyeti ve harāmın hürmeti kaṭ'ī ola muḥtelefün fihā olan mes'eledde emr-i nehy farz olmaz meger Hānefi mezhebinde farz olanı Hānefi olana emir eyleye ve sā'ir mezhebler daḥi meşelā gusūl farz olan yerde gusūl iderken bir Hānefi ağzına şu virmegi terk itse ağzına şu vir deyü emr itmek farzdır Şāfi mezhebinde olanlara ağzına şu vir demek farz degildir belki sünnetdir [zīrā Şāfi mezhebinde ağza şu virmek sünnetdir] ve gayrısın buña kıyās eyle. Şart-ı sādīs budur ki āmir ve me'mūr mükellef ve ḥiṭābe ehli ola izn-i şulṭānī ve kendi 'āmil olmak şart degildir meşelā bir meclisde şūrb-i hamr iderken āherlere içmeyin demek farzdır sā'ir şartları [şurūtları] bulunduğu taqdırce ve içmemek farz-ı āherdir bir farzın terkinde farz-ı āheri terk lāzım gelmez lākin kendi daḥi kaçınsa 'adālet itmiş olur ve sözinde te'sīr ziyāde olur. Şart-ı sābi' budur ki kendinden gayrı āmir ve nāhi olmaya ve oldığı taqdırce ol gayrı ihmāl eyleye zīrā farz-ı kifāyedir ve vācibi emr itmek vācibdir ve sünneti emr itmek sünnetdir ve kerāhet-i tahrimiden nehy vācibdir ve kerāhet-i tenzihiden nehy sünnetdir.

⁵⁰ Fevrī > fevri şeklinde okunursa vezin düzelir.

⁵¹ Kifāye oldı > kifāye'oldı şeklinde okunursa vezin düzelir.

178 M 1: Şehādet farz şurūtıyla hūlūşen dinle Qur'an'ı

Bu farzda on dört kifāye oldı kalan bākileri 'aynı

178b farz: farzda S 2, S 3.

179 ve 180. Beyit: - S 1, M 1; Derkenarda: A.

- 180 ‘Ameller farzınıñ biri ya farzıñ farzı yâ şartı
Ya şartıñ şartı fevt olsa şahıñ olmaz ‘ibādātı

M1[10^b]

Beyānū’ş-Şalāt *

- 181 Nifās hayz olmayan müslim bulūğ vaqt olsa hem ākıl
Namāz farzdur degil ise diyār-ı ħarbde ol cāhil

S2 [35]

Beyānū Ferā’izi’ş-Şalāt **

- 182 Namāzıñ farzı on dördür yedi namāza girmezden
Ĥadeşden kendüñi pāk it güciñ yiterse bir yüzden

K1[19^b] S1[8^b]
K2[28^b]

- 183 Biri pāk it necāsetden beden şevb u mekānıñı
Biri ‘avret yerin setr it biri dön beyte yönüñi

M3[24^a]
S3 [22^a]

- 184 Duḥūl-i vaḳti bil ḳaşd-ı vuşūl eyle namāzıña
Ḳıyāmen eyle tekbīri duḥūl eyle namāzıña

* Başlık: **Beyānū Şerā’it-i Vucūbiyyeti’ş-Şalāt** K 2; **Beyānū’ş-Şalāvāt** M 2.

181 S 1: Nifās hayz olmayan müslim bulūğ vaḳti olsa hem ākıl
Namāz farzdır ḳazā itmez diyār-ı ħarbde olan cāhil
M 1: Nifās hayz olmayup balıg olan şahıs olsa ākilden
Namāz farzdur degil ise diyār-ı ħarbde cāhilden

** Başlık: - S 2, S 3, M 3; **Ferā’izü’ş-Şalāt** M 1, S 1; **Beyānū Ferā’izi Edā’i’ş-Şalāt** K 2.

184 M 1: Biri vaḳtinde kıl niyyet idüp ḳalbinden namāzıña
Biri evvelde tekbīr it duḥūl eyle namāzıña

Erkânü's-Şalât *

- A [17^b]
- 185 Tayanmakla olursa da kıyām farz farz [u] vâcibde
Biri Qur'ân oku biri rukû' ile iki secde
- 186 Tahıyyât okunur deñli ku'üd eyle ahîrinde
Çıka kendü ihtiyâri-y-le olmaya müfsid namâzında ⁵²
- 187 Uyanık işleye farzı bu farzlar münferid kılsa
Beş on şartı ziyâde olur cemâ'at 'id cum'a olsa ^{**53}

Beyânü'l-Vuğü ,***

- K2 [29^a]
- 188 Namâz kılmak veyâ secde veyâ Qur'ân'a yapışmak
Murâd itsen vuğü' farzdur şu pāk ola dahî muṭlaḳ
- 189 Şevâb yâ ṭuhr ya farz iskât için müsta'mel olmaya
Kâtı pāk şey karışursa şu ṭab'ı zâ'il olmaya

* Başlık: **Namâz İçinde Olan Farzlar Beyânı** S 1, K 2; - M 1, S 3, M 3.

185 M 1: Namâz içindeki farzlar kıyām farz farz vâcibde
Biri Qur'ân oku biri rukû' eyle iki secde

185b eyle: ile S 2.

186 M 1: Tahıyyât okunur deñli otur namaz ahîrinde
Biri çık ihtiyar gele fesâd itme namâzına

⁵² Kendü ihtiyâri-y-le olmaya › kend' ihtiyâri-y-l' olmaya şeklinde okunursa vezin düzelir.

187a farzlar: farzları S 2.

187b şartı: farzı S 1, M 1.

** Beyit derkenarda “şah”: M 1.

⁵³ Ziyâde olur › ziyâd' olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Başlık: - A.

189 S 1: Şevâb yâ ṭuhr ya farz iskât için uzvın yunulmaya

Kâtı pāk şey karışursa şu ince ola koyulmaya

M 1, M 2, A, S 3: Tahâret ya 'ibâdet için şular müsta'mel olmaya

Kâtı pāk şey karışursa su ṭab'ı zâ'il olmaya

A, M 3 dk. “nüsha”: Şevâb yâ ṭuhr ya farz iskât için müsta'mel olmaya

Kâtı pāk şey karışursa su ṭab'ı zâ'il olmaya

189b kâtı: kâtı S 2.

M3[24 ^b]	190	Cünüb tas yâ şu almak-çün elini eylese idhāl Şu müsta‘mel degildir bil zarûret oldugı-çün hāl *
S1[9 ^a] M1[11 ^b] S3 [22 ^b]	191	Eger mâyi‘ karışursa şuya beñzerse her vaşfi O mâyi‘ az ola şudan mişâli merkeb artıgı
S2 [36]	192	İki vaşfi ya bir vaşfi muhâlif şey karışursa Leben karpuz şuyu gibi vaşıfdan bir bozılursa
K1[20 ^a]	193	Ġüsül âbdest degil câ’iz içüp şevbi yumak câ’iz Eger ġayrı şu yoğ-ise teyemmüm eylemek câ’iz
A [18 ^a]	194	Şuya hiç beñzemez sirke gibi şeyler karışursa Ġüsül âbdest degil câ’iz iki vaşfi bozılursa
K2[29 ^b]	195	Büyük havza akar mâye eger murdâr koyulursa Olur murdâr o murdârdan eşerden bir bulunursa

* Beyit: + M 3; Derkenar “nüşâ” A, S 2, K 2; Derkenar “şah” M 2.

191 S 1: Karşursa mâyi‘ tâhir şuda eşer zâhir olmaya
Hımâr su’ri ya müsta‘mel karışsa ġâlib olmaya

191b artıgı: artıgı S 2.

192a M 1: Eger bir yâ iki vaşfi muhâlif şey karışursa

192 - 193. beyit: - S 1.

193 M 1: Ġüsül abdest degil câ’iz necis yumağ olur câ’iz
Eger ġayrı şu yoğise teyemmüm it olur câ’iz

194 S 1: Şuya hiç beñzemez sirke gibi şeyler konulmaya
Konulursa şu içinde iki vaşfi bulunmaya

195 M 1: Eger murdâr karışursa büyük havza akar mâye
Şuyun levni veyâ rihi veya dadı bozulmaya

195b eşerden: eşer S 1, A.

Bāb-ı Havz^{*}

- 196** Büyük havz olmayup yāhūd akan şudan da olmazsa
Necis düşse olur murdār ne deñli hiç bozulmazsa

M1[12^a] S3 [23^a]

Beyānū'l-Bi'r

M3[25^a]

- 197** Kuyuya bir necis düşse velev bir kaatre kan olsa
Necis hiffet olursa da düşen kığ az degil ise
- 198** Demevī şuda doğmayan ölüp dağılsa yā şişe
Kedi kelbden kediden mūş koyun kırtan kaçup düşse

- 199** Veyā 'aynī necislerden şuya bir yerleri degse
Ve yāhūd sü'ri murdārdan düşünce femleri degse

- 200** Ya koyun deñli bir hayvān olup düşüp şuda ölse
Çekilür cümlesi şuyuñ bu on şeyden biri olsa

S2 [37]

K1[20^b] M1[12^b]
K2[30^a] A [18^b]

- 201** Çekerlerse şu haddince koğanıñ dolmasa nışfi
Olur tāhir yumak lāzım degil taşu dañi zarfi

S3 [23^b]

- 202** Çekilmek mümkün olmazsa iki yüz kab veyā üç yüz
Çekilür kıyu kabı-y-la dedi ba'zı şavāb bu söz

* Başlık: + M 1.
196a akan: aķar S 2, A.
196b hiç: şu S 1.
196 ile 217 arasındaki beyitler S 1'de yoktur.
197a kaatre: damla S 1.
197b kığ: kī' K 1, kağ S 2.
198a doğmayan: toğmayan S 2, M 1.
200a düşüp: düşüp ya: M 1, A.
201a haddince: meddince M 1.
201b zarfi: tārķı M 1.

- 203 Eṣaḥ budur ū ehinden iki kimse ider taḳḍīr
Ne deñli ū nezih vaḳti çıkar ānı eyemez taḳṭīr⁵⁴
- M3[25^b] 204 Ū murdār dūſdūgi vaḳtin ne vaḳt dūſdi bilinürse
Ve illā bir gice bir gūn o ſiſmezden görilürse
- 205 Bilinmeyüp ſiſer ise ol üç gice-y-le üç günden
İmāmeyn der bilinmezse necis bulunduğı andan
- M1[13^a] K2[30^b] 206 Namāzı hem necisden ṭuhri i‘āde it ḳavl-i muḥtārda⁵⁵
Yedür nān olsa yabaña *Dürer*’de *Dürr-i Muḥtār*’da^{*}
- S3 [24^a] 207 Ölen serçe gibi olsa yigirmi ḳoa çek ānı
Gögercin gibi de kırḳ ḳab vasaṭ ḳabdan ḳuyu ḳabı
- A [19^a] 208 Gügercin sereniñ beyni olan serçe gibi oldı
K1[21^a] Gügercin ile ſāt beyni olan gügercine döndi

‘Aṣaratün Lā Yencisü’l-Bi’r^{**}

- S2 [38] 209 Diri pāk-nās kezā me’kūl daḥi hem fa’reniñ ḥur’i
Necis tozı azacıḳ ḳıḡ gügercin sereniñ ḥur’i

203b çıkar: eker S 2, M 1; taḳṭīr: taḳḍīr M 1.

⁵⁴ Ānı eyemez › ān’eyemez ſeklinde okunursa vezin düzelir.

204b M 1: Bir gūn bir gicedendir bilinmeyüp de ſiſmezse

205a gice-y-le: gice ile M 3.

205b andan: günden M 1

⁵⁵ ṭuhri i‘āde it › ṭuhr’i‘āde’t ſeklinde okunursa vezin düzelir.

206a necisden: ḥadeſden A, S 3, K 2; muḥtārda: muḥtār A.

206b yedür: yedir M 3; nān olsa yabaña: ol nānı ḥayvāna S 2, M 2, A; yabaña: nā-pāke K 2, S 3; muḥtārda: muḥtār A.

^{*} Beyit: - S 1, M 1.

^{**} Baſlık: - M 1, S 3, M 2, M 3.

209a kezā: daḥi M 1; fa’renin: ḳarının M 1.

209b ḳıḡ: ḳı’ A.

210 Beviden igne ucı gibi yenilmeyen kuşuñ ħur'ı⁵⁶

Yaraşa fa'reniñ bevli necis itmez bu on bi'ri

211 Sağım vaḳti düşen kığlar alınsa düşdügi sā'at

Zuhūr eylemese levni necis degil o süd ni'met

M3[26^a]

Beyānū's-Sü'ri

212 Bil artuğı necis mekrūh ṭuhurdur muhtelif meşküḳ

Fem-i pāk-nās kezā me'kül feres sü'ri ṭuhur yok şek

K2[31^a]

213 Ḥanāzīr kelb behāyimden sibāğ sü'ri necis oldı

Anaya beñzedi ḳatır ḥimār sü'rinde şek oldı

S3 [24^b]

214 Alıcı kuş gezen tavuk necisden çok yayan ḥayvān

Daḥi hem evde sākin fa'reler 'aḳreb kedi yılan

215 Bularıñ artığı mekrūh-ı tenzīhī olup muhtār

Teriñ ḥükmi sü'ri gibi velākin pāk ter-i ḥimār

A [19^b]

⁵⁶ İgne ucı > igne'cı şeklinde okunursa vezin düzelir.

210a yenilmeyen: yenmeyen M 1.

210b bu on: bular M 1.

211a ḳağlar: kığlar M 1, A.

212a mekrūh ṭuhurdur: ṭāhir kerāhet S 2; ṭuhur: ṭahūr K 2, A, M 2, S 3, M 3.
212 ile 216 arasındaki beyitler S 1 ve M 1'de yoktur.

212b yok şek: şek yok K 1, K 2; ṭuhur: ṭahūr K 2, M 2, S 3; kezā: daḥi S 3.

A: Fem-i nās daḥi me'kül fers sü'ri ṭahūr şek yok

213a sibā': subā' S 2, A, M 2.

213b anaya: inaya S 2; oldı: geldi S 2, A, M 2.

214 necisden: necesden K 2.

214b yılan: iylan K 1, K 2, A, S 3, M 2, M 3.

215b ter-i: diri M 2.

- 216 Faķat meřkūk řu bulunsa teyemmüm it hem al ābdest
Faķat mekrūh řu bulunsa kerāhet yokdur al ābdest

Beyānū Ferāizi’l-Vuđū’ *

- 217 Kulaķlar beynini řaķ bitdigi yerden ķeñeñi yu
řaķaldan nāziliñ ğayrı řık olsa āniñ ķamūsın yu ⁵⁷

S2[39] M3[26^b]

- 218 şık olmazsa altını her hāl ‘izārı hem verāsın yu ⁵⁸
Eliñ dirsekleriñ ile ayağı hem tobuğı yu **

K1[21^b]

- 219 Bařıñ rub‘ına meř eyle eķall üç parmağıñ ile
Yüzüñdeki ķeñeñdeki řaķalı yu ya meř eyle ***

K2[31^b]

Beyānū’l-Ferāizi Fi’l-Ġusl *****

S3 [25^a]

- 220 şu aķsın damlasın hem ķaplasın geķsin yu nuřıñda
Eķall üç parmağ-ile rub‘ına meř ola bařıñda

- 221 Eger bir parmağ-ile her mesiħde tāze şu alsa
Olur cā’iz mesiħ başda irişüp rub‘ını bulsa

S1[9^b]

* Bařlık: - S 1; **Ferā’izü’l-Vuđū’** M 2.

217 S 1,M 1, M 2, A: Kulaķlar beynini řaķ bitdigi yerden ķeñeñi yu
Eliñ dirsekleriñ ile ayağı hem tobuğı yu

⁵⁷ Olsa āniñ › ols’āniñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

⁵⁸ Olmazsa altını › olmazs’altını şeklinde okunursa vezin düzelir.

218 S 1: řaķaldan nāziliñ ğayrı řık olsa āniñ ķamūsın yu
şık olmazsa altını her hāl ‘izārı hem verāsın yu *

* Bu beyit derkenarda “nüşa” kaydıyla yer almaktadır: S 2, K 1; - A.

** Beyit: - M 2.

*** Beyit: - S 1; Derkenarda “nüşa”: K 1, K 2, S 2.

**** Bařlık: **Beyānū’l-Ferāizi mine’l-Ġusl** K 2; **Beyānū’l-Ferā’iz fi’l-Ġusl ve’l-Mesh** S 3,

M 3.

220a damlasın: şamlasın K 1, K 2.

S 1, S 3: şu aķsun damlasun hem ķablasun geķsun yu nüşinde

220, 221 ve 222. beyit: - M 1, A, M 2.

- 222 Başında meshi men ‘ ider mevāni ‘den kılınmaya
Vuḍū gısl eyleyenlerde nifās hayız bulunmaya

S2 [40] K1[22^a]

Nevāḳidü’l-Vuḍū’ *

- 223 İki yoldan zühūr itse kûbulde olan yeliñ gayrı⁵⁹
Ya ağzı tulusu kuşsa yılan kurd balgamiñ gayrı

- 224 Ğusülde yunması lâzım yere hayden necis aḳsa
Seher bâliğ namāzında gülüp yanındaki işitse

S3[25^b] M3[27^b]

- 225 Yatup yā söykenüp yāhūd tayanup da uyur ise
Eger tayaḳ alınınca düşecek deñli uyur ise⁶⁰

S2[41]

A[20^a]

- 226 Ya çıplaḳ dābbe üzrinde iniş aşāğı uyur ise⁶¹
Oğunsa ya cünün olsa ne deñli az olur ise

M1[14^b]

- 227 Ya ağzından çıkan ḳanı büzāḳına beraberse
Açık şehvet-le ‘avret yerleri birbirine degse

222a ider: eyler S 1; kılınmaya: bulunmaya S 2.
* Başlık: - M 1; **Beyānū Nevāḳızı’l-Vuḍū’** A .
⁵⁹ kûbulde olan › kûbuld’olan şeklinde okunursa vezin düzelir.
223a yeliñ: yeriñ S 3.
223b yılan: yıla S 3.
224a necis: neces S 1.
224b yanındaki: yanındağı S 1, K 2, A, S 3; işitse: eşitse S 2; seher: ya her M 2.
224, 225 ve 226. beyit: - M 1.
⁶⁰ Deñli uyur › deñl’uyur şeklinde okunursa vezin düzelir.
225b uyur: olur K 1, S 1, K 2, A, M 2, S 3, M 3.
⁶¹ Aşāğı uyur › aşāğ’uyur şeklinde okunursa vezin düzelir.
226a iniş: eniş S 2.
227a büzāḳına: bezāğına: S 2, K 1; büzāğına K 2.
227b S 1: Ya şehvetle açık ‘avret yeri birbirine degse
M 1, A: Ya ‘avret yerleri açık biri gayrısına degse

- 228 Veyā ḥamrı içüp terler ise veyā olursa mest
Ya ma‘zürden vaḳit çıksa bu on beş şey bozar ābdest

K1[22^b] S1[10^a]
K2[33^a]

Beyānū Mūcibi'l-Ġusl *

- 229 Uyansa uyḡudan bāliḡ menī yāḥūd mezī bulsa
Ya diri müştēhā nāse ḥitān yeri duḥūl olsa

- 230 Ya şehvet-le menī çıksa nifās yā ḥayzı ḳat‘ olsa
Bu altı yerde yunmak farz bilā-māni‘ şuyu bulsa ⁶²

S3 [26^a]

- 231 Bu şüretde namāz secde tilāvet mes murād olsa
Bu yerlerde teyemmüm it şudan saña ‘aciz gelse

M3[27^b]

Ġusül Vācib Olan Maḥal **

- 232 Eger inzāl veyā ḥayz ile bāliḡ olsa bir kimse
Nifās yā ḥayz cünüb iken īmāna gelse bir kimse ⁶³

228b ma‘zürden: ma‘züre S 1, M 1, S 2, A, S 3; beş: - S 1; beş: iki M 1; şey: - A.
* Başlık: **Bāb-ı Ġusl** M 1; **Beyānū Mūcibi'l-Ġusl** S 2.
229b olsa: bulsa K 2.
230a çıksa: ḳopsa S 2, K 2; ḥayzı: ḥayz M 3.
230 M 1: Ya şehvetle menī çıksa nifās yā ḥayz ḳat‘ olsa
Bu beş yerde ḡusül farzdur ḡüci yetse suyu bulsa
231 Beyit: - M 1, M 2.
S 1 derkenarda “şah”: Bu altı yerde namāz secde ya mess-i āyet murād olsa
Bu yerlerde teyemmüm it şudan saña ‘aciz gelse
M 3; S 3, S 2, K 2 dk. “nüshā”: Bu altı yerde yun vācib bilā-māni‘ şuyu bulsañ
Namāz secde ya mess-i āyet tilāvet ya ṭavāf itseñ
A: Bu şüretde namāz secde ya mess-i āyet murād olsa
Bu yerlerde teyemmüm it ḥadden saña ‘aciz gelse
** Başlık: - S 1; **Ġusl Vācib Olan** S 3; **Ġusl Vācib Olan Yerler** M 2.
63 İmāna › imāna şeklinde okunursa vezin düzelir.
232 ve 233. beyit: - S 1, M 1.

- 233 Ya bir ‘avrat toğurdukda nifāsdan kanı gelmezse
Bu altı yerde yun vācib ‘özürden gayrı olmazsa

S2 [42]

Beyānū Ferā’izi’l-Ġusl *

- 234 Yu ağzıñ burnuñ içini bedeni hep şakal saçı
Saçıñ aşlın yuşun ‘avrat örülmüş ise bil saçı
- 235 Er olan cümle saçın yur ne deñli örgüsü olsa
Vuḍū ğusli şahīḥ olmaz azacıḳ yer kuru kalsa

A [20^b]

K2[33^b]

S3 [26^b]

Beyānū’t-Teyemmüm **

M3[28^a]

- 236 Şu ile bil ara yeriñ tamām dört biñ adım olsa
Her adımı üçer ayak bunu taḥmīn idüp bilse
- 237 Veyā ḥāzır şu var ammā degil kâdir ide isti‘māl ⁶⁴
Veyā bir dert ya izdiyād olur itse şu isti‘māl
- 238 Bilen müslim ḥaber virse ya zann-ı ğālibi olsa
Ya taḥḥirde şusuzlıḳdan ya düşmāndan zarar görse

K1[23^a]

S1[11^b]

233 M 3: Bu altı yerde yun vācib bilā-māni‘ şuyu bulsañ
Namāz secde ya mess-i āyet tilāvet yā tavāf itseñ
* Başlık: **Bāb-ı Ġusl** M 1; **Ferā’zü’l-Ġusl** M 2.
234a bedeni: bedeniñ M 1.
234b ise bil: oldıysa M 1.
235a saçın: saç S 1, A, M 3.
235b azacıḳ: eger bir S 1, M 3.
** Başlık: **Beyān-ı Teyemmüm** M 1.
236a adım: adam A.
236b bunu: ānı S 2.
⁶⁴ ide isti‘māl › ide’s-ti‘māl şeklinde okunursa vezin düzelir.
237b bir dert: ḥasta S 1; dert: derd S 2, M 2; şu: şuyu S 1, S 2, M 1, M 2, A.
238b ya: - M 2.

- 239 Ya şuyu şatsalar saña tamām iki behāsına
Ya mişline şatarlarsa virecek yok edāsına
- M1[15^b]
- 240 Ya şuyuñ āleti yokdur ya ‘uzvıñ ekşeri yara
Bu on yerde teyemmüm it türābıñ ıtybini ara
- K2[34^a] S3 [27^a]
- 241 Cünüb hā’iz daḥi meyyit birine olsa şu kāfī
Kimiñ mülki ise ol şu ānıñdur ḥak bu söz şāfī
- 242 Mübāh kılsa şuyu bir kes cünüb lāyık olur āña
Olursa müşterek ol şu meyyit lāyık olur āña ⁶⁵
- S2 [43]
K3[70^a]

Beyānū Ferā’izü’t-Teyemmüm *

- A [21^a]
- 243 Eliñ ur ıtyb yere ‘āciz tamām yüzlere mesh eyle
İkinci ḍarbda kollara tamām sür ṭuhre kaşd eyle
- M3[28^b]
- 244 Ya secde yā namāz içün teyemmüm eyle kıl ‘ābid
Teyemmüm it cenāze fevt ider ise ve yāḥūd ‘ıyd **

239b edāsına: behāsına M 1.

241 ve 242. beyit: - A, S 1; Derkenarda M 1; M 2.

242 lāyık: lā’ik S 3.

⁶⁵ Meyyit › meyit şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: - M 3; **Ferā’izü’t-Teyemmüm** M 1, M 2; **Beyānū’t-Teyemmüm** K 2.

243a ıtyb: pāk A.

243 M 1, K 3: Eliñ yer cinsine urup tamām yüzlere mesh eyle

İkincide daḥi urup tamām kollara mesh eyle

244 A; S 2, K 2 dk. “nüṣṣa”: Ve yāḥūd bir namāz içün teyemmüm eyle kıl ‘ābid

Teyemmüm it cenāze fevt ider ise ve yāḥūd ‘ıyd

+ M 2: Namāz ya secde ya ṭuhura teyemmüm eyle kıl ‘ābid

Teyemmüm it cenāze fevt ider ise ve yāḥūd ‘ıyd

**

Beyit: - M 1, K 3.

- 245 Veyā bir kırbete kaşđ it li-zātihi ola maķşūd
‘İbādet anda ola ma ‘kūl tıhursız olmaya maħmūd ⁶⁶ *
- 246 Ekall üç parmağ-ile ola ya ekşer-le ide meshin ⁶⁷
Ġubār olmak degil lāzım nifās ħayz olmaya ola dīn ⁶⁸
- 247 Eger Kıur’ān’a mes içün ya Kıur’ān okumak içün
Ezān kāmēt ya mevtāyı mezārına kıomak içün
- K1[23^b] S1[12^a]
K2[34^b] S3[27^b]
- 248 Selām içün ya nevm içün teyemmüm eylese ‘āciz
Şaħīħ olur velākin bil namāzları degil cā’iz
- 249 Teyemmüm eylemek cā’iz degil vaķt-i cum’a fevt-içün ⁶⁹
Şu bir mil olmayan yerde każā oldukları içün
- 250 Bir ādem vaķt aħırinde şuya vāşıl olur bilse
Şaħīħdir ibtidāsında teyemmüm eylese kılsa
- 251 Belī te’ħiri mesnūndur namāzı müsteħab vaķte
Ṭahāret kāmile içün niyāzı müsteħab vaķte
- M3[29^a]
- 252 Şuyu recā iden şaħşa taleb farz ğulve miķdārı
Refīķinden taleb farz şevb şu virmek zan iden ‘ārī ^{**}
- S2 [44]

⁶⁶ ‘İbādetinde ola > ‘ibādetind’ola şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: + A, M 2; Derkenarda “nüşa”: S 2.

⁶⁷ Ekşerle ide > ekşerl’ide şeklinde okunursa vezin düzelir.

⁶⁸ Olmaya ola > olmay’ola şeklinde okunursa vezin düzelir.

246, 247 ve 248. beyit: - M 1, K 3, A, M 2.

247a Kıur’ān: Kıur’ān’ı K 1.

⁶⁹ vaķt-i cum’a > vaķt’cum’a şeklinde okunursa vezin düzelir..

249, 250, 251 ve 253. beyit: - S 1, M 1, K 3.

** Bu beyit S 1 de 10^b dedir.

252b A, S 3, M 2: Refīķinden taleb farz hem şuyu şevbi olan ‘ārī

A, S 3, M 3 derkenar “nüşa”: Taleb farz zann ider ise şuyu şevbi olan ‘ārī

A [21^b]

K2[35^a] S3[28^a]

- 253 Teyemmüm ile kıldıkda vaqıt içinde bulsa şu
Namāzını i‘āde itmez getürdi emr olanı o ⁷⁰

Beyānū Nevāqıdı’t-Teyemmüm*

- 254 Bilün ābdesti bozanlar teyemmümü bozarlar hep
Teyemmümü mübāh idenlerin faqdi bozarlar hep ^{**}

- 255 Vuḍū gusli teyemmümü bozulmaz olsalar mürted
Velākin küfri ḥālinde teyemmümünde yok şıḥḥat ^{***}

- 256 Meger ābdest teyemmümden birine olmaya qādir
Namāzı ol vaqt ider te’ḥīr imāmıñdan budur şādır ⁷¹

K1[24^a]

- 257 İmāmeyn der teşebbüh it muşallīñ namāzına
İmām-ı A‘zam rucū‘ itdi imāmeyniñ bu qavline ^{**** 72}

253a ile: eyle A.

⁷⁰ i‘āde itmez > i‘ād’itmez şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: - M 3; **Nevāqıdı’t-Teyemmüm** M 2.

254a bilün: biliñ S 2.

254 M 1: Bil abdesti bozanlar hep teyemmümü bozar ānlar
Teyemmümü mübāh iden yiterse hem bozar bunlar

K 3: Bil abdesti bozan şeyler teyemmümü daḥi bozar
Kifāyet deñli şu bulup güci yetmek daḥi bozar

254b faqdi: fıkdı S 2.

** Beyit: - S 1.

*** Beyit: - S 1, M 1, A, S 3, M 2.

⁷¹ Namāzı ol > namāz’ol şeklinde okunursa vezin düzelir.

256 M 1, K 3: Şu toprak bulmayan maḥbūs ya ‘āciz ḥasta bunlardan

Namāzı eylesün te’ḥīr rivāyet böyle imāmıñdan*

Böyle imāmıñdan > böyl’imāmıñdan şeklinde okunursa vezin düzelir.

S 2, K 1, K 2, A, S 3, M 2: Ṭuhurdan men‘ olan maḥbūs ya ‘āciz ḥasta ṭuhrından

Namāzı eylesün te’ḥīr rivāyet böyle imāmıñdan*

Böyle imāmıñdan > böyl’imāmıñdan şeklinde okunursa vezin düzelir.

257b itdi: idi M 1.

**** Beyit: - S 1, K 3.

⁷² İmām-ı A‘zam > İmām’ A‘zam şeklinde okunursa vezin düzelir.

	258	Güciñ yetmezse terk eyle tühurdan ğayrı farzları Kazāya eyleme te'ḥīr edā eyle namāzları *
M1[16 ^a]		
	259	Ayağı kolu olmayan yüzünde hem yara olsa Ṭaharetsiz namāz eyler i'āde itmez şifā bulsa ⁷³
K2[35 ^b] S3[28 ^b]		
	260	Azı yā nişfi 'uzvınıñ yara olup yuyamazsa Yaraya eylesün meşhi mesihden zarrı olmazsa
M3[29 ^b]		
	261	Eger meşhi zarar itse yaraya meşhi terk itsün Sağ olan yerleri yusun var ise şarku meşh itsün
S2[45] A[22 ^a]		

Beyānū'l-Meşhi 'ale'l-Ḥuffeyni **

262	Mesih cā'iz topuğı setr iden mest çizme üstüne Müne' al yā mücelleden veyā sık çorab üstüne ***
-----	--

258a tühurdan ğayrı: rükn u şartı cümle S 1.
258b te'ḥīr: te'ḥīri A.
* Beyit: - M 1, K 3.
259b şifā bulsa: eyu olsa M 1; itmez: eylemez E 4.
259 K 3: Ayağı kolu olmayan yüzü daḥi yara olsa
Ṭaharetsiz namāz kılar i'āde itmez eyu olsa
259 ile 264 arasındaki beyitler S 1'de yoktur.
⁷³ i'āde itmez > i'āde'tmez şeklinde okunursa vezin düzelir.
260b zarrı: zurrı S 2.
261a K 3: Mesihden zarrı olursa o kimse meşhi terk itsün
261b şarku: şarkuya M 2.
** Başlık: - K 3; **Bāb-ı Meşh** M 1.
262b mücelleden: mücelled M 1.
*** Beyit: - K 3.

Beyānū Müddeti'l-Meşh *

- M1[16^b]
- 263 Giyilmiş tuhr-i tām ile ḥades kablinde bu şeyler
Ḥades vaktinden üç gün üç gice mesh it müsāfirler
- 264 Muḳīm olanlara bir gün olur müddet gicesi-y-le
Bu meshiñ farzı üç parmak eliñ parmakları ile
- 265 Eger mesh itdügiñ çizme ayaklardan çıkar ise
İ'āde it meshi mestlere eger mestlerde var ise ⁷⁴
- K1[24^b] K2[36^a]
S3 [29^a]
- 266 Çıkarsa çizmeniñ birin çıkar ğayrıy yā mesh it
Çıkanda yog-ise mestiñ iki ayaklarıñ ğasl it
- 267 Bir ayağıñ çoğı çıksa ya meshiñ müddeti geçse
Var ise ābdest ayağın yur telefden ḥavfı yog-ise ⁷⁵
- M3[30^a]
- 268 Yüriyince zuhūr itse ayakdan ölçü üç parmak
Kadar yırtık birisinde mesh bāṭıl dedi ehl-i ḥaḳ ⁷⁶
- A [22^b]
M1[17^a]

* Başlık: - S 2, K 2, S 3, M 2.

263a kablinde: vaktinde M 1.

S 3 dk.; A dk. "nüshā": Ayağı yudığı abdestile geydiyse bu şeyler

263 K 1, S 2, K 2: Ayağı yudığı abdestile geydiyse bu şeyler

Ḥades vaktinden üç gün üç gice mesh it müsāfirler

K 3: Ḥades vaktinde tuhrüñ tām olup meshi murād itsen

Ḥades vaktinden üç gün üç gice mesh it yola gitsen

265 ile 268 arasındaki beyitler S 1 ve K 3'te yoktur.

⁷⁴ i'āde it › i'ād'it şeklinde olursa vezin düzelir.

266a ya: - A.

264 M 1: Çıkarsa çizmeniñ biri o bir çizmene de mesh it
Çıkanda yog ise mestiñ iki ayaklarıñ ğasl it

⁷⁵ İse abdest › is'abdest şeklinde okunursa vezin düzelir.

266 M 1: Bir ayağıñ çoğı çıksa ya aşlına günü geçse
Var ise abdest ayağın yur telefden ḥavf yogise

⁷⁶ dedi ehl › ded'ehl şeklinde okunursa vezin düzelir.

269 Çuvaldız deñli yırtıklar birisinde eyle gel mecmû⁷⁷
İkiniñ her birisinde iki parmak deñli mecmû^{* 78}

270 Müsâfir bir gice bir gün olunca ger muķīm olsa
Ayağın yur müsâfirdir muķīm māsîh sefer kılsa

Beyānū'l-Meşhi 'ale'l-Cebā'ir **

271 Bil imdi şarkuya meshiñ yumaķ hūkmindedir fikr it⁷⁹
Muḥālif çizme meshine beş on yerde anı zıkr it

K2[36^b] S3 [29^b]

272 Cebāre altını ğasle ya meshe ķādir olmazsañ
Ķamūsın yā çoğın mesh it ne deñli ābdestli şarmazsañ^{80 ***}

273 Mesîh bāṭıl degil ogulmayup düşerse şarkusı
Yusun ancak o mevzi' i ogulup düşse şarkusı

M1[17^b]

274 Mu'ayyen müddeti yokdur cünüb mesh eylemek cā'iz
Birinde şarkuya meshi bir ayağın yumaķ cā'iz

K1[25^a]

-
- 269a çuvaldız: çuvaldız M 2.
⁷⁷ Birisinde eyle › birisinde'yle şeklinde okunursa vezin düzelir.
- 269 K 3: Ayak parmaklarından üç kadar yırtık bulunursa
Birinde cem' olur yırtık civaldız deñli olursa
- * Beyit: - S 1.
- ⁷⁸ Bu mırada vezin bozuktur.
- 270 ve 271. beyit: - S 1, K 3.
- ** Başlık: - M 1, K 3, M 3.
- ⁷⁹ şarku: sargı.
- ⁸⁰ Deñli abdest › deñl'abdest şeklinde okunursa vezin düzelir.
- 272 K 3: Zararsa şarkusın çizmeñ ne kadar altı sağ ise
Çoğına mesh kâfidür vuḍusız daḥi bağlansa
- *** Beyit: - S 1.
- 273 K 3: Ya çıkup çoğı bir meshiñ ya müddeti geçer ise
Hemān ol yur ayağını eger abdesti var ise
- 273b yusun: yu sen M 1, A.
273 ile 279 arasındaki beyitler S 1 ve K 3'te yoktur.
- 274b M 1: Bir ayağında şarku ya bir ayağın yumaķ cā'iz

- 275 Cebîreye mesiḥden şoñ geyüp mesh itse mestine
A[23^a] M3[30^b] Ya memsūḥ şarku üzrine şarup mesh itse üstüne
- 276 Bular cā'iz cebîre altı ne deñli üç parmak olmazsa ⁸¹
Ya ıslansa cebîre altı veyā hiç niyyet olmazsa ⁸²
- 277 Bir ayağında şarkuya bir ayağında mestine
Mesih cā'iz degil meger giye mest şarku üstüne
K2[37^a] S3[30^a]

Beyānū'l-‘Özri *

- M1[18^a]
- 278 Hadeş farz vaktiniñ birin ihāṭa idüp kesilmezse ⁸³
Kesilüp yā vuḍū idüp kılacak deñli olmazsa
- S2[47]
- 279 ‘Özürdür şāḥibi ma‘zūr vuḍū lāzım vaḳit çıksa
‘Özür bākī vaḳit içinde bir damla hadeş aḳsa

276a deñli: deñlü S 3.

⁸¹ cebîre altı > cebîr’altı şeklinde okunursa vezin düzelir.

deñli üç > deñl’üç şeklinde okunursa vezin düzelir.

⁸² cebîre altı > cebîr’altı şeklinde okunursa vezin düzelir.

277b giye: geye M 2.

* Başlık: - M 1, K 3, M 3.

⁸³ ihāṭa idüp > ihāt’idüp şeklinde okunursa vezin düzelir.

279 3.mısra: ‘Özür zā’il ḥaḳīḳatte ṭuhur ol vaḳti kaplarsa K 1, K 2, S 3.

M 1: ‘Özür şāḥibi ma‘zūr olur her vaḳitte bir abdest

Kılar farzı nevāfili ḥurūc-ı vaḳit bozar abdest

279b vaḳit içinde: ikinci vaḳitte K 1, K 2, S 2; damla: ṭamla K 1, K 2.

ŞERH:

Ya‘nī bu iki şüretiñ her biri ‘özürdür ve şāḥibine ma‘zūr dirler ve ‘özriñ şübütı bu ikiden biriyle olur ve ‘özriñ beḳası vaḳtiñ içinde mübtelā oldığı ‘özür bir kerre bulunmak ile olur ve ‘özriñ zevāli vaḳtin ibtidāsından intihāsınace ṭuhur tam kablayup aṣlā ol ḥadeş bulunmamaḳ ile olur.

280 Hadeşden bir zühür itse ahîr vaktinde edâ eyle ⁸⁴
Şurûtı-y-la ‘özür olmazsa anı soñra kazâ eyle ^{85 *}

K1[25^b]

281 Eger âbdest alup mestin giyinceye degin ‘özri
Kesilse ‘özri olanlar şahîh gibi ider meshi ^{**}

K2[37^b]

282 Kesilmezse ider meshi hemân vaktiñ içinde ol
Deminden gayrı a‘zârı keser iseñ olur maqbûl ^{***}

A [23^b]

S3[30^b] M3[31^a]

283 Vuđū itse inqıtā‘ üzre vaktide çıkısa akmazdan
Vuđūsı anıñ degil bâtıl yog-ise gayrı nâkıızdan ^{**** 86}

284 ‘Özür akmaz iken bir gayrı hadeş içün vuđū alsa ⁸⁷
Bozılur ol vuđūdan soñ ‘özür yâ gayrı hadeş gelse ^{*****}

285 Faqat bir burnı aqar iken o kan içün vuđū alsa ⁸⁸
Bozılur ol vuđūdan soñra öbür burnıñ kanı gelse ^{89*****}

S2 [48]

⁸⁴ Edâ eyle › edâ’yle şeklinde okunursa vezin düzelir.
⁸⁵ Olmazsa anı › olmazsa’nı şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: - S 1, K 3, M 1.
281a giyinceye degin: giyince dek K 1, K 2; degin: dek M 3.
** Beyit: - S 1, K 3.
282a deminden: hayızdan M 1, A, M 2.
K 3: Beraberdür cünüb gayrı dişi erkek efendi kıl
*** Beyit: - S 1.
**** Beyit: - S 1, K 3.
⁸⁶ Vuđūsı anıñ › Vuđūs’anıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.
⁸⁷ hadeş içün › hadeş-çün şeklinde okunursa vezin düzelir.
284 Beyit: Derkenarda “nüsha” A, S 3.
M 1: ‘Özür akmaz iken abdest alup soñra aqar ise
Bozar abdest yâ gayrı ‘özürleri aqar ise
E 3: ‘Özür akmaz iken abdest alup soñra aqar ise
Bozar abdest yâ gayrı a‘zâr vuđūdan soñra aqar ise
A, M 2: Özür akmaz iken bir gayrı hadeş içün vuđū itse
Bozılur ol vuđūdan soñ ‘özürden bir zühür itse
284b soñ: soñra S 2.
***** Beyit: - S 1, K 3.
⁸⁸ Burnı aqar › burn’aqar şeklinde okunursa vezin düzelir.
⁸⁹ soñra öbür › soñra’bür şeklinde okunursa vezin düzelir.
***** Beyit: - S 1, M 1, K 3.

286 Kati' vaḳti 'özür hem ğayrı ḥadeş için vuḍū alsa
Bozılır ol vuḍūdan şoñ 'özür yā ğayr ḥadeş gelse

287 'Özür akmaz iken ancak o 'özür için vuḍū alsa
Olur cā'iz i'āde itmez o 'özür akar iken kılsa ⁹⁰

K2[38^a]

Beyānū't-Ṭahāreti 'an Necisi'l-Ḥaḳīkī *

288 Beden şevb secde mevzi'in ayak mevzi'ini pāk it
Eşah budur eliñ hem dizleriñ mevdi'lerin pāk it **

289 Müsāfir şevbini pāk idecek bir şey bulmazsa
Necis ile veyā çıplak kılar ol 'āşī kılmazsa

K1[26^a] S3 [31^a]

290 Namāzdan fāriğ olmazdan necis dirhemden izdiyād
Olursa yunması lāzım degildir dediler 'ubbād

K3[71^b]

Beyānū Muṭhiri'l-Encās ***

M3[31^b]

291 Necis 'aynin izāle eyle necisde cirm bulunursa ⁹¹
Bulunmazsa üçünce yu şık üç kerre şıkılursa

A [24^a]

⁹⁰ 286-287. beyit: - S 1, M 1, M 2, K 3; Derkenarda "nüsha": A.
i'āde itmez > i'ād'itmez şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Başlık: - K1; **Bābü't-Ṭahāret** M1; **Beyānū't-Ṭahāreti 'an'i-Necis** S 1.
288a ayak: ayaklar S 1.
288 K 1, K 2: Beden şevb mescidi ayaklarıñ mevzi'lerin pāk it
Eşah budur eliñ hem dizleriñ mevzi'lerin pāk it
288b A, M 2, S 3, M 3: Eliñ üstüne secde itsen eliñ mevzi'ini pāk it
** Beyit: - M 1, K 3.
289-290. beyit: - S 1, M 1, K 3.
*** Başlık: + K 1; - K 3, A, S 3, M 2; **Bābü't-Ṭahāret** M 1.
291a necis: necis K 3, A; cirm: cürm S 2.
⁹¹ İzāle eyle > izāl'eyle şeklinde okunursa vezin düzelir.
291 M 1, K 3: Necis 'aynin izāle eyle kuruyunca görünürse
Görünmezse üçünce yu şık üç kerre şıkılursa

292 Şıķılmazsa üçünce yu şu her birinde ķat‘ olsun
Unudulsa necis yeri hemān taḥmīn idüp yusun

293 Aķarsa bir gece bir gün bisāṭıñ şu üzerinden
Bisāṭda bākī ķalmazsa bilün murdār eşerinden ^{92*}

K2[38^b]

294 Zücāce āyīne gibi mücellālar silinürse ⁹³
‘Ayn ķalb olsa bir ğayra mişāl ḥamr ḥal ķılınursa ^{94 **}

S2 [49]

295 Necis yanup kül olup yā necis tuzlada tuz olsa
Turāba pek sürülse ḥuf necis ḥufda keşīf olsa

S3 [31^b]

296 Ḥubūbıñ ba‘zısın yusañ ya bölseñ ğayrıya virseñ
Menī yābis ovulsa yaş bez-ile meḥami silseñ ^{***}

297 Ağacı yonsa yerleri ķazup üst altına gelse
Oyup dört yanların sen at ķatı yağ balda fa’re olsa ^{**** 95}

M1[19^a]

292a şu: - M 1.

292a K 3: Şıķılmazsa üç kerre damla kesilinceye dek dursun*

*Bu mısra da vezin bozuktur.

K 3 dk.: Şıķılmazsa üçünce yu şu her birinde ķat‘ olsun
92 bākī › bākī şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: - S 1, M 1, K 3.

93 Āyīne › āyine şeklinde okunursa vezin düzelir.

94 ‘ayn › ‘ayın şeklinde okunursa vezin düzelir.

294 M 1: Zücāce āyīne gibi mücellāyı silüp pāk it
‘Ayn ķalb olsa pāk olur řarābı ḥal ķılup pāk it

294b Mısra: + Derkenarda A.

A, S 3, M 2, E 9: ‘Ayn ķalb olsa bir ğayra řarābıñ ḥal ķılınursa

** Beyit: - S 1, K 3.

295a tuzlada tuz: duzlada duz M 1, M 2.

295b ḥufda: anda M 1, keşīf: keşif K 2.

296b M 1: Kuyudan şu çekilse yaş bez ile meḥamı silseñ

M 1dk.: Kuyudan vācibiñ mişli çekilse aķsa ya batsa

*** Beyit: - S 1, K 3; Derkenarda “şah” : K 1.

**** Beyit: - S 1, K 3, A, M 2; Derkenarda: M 1.

95 fa’re olsa › fa’r’olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

M3[32^a]

298 Boğazlansa ya debğ olsa kırusa yer eşer gitse
Kuyudan vâcibiñ mişli çekilse aķsa yā batsa *

299 Veyā bir havza girüp şu öbir cānibden aķarsa
‘Asel mişlinde bir mişli şu ile üç kerre kıynarsa⁹⁶

K1[26^b] K2[39^a]
A [24^b]

300 İnerse evvelki miķdāra bu üçden her birisinde⁹⁷
Necis olanlar olur pāk bulardan her birisinde

Beyānū Setri’l- ‘Avret **

S3 [32^a]

301 Göbek altı diz altına varınca oldu er ‘avret
Eme erden ziyāde arķası ķarnı bile ‘avret

S1 [12^b]

302 Olursa ĥürre ĥātūnlar olur her yerleri ‘avret
Hemān yüz el içi ayak degil bu üçleri ‘avret

M1[19^b]

298a debğ: dibāgat A, M 2; yer: bir K 2.

298 M 1: Boğazlansa dibāgat ya kırusa yer eşer gitse
Menī yābis o ĥitānīñ re’si yā pāk ise

* Beyit: - S 1, K 3, A.

⁹⁶ İle üç › il’üç şeklinde okunursa vezin düzelir.

299b ‘asel: ġasel M 1; ‘aselde M 2.

⁹⁷ inerse evvelki › inerse’vvelki şeklinde okunursa vezin düzelir.

295-299-300. beyit: - S 1, K 3.

** Başlık: **Setrū’l- ‘Avret** M 1.

301a er: erlere S 2, M 3; oldu er: erlere S 1, M 1, A.

301 K 3: Göbek altı diz altına varınca erlere ‘avret
Eme böyle daĥi ķarnı hem arķası bile ‘avret

302a yerleri: yer A.

302 S 1, A, S 3, M 3: Olursa ĥürre ‘avratlar olur her yerleri ‘avret
Yüzü el içi ayakları degil bu üçleri ‘avret

M 1, K 3: Olursa ĥürre ĥātūnlar olur her yerleri ‘avret
Velākin yüzi el içi ayakları degil ‘avret

302b ayak: ayakları K 1, K 2.

- S2 [50]
- 303 Eger ‘avret yeriñ rub ‘ı açık olsa namāz fāsīd
Bulunca rub ‘ı t̄āhir şevb açık kılsa namāz fāsīd
- M3[32^b]
- 304 Nisāda baş ve muṭlak saç kulaḳlar her biri ‘avret
Boyun her bir omuz arḳa bāzūlar her biri ‘avret
- K2[39^b]
- 305 Merāfiḳden bileklerinece her ḳolları ‘avret
‘Alā ḳavlin ayakları eliñ üzerleri ‘avret
- S3 [32^b]
- 306 Daḥi sarḳmıṣ memeleri şadır ḳarınları ‘avret
Oturaḳ yerleri öñ ard daḥi uyluḳları ‘avret
- K1[27^a]
- 307 İki dizden topuḡınca ve her bir dizleri ‘avret
İşit ḥürre yigirmi hem sekiz ‘avret yeriñ setr it

Beyānū Mevāzi ‘i’l- ‘Avreti Fi’r-Racūli ve’l-Eme *

- 308 Göbek-le ‘āneniñ beyni dizi-y-le faḥzi başḳa ‘avret ⁹⁸
Oturaḳ yerleri öñ ard eme hem erde başḳa ‘avret **

303 K 3: ‘Uzūvdan ‘avretiñ rub ‘ı açık olursa namāz fāsīd
Bulunsa rub ‘ı t̄āhir şevb açık kılsa namāz fāsīd

304 ile 307 arasındaki beyitler - S 1, M 1, M 2, K 3 ve A’da yoktur..

307b sekiz: toḳuz S 2, S 3.

K 2; K 1 dk. “nüşa”: İşit ḥürre olan zenler otuz ‘avret yeriñ setr it

Bu beyitteki nüsha farkları, diz ve fahzın ayrı veya bir kabul edilip ona göre sayım yapılmasından kaynaklanmaktadır.

* Başlık: + K 1, K 2, S 3.

⁹⁸ başḳa ‘avret › başḳa’vret şeklinde okunursa vezin düzelir.

308 S 1: Dizi-y-le faḥzi bir ‘avret öñ ard insāda başḳa ‘avret
Kulaḳ ḳol sāk ḳarın saç arḳa şadr zende başḳa ‘avret
A, M 2: Dizi-y-le faḥzi bir ‘avret öñ ardı başḳa ‘avretler
Nisāda incik ḳarın saç zuhri şadr başḳa ‘avretler

** Beyit: - M 1, M 2, K 3.

- 309 Emede bu doğuzdan ğayrı ıarın arıaları ‘avret⁹⁹
Buları hıfz idüp a‘māl idenlere ola rahmet *

Beyānū’l-İstiḳbālī’l-Ḳıble **

M3[33^a]

- 310 Namāzı Ka‘be’de kılsañ dönersiñ Ka‘be zātına
Eger Ka‘be görünmezse dönersiñ Ka‘be semtine

A [25^a]

- 311 Eger semti bilinmezseñ bilen de olmasa ḥāzır
Taḥarrī farz ne semt kıble o semte toğrı ol nāzır

S1 [12^a] K2 [40^a]
S3 [33^a]

- 312 Namāzda zan döner ise beḳāsın dön o semte kı
Var ise ‘acz[i] yā ḥavfiñ güciñ yetdüği semte kı

S2 [51]

- 313 Eger hiçbir taraf terciḥ olunmazsa eyle sen te’ḥır¹⁰⁰
Veyā dört semte dört kerre kı olup ānı itme sen te’ḥır¹⁰¹

doğuz: sekiz K 1, K 2, S 3, M 3.
99 arıaları ‘avret › arıalar’ ‘avret şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: - S 1, M 1, K 3, A.
** Başlık: - M 1, K 3; **Beyānū’l-Ḳıble** S 1; **Beyān-ı İstiḳbāl-i Ḳıble** K 1, K 2.
Başlık: **Beyānū İstiḳbālī’l-Ḳıble** A.
310a Ka‘be’de: Mekke’de S 1, S 2, S 3, K 1, K 2.
310b görünmezse: görünmez A.
K 3: İrağda olup bilir iseñ dönersiñ Ka‘be semtine
311a semti: kıble S 1; bilmezseñ: bilmezse S 2, S 1, K 1, A.
K 3: Eger bilmez iseñ kıble bilen de olmasa ḥāzır
311 K 3: Eger bilmez iseñ kıble bilen de olmasa ḥāzır
Taḥarrī it ne semt kıble o semte dön olup zākir
311b nāzır: zākir M 2.
M 1: Taḥarrī it ne semt kıble o semte dön olup zākir
312a beḳāsın: beḳāsını K 3
312 M 1: ‘Aciz yā ḥavf olur ise güciñ yettiği semte kı
100 Olunmazsa eyle › olunmazsa’yle şeklinde okunursa vezin düzelir.
313a sen: gel S 1
101 ānı itme › ān’itme şekilde okunursa vezin düzelir.
313b M 1, K 3: Veyā dört semte dört kerre namāz kı itme sen te’ḥır

314 Taḥarrisiz şurū' itse namāzda kıble'i bilse
Namāzı ānıñ degil cā'iz ne deñli kıbleye dönse ¹⁰²

M1[20^a]

315 Bilen ḥāzır iken yanda su'ālsiz fikr idüp kılsa
Olur cā'iz taḥarrisiz anıñ bil kıbleye gelse

K1[27^b]

Beyānū'l-Vaqt *

M3[33^b]

316 Namāzıñ vaqtini bil sen şabāḥıñ şubḥ-ı şādıkdan
Güneş toğıncaya dekdir zuhur şemsiñ zevālinden ^{**}

S3 [33^b]

317 Zevāliñ gölgesinden ğayr olursa gölge iki mişli ¹⁰³
İkindin der İmām-ı A'zam İmāmeyn dedi bir mişli ¹⁰⁴

K2 [40^b] K3[71^a]

318 Güneş aşınca mağribdür şafağ aşınca yatsu oldı ¹⁰⁵
Şafağ ḥumret dedi İmāmeyn İmām der ki beyāz oldı ¹⁰⁶

A [25^b]

314b dönse: kılsa S 1
S 3, M 2, M 3: Namāzını i'āde eyler ne deñli kıbleye dönse
¹⁰² Namāzı ānıñ › namāz'ānıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.
314 M 1, A: Taḥarrisiz şurū' itseñ namāzda kıbleyi bilsen
Namāzıñ i'āde eyle ne deñli kıbleye dursan
K 3: Taḥarri itmeden kılsañ namāzda kıble'i bilsen
Namāzıñ i'āde eyle ne deñli kıbleye dursan
315 M 1, K 3: Eger sen kıble'i bilmezsen bilen var ise şormazsañ
Namāzıñ bil degil cā'iz eger kıbleye durmazsañ
A, M 2: Bilene şormadan tursa olur cā'iz o kıble olsa
Degil lāzım ḳabusın dek bilen yanıñda yoğise
3. mısra: Degil lāzım ḳabusın dek bilen yanıñda yok ise S 3, K 1, K 2; Dk. "nüsha": S 2.
* Başlık: - M 1, K 3.
316 K 3: Namāzıñ vaqtini bil sen şabāḥıñ şubḥ-ı şādıkdan
Güneş dogmazdan evveldir zuhur şemsiñ zevālinden
** Beyit: - S 1.
¹⁰³ Gölge iki › gölge'ki şeklinde okunursa vezin düzelir.
317a ğayr: ğayrı M 1, M 2.
¹⁰⁴ İmām-ı A'zam › İmām' A'zam şeklinde okunursa vezin düzelir.
317b ikindin: ikindi S 2, S 3; ikindin der: ikindindür M 1.
317 – 318. Beyit: - S 1.
¹⁰⁵ yatsu oldı › yats'oldı şeklind okunursa vezin düzelir.
¹⁰⁶ dedi İmāmeyn › ded'İmāmeyn şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 319 Bilün her vaqt kazā vaḳti olur cā'iz ne vaqt kılsa
Degil cā'iz ṭulū' vaḳti ğurūb yā istivā olsa

M1[20^b]

Beyānū'n-Niyyet *

- 320 Yeter sünnet nevāfilde namāza niyyet eylemek
Velākin farz [u] vācibde gerek ta'yīn idüp bilmek

- 321 Edāda niyyet it aḥşam vitir bayram namāzına
Kazāsında fulān ğünüñ şabāḥ aḥşam namāzına **

S2 [52]

K1[28^a] K2[41^a]

- 322 Kazā eyler namāza ehl olan vaḳtiñ aḥīrinde
Vücübında ihtilāf oldı vaḳit bulunmayan yerde ¹⁰⁷

S3 [34^a] M3[34^a]

- 323 Kazāya çok namāz kılsa ne deñli taḥmīn it ānı ¹⁰⁸
En evvel kalmışı evvel kıl veyā kıl şoñra kalanı ^{109 ***}

- 324 Vaḳit içinde bed' itse namāzı ānıñ edā oldı ¹¹⁰
Namāzı terk iden şahşa faḳaṭ müşkiṭ kazā oldı

319 - 322 - 324. beyit: - S 1, M 1, K 3.

* Başlık: **Niyyet** M 1.

320a yeter: yiter M 1, K 3.

321a niyyet - : niyyet et S2.

321b fulān: kalan S 2, K 1.

** Beyit: - S 1.

¹⁰⁷ vücübında ihtilāf > vücübında'htilāf şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁰⁸ taḥmīn it > taḥmin it şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁰⁹ kalmışı evvel > kalmış'evvel şeklinde okunursa vezin düzelir.

323 M 1: Kazāya çok namāz kılsa ne mikdār taḥmīn it ānı
Eñ evvel kalmışa niyyet veyā kıl şoñra kalanı

*** Beyit: - S 1, K 3

¹¹⁰ namāzı ānıñ > namāz'ānıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

Niyyetü Şalāti'l-Cenāze *

A [26^a]

- 325 Namāz lillāhi olsun da du‘āyı meyyit içün it
İmāmıñ kılduğı şahşa deyüp kıl bilmeseñ meyyit **

Beyānū’t-Tekbīri li’l-İftitāḥ ***

- 326 Namāza niyyetiñden soñ lisān-la eyle gel tekbīr
Soñunda hemzeniñ bānıñ elifden eyle gel taḥzīr ****

Beyānū’l-Ḳıyām *****

K2 [41^b] M3[34^b]

- 327 Ḳıyām farz secdeye kādir olan şahsa şalātında
Şabāḥıñ sünnetinde hem nezīr farz vācibātında *****

* Başlık: - S 1, M 1, M 2, A; **Niyyetü Şalāti’l-Cenā’iz** K 2.

325a du‘āyı: du‘ā’ı S 2.

325b kıldığı: kılduğı M 1.

** Beyit: - S 1, K 3

*** Başlık: - S 2, S 1, M 1; **Beyānū Tekbīrati’l-İftitāḥ** K 2; **Beyānū’t-Tekbīr** A, S 3.

326a lisān-la: lisān A; lisān ile M 3.

326 M 1: Lisān ile gel tekbīr kıyām eyle ḥulūşile
Ne deñli ba‘zında olsa güciñ yetse istinādile
K 3: Lisān ile de gel tekbīr ḥulūşuñ var ise ḳalbde
Güciñ yetse kıyām farzdur namāzdan farz [u] vācibde

**** Beyit: - S 1, M 2.

***** Başlık: S 1, S 2, M 1.

***** Beyit: - M 1, K 3.

Beyān-ı ‘Özrü’l-Kıyām*

M1[21^a] S3[34^b]

- 328 Kıyāmında başı dönse veyā zaḥmet şedīd olsa
Ya keşf-i ‘avret ya bevl aḳsa ya bir ğayrı zarar görse ¹¹¹
- 329 ‘Özürdür ol ḳu‘ūd eyler güci yetse sücūd eyler
Güci yetmezse secdeye başı ile imā eyler ^{112 **}

K1[28^b]

Beyānū Te’ḥiri’ş-Şalāt***

- 330 Baş-ile kādir olmazsañ ḳaş-ile itme gel te’ḥir
S2 [53] Ḳazā it sıḥḥatı bulsañ vaşıyyet ‘ömr ise aḥir

Beyānū’ş-Şalāti’l-letī Lā-Tekzī****

- 331 Cünün olsa ya oğunsa ne deñli ḳorḳudan olsa
A [26^b] Ḳazā itmez o bir gün bir giceden izdiyād olsa *****

* Başlık: - S 2, M 1, M 2, A.

¹¹¹ Keşf-i ‘avret > keşf’ ‘avret şeklinde okunursa vezin düzelir.

328 K 3: Güciñ yetmezse otur kıl rukū‘ it secdesi ile
Güciñ yetmezse secdeye başıñ ile imā eyle

328b M 1: Veyā bevl veyā cerhi aḳup yā bir zarar görse

¹¹² İmā > imā şeklinde okunursa vezin düzelir.

329b yetmezse: yitmezse S 1.

** Beyit: - K 3.

*** Başlık: + S 3, K 1, K 2.

**** Başlık: + S 3, K 1, K 2.

***** Beyit: - S 1, K 3; Derkenar: M 1.

- 332 Yiyüp penç ya içüp hamrı devā içse ‘aql izāle olsa¹¹³
Ya uyursa kaçā eyler ne deñli çok vaķit gitse *

Beyānū’l-Kırāat **

S1 [12^b]

- 333 Kırāatde sūkunu harekeyi harfi itmemek tebdīl¹¹⁴
Daħi nokşān ziyāde itmemek farz eyle gel tertīl ***

K2 [42^a]

- 334 Hurūfi eyleyüp taşhīh işitsün ānı nefsinde
Vitir nefliñ kamūsında ferā’izler ikisinde

S3 [35^a]

Beyānū Miķdāri’l-Āyeti’l-letī Tufriẓu fi’ş-Şalāt *****

- 335 Bir āyet dedi Īmām-ı A ‘zam Īmāmeyn dedi üç āyet¹¹⁵
Ve yāhūd bir uzun āyet namāzda oldı farziyyet

M3[35^a]

- 336 Bir āyet iki kelime olsa ya zā’id olsa cā’izdir¹¹⁶
Eger bir kelime yā bir harf olursa ğayr-ı cā’izdir¹¹⁷

M1[21^b]

332a yiyüp: yeyüp M 2; olsa: itse S 2; ‘aql: ‘aqlı M 3.
¹¹³ İzāle olsa › izāl’olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: - S 1, K 3; Derkenar: M 1.
** Başlık: **Beyānū’l-Kur’ān** M 1.
333a harekeyi: hareke’i K 2.
¹¹⁴ harfi itmemek › harf’itmemek şeklinde okunursa vezin düzelir.
333b daħi: işit S 1.
*** Bu beyit S 1 de varak 8^a dadır.
Beyit: - M 1, K 3, A, S 3, M 2.
334a M 1, K 3: Hurūfu eyle gel taşhīh oku Kur’ān işit sen de
**** Başlık: - S 1, S 2, M 1, M 2, K 3, A; **Beyānū Miķdāri’l-Āyet** K 2, S 3.
¹¹⁵ dedi Īmām › ded’Īmām şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹¹⁶ Āyet iki kelime olsa › āyet’ki kelim’olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.
336 - 338 - 339. beyit: - K 3, M 1.
¹¹⁷ Bu beyitte vezin bozuktur.

Beyānū'r-Ruḳū'i ve's-Sücd *

337 Ruḳū' da yetsün el dize ƙo secdeñde yere elini ¹¹⁸
İmāmeyn der degil cā'iz faḳaṭ vaḻ' eylese burnı

338 Daḥi secde itdügiñ şeyde ƙarār eyleye vech ānda ¹¹⁹
Ayak parmaklarından şart birin ƙibleye meyl ānda

K1[29^a]

339 Ayak mevzi'lerinden secde yeri ref' olunmaya
'Özürsüz bir zirā' nısfından izdiyād ƙılınmaya

K2 [42^b] A[27^a]

340 Zihām vaḳti muṣallīniñ şahīhdür secde zahrinde
Olursa sācid [u] mescüd 'aleyhiñ dizleri yerde ^{**}

341 Oturcak kendü sun'ın-la namāzdan ƙıƙduğıñ hālde
Bu farzları işlemek farzdur uyanıƙ olduğıñ hālde ^{120 ***}

Beyānū Şerāiṭi'l-İḳtidā' i li'l-İmām ^{****}

342 İmāma uymaƙ murād itseñ şalātın mütteḥid olsun ¹²¹
İmāmı ilerü geḳme mekānıñ mütteḥid olsun

* Başlık: - S 1, S 2, M 1, K 3, A, M 2, M 3.

337a yetsün: yitsün S 1.

¹¹⁸ yere elini › yer'elini şeklinde okunursa vezin düzelir.

337 M 1: Zuhū' da yetsun el dize ƙo ayağı yere altı
Ne şey üstüne secde itse bula peklik düre altı

K 3: Ruḳū' da yetsun el dize ƙo sen ayağı arza
Yeriñ pekligini bul hem ider iseñ secdeñi arza

¹¹⁹ Secde itdügiñ › secd'itdügiñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

338a itdigin: itdügin S 1, M 3.

339b 'özürsüz: ki ya'nı A, S 3.

^{**} Beyit: - S 1, M 1, K 3.

¹²⁰ Farzları işlemek › farzlar'işlemek şeklinde okunursa vezin düzelir.

^{***} Beyit: + M 1, K 3.

^{****} Başlık: **Beyānū'l-İmāmet** M 1, M 2, A, S 3; **Beyānū'l-İḳtidā' i** S 2.

¹²¹ imāma uymaƙ › imām'uyamak şeklinde okunursa vezin düzelir.

343 Müşārik ol rükünlerde iltibās olmaya naḳlinde ¹²²
İmāmınıñ namāzı hem şaḥīḥ ola i ‘tiḳādında ¹²³

M3[35^b]

M1[22^a]

344 Beraber ṭurma ‘avrat-la cenāze kılmaz-iseñ sen
Namāzı eylemez ifsād yanında emred-i aḥsen

Beyānū Şerā’iti’l-Muḥāzāti’l-Müfsideti’ş-Şalāti’l-Müzekker^{*}

345 Dokuz yaşında muṭlakā yedi yaşında müştehāt
Ne deñli zevce yā maḥrem olursa ‘ākıle ‘avrat

346 İmāma uysa bir ‘avrat yanında ardında er uysa ¹²⁴
Veyā muḳtediye ‘avrat imāmına muḥāzī olsa ¹²⁵

K2[43^a] S3[36^a]

347 Namāz semtler mekânlar bir bilā-ḥā’ il olurlarsa
Veyā ḥā’ il yerine nās şaḡir bir fūrce olmazsa ^{**}

342 ile 346 arasındaki beyitler S 1 ve K 3’te yoktur.

343a iltibās olmaya naḳlinde: iştibāḥ itme intiḳālinda M 1
¹²² rükünlerde iltibās › rükünlerd’iltibās şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹²³ ola i ‘tiḳādında › ol’i ‘tiḳādında şeklinde okunursa vezin düzelir.

344b emred: emrid M 1
^{*} Başlık: + K 1, K 2.

346a bir: bu S 2.
¹²⁴ yanında ardında › yanınd’ardında şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹²⁵ muḥāzī olsa › muḥāz’olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

346b muḥāzī olsa: muḥāzin uysa S 3.

346 M 1, S 2, A, M 2: İmāma uysa bu ‘avrat yanında ardında er uysa
Namāz semtler mekânlar bir bilā-ḥā’ il olurlarsa

A dk.: Veyā bir ḥā’ il olacak kadar yer olursa fāsīd olmazsa

347b S 2: Namāz semtler mekânlar bir bilā-ḥā’ il olurlarsa

^{**} Beyit: - S 1, K 3, M 1, S 2, A.

- K1[29^b] A [27^b]
- 348** Rükün mikdârı eglense fesâd geldi er namâzına¹²⁶
Eger niyyeti etdiyse imâm ‘avrat namâzına
- 349** Kayık yürür kadar bir çay ya kağılı sığacak bir yol
Ya şahrâda iki şaf sığacak deñli ya ekşer ol
- S2 [55]
- 350** Bulunmaya imâm ile seniñ beyniñde bu eşyâ
Meger yoldan iki kimse imâmiña eyleye iktidâ¹²⁷
- M3[36^a]
- 351** Namâzıñ şart [u] rükninde imâm dün olmaya senden
Meger ola teyemmüm mesh iden kâ‘id ehad beden
- K2 [43^b]
- 352** Şabî dilsiz müneffil ‘ârî ümmî mûmî ma‘zûruñ¹²⁸
Nisâ hâlif ya nâzir nezr olursa ‘ayn-i menzûruñ

Beyânü’l-Müfsidât *

- S3[36^b]
- 353** Şahîhdir kendü mişline bu on kimse imâm olsa
İmâm kavme haber virsün namâzıña fesâd gelse

348a eglense: eylense M 3.
¹²⁶ geldi er › geld’er şeklinde okunursa vezin düzelir.

348b niyyeti etdiyse: niyyet idilse M 1.
S 2: Eger niyyeti etdiyse uya zenler namâzına
S 3, M 2, M 3: İmâm niyyeti etdiyse uyan zenler namâzına
A: İmâmeti niyyet etdiyse uyan zenler namâzına
348 il3 353 arasındaki beyitler S 1 ve K 3’te yoktur.

349a kadar: - M 1; kağılı: kağılı M 1.
¹²⁷ eyleye iktidâ › eyley’ıktidâ şeklinde okunursa vezin düzelir.

352a müneffil: müneffil: M 1; mûmî: mûmâ M 1.
¹²⁸ ‘ârî › ‘âri; mûmî › mûmi şeklinde okunursa vezin düzelir.

352b nisâ: ya zen M 1; olursa: olsa A, S 3.
* Başlık: + M 1.

353b virsin: vir sen S 2, A.

Beyānū'l-Ḥadeşi fi's-Şalāt

354 Ḥadeş sebķ eylese şahşa bilā-şun'ın namāzında
Edā itmezse bir rükni ḥadeş yā meşyi ḥālinde

355 Ḥadeş ābdest ĩcāb idüp nevādirden de olmazsa ¹²⁹
İmāma şālih olmayanları istiḥlāf bulunmazsa ¹³⁰

A [28^a]

356 Gerek fi'l işlemezse yā münāfī şey namāzına
Zevi't-tertīb fevā'iti ḥuṭūr itmezse ḳalbine

357 Bilā-mekşin vuḍū idüp meger ḳan ḳaṭ' olunmaya
Veyā bir izdiḥām olup bir aralık bulunmaya

K1[30^a]

358 Fesād sebķ eylemezden muḳtedī itmām it mekānında ¹³¹
Muḥayyer münferid ḥıfz it bināya şartı cānında

M3[36^b]

K2[44^a] S3[37^a]

359 Belī efḍaldür istīnāf bināya şart daḥi olsa

S2 [56]

İmām olsun gerekse münferid yā muḳtedī olsa

¹²⁹ 354 ile 359 arasındaki beyitler S 1, M 1 ve K 3'te yoktur.

¹³⁰ ĩcāb > icāb şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹³¹ Olmayanları istiḥlāf > olmayanları'stiḥlāf şeklinde okunursa vezin düzelir.

356a fi'l: fi'li K 2, M 3.

¹³¹ muḳtedī itmām > muḳted'itmām şeklinde okunursa vezin düzelir.

359b olsa: olsun A.

359b münferid yā muḳtedī: muḳtedī yā münferid S 2.

Beyānū Müfsidāti's-Şalāt *

- 360** Kelām-ı nās selām kaşden lisānı-y-la selām almak
Beşerden istenen şey'i Hüdā'sından recā kılmak
- S1 [13^a]
- 361** Enīn [u] āh āh of tuf bükāsı şavt-ile dertden
Meger def'a olmaya kâdir ola bunlar zarûretden ¹³²
- M1[23^a] K3[71^b]
- 362** Daḥi yüzünden okumak 'özürsüz kıbleden dönmek
Gören namāzda zan itmez 'amelden birini itmek
- A [28^b]
- 363** İki şaf deñli yürümek ara yerinde тұрмақsız
İmāmı ilerü geçmek tenaḥnūḥ hem zarûretsiz
- S3[37^b]
- 364** Ya insān emrine imtişāl ya bir kimseye yer virse ¹³³
Necis üstüne secde itse oğunsa yā cünün irse ¹³⁴
- K2 [44^b]
-
- * Başlık: - K 3; **Beyānū'l-Müfsidāt** M 1.
- 360a lisānı-y-la: lisān ile S 3, M 2.
- 360 M 1, K 3: Namāzda söylemek muṭlak lisānile selām almak
Kelām-ı nāsa beñzer bir du'a ile du'a kılmak
- 361a enīn: - E 1; şavt-ile: şavt eyle S 1; şavt ile M 2.
- 361b def'a: def S 3, M 2.
- 361 M 1: Enīn āh uf tuf 'avretin açmak namāzında
Bükā hem şavt ile dertden yemek içmek niyāzında
K 3: Özürsüz āh uf 'avret yerin açmak namāzında
Birisī dertden ağlamak yemek içmek niyāzında
- ¹³² def'a olmaya › def'olmaya şeklinde okunursa vezin düzelir.
- 362a daḥi: - K 1.
- 362 K 3: Daḥi muşḥafdan okumak 'özürsüz kıbleden dönmek
Gören namāzda zan itmez 'amelden birini itmek
- 363a тұрмақsız: durmaқsız M 2.
- 363b imāmı ilerü: imāmıñ öñüne M 1, S 1, K 3, A, S 3, M 3, M 2; zarûretsiz: zarūsız A.
- ¹³³ Emrine imtişāl › emrine'mtişāl şeklinde okunursa vezin düzelir.
- 364b necis: neces M 2.
- ¹³⁴ Secde itse › secde'tse şeklinde okunursa vezin düzelir.
- 364 M 1: Ya insān emrine imtişāl ya bir kimseye yir virmek
Şabāḥda gün toğup cum'a namāzında aşır girmek
364 ile 366 arasındaki beyitler K 3'te yoktur.

M3[37^a]

365 Ya albde irtidād olup ya usl icāb iden gelse
Ya aşden bir adeş yā kendi işidecek adar ülse ¹³⁵

366 azāsız rükni terk itse ‘özürsüz şartı terk itse
Vuđū için degil ise iki şaf deñli yer gitse

K1[30^b]

367 Şabīler şorsa üç kerre ya bir şormakda süd gelse
Üfürmekden olsa arf zāhir ya bir şahşa itāb kılsa ¹³⁶

S2 [57]

S1[13^b]

368 Namāz kılar iken ‘avrat ‘ale’l-ıtlā eri öpse
Veyā erler namāzda-y-ken me‘a’ş-şehvet biri öpse

369 İmāmın ayrıya fethi veyā şürb meğgi yā ekli
Namāzına muğāyir bir namāza eylese nali

S3[38^a]

370 Ya dünyā emr-içün vesvās defi‘-çün dise lā avle
Veyā ur‘ān işitdikde dise a oldu şıdu’l-avl

A [29^a]

K2 [45^a]

365a olup: olsa S 1; usl: usul M 2.
¹³⁵ Kendi işidecek › kendi’şidecek şeklinde okunursa vezin düzelir.
365 M 1: Ya albde irtidād olup ya asl icāb iden gelmek
Ya aşden bir adeş idüp veyā ahaha idüp ülmek
365b işidecek: eşidecek S 2.
S 1, A: Ya aşden bir adeş idüp veyā ahaha idüp ülse
Mısra: + Derkenarda A.
366a şartı: şart M 3.
366 M 1: azāsız rükün terk itmek ‘özürsüz şart itmek
Vuđū için degil ise iki şaf deñli yer gitmek
¹³⁶ Bu mısra da vezin bozuktur.
367b üfürmekden: üfürmekde S 1.
367 ile 373 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’te yoktur.
368b namāzda-y-ken: namāzda iken M 2, M 3.
369a meğgi: meğ‘i A, M 2.
367b dise: - S 2.
370b işitdikde: oundukda S 3.

- 371 Dise celle celāluhu işitdikde Hüdā ismin
İşitdikde iderse yā şalātı Muştafā ismin
- M3[37^b] 372 Su'āle yā aţāsına lisān ile cevāb virse
Ya istircā' idüp yā hamdele yā helhele iderse ¹³⁷
- M1[23^b] 373 'Aceb idüp haberden sebḥale yā ḥavḳale iderse ¹³⁸
Cevāb ḳaşd itse bunlardan şenā i' lām degil ise
- 374 Ya bir mesbūk kıyām idüp sücūdını edā itse
İmām sehiv secde itdikde dönüp aña iktidā itse ¹³⁹ *
- 375 Ḳaşınsa bir rükünde üç kere elin her birde ref' itse ¹⁴⁰
Ve yāḥūd diş arasında noḥut deñli ta'ām yutsa
- K1[31^a]

Beyānū't-Teğayyüri'l-Fāḥiş**

- S3[38^b] 376 Ḥaţā'en yañlış okunan teğayyür itse ma'nāsı
Teğayyür fāḥiş olursa budur aḳvāliñ eḳvāsı
- M1[24^a] K2[45^b]

372a 'aţāsına: 'uţāsına S 1, A.
¹³⁷ Helhele iderse › helhele'derse şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹³⁸ ḥavḳale iderse › ḥavḳale'derse şeklinde okunursa vezin düzelir.

374 M 1: Ya bir mesbūk kıyām itdikde riḳ'at secdesin itse
İmāmı sehiv secde itdikde imāmına iktidā itse
Ogulmayup düşse şarkısı ya ma'zürden 'özür gitse
¹³⁹ Secde itdikde › secde'tdikde şeklinde okunursa vezin düzelir.
Aña iktidā › aña'ktidā şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: - K 3.

375a elin her birde ref' itse: elin üç kerre ref' itse M 1, M 2.
375a her birde: - M 1.
¹⁴⁰ Kere elin › ker'elin şeklinde okunursa vezin düzelir.

375 K 3: Şakalın taramak başın koparmak kılın üç kerre
Elin kaldırmak ile üç ḳaşımak 'uzvun üç kerre

** Başlık: **Beyān-ı Teğayyür-i Fāḥiş** S 2, K 2; - S 1, M 1, K 3, A, S 3, M 3, M 2.

376 M 1: Ḥaţāen yañlış okuyup teğayyür eylese ma'nā
Bir adem i'tikād itse virürse küfre ol ma'nā
K 3: Daḥi Ḳur'ān'ı yañlış okumak ma'na bozulursa
Namāzını ider ifsād bulardan bir bulunursa

- S2 [58] 377 Haṭā'en yañlıṣ oḡunan yoḡ-ise mişli Ḳur'ān'da
Daḥi ma'nā ba'īd olsa veyā ma'nā olmasa ānda ¹⁴¹ *
- 378 Ġurāb ile ġubār ġibi serā'īl [u] serā'ir hem
Veyā mişli oldıġı taḳdīrce ma'nāsı muġāyir hem ¹⁴²
- M3[38^a] 379 Bu üç şūret ider ifsād ne deñli olmasa ḳāşid
İmām Yūsuf dedi mişli olmayanda muṭlaḳā fāsīd ¹⁴³
- 380 Tamām ciddi eyleyüp taşḥīḥe ḳādir olmayan kimse ¹⁴⁴
Lisānı döndüġi yerden bir āyet bulmayan kimse
- S1[14^a] S3[39^a] 381 İmām bulsa iḳtidā eyler birine kendü imām olmaz ¹⁴⁵
Tamām ciddi itmese ānıñ namāzına cevāz gelmez ¹⁴⁶
- 382 Şabāḥda ġün toġup cum'a namāzında 'aşır ġirse
Teyemmüm eyleyene muḳtedīlerden şuyu ġorse ^{**}
- K2[46^a] A [29^b]

¹⁴¹ ma'nā olmasa › ma'n'olmasa şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: - S 1, K 3, A, M 1, M 2.

378a hem: - S2

¹⁴² Mişli olduġı › mişl'olduġı şeklinde okunursa vezin düzelir.

378 ile 381 arasındaki beyitler S 1, K 3, A, M 2 ve M 1'de yoktur.

379a ḳāşid: fāsīd M 3.

¹⁴³ Mişli olmayanda › mişl'olmayanda şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁴⁴ Ciddi eyleyüp › cidd'eyleyüp şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁴⁵ iḳtidā eyler › iḳtidā'yler şeklinde okunursa vezin düzelir.

Kendü imām › kend'imām şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁴⁶ Bulsa iḳtidā › bulsa'ḳtidā şeklinde okunursa vezin düzelir.

Kendi imām › kend'imām şeklinde okunursa vezin düzelir.

Ciddi itmese › cidd'itmese şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Beyit: - M 1, K 3

- 383 Veyā okur imāmların yerine ümmī ḥalīfe olsa ¹⁴⁷
Necis ile kılan kimse şu gibi şeyleri bulsa *
- 384 Veyā āsān ‘amel ile çıkarsa mest ayağından
Vaḳit dıyḳ olmayup tertīb olan egse namāzından **
- K1[31^b]
- 385 Veyā ümmī olan kimse āyeti bilse namāzında ¹⁴⁸
Başı açık kılan cāriye āzād olsa namāzında ¹⁴⁹
- 386 Ḳazā kılanlara bir vaḳt-i mekrūhdan duḥūl itse
Veyā ma‘zūr olanlara namāz vaḳti çıkup gitse
- S2 [59]
- 387 Ya çıplak bulsa bir şevbi ya meshiñ müddeti yetse
Og olup düşse şarkusı ya ma‘zūrdan ‘özür gitse
- M3[38^b]
S3[39^b]
- 388 Ya bayramda zevāl olup ya mūmī secdeye ḳādir
Ne deñli ḳa‘deden soñra bu on yedi olsalar şādır ¹⁵⁰
- K2[46^b]

383a olsa: olsun A.
¹⁴⁷ Yerine ümmī ḥalīfe olsa › yerin’ümmī ḥalīf’ olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

383b necis: neces M 2.
* Beyit: - M 1, K 3.

384 M 1: Vaḳit dıyḳ olmayup tertīb olan kılmış namāz egmek
Necis üstüne secde itmek cünūn olmak ya oḡunmak
** Beyit: - K 3

¹⁴⁸ Kimse āyeti › kims’āyeti şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁴⁹ Cāriye āzād › cāriy’āzād şeklinde okunursa vezin düzelir.

385 M 1: Bir āyet bilmeyen kimse namāzda āyet öğrenmek
Ya sâ’ile ya ‘ātısa lisān ile cavāb virmek
386 ile 390 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’te yoktur.

¹⁵⁰ Yedi olsalar › yed’olsalar şeklinde okunursa vezin düzelir.

388 M 1: Ya bayramda zevāl olup ya mūmī ḳādir olursa
Ne deñli ḳa‘deden soñra ḳaşıdsız şādır olursa

- 389 Tamām yetmiş kadar müfsid namāzıñı eyledi ibtāl¹⁵¹
İ‘āde eyle binā olmaz bilüp hıfz eyle gel a‘māl¹⁵²

Beyānū Şerā’i Vücūbi’l-Cum‘a *

A [30^a]

- 390 Şehirde yā nidā mesmū‘ olan köyde muḫīm olsa
Olursa meşye ḳādir ol bulūg u aklı var ise
- 391 Müzekker hür şaḥīḥ müslim ne deñli bir gözi olsa
Bu şaḥṣa cum‘a farz oldu mevāni‘ başka yog-ise **
- 392 Bu şartlardan biri yetse namāz ehli kılar zuhri
Velākin kılsa ol cum‘a edā itmiş olur zuhri ***
- 393 Ḳurādan cum‘a gün şehre gelüp ol gün ḳarār itse
Aña bil cum‘a farz olur degil ol gün firār itse

K1[32^a] S3[40^a]
M3[39^a]

- 394 Dedi ba‘z cum‘a vaktince mekiş iderse farz olur
Köye şehri zevālden öñ ḥurūc itse cevāz bulur

M1[24^b] K2[47^a]

¹⁵¹ Namāzını eyledi › namāzın’eyledi şeklinde okunursa vezin düzelir.

389b a‘māl: a‘māli M 2.

¹⁵² İ‘āde eyle › i‘āde’yle şeklinde okunursa vezin düzelir.

389 M 1: Namāzıñ bātıl olmuşdır bulardan her birisinde
İ‘āde ile binā olmaz bulardan her birisinde

* Başlık: - K 3; **Beyānū’l-Cum‘a** S 1, M 1, M 2, A; **Bābü’l-Cum‘a** M 3; **Beyānū Şerā’i Vücūbiyyeti’l-Cum‘a** S 3.

390a mesmū‘olan: işidilen S 1, S 2, M 1, A, S 3, M 2.

390b meşye: meşy S 2, K 1

391a M 1, M 2, A: Daḥi müslim müzekker hür şaḥīḥ hem bir gözi olsa
Mısra: + Derkenarda “nüṣṣa” A.

** Beyit: - K 3

*** Beyit: - K 3, S 1, A; Derkenarda: M 1.

393 - 394. beyit: - K 3, A, M 2; Derkenarda: M 1.

Beyānū Şerā'itī Edā'ī'l-Cum'a *

- S2 [60]
- 395 Edāya şart zuhur vaḳti mışır hıṭbe ibtidā me'zūn¹⁵³
Cemā'at hıṭbeye ḥāzır üç erden olmayalar dūn
- 396 Mışırda bir iki kaç yerde fināda cum'a cā'izdir¹⁵⁴
Daḥi hem mevsim-i ḥacda Minā'da cum'a cā'izdir **
- 397 Şehirde cum'a gün zuhri cemā'at-le edā mekrūh
Qurālarda ezān kāmēt cemā'at-le degil mekrūh ***

Beyānū'l-Ḥıṭbeti'l-Mefrūza ****

- 398 Eḳall-i hıṭbe bir tesbīḥ veyā tehlīl veyā taḥmīd
İmāmeyn der teşehhüd deñli ola va'z u du'ā taḥmīd¹⁵⁵ *****

* Başlık: - S 1, M 1, K 3, M 2.
153 hıṭbe ibtidā > hıṭbe'btidā şeklinde okunursa vezin düzelir.

395 K 3: Kıl imdi cum'a'ı cānı on iki şart ile ānı
Mışır yāḥūd cevānibi vaḳit şulṭān ya nā'ibi

Oḳu hıṭbe ibtidāsında cemā'at üç şahıṣ ola
Buluna herkes izni müzekker hem şahıḥ ola

Başır ḥırr [u]muḳim ola ayakları kemālinde
Teşehhüde yetişenler namāzını tamām ide

395b ḥāzır: ḥāzır S 1.

396a fenāda: kıtada A; bir iki: bir ki M 2.
154 Bir iki > bir'ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

396 M 1 dk.: Mışırda bir ki kaç yerde fināda cum'a cā'izdir
Fakaṭ tesbīḥ ile hıṭbe kerāhet ile cā'izdir

** Beyit: - K 3, S 1.

*** Beyit: - K 3, S 1, A, M 2; Derkenarda: M 1.

**** Başlık: - A, S 3, M 2; **Beyān-ı Ḥıṭbe** S 2.

398a veyā: yā S 3, M 3.

155 Deñli ola > deñl'ola şeklinde okunursa vezin düzelir.

***** Beyit: - S 1, K 3, M 3.

Beyānū'l-Cenā'iz *

S3[40^b]

399 Eger müslim ölüp bütün ya ekşeri bulundıysa
Ya nışfı baş-ile mevcūd yunup taḥhīr olundıysa

400 Öñe қо қıl namāzını kıyām tekbīr-dürür farzı

M3[39^b]

Ne deñli kılsa bir ḥātūn edā itmiş olur farzı

S1 [...] K2[47^b]

A [30^b]

401 Bulunsa defni yunmaqsız namāzı yā kılinmaqsız
Ḳabirde kıl namāzını olursa zanda şişmeksiz **

K1[32^b] M1[25^a]

Beyānū Şarā'ī Vücūbiyyeti'z-Zekāt ***

402 Bulūğ ḥūr 'aql [u] İslām'ın şemenden muṭlaḳā mālīk
Semen sūd nesl için sā'im ya tācir māl ola mālīk

403 Ḳuluñ maṭlūb olan borçdan ziyāde hem ḥavā'icden

S2 [61]

İbilden beş otuz sığır ğanemden kırk meḥāricden

* Başlık: - K 3; **Beyān-ı Cenā'iz** S2; **Beyānū'l-Cenāze** S 1

400a tekbīr-dürür: tekbīrdır S 2.

S1[...]: S 1varaklar eksiktir.

401b zande: zanni K 1.

** Beyit: - S 1

*** Başlık: - K 3; **Beyān-ı Zekāt** M 1, **Beyānū'z-Zekāt** A, S 3, M 2.

402 M 1: Bulūğ 'aql İslām'ın şemenden muṭlaḳā mālīk

Südi ya nesli için sā'im ya tācir māl ola mālīk

K 3: Bulūğ u 'aql [u] İslām'ın şemenden hem nişāb mālın

Südi ya nesli için sā'im ya ticāret olsa emvālīn

A, S 3, M 3, M 2: Bulūğ olsa 'aql İslām'ın şemünden muṭlaḳā mālīk

Leben ya nesl için sā'im ya tācir māl ola mālīk

K 1, K 2 dk. "nüsha": Bulūğ 'aql İslām'ın şemenden muṭlaḳā mālīk

Leben ya nesl için sā'im ya tācir māl ola mālīk

403a maṭlūb: maṭlūbı S 2, M 1; ziyāde hem: daḥi zā'id M 1; ḥavā'ic: ḥavāyic M 2.

403b sığır: öküz M 1, K 3.

404 Gümüşden iki yüz dirhem yigirmi mişkāl altundan ¹⁵⁶

Ya bundan biriniñ mişli olan māl-ı ticāretten *

S3[41^a]

405 Bu üç māl milk-i tām nāmī olup hem yıl tamām olsa

Zekāt farzdır edā itsün diyār-ı ħarbde farz bilse **

S2 [64] K1[33^b]

¹⁵⁶ mişkāl > mişkal şeklinde okunursa vezin düzelir.

404b ya bundan: bulardan K 3.

* Beyit: Derkenarda “şah”: K 1.

405a nāmī: tāmı S 2.

405 M 1; K 2 dk. “nüsha”: Bu üç mālın tāmām milk olup tāmı sene geçse
Zekāt farz hür edā ile mu‘īn ğaşb degil ise

405b farzdır: farz hür A, S 3, M 3, M 2; bilse: olsa K 2.

** Beyit: - K 3.

ŞERH:

Ma‘lūm ola ki zekāt farz-ı kaṭīdīr ve edāsı farz olmasının şartı on iki / [bir] dir bu dört beyitte [on bir şartıñ] her birisine işāret olundu[olunmuştur]. Evvelkisi bāliġ olmaqdır şabiye lāzım degil. İkincisi [hür olmaqdır köleye ve ümm-ü veledde ve mükātebe zekāt lāzım degil]. Üçüncüsü ‘ākıl olmaqdır mecnūna lāzım degil. Dördüncüsü müslümān olmaqdır kāfire edāsı lāzım farz degil. Beşincisi nişāb olmaqdır nişābdan dūn olana lāzım degil. Altıncısı nişāb olan māl şemenin ya‘nī altun ve gümüş ve yāhūd ticāret mālı ve yāhūd sā‘ime ola. Sā‘ime şol ħayvāna dirler ki seneniñ ekşerini yabānda otlamak ile iktifā oluna bu sā‘ime südin almak için yāhūd neslin almak için olursa [yāhūd semirtmek için olup ticāret için olmazsa sā‘ime zekātı alınur] eger ticāret için olursa ticāret mālında dāhıldır ve ticāret için olduğu şürette sā‘ime olmak şart degildir ve kırk koyunda bir koyun zekāt itmez belki ħarb olunmuş gümüşüñ ednāsında iki yüz dirhem gümüş ider koyun nişābdır meşelā ħarb olunmuş iki yüz dirhem gümüş yigirmi beş ğuruş iderse yigirmi beş ğuruşluk koyun nişābdır yigirmi beş para virür yigirmi yedi iderse yigirmi yedi ğuruşluk koyun nişābdır yigirmi yedi para virür otuz üç ğuruş iderse otuz üç para virür ve sā‘ir ticāret mālını buña kıyās eyle. Yedincisi nişāb kuluñ taleb eylediği borçdan ve ħavā‘ic-i aşıyyesinden ziyāde olmak ziyāde olmazsa zekāt lāzım degil meşelā üç yüz dirhem gümüş[e] mālīk olan kimseniñ yüz [yigirmi] dirhem kul borcu olsa ol kimseye zekāt farzdır bu şürette iki yüz dirhem kul borcu olsa zekāt vācib degildir ve ticāret mālında elli ğuruşluk mālī olsa yigirmi beş ğuruş borcu olsa yigirmi beş ğuruşuñ zekātını virür iki yüz dirhem yigirmi beş ğuruş iderse yigirmi beşden ziyāde iderse virmek lāzım gelmez ve sā‘ir[ler]in buña kıyās eyle. Ve kuluñ taleb eylediği borç bedel-i ħarzdān mebi‘iñ şemeninden ve telef eylediği māl dāmāndan ve diyetden ve bedel-i şulhden ve ücretden virmesi lāzım olan borçlar gibi ve sā‘ir taleb olunan borçlar bunıñ gibidir ne deñli kefālet ile olursa da ve ne deñli mekāl ve mevzūn ve şiyābdan olursa da ve ne deñli mihr-i mu‘accel[e] olursa da veyā edāsını murād eylediği mihr-i mu‘eccel[e] gibi zevcesi ölmüş veyā itlāk itmiş meşelā zevcesine veyā meħārimine nafaқа borcu gibi şulh ile yā kādīnıñ hükmi ile olursa ve zekāt ve ‘öşür ve ħarac gibi zīrā bunlar borçdur pādīşāh veyā nā‘ibleri taleb iderler ve bu borçlarıñ māni‘ olduğu zekāt vācib olmazdan evveldir sene tam[ām] olup zekāt vācib olduğdan şoñra borç olursa zekātı isķāt itmez. ...

K2[50^a] S3[412^b]

Beyānū Şerā'itī Edā'i'z-Zekāt *

M3[42^b]

406 Zekāt bil mālī temlīkdür meşārifden birisine

Virirken yā 'azil vaḳti ola niyyet edāsına

S2 [66] K2[50^b]

S3[43^b]

Beyānū Zekāti'l-Zehebi ve'l-Fizzai ve'l-'Urūzi li't-Ticāret **

A [34^a] M3[44^a]

407 Semen ile ticāretde 'öşür rub'ın edā eyle

Nişābdan izdiyād olsa nişāb ḥumsın ḥisāb eyle ***

... Ammā nezir borcī ve keffāret borcī ve ḥac borcī ve uḍḥiyye ve müt'a borcī bunlar zekātūn farz olmasını meni' itmezler zīrā bunlar ne deñliborç ise de lākin ḳul taleb eylediği borcdan degildir ve ḥavā'ic-i aşliyye insānı helākden def' iden şeylerdir bir aylık nafaḳa ve sākin olacak ev ve ḥarb āleti ve şan'at āleti ve sıcak ve so[v]ḡuḳ def' idecek mikdār eşvāb ve ev meṭā'ı ve binecek ḥayvānı ve 'ilim kitābları 'ālim olursa ve ḥādım kölesi bunlar cümle ḥavā'ic-i aşliyyedendir. Sekizinci [mülk olmaḳdır mülk olmasa zekāt olmaz.] Doḳuzuncısı mülk-i tām olmaḳdır. Tām olmasa zekāt lāzım olmaz ḳabz olmazdan evvel mebi'a mālīk olmaḳ gibi ve mükāteb yedinde ve ḳaçmış 'abd-i me'zūn yedinde olan mālār gibi bu üç mālda mülk nāḳışdır. Onuncısı ol māl-ı nāmī olmaḳ ya'nī çoḡaltmaḳ gerek ḥaḳīḳaten çoḡalsun tenāsül ve ticāret [tüccar] gibi gerek taḳdīren çoḡalsun ölüp de çoḡaltmaḡa ḳudret gibi kendü yedinde veyā emīni yedinde olan altun ve gümüş gibi altun ve gümüşde ticārete niyyet lāzım degildir ve nāmī olmayanda zekāt lāzım degildir māl-ı zimār dirler meşelā deryāya düşmüş ve batmış veyā ḡaşb olmuş şāhidi yokdur ya şahrāda defin olunmuş meḳānını bilen yokdur veyā zālīm zulmle almış bu mālāra māl-ı zimār dirler bir iki yıldan soñra şāhibiniñ eline gitse / [girse] ḡiçen güne zekāt lāzım degildir. On birincisi nişāb üzerine bir sene-i ḳameriyye geçmekdir seneniñ iki tarāfında nişāb kifāyet ider eşnāsında noḳşān zarar eylemez. On ikincisi diyār-ı ḥarbde müslüman olan zekātūn farz oldığını bilmekdir bilmese zekāt lāzım olmaz ammā dār-ı İslām'da İslām'a gelen zimmi zekātūn farz oldığını bilmese daḥi zekāt lāzımdır.

* Başlık: + K 2.

- 406 M 1: Zekāt mālın idüp temlīk meşārifden birisine
Edā yāḥūd 'azil vaḳti ola niyyet zekātına
K 3: Bulunsa bir sene geçse mu'ayyen ḡaşbıñ olmazsa
Edā vaḳtinde niyyet it 'azil vaḳtinde olmazsa

** Başlık: + K 1.

407a semen: şümün A; ticāretde: ticāretde S 2.

407b ḥumsın: ḥamsın A.

*** Beyit: - K 3.

S2 [67] K1[34^b]
K2[51^a] A [34^b]
S3[44^a] M3[44^b]

- 408 Vezindür kıymete yok i'tibār altun gümüş ise
Şayılur şırf gümüş altun bularıñ ğışşı az ise

S2 [68] K1[35^a]
K2[51^b] A [35^a]
M3[45^a]

- 409 Sene eşnāsında artan māl nişābı olsa cinsinden¹⁵⁷

Nişāba ānı zām eyle zekātı vir kāmūsından

ŞERH:

Ya'nı altun ve gümüş ve ticāret mālında 'öşriñ rub'ını virmek farzdır kırk bölükde bir bölük ider meşelā iki yüz dirhemiñ 'öşri yigirmi dirhemdir ve yigirminiñ rub'ı beş dirhemdir iki yüz dirhemde beş dirhem virür ve yigirmi mişkālın 'öşri iki mişkāldır ve iki mişkālın rub'ı nişf mişkāldır yigirmi mişkālde nişf mişkāl virür dirhem-i şer'ī yetmiş arpa ağırdır ve mişkāl-i şer'ī yüz arpa ağırdır bir mişkāl bir buçuk dirhem [dedikleri] belediñ 'örfidir ve ba'zı 'ulemā belediñ 'örfine i'tibār olunur dediler ve altun ve gümüşün ğayrı ticāret mālında darb olunmuş gümüşden iki yüz dirhem gümüş dirhem ider māl nişābdır ve nişābdan ziyādesi nişābın ħumsi miqdārı olursa ol ziyādeye daħi zekāt lāzımdır nişābın ħumsinden dūn olursa ol ziyādeye zekāt lāzım degildir meşelā yigirmi beş ğuruşın ħumsi beş ğuruş ider nişābdan ziyāde beş ğuruş olursa beş ğuruşın daħi zekātını virür eksik olursa virmez ğayrısın buña kıyās eyle.

408a vezindür: vezinde M 2.

408b ğışşı: 'öşri M 2.

408 M 1, K 3: Vezindür kıymeti degil şemende mu'teber olan
Senenin iki başıdır nişābda mu'teber olan

ŞERH:

Ya'nı zekātın vücubında ve edāsında mu'teber olan vezindir kıymeti degil meşelā bir gümüş kuşak vezinde yüz doksan dirhem gelür şatsañ yüz ğuruş ider ol kuşak içün zekāt lāzım degil ammā vezni iki yüz dirhem gelür bir kuşak bey' eylesen yigirmi iki buçuk ğuruş idiyor ol kuşak içün zekāt lāzımdır ve altundan yapılmış nesne bunuñ gibidir ve altuna veya gümüşe qarışan şey bunlardan [ya'nı altundan ve gümüşden] az olursa şırf altun şırf gümüş hükminde dir vezne bakılır kıymete nazar olunmaz ve ticārete niyyet lāzım degil ve qarışan şey çok olursa 'urüz hükminde dir kıymete bakılır ve ticārete niyyet lāzımdır ve qarışan şey [müsāvī] / beraber olursa ba'zılar ħālīş ba'zılar degildir dedi muhtār [olan] budur ki ħālīş hükminde dir ihtiyāt[en].

409a mālı: māl K 2, A.

¹⁵⁷ Sene eşnāsında › sene'snāsında şeklinde okunursa vezin düzelir.

409 M 1: Sene içinde nişābdan izdiyād kendü nişābına
Olur zām eksik olursa zarar virmez ħisābına
K 3: Sene içinde ziyāde olsa ānı zām it nişābına
Sene içinde eksik olursa zarar virmez ħisābına

410 Nişābın nışfı naqd olup zimemde nışfı borç olsa
Zekātını virür sâ'ir şurūfları bulunursa *

411 Gümüş altunda ğış ğālib olursa ol 'urūzdandur
Gümüş ya altunı ğālib müsāvi hem şemendendür **

K2[52^b] A [36^a]
S3[44^b] M3[46^a]

Beyānū Ecnāsi Mālī'z-Zekāt ***

412 Derāhīm [u] denā'ir [u] ticāret mālī bir cinsdir
Ġanem bir cins baķar bir cins ibil de 'ālī bir cinsdir ¹⁵⁸

S2 [69] K1[35^b]
S3[45^a] M3[46^b]

413 Nişāb olmazsa ferden cinsine zām it nişāb eyle
Faķire ķankisi enfa'sa zekātı andan ħisāb eyle ¹⁵⁹

S2 [70] M1[26^a]

ŞERH:

Meşelā seneniñ ibtidāsında iki yüz dirhem gümüşe daħi mālīk olan kimse seneniñ eşnāsında yüz dirhem gümüşe daħi mālīk olsa bu iki yüz dirhem gümüşüñ senesi tamām olduķda üç yüz dirhemiñ zekātını virür bu yüz dirheme tamām sene giçmek lāzım degil artan māl gerek ticāret ile olsun ve gerek mīrās ve gerek hibe ile olsun ve gerek bir ğayrı tarīķ ile olsun artan māl cinsinden nişāb deñli māl olmasa ol artan māl ne āher nişāba zām olur ve ne kendü cinsinden nişābdan dūn olana zām olur. Meşelā seneniñ ibtidāsında kırķ koyunu olan kimse seneniñ eşnāsında otuz sığıra daħi mālīk olsa bu otuz sığır üzerinden tamām sene geçmek lāzımdır ve daħi seneniñ ibtidāsında yigirmi koyuna mālīk olan kimse seneniñ eşnāsında yigirmi koyuna daħi mālīk olsa bu yigirmi koyun evvelki yigirmi koyuna zām olunupda evvelki koyunuñ senesi tamām olduķda ķamūsında zekāt virmek lāzım gelmez belki kırķ koyuna mālīk olduķdan şoñra tamām seneye intizār olunur ğayrısın buña kıyās eyle.

* Beyit: + M 1.

411a 'urūzdandur: 'arūzdandur K 3.

411b ğālib: çoĝise K 3.

** Beyit: + M 1, K 3.

*** Başlık: - S 2, M 1, A, S 3, M 2.

¹⁵⁸ 'ālī › 'ālī şeklinde okunursa vezin düzelir.

413b ķankisi: ķanĝisi S2

412 – 413. Beyit: - K 3.

¹⁵⁹ Zekātı andan › zekāt'andan şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 414 Şemenden her biriniñ kıymetin ğayrısına zām it
‘Urūzı eyleyüp taḳvīm şemenden birine zām it *

K2[53^a] A [36^b]

- 415 Nişābdan dūn olursa ğayra zām olmaz sevā’imler
Helāki ‘afva şarf olur nişāblarını ma‘fūvler **

S3[45^b] M3[47^a]

- 416 Żarar virmez sene içinde iki başdan nişāb olsa ¹⁶⁰
Sene eşnāsında mālīk cümlesi hālīk degil ise ¹⁶¹

K1[36^a] K2[53^b]A [37^a]
S3[46^a]M3[47^b]

- 417 Zimemde borc ticāretten ve yāhūd karzdan olunca
Zekāt vācib bu ikiden nişābıñ ḥumsın alınca

414 K 3: Şemenden her birinin ğayrısına zām eyle kıymetin
‘Urūzıñ var ise zām it gümüşe altuna kıymetin

414b ‘urūzı: ‘arūzı S 2, A, M 2.

ŞERH:

[Meşelā] bir kimseniñ yüz dirhem gümüşü ve yüz dirhem ider altunı ve yāhūd yüz dirhem gümüş ider ticāret mālī olsa ol altunıñ veyā ticāret mālınıñ kıymeti yüz dirheme zām olunur.

* Beyit: - S 2; Derkenarda “nüshā”: S 2.

** Beyit: - K 3, S 2; M 1 varak 27ª dadır.

ŞERH:

Ya‘nī koyun ve sığır ve deve nişābdan noḳşān olsa āḥerine zām olmaz yukarıda ma‘lūm oldı ve seksen koyunıñ kırkı helāk olsa ol helāk olan kırk zekāt lāzım gelen kırkdan yukarı olan kırkdır zekāt lāzım gelen kırk bākīdir ve kırk koyun nişābıñ biri ve yüz yigirmi birinci koyun nişābıñ biri bu iki nişābıñ beyninde seksen koyuna zekāt yokdur ğayrısın buña kıyās eyle.

416 iki: az iki K 2, A.

¹⁶⁰ İçinde iki › içinde’ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁶¹ Sene eşnāsında › sene’snāsında şeklinde okunursa vezin düzelir.

416 ile 425 arasındaki beyitler K 3’te yoktur.

ŞERH:

Meşelā bir kimseniñ sene ibtidāsında kırk koyunı olsa seneniñ eşnāsında otuzı helāk olsa sene tamām olmazdan evvel otuz koyuna daḥi mālīk olsa sene tamām oldıġı vākit zekātı lāzımdır ne deñlü seneniñ eşnāsında nişābdan noḳşān olursa da eger kırk koyun cümlesi helāk olursa iki başıñ nişābı fā’ide virmez belki cümlesi helākdan soñra kırk koyuna ne vākit mālīk olursa sene tamām oldıġı vākit andan soñra bir sene geçmek şartdır ve sā’ir zekāt mālını buña kıyās.

417b ḥumsın: ḥamsın A.

417 M 1: Zimemde borc sevā’imden ticāret karzdan olunca
Zekāt vācib bu üç borcda nişābıñ ḥamsın olunca

- 418 İkidən ğayr bedellerde nişābı kabz idincedir
Degilse māl muqābili nişāb hem havl idincedir

S2 [71] K1[36^b]
K2[54^b] A [38^a]
S3[46^b] M3[48^b]

- 419 Bu üç şüretde ‘indiñde nişābdan cinsi var ise
Aña zam eyle bunları ne deñli az alındıysa

S2 [72]

Beyān-ı Māl-ı Zimār *

- 420 Yitüp yā bahre düşerse ya mağşüb şāhidān yoğdur
Ya şahrāda olsalar medfūn mekānını bilen yoğdur ¹⁶²
- 421 Ya medyūn eylese inkār ne deñli şöñra iderse ikrār ¹⁶³
Ya zālīm zulm-ile alup ne deñli eylese ikrār

M1[26^b] S3[47^a]

418a M 1: Bu üç mal ğayrı mālarda nisābı kabz idincedir

ŞERH:

Ma'lūm ola ki nās üzerinde alacak borç eger [ticāret] mālı muqābili bedeli ve yāhūd karz aqça bedeli olup ve nās üzerinde bir sene murūr ider ise bu iki mālдан nişābıñ ħumsını ya 'nī kırk dirhem aldığın vaqit bir dirhem gümüş zekāt virmek lāzımdır kırk dirhemden noğşān alsañ lāzım degildir meger 'indiñde aldığın māl cinsinden nişāb ola eger borç bu iki mālдан ğayrı māl bedeli olsa tamām nişāb olduqça[almadıqça] zekāt lāzım degildir meger 'indiñde aldığın māl cinsinden nişāb ola meşelā sā'ime olan ħayvānı veyā ħādīm köleyi veyā bağ bağçe ve sā'ir ticāret içün olmayan mālaları bey' idüpde muqābilinde aldığın mālaları gibi ve nās üzerinde sene havl itdiyse havle ħācet yoğdur eger aldığın borç māl muqābili degilse tamām nişābı olup ve bir sene daħi geçdikçe zekāt lāzım degildir ne deñli nās üzerinde sene geçdiyse de mihir gibi ve bedel-i kitābet ve bedel-i ħulu' ve diyyet ve bedel-i sulh ve vaşıyyet ve sā'ir māl muqābilinde olmayan alacaklar gibi eger 'indiñde aldığın māl cinsinden nişāb var ise ol nişāba zam olur tamām nişāb olmağa ħācet yoğdur.

419b alındıysa: alınursa A, S 3, M 2.
Başlık: - M 3.

420a yitüp: yütüp S 2, yetüp A; şāhidān: şāhidi M 1.

420b M 1: Ya şahrāda olup mekānına 'ilim yoğdur
¹⁶² şahrāda olsalar › şahrād'olsalar şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁶³ şöñra iderse ikrār › şöñra'derse'krār şeklinde okunursa vezin düzelir.

421a M 1: Ya medyūn eylese inkār şöñda eylese ikrār

421b zulm-ile: zulim ile M 2.

- 422 Soñunda bir iki kaç yıldan bu altı māl ala gelse ¹⁶⁴
Geçen güne zekāt yokdur ne deñli altun gümüş olsa ¹⁶⁵
- K1[37^a] K2[55^a]
A [38^b] M3[49^a]
- 423 Eger medyūn iderse ikrār ne deñli müflis olursa ¹⁶⁶
Ya inkār itse şahid var ya kādī borcu bilürse
- 424 Veyā bir evde medfūn māl mekānı sehv olundıysa
Zekātı farz geçen günün bu üç mällar alındıysa
- M3[49^b]
- 425 Eger bağ bağçe bostanlık ya bir milk yerde unudulsa ¹⁶⁷
Meşāyih ihtilāf itdi ne deñli arz kendüniñ olsa ¹⁶⁸
- S3[47^b]

Beyānū Zekāti'l-Bağar *

- 426 Otuz sığırda bir yaşında iki yaşında kırk olsa ¹⁶⁹
Birer yaşında iki dana ziyādesi altmışa varsa ¹⁷⁰

¹⁶⁴ Bir iki › bir'ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

422a iki: ki M 3, M 2; gelse: gitse M 1.

¹⁶⁵ Deñli altun › deñl'altun şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

[Ya'nī zekāt vācib olmasında māl nāmī olmak şartdır ya'nī mālın çoğalmasına kudret ola bu kudret māl kendü 'inde veyā emīni 'inde olmak ile olur bu altı şüretde 'ādeten māl ele girüp çoğalmak mümkün degildir. Bu altı māl mişilli mālda māl-ı zımār dirler ve ele girdiği geöen senelerin zekātı lāzım degildir. Ve yeñi başdan sene havl itmek şartdır. Meger 'indiñde alduğı māl cincinden nişāb ola vaktinde sene havl itmek şart degildir.]

¹⁶⁶ İderse ikrār › iderse'krār şeklinde okunursa vezin düzelir.

423b şahid: şahidān M 2.

424a medfūn māl: defn olup A, S 3, M 2.

424 M 1: Veyā bir evde defn olup mekānını unutdıysa
Zekātı farz geçen günün bu üç māl ele gitdiyse

425a milk: mülk S 2.

¹⁶⁷ Yerde unudulsa › yerd'unudulsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁶⁸ Deñli arz › deñl'arz şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: - S 2, M 1, K 3.

426a sığır: öküz M 1, K 3.

¹⁶⁹ Yaşında iki › yaşında'ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁷⁰ Ziyādesi altmışa › ziyādes'altmışa şeklinde okunursa vezin düzelir.

426b iki dana: ikisin vir M 1.

K 3: Zekāt vir iki katınca ziyādesi altmışa varsa

M1[27^a] K2[55^b]

427 Bu altmışdan ziyāde olsa onar onar hisāb eyle ¹⁷¹

Bulunsa kırk ile otuz muḥayyersin hisāb eyle

S2 [73] K1[37^b]

A [39^a]

Beyānū Zekāti'l-Ġanem *

428 Koyunda kırkda bir şāt yüz yigirmi birde ikisini ¹⁷²

M3[50^a]

İki yüz birde üç şātı daḥi dört yüzde dördünü

429 Bu dört yüzden ziyāde olsa birer şāt her yüz olunca ¹⁷³

Żarar virmez nişāblardan sene eşnāsında az olunca ¹⁷⁴

K2[56^a]

Beyānū'l-Māli'l-leẓī Lā Zekāte Lehü **

430 Yedi māla zekāt yokdur ticāret içün olmazsa

A [39^b]

Şemenden ğayr olan mālār ne deñli cevher incü olsa ¹⁷⁵

¹⁷¹ Ziyāde olsa › ziyād'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

427b K 3: Tedāḥül itse otuz kırk muḥayyersin hisāb eyle

ŞERH:

Ya'nī altmışda iki otuz var iki dana ve yetmişde bir kırk var ve bir otuz var otuzda bir yaşında kırk[d]a iki yaşında birer dana lāzımdır. Ammā yüz yigirmide üç kırk var dört otuz var dilerseñ ikişer yaşında üç vir dilerseñ birer yaşında dört vir.

* Başlık: - M 1, A, M 3; **Zekātü'l-Ġanem** S 3, M 3.

428a şāt: - K 3.

¹⁷² Birde ikisinde › birde'kisinde şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁷³ Ziyāde olsa › ziyād'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

429a şār her: her bir K 3.

¹⁷⁴ Ziyāde olsa › ziyād'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

Sene eşnāsında az › sene'snāsınd'az şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ma'lūm ola ki koyun keçi beraberdir nişābı tekmiḻ itmede ve kırk koyundan eksige zekāt yokdur kırk koyunda veyā kırk keçide veyā koyun ve keçi karışık olup kırka bāliġ olduğda bir yaşında bir koyun veyā bir yaşında bir keçi virür veyā bunlardan biriniñ kıymetin virür ve yüz yigirmi birde iki ve iki yüz birde üç ve dört yüzde dört ve beş yüzde beş ve hākezā.

** Başlık: - M 1, A, S 3, M 3, M 2.

430 ne deñli: ne deñlü M 3, M 2.

¹⁷⁵ incü olsa › inc'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

M1[27^b]

431 Kaṭır at hem ḥımār köle birisi sā'im olmayan

M3[50^b]

Kebīri olmayup yanda yaşına girmeyen ḥayvān

S2 [74]

432 İmām-ı A'zam dedi ḥayl [u] sevā'imden birer dīnār¹⁷⁶

Ve yāḥūd kıymetinden kırk bölükde bir bölük vir var

K1[38^a] K2[57^a]

Zekāt Vermesi Cā'iz Olmayan Kimseleri Beyān*

433 Ġanī ṣaḥṣa ġanīniñ tıflıne 'abdine virilmez

Erine 'avratına aşlına fer'ine virilmez **

S2 [75] S3[48^b]

434 Virilmez Hāṣimī ṣaḥṣa viren Hāṣim daḥi olsa

Hevāṣīm 'abdine virme ne deñli mu'tekī olsa ***

435 Taḥāvi der zamānımda Hevāṣīme zekāt cā'iz

Ġanīmetden naşībın almağa çün oldılar 'āciz ****

436 Virilmez kāfire ehl-i hevāya ḳavl-i aḳvāda

Yerine virmese sulṭān i'āde it dendi fetvāda¹⁷⁷

K1[38^b] K2[77^b]

430 - 431 - 432. beyitler K 3'te yoktur.

431 M 1: Kaṭır at merkeb-i maḥsūl ya sā'im olmayan ḥayvān¹⁷⁶
İmām-ı A'zam > İmām' A'zam şeklinde okunursa vezin düzelir.

432b S 2, A, S 3, K 1 dk. "nüṣṣa": Veyā kıymet nisāb olsa 'öşür rub'ı zekātı var
Başlık: + K 1, K 2, A.

433 K 3: Ġanīṣaḥṣa daḥi tıflıne hem memlūkine virme
Kaṣā itme ölü borcın yapup mescid kefen şarma
**
Beyit: - M 1.

434 K 3: 'Öşür rub'ını temlīk it faḳīrden müslim olana
Virilmez hāṣimī mevlāsına aşlına fer'ine

Beyit: - M 1.

Beyit: - K 3, M 1, A, M 2.

¹⁷⁷
i'āde it > i'āde't şeklinde okunursa vezin düzelir.

436 ile 452 arasındaki beyitler K 3 ve M 1'de yoktur.

Zekāt Cā'iz Olmayan Maḥalleri Beyān *

- 437 Binā yā meyyitiñ deynin ẓazā yā meyyite tekfīn
'İtāk yāḥūd ẓazā itse bilā-emrin diri deynin
- M3[51^a]
- 438 Bilā-temlīk iderse iṭ'ām bilā-ḡaṣd eylese temlīk ¹⁷⁸
Bular cümle zekāt olmaz i'āde itmek ola tevfiḡ ¹⁷⁹
- A [40^a]
- 439 Bilā-emrin bir āḥer kimseniñ virse zekātını
Ne deñli şoñra rāzī olsa edā olmaz ānıñ deyni ¹⁸⁰
- K1[39^a] K2[58^a] S3[49^a]
- 440 Meşārif ẓan idüp virse i'āde eyler kölesi olsa ¹⁸¹
Meşārif şek idüp virse i'āde eyler ḥilāf gelse ¹⁸²
- 441 Meşārifden degil bilüp virürse olsa ol meşārifden ¹⁸³
Olur cā'iz degil cā'iz bilinmezse ol meşārifden ¹⁸⁴
- K2[58^b]
- 442 Meşārif mi degil mi ol bilā-fikrin virür ise
Olur cā'iz bilinmeyüp ḡanī mübhem ẓalur ise

Beyānū'l-Kerāheti Fi'z-Zekāt **

- 443 Zekātı mālīk oldıḡı beledde eyleme iḥrāc
Meger ta'cīl ide yıl geçmeden ya ḡayr ola aḥvec
- S2 [76]

* Başlık: + K 1, K 2.
¹⁷⁸ İderse iṭ'ām › iders' iṭ'ām şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁷⁹ i'āde itmek › i'āde'tmek şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁸⁰ Rāzī olsa › rāz'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.
^{440a} eyler: - K 2; kölesi: köle M 2..
¹⁸¹ Kölesi olsa › köles'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁸² i'āde eyler › i'āde'yler şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁸³ Virürse olsa ol › virürs'olsa'l şeklinde okunursa vezin düzelir.
¹⁸⁴ Bilinmezse ol › bilinmezs'ol şeklinde okunursa vezin düzelir.
^{442b} ḡanī: ḡinā A; ẓalur: ẓılır S 2.
** Başlık: - M 3, S 2.
^{443b} aḥvec: aḥrec M 2.

- 444 Veyā evra‘ veyā enfa‘ veyā akreb ola ikrāma¹⁸⁵
Ve yāhūd dār-ı harbden göndüre ol dār-ı İslām’a

K1[39^b] M3[51^b]

- 445 Mü’eddīniñ mekânı mu‘teber fiṭre virürlerse
Mekânı müṣīye ‘ibret vaṣiyyetler kılunursa¹⁸⁶

K2[59^a] A [40^b]
S3[49^b]

Beyānū Meṣārifi Beyti’l-Mālī’l-Ūlā

- 446 Zekāta‘ öşre keffāretlere nezre meṣārifler
Faḳīr miskīn mükāteb hem ‘amel mikdārı ‘āmiller
- 447 Daḥi medyūn biri ibn-i sebīl ki yanda yok mālı
Kesilmiş fī-sebīl’illāh olan hac yā ğazā ḥālī

K1[40^a] K2[59^b]

Beyānū Beyti’l-Mālī’ş-Şānī *

- 448 Ğanā’im ma‘den u kenze bu üçünce meṣārifler
Faḳīrlar hem yetīm muḥtāc daḥi muḥtāc müsāfirler

Beyānū Beyti’l-Mālī’ş-Şālīş ve Meṣārif **

- 449 Ḥarāc [u] cizye hem gümrük ‘öşürdür māl-ı harbiden
‘Öşür nıṣfı-durur gümrük ya her yıl māl-ı zimmiden

¹⁸⁵ Ola ikrām › ol’ikrām şeklinde okunursa vezin düzelir.

445b kılunursa: kılurlarsa M 2.

¹⁸⁶ Müṣīye › müṣīye şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: - K 2, M 3; **Beytū’l-Mālī’ş-Şānī** S 2; **Beyānū Mālī’ş-Şānī** A, S 3.

** Başlık: - M 3; **Beytū’l-Mālī’ş-Şālīş** S 2; **Beyānū Mālī’ş-Şālīş** A, S 3.

449b ya: be K 2.

- 450 Hedāyā māl-ı şulḥ gibi ben-i taḡlībīñ emvālī
Meşārifdir bu emvāle meşālīḥ müslim aḥvālī

S3[50^a]

- 451 Mu‘allim ḳāḏī müftīler muḳātil rızḳına şarf it ¹⁸⁷
Bular saḡ oldıḡı vaḳtin bular evlādına şarf it

M3[52^a]

S2 [77] K1[41^a]
K2[61^a] A [41^a]

Beyānū Meşārifi Beyti’l-Mālī’r-Rābi’^{*}

- 452 Bilā-vāriş ḳalan mālī bilā-vāriş diyetleri
Ya bir māl şāḥibi mechūl faḳīre def‘ it anları ¹⁸⁸

Beyānū’s-Şavm ^{**}

- 453 Oruc farz müslüman ise bulūḡ u ‘aḳlı var ise
Diyār-ı ḥarbde olan müslim oruc farz oldıḡın bilse ¹⁸⁹

K1[41^b]

¹⁸⁷ ḳāḏī > ḳāḏı şeklinde okunursa vezin düzelir.
^{*} Başlık: **Beytū’l-Mālī’r-Rābi’** S 2, M 2; **Beyānū Mālī’r-Rābi’a** A, S 3.
¹⁸⁸ Bu mısradaki vezin bozuktur.
452b ya bir māl: bulunmuş S 2, A, S 3.
^{**} Başlık: - M 1, K 3; **Beyānū Vucūbiyyeti’ş-Şavm** K 2.
453 M 1: Oruc farz müsliman ise bulūḡ u ‘aḳlı var ise
Edā itsün mukīm sālim nifās ḥayşı yoḡ-ise
453 K 3, A, M 2: Oruc farz müsliman ise bulūḡ u ‘aḳlı var ise
Edā itsün mukīm sālim nifās u ḥayşı yoḡ-ise
453b Mısra: Derkenarda A.
¹⁸⁹ ḥarbde olan > ḥarbd’olan şeklinde okunursa vezin düzelir.
ŞERH:

Ma‘lūm ola ki şavm lügatde kendüyi her şeyden alu[a] ḳomaḡa dirler ve şeri’de şavım deyü dār-ı İslām’da bulunan müslümanın yāḥūd dār-ı ḥarbde orucun farz olduğın bilen müslüman ḥayşı ve nifāsı olmayup tulu’-ı fecirden gün aşincaya de[k]gin oruca niyyet ile orucu bozan şeylerden kendüyi alu ḳomaḡa dirler bāliḡ olmak ve iḡmādan cünūndan ifākat bulmak orucun şihḥatiniñ şartı degildir zīrā şabīniñ ve niyyet[in]den soñra mecnūn olanıñ ve oḡunan kimseniñ oruc tutmaları şāḥiḥdir bu ikisiniñ ikinci gün orucuları şāḥiḥ olmadığı niyyet bulunmadıḡı içündür ve ramazān orucınıñ farz olmasına sebep ramazān ayınıñ gündüzünden zevālden evvel oruca ibtidā idecek mikdārı bir cüz’i zamān bulmaḡdır ve ba‘zıları giceden bir cüz’i zamān olsa daḥi sebep olur dediler ve ramazān orucunuñ edāsı ve ḳazāsı farz-ı ḳat’idir mukīm olup ve ‘özürden sālim olup ḥayşı ve nifāsı olmayanlar da bunlara te’ḥīri kebīre günāḥdır ne deñlü ḳazāya niyyet ile te’ḥīr ider ise de ve bilā-‘özür ramazānda ḳaşden aşikāre ekl şurb idenleriñ ḳatli meşrū’dur.

- 454 Edā eyle şerīf ayda ‘özürden sende yoğ-ise
Edā itsün muķīm sālīm nifās u hayzı yoğ-ise *

S2 [78] K2[62^b]

- 455 ‘Özürsüz ekl [u] şürb itse ‘ayānen nāsıñ içinde
Anıñ katli olur meşrū ‘ mübārek ayıñ içinde **

M3[53^a]

Beyānū ‘Özri’ş-Şavm ***

A [41^b]

- 456 Nifās yā hayz veyā ikrāh ya sefere giderlerse
Maraż hāmīl veyā murđi ‘ zarardan zan iderlerse ****

K1[42^a]

- 457 Şusuzlıkdan ya açlıkdan telefden havf idenlere
Yemek cā’iz kazāsı farz ‘özürleri gidenlere *****

S3[51^a]

- 458 ‘Özür gitmezden ölseler vaşıyyet olmadı vācib
‘Özür gitdikde tutmazsañ vasiyyet itmesi vācib *****

A [42^a]

454a Mısra: + Derkenarda “nüṣṣa” A.

454. beytin 1. mısrası ile 453. beytin 2. mısralarının yeri M 3’te değiştirilmiştir.

* Beyit: + K 2.

** Beyit: - K 3, M 1, M 2; Derkenarda A 44^a, M 3 56^b.

*** Başlık: - S 2, S 3, M 3.

456a hayz: hā’iz S 3, M 2; ikrāh: mükreh S 2, A; yā: veyā S 2, S 3, K 1.

456b veyā: daḥi S 2.

456 M 1, A: Nifās hā’iz veyā mekrūh veyā sefere giderlerse

Maraż hāmīl daḥi murđi ‘ zarardan zan iderlerse

**** Beyit: - K 3.

457 M 1: Ya gāyet aç şusuzlıkdan telefden havf iden sālīm

Yiyüp soñra dutar bunlar özür gidüp olan sālīm

A, M 2: Şusuzlıkdan ya açlıkdan teleften havf iden sālīm

Yeyüp soñra tutar bunlar özürleri giden sālīm

***** Beyit: - K 3; Derkenarda A.

458 tutmazdañ: dutmaz M 1; dutmazsa A, S 3.

***** Beyit: - K 3, K 2; Derkenarda “nüṣṣa”: S 2, K 1.

ŞERH:

İmdi bu [üç] beyit[ler]de oruc bozmağ meşrū olan kimseler ma’lūmuñ oldı nüfesā ve hā’iz ve yemege cebr olunmuş kimseler muṭlaqan ve hāmīl hātūn ve emzirici gerek anası gerek gayrı eger bu ikisi kendü nefsinden yāḥūd veleden havf iderlerse veyā marīz olan maraẓınıñ ziyāde olmasından ve geç onulmasından korķarsa ne deñlü baş ağrısı veyā göz ağrısı olursa da veyā noķşān ‘aķıldan havf olunursa da veyā sağ olan ...

- 459 ‘Acūze-i fānīyē hem şeyh-i fānīler ider iftār
Virirler günde bir fiṭre yoğ-ise mälları istiğfār ^{190*}
- 460 Müsāfir nefsine yāhūd refīkine olsa zaḥmet
Şıyām efḍal namāz itmāmına olmadı hiç ruḥṣat ^{**}
- 461 Bu on birden biri olsa ‘özürdür şavmı te’ḥīr it
‘Özür gittikte tutmazsañ vaşiyette ānı takrīr it ¹⁹¹
- 462 Nifās ḥayz olmayanlar hep şıyāmı tutsa şıḥḥat var
Müsāfir zaḥmet olmazsa şıyāmında faẓīlet var

S2 [80] K1[42^b]
K2[63^b]

Beyānū Ferā’izi Edā’i’ş-Şavm ^{***}

- 463 Şıyāma niyyet it her gün ğurūb-la ḍaḥvē beyninde
Nifās ḥayz olmaya ola deyn ola imsākde ānında ^{**** 192}

... kimse oruc tutunca maraḥ olma[k]dan kōrkarsa ve bu zararlar tecrūbe ile veyā ṭabīb-i müslim haberiyle zan olunur ise ‘özürdür bu yedi kimse orucu te’ḥīr idüp şoñra kazā itmek farzdır eger zarar zan olunmayup belki maraḥ olurum deyü tavehhüm olunursa ‘özür degildir ammā müsāfir kendüye yāhūd refīkine zaḥmet olursa te’ḥīr itmesi efḍaldır zaḥmet olmazsa tutması efḍaldır eger bu[nlar] [sekiz kimseler] oruca kudret geldikten şoñra tutmadılar ise kaç oruc kaldıysa her bir oruc için birer fiṭre şülüş mālından vaşiyet itmek vācibdir mälları var ise eger mälları yok ise ve yāhūd vaşiyet itmedi[ler] ise vārişleri yāhūd bir ecnebi kimse yanında[n] birer fiṭre virürlerse cā’izdir [ammā oruca kudret gelmezden evvel ölürler ise vaşiyet vācib degildir] ve orucdan ‘āciz olan şeyh-i fānī orucu terk ider her bir oruc için birer fiṭre virür ne deñlü ayın evvelinde bir faḳīre virürse de ğanī ise [de] degil ise heman istiğfār ider.

459a ācūze-i fānīye: ācūz-ı fānīye S 3, M 3. Bu kelime ‘acūz-ı fānīye şeklinde okunursa vezin düzelir.

¹⁹⁰ mälları istiğfār › mällar’istiğfār şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: - K 3, M 1; Derkenarda A.

** Beyit: - K 3, M 1, K 2; Derkenarda A; Dk. “nüṣḥa”: S 2, K 1.

461 - 462. beyit: - K 3, M 1, A, S 3, M 3; 460 ile 463 arasındaki beyitler M 2’de yoktur.

¹⁹¹ vaşiyetde ānı › vaşiyetd’ānı şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Başlık: - S 2; **Beyān-ı Ferā’iz-i Edā’i’ş-Şavm** K 2.

**** Beyit: - K 3, M 1, A. M 3’te 56^a dadır.

¹⁹² Bu mısradaki vezin bozuktur. Veznin düzelmesi için “ola” düşmelidir.

K1[43^a] M1[28^a]
K2[64^a]

Beyānū Evkātı Nıyyeti’ş-Şavm*

A [42^b] S3[51^b]
M3[54^b]

- 464** Nezir muṭlaḳ ya keffāret ḳazādan biri olunca
Giceden niyyet itmek farz üçüñ ğayrı duḥāyınca

K2[64^b] K3[72^b]
A [43^a] S3[52^a]
M3[55^a]

- 465** Tıtersañ şavm-ı keffāret ya ta’yın itdüğün nezir
Ya vācib i’tikāf şavmı ve yāḥūd farz olan şehri
- 466** Tetābu’ farz bu dördinde muḥayyersin ḳazā tıtsañ
Nefil müt’a nezir muṭlaḳ cezāsı ḥalk [u] şayd itseñ

* Başlık: - M 1, S 2, A, S 3.

464b duḥāyınca: zevālince K 3.
A’da “zevālince” kelimesinin üzeri çizilmiş ve yerine “duḥāyınca” yazılmıştır.
orucuñ: üçüñ A.

ŞERH:

İmdi nezir-i muṭlaḳ orucuna meşelā beş gün oruc nezirim olsun dise veya keffāret orucuna her ḳanḳi keffāret olursa olsun gerek keffāret-i şavm gerek keffāret-i yemīn gerek keffāret-i zihār gerek keffāret-i ḳatil ve ḳazā orucuna giceden niyyet itmek farzdır ğurūbdan evvel şafāḳdan soñra niyyet cā’iz degildir bu üç orucdan ğayrı oruclar ki Ramazān’ın edāsı ve nezir-i mu’ayyen meşelā Receb ayın oruc tutmak nezirim olsun dise veya nāfile orucu ne ḳadar var ise bu üç oruca ğurūbdan soñra nişf-ı nehār şer’iniñ olunca [evvelninceye] niyyet şartdır.

465a tıtersañ: dutarsañ M 1, K 3; şavm: ḳanḳi K 3; ya: ta K 2.

465b ve yāḥūd: ya dutsañ K 3.

466a muḥayyersin: muḥayyersin S 2; tıtsañ: dutsañ M 1, K 3.

466b ḥalk: halk M 1, A.

ŞERH:

Ma’lūm ola ki orucuñ envā’ı ondur. Evvelkisi keffāret orucu her ḳanḳi keffāret olursa olsun. İkinci nezir-i mu’ayyen orucu meşelā bu sene oruc tutmak nezirim olsun dise. Üçüncü[sü] nezir ile vācib olan i’tikāf orucu meşelā Ramazān’ın ğayrıda beş gün veya on gün i’tikāf nezirim olsun dise ol beş günün veya on günün orucu daḥi vācib olur i’tikāfı vācib oldığı gibi. Dördüncü Ramazān’ın edāsı bu dört orucu tetābü’an ya’nı biri biri[niñ] ‘aḳbinde tutmak farzdır fāşıla virür ise ca’iz degildir ve altı orucda oruc tutan muḥayyerdir dilerse biri biriniñ ‘aḳbinde tutar dilerse bölük bölük tutar. Evvelki[si] ḳazā orucu ikinci nāfile orucu üçüncü müt’a orucu müt’a orucu deyü ḥacc-ı ḳırān ya da ḥacc-ı temettü’ eyleyen kimseler şükür ḳurbānıñ boğazlamağa ‘aciz olunca üzerlerine on gün oruc tutmak vācibdir bu on oruca müt’a dirler. ...

S2 [82] K1[43^b]
K2[65^b] S3[53^a]

Beyān-ı Şübüt-i Ramazān*

467 Şübütü ancak hilālını bir ‘adl görmek ile olur¹⁹³
Veyā şa‘bān hilālını otuz gün saymağ-ile olur¹⁹⁴

468 Gören bu ay hilālını ne deñli bir emē olsa
Olur maḳbūl bilā-ḥükmin havā açık degil ise

469 Şıyāma niyyet it her gün hem imsāk şavme hem ehl ol
Gurūbdan öñ ḍuḥādan soñra olan niyyet degil maḳbūl^{195 **}

S2 [83] K1[44^a]
K2[66^b] M1[28^b]
A [44^b] S3[53^b]

... Dördüncü cezā-i ḥalk orucu ya‘nī ihrāma giren kimse ‘özü ile başın tıraş eylese dilerse bir koyun boğazlar dilerse üç gün oruc tutar. Beşinci cezā-i şayd orucu ya‘nī muḥarrem [bir] şaydı öldürüp ya öldürene delālet eyler ise ol şayd kaç akçe iderse ol akçeye dilerse kurbān alur Mekke’de boğazlar dilerse ta‘ām alur ol ta‘āmdan birer fitre fuḳarāya virür dilerse her bir fitresine bir oruc tutar bu oruca cezā-i şayd dirler. Altıncı[sı] nezr-i muṭlak orucudur. [Tafşile muḥtāç]

* Başlık: - A, S 3, M 3.

467a ‘adl: ‘adilden M 1.

193 şübütü ancak > şübüt’ ancak şeklinde okunursa vezin düzelir.
ile olur > il’ olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

194 saymağ-ile olur > saymağ-il’ olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

467b saymağile: saymak ile K 1.

467 ile 473 arasındaki beyitler K 3’te yoktur.

468a bir eme: ibreme M 1; olsa: görse K 2.

ŞERH:

Ma‘lūm ola ki Ramazān ayının şübütü Ramazān-ı Şerīf hilālını görmek ile yāḥūd Şa‘ban-ı Şerīf’in gürresini görüp otuz gün saymağile [saymakla] olur eger hava ḡamlı olursa bir ‘ādil kimsenin haberi kifāyet ider ḥākimiñ ḥükmine ḥācet yokdur ne deñli haber viren ‘ādile bir cāriye veyā hürre ‘avrat olursa da ve ne deñli ḥadd-i ḳazif çalınmış tevbe itmiş kimse olur ise de ammā fitır hilālinde ve Zī’l-ḥicce’de hava ḡamlı olduğu vakitte iki hürriñ yāḥūd bir hür ile iki hürreniñ şehādetiyle şābit olur ‘adālet ve lafz-ı şehādet lāzımdır da ‘vā lāzım degildir. Eger hava ḡamlı olmazsa hilāl-i Ramazān’da ve fitırda ve uḍhiyyede haberleriyle zan gelecek kimse[ler]niñ haberiyle şābit olur ḥākimiñ re’yine müfevvezdir [mefvūzdu] ve bir rivāyetde iki kimseniñ şehādetleri kifāyet ider ve bir rivāyetde ḥāriçden gelen kimseniñ yāḥūd bir yüksek yerde olan kimseniñ şehādeti kāfīdir. Bir belde de otuz gün oruc tutsalar hilāl-i fitrı görmeseler eger ibtidāsında iki kimseniñ şehādetiyle tutsalar ise iftār etmek ḥelāl olur bir ādemin haberiyle tutsalar ise iftār etmek ḥelāl olmaz.

195 soñra olan > soñr’ olan şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Beyit: + E 2, E 4; Derkenarda A.

Beyānū Hükmi Yevmi's-Şek *

M3[57^b]

470 Taṭavvu' yevm-i şekde efḍal muvāfıķ gelse virdine ¹⁹⁶

A [45^a]

Ya bilse niyyeti aḥsen getürmezse ḥalel dīne

471 İkidēn ğayrıya evlā ḍuḥādan şoñra ider ifṭār ¹⁹⁷

Bu günde vācibe niyyetde ḥürmet yā kerāhet var

S3[54^a]

472 Olursa ḳaşdı oruc ṭutmak ğaden ay şābit olursa ¹⁹⁸

Eger olmazsa oruc ṭutmam deyüp imsāk bilünürse ¹⁹⁹

K1[44^b]

473 Bu terdīd mişli şavm olmaz ne deñli ay şābit olursa ²⁰⁰

Oruc mekrūh bu terdīd ğayrı bir terdīd bulunursa

S2 [85] K1[45^a]

K2[67^b] A [46^a]

* Başlık: **Beyān-ı Teṭavvu'** M 1.
¹⁹⁶ şekde efḍal › şekd'efḍal şeklinde okunursa vezin düzelir.

470a gelse: A
¹⁹⁷ şoñra ider › şoñr'ider şeklinde okunursa vezin düzelir.

472a ğaden: ğiden A.
¹⁹⁸ ḳaşdı oruc › ḳaşd'oruc şeklinde okunursa vezin düzelir.

472 M 1: Eger ḳaşdında oruc ṭutsa yarın ay şābit olursa
Degilse oruc dutmam diyüp imsāk ider ise

¹⁹⁹ Olmazsa oruc › olmazs'oruc şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁰⁰ deñli ay › deñl'ay şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ma'lūmıñ oldı bu dört beyitte şek güninde oruc ṭutmak mı efḍal yohsa yemek mi efḍal ve ḳanķi niyyet oruc olmaz ve ḳanķisi mekrūh ve ḳanķisi mekrūh degil yevm-i şek deyü Şa'ban'ıñ otuzuncı günü mi yāḥūd Ramazān'ıñ evvelki günü mi ma'lūm olmayan gündür. Şa'ban'ıñ yigirmi dokuzuncı gününüñ aḥşamı hava ğamlı olursa otuzuncı günü şek olur ol günde nāfileye niyyet itmek efḍaldır eger aşlından nāfile ṭutdıķı günlere muvāfıķ gelürse meşelā işneyn gününü yāḥūd ḥamis gününü tutar imiş şek günü bu günüñ birine rast gelmiş yine 'ādet üzerine nāfiledir tutar niyyeti tebdīl eylemez ve eger virdine rast gelmezse eger niyyetinde nāfileye cezim idüp yarın her ne gün olursa olsun nāfileye niyyet idüp terdīd itmezse oruc mekrūh olmaz eger terdīd idüp yarın Ramazān ise Ramazān'dan degil ise ḳazā olsun yāḥūd bir ğayrı oruc olsun dirse oruc olur lākin mekrūh olur ve ol gün ramazān çıkarsa Ramazān olur degil ise niyyet eylediķi orucdan olur ammā müsāfir veyā ḥasta ḳanķi oruca niyyet iderse andan vāķi' olur eger terdīd-i oruc ile oruc olmaz niyyetinde olursa meşelā yarınki gün Ramazān ise oruc oldum degil ise degilim veyā ekmek bulursam yerim oruc ṭutarım demek gibi bu şüretlerde oruc olmaz hemān aç ṭurmuş olur.

Beyānū'l-Ḳazā Ve'l-Keffāret*

- 474 'Özürsüz ekl [u] şürb itse ğidā yāḥūd devā ise
Ya vaṭ' itse ya olunsa diriden müştehā nāse
- 475 Gice niyyet naḳız kaşden muḳaddem naḳz olunmazsa
Naḳızdan şöıra ol günde nifās ḥayız maraž bulunmazsa²⁰¹ **
- 476 Müsāfir nāvi evinden çıkmadan yerse oldu keffāret²⁰²
Ġurūbda şek idüp yerse dediler ba'zı keffāret***
- M1[29^a] S3[55^a]
M3[59^a]
- 477 Ya şavm bozulmayan yerde bozuldı zan idenlerden
Bilā-fetvā yese kaşden oruc hem şehri edāsından****
- 478 Kan aldırmaḳ veyā ğaybet bozar zanneylese yese
Buları kaşden işleyüp oruc şehrinde edā olsa*****

* Başlık: - M 1, K 3; **Beyānū Mucibi'l-Ḳazā' i ve'l-Keffāret** K 2.

474a ğidā: ğızā S 3.

474 M 1, K 3: Oruc tutan yise içse ğidā yāḥūd devā itse
Cimā' itse ya olunsa sebileyden diri nāse

²⁰¹ Bu mısra da vezin bozuktur.

475 M 1: Giceden niyyet eyleyüp daḥi mekrūh da olmasa
Fıırdan şöıra ol günde maraž ya ḥayz bulunmasa
A, M 2: Olup niyyet fıır kaşden muḳaddem fıır olunmazsa*
Fıırdan şöıra ol günde maraž veyā ḥayzı bulunmazsa
*olup: ola E 8.

475 3.mısra: Şıyāmı bozduğı gün hem seferlerden gelmezse K 1, K 2, S 3, M 3.
Derkenarda "nüsha": S 2.

** Beyit: - K 3.

²⁰² nāvi evinden > nāv'evinden şeklinde okunursa vezin düzelir.
yere oldu > yers'oldı şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Beyit: + Derkenarda "nüsha": S 3.

477a idenlerden: iderse E 2.

477 A: Bozmaḳ zan olunmaz şey şavmı bozdı zan iden
Bilā-iftā yese kaşden oruc hem şehir edāsında
M 1: Oruc bozulmayan yerde bozuldı zan iden kimse
Bilā-iftā yise kaşden oruc şehrinde edā olsa

**** Beyit: - K 3

477b edāsından: edāsında E 2.

***** Beyit: + K 3.

- 479 Kazası farz o bir gündür bu beş şüret kamûsında
Daḥi keffāreti farzdır ‘ale’t-tertīb işit sende

K2[68^a]

Beyānū Keffāreti’ş-Şavm *

- 480 İder bir ‘abdi ol āzād tutar şehreyn aña ‘āciz
Virür miskinden altmışa birer fître buña ‘āciz

- 481 Bilā-şun‘in kuşup yāḥūd nazar-la olsa menī nāzil²⁰³
Ya nisyānen yeyüp ya ihtilām olup yese cāhil

A [46^b]

- 482 Bu dört yerde bilā-fetvā yese eşaḥ kazā lāzım
Belī keffāret aḥveṭdir viren fetvā ola ‘ālim

-
- 479a şüret: şüretler K 3.
* Başlık: - M 1, A, M 3, M 2.
480a āna: ola K 3.
480b buña: bulan K 3, A.
²⁰³ nazarla olsa › nazarl’olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.
481b yeyüp: yüzüp M 2.
481 - 482. beyit: - K 3, M 1; 482 - 483. beyit: Derkenar M 2.
482 A, M 2: Bilā-iftā bilindikde bu dört yerde kazā lāzım
Diyānetde qavī ola viren fetvāyī ola ‘ālim

ŞERH:

İmdi ma‘lūmuñ olsun oruc tutan mükellef kaşden ‘özürsüz giceden niyyet eylediği Ramazān orucunuñ edāsında gıdā olacak veyā devā olacak bir şey’i kaşden yese veyā içse ne deñli yedüğü kan veyā yutduğu mahbūbesiniñ tükürüğü olursa da ve ne deñli iftārdan soñra sefer iderse de ve sefer cebrile olursa da veyā oruc tutan cimā‘ eylese [ve]yā cimā‘ olursa müşteḥāt olan diri insāna veyā oruc bozulmaz zan olmayan fi‘illerde bozuldı zan eyleyüp bir i‘timād idecek ‘ālim orucıñ bozuldı dimeksizin iftār eylese kaşden ve iftārdan soñra ol günde marāz ve yāḥūd ḥayız ‘arız olmazsa bu beş şüretin cümlesine bir gün kazā ve keffāret lāzımdır. Eger bozmazdan evvel [muḥaddem] kazā lāzım gelen şey ile bozuldıysa. Eger orucı yeyen mükellef olmayup yāḥūd ḥatā‘en veyā nisyānen yerse veyā yemediği şüretde telef-i nefse varursa ve yā[hūd] giceden niyyet eyleme[diy]se veyā bozduğu kazā orucı olsa veyā [gıdā yā] devā olmayan şeyleri yutsa taş toprak ve demir gibi [müreккеbi] veyā meyyit-i insāna veyā ḥayvāna vaṭ‘ eyleyüp inzāl olsa veyā oruc bozulmak zan olmayan yerde bir ‘ālim bozuldı deyüp ana binā‘en yerse veyā iftārdan soñra ol günde marāz veyā ḥayız veyā nifās ‘arız olursa keffāret lāzım gelmez ancak kazā lāzım gelür ve unuttığı şüretde kazā daḥi yokdur bu günün keffāreti için keffāret niyyet ile bir köle azād itmekdir gerek müslim gerek kāfir gerek erkek gerek dişi gerek süt emer küccek gerek büyük ve şayḥa idince işidür şaḡır ve şaḡ eliyle şol ayağı kesilmiş veyā şol eliyle şaḡ ayağı kesilmiş ve mükāteb ki henüz behāsından bir şey ...

483 Belî nisyānen ekl iden oruc bâkî bilen ol ān

S2 [86]

Yese kaşden aña ancak każası farz dedi Nu‘mān *

S2 [89] K1[46^b]

K2[70^a] S3[57^a]

M3[62^a]

Beyānū'l-Kaẓā Faḳaṭ **

484 Ḥaṭā'en cevfe şu gitse devāsı cevfine inerse²⁰⁴

Ya inerse dimāğına ya taş toprak gibi yerse

M1[29^b]

485 Veyā nā'im cimā' olup ya şu kōnsa boğazına

Ya ḥuḳne eylese yāḥūd yağ akıtsa kulağına

... virülmemiş ola bunların cümlesi beraberdur her kankisini azād itse şahîḥdir ve köleden akrabasını keffāret niyyetine almak ve kölenin yarısını azād idüp bâkisini soñra azād itmek daḥi şahîḥdir ammā aṣlā menfa'at olmayan köleyi azād itmek cā'iz degildir iki gözleri kör gibi ve hiç 'aklı başına gelmeyen delü gibi ve iki eli kesilmiş veyā iki elinin baş parmağı kesilmiş veyā iki ayağı kesilmiş veyā bir ayağı bir eli bir taraftan kesilmiş köle gibi ve müdebber[i] ve behāsından bir miḳdār virülmüş mükātebi ve müşterek köleyi bunları keffāret için azād itmek cā'iz degildir. Eger keffāret idecegi vakitte mülkinde köle olmayup yāḥūd kıymetine güci yetmezse iki ay tetābü'an oruc tutar ayın hilālinden başlarsa elli tokuz gün olursa da kifāyet ider eger gün hisabıyla tutarsa altmış günü tamāmen tetābü'an tutar ol iki ayda Ramazān ve eyyām-ı menhiyye olmaya eger iki ay arasında sefer veyā maraz 'arız olup bir gününü yerse yeni başdan oruc tutar evvelki tutduğu hisāb olunmaz ammā bir ḥātūn ara yerde ḥā'ize olursa yeni başdan ibtidā elbette lāzım degildir ol tutduğu oruc hisāb olunur lākin orucu ḥayız günlerine üleşdirir. Eger iki ay oruca güci yetmezse güci yetmeyen oñulması recā olunmayan ḥasta olup ya şeyḥ-i fānī olmak ile olur altmış fakīre her birine bir günde beş yüz yigirmi dirhem buğday yapıñ kırk dirhem arpa veyā bunların kıymetlerini virür veyā bunlardan birini bir fakīre altmış gününce virür ne deñli bir fiṭre ol fakīri doyurmazsa [da] eger altmış aç fakīre iki öyün ṭā'ām idüp karınların doyururlarsa cā'izdir ne deñli az ṭā'ām ile doyarlar ise de gerek şabāḥ ile aḥşam olsun gerek iki şabāḥ olsun gerek iki aḥşam olsun gerek bir aḥşam ile saḥūr olsun gerek iki saḥūr olsun arpa veyā daru etmegine katıḳdan lāzımdır buğday etmegine lāzım degildir yüz yigirmi fakīre bir öyün iṭ'ām iderse yarım iṭ'ām yerine giçer ya nī altmış adamı bir öyün doyurmuş oldu yeni başdan altmış fakīre bir öyün iṭ'ām itmek gerekdir.

* Beyit: - K 3, M 1; Derkenarda A 46^a.

** Başlık: - M 1.

484a K 3: Ḥaṭāen mükrehen yerse devāsı cevfine inerse
204 cevfine inerse › cevfin' inerse şeklinde okunursa vezin düzelir.

484b dimāğına: damāğına A.

485b yāḥūd: veyā M 1, K 3.

486 Muķīm hem nāwī ŗehirde ŗıkup da yolda yerlerse²⁰⁵

Müşāfir ŗavmı bozmayup gelup de evde yerlerse *

487 Ğurūb ya gice zannı-y-la yese imsāk zamānında

Ya vaṭ' olunsa mecnūne niyyet olsa ibtidāsında²⁰⁶ **

488 Ğurūbda ŗek idüp yerse nehārda olmasa ma'lūm

Dediler ba'zı keffāret dediler ba'z kaza ma'lūm ***

K2[70^b]

489 Bekāsını giceniñ zan idüp yā ŗek idüp yerse

Ṭulū' zuhūr ider ise ğurūbda zan idüp yerse ****

K1[47^a] S3[57^b]

490 Ya yutsa diŗ arasından noḥud deñli ṭa'āmını

A [49^a]

Veyā noḥuddan az yā çok ııkarsa yutsa bil ānı

M3[62^b]

491 Ya inzāl olsa lemsi-y-le ya vaṭ' idince ḥayvānı

Ya ŗavme niyyet itmezden ŗabaḥ olup yese ānı

492 Ya ifsād itse ğayrısın bir ay farzıñ edāsından

Ya niŗyānen yemek bozar dise ŗavmı yese kaŗden

S2 [90] M1[30^a]

²⁰⁵ Nāwī › nāwi ŗeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: - S 2, M 1, K 3, A, M 2.

²⁰⁶ Niyyet olsa ibtidāsında › niyyet olsa'btidāsında ŗeklinde okunursa vezin düzelir.

487 M 1, K 3: Ğurūb ya gice zannıyla yese imsāk zamānında

Cimā' olunsa bir ḥātūn o mecnūnlığı ānında

K 2; S 3 dk. "nüŗḥa": Ğurūbda ŗek idüp yerse nehārda olmazsa ma'lūme

Niyyet olsa ibtidāsında cimā' olunsa mecnūne

** Beyit: - K 1, K 2.

*** Beyit: - K 3, M 1, S 3, M 3, M 2; Derkenarda "ŗah": S 1, A; Derkenarda "nüŗḥa": K 2.

489 S 1 dk.: Bekası geceniñ zan idüp ya ŗekk idüp yerse

Kaza ancak bu iki yerde ṭulū' zuhūr iderse

**** Beyit: + K 1, K 2; Derkenarda "ŗah": S 1, A; Derkenarda "nüŗḥa": S 3.

490a deñli: deñlü S 2; ṭa'āmını: ya çok nānı K 2, S 3.

490b yā çok: ammā S 2, M 1, K 3, A.

491b itmezden: itmeden K 3.

493 Devā itse enfine halka ya gitse cevfe kar yağmur²⁰⁷
Nifās yā hayz veyā riddet ve yāhūd olsalar mecbūr

K2[71^a]

494 Tükürse avcuna yutsa tolu kay' i i'āde itse²⁰⁸
İki yerden birisine yağlı yā yaş parmağı dıksa²⁰⁹

495 Ya ağızı tolusı kuşsa olursa kuşmağa 'āzim
Bu otuz dörtten biri olsa hemān bir gün kazā lāzım²¹⁰

S1[15^a]

Beyānū Ḥālī'l-İgmā'^{*}

S3[58^a]

496 Oğunsa şavmı farz ayda ne deñli kablasa şehri
Kazāsı farz oruca niyyet itdügi gününñ gayrı

Beyānū Ḥālī'l-Cünūn^{**}

497 Cünūnı kablasa şehri kazā itmez hiç ānları
İfākat bulsa bir lahza kazā eyler geçenleri

S2 [92] K1[48^a]
K2[72^b] A [50^b]

²⁰⁷ Devā itse › devā'tse şeklinde okunursa vezin düzelir.

493a ya gitse cevfe: ya cevfe gitse: S 3.

493b riddet: ziddet A.

493 - 494 - 496 - 497. beyit: - K 3.

²⁰⁸ i'āde itse › i'āde'tse şeklinde okunursa vezin düzelir.

²⁰⁹ Birisine › birsine şeklinde okunursa vezin düzelir.

494b dıksa: dıksa A.

494 M 1: Tükürse avcuna yutsa tolu kay' in i'āde itse
İki yerden birisine yaş olan yarığı dıksa

495b otuz dörtten: otuz S 2.

K 3: Ya şüretler kāmūsında hemān bir gün kazā lāzım

²¹⁰ Bu otuz › b'otuz şeklinde okunursa vezin düzelir.

^{*} Başlık: - M 1, A, S 3, M 3.

496a M 1: Oğunsa şavım farz ide ne deñli kablasa şehri

^{**} Başlık: + K 2.

497 cünūnı: cüyūnı M 1.

ŞERH:

Bu on beyitte ancak kazā kimiñ üzerine lāzım gelür tafşıl olunup ma'lūmuñ oldu.

S3[59^a] M3[63^b]

Beyānū Mā Lā-Yüfsidü's-Şavm *

- 498 Unutmağ-la yese içse ya bir şahşa cimā' itse
Tezekkür vaḳti bunlardan da fi'l-hāl imtinā' itse
- 499 Bilā-kaşdin boğazına duḥān toz ya siñek gitse
Bilā-inzāl öpüp çoçup gusül hem ğargara itse
- 500 Dumū' yā ter bir iki damla cevfine gider ise
Noḥuddan az ta'āmı diş arasından yudar ise
- 501 Veyā sürme çeküp şā'im ne deñli ta'mını bulsa
Ya gündüz ihtilām olup giceden yā cünüb ḳalsa

A [51^a]

K1[48^b]

S3[59^b] M3[64^a]

... İmdi oruc ḥātırında iken ḥaṭā'en ağızından boğazına şu gitse veyā yarasına 'ilāc iderken devā cevfine veyā dimāğına vāşıl olsa devā kuru olsun yaş olsun eger cevfine veyā dimāğına vuşūli ve 'adem-i vuşūli ma'lūm degil ise ihtilāflıdır ve yāḥūd taş ve toprak ve[yā] demir ve altın ve gümüş ve buña beñzer ğıdā yā devā olmayan şeyleri yerse ne deñli kaşd ile olursa da każā lāzımdır eger bir ma'siyet işlemek için bunlar ile iftārı 'ādet idinürse ol zamān zecren lehu keffāret lāzım gelür veyā uyuyan kimseye cimā' olunup veyā uyuyanın boğazına şu ḳonsa veyā ihtikān eylese veyā ḳulağına yağ akıtsa veyā aḥşam oldı ḳan eylese de yese aḥşam olmadın veyā şafaḳdan soñra gice ḳan eylese de yese veyā mecnūne olmayan bir ḥātūn oruca niyyetden soñra mecnūn olup cimā' olunsu veyā diş arasından noḥud deñli ta'āmını yutsa veyā noḥuddan az ise çıkarsa da yutsa ve yāḥūd yapışmak ile inzāl olsa veyā ḥayvāna veyā meyyite veyā sā'ir müştēḥātdan olmayan kimselere vaṭ' idince inzāl olsa veyā oruca niyyet itmezden şabāḥa dāḥil olsa da yese gerek niyyetden evvel yesün gerek soñra yesün veyā Ramażān'ın edāsının ğayrı bir orucu ifsād iderse veyā unudup yedikden soñra bozuldı ḳan idüp kaşdıyla yerse veyā burnına devā idince burnının kaşabasına vāşıl olsa veyā boğazına devā eylese veyā boğazına ḳar ve yağmur gitse kendü yutmaḳsızın veyā nifās veyā ḥayz veyā mürted olsa ne'uzu billāhi Te'ālā veyā yemege cebir iderlerse ḳatl ile veyā bir 'uzvın kesmek ile veyā ḳarb-ı şedīd ile bu üçden birini ideceğın ḳan iderse ve yāḥūd avcuna tükerse yutsa veyā kendü şun'ıyle olmayup ağız dolusu ḳuşdığı vaḳitte ḳuşdığı[n] giru yutsa ve yāḥūd yaş veyā yağlı parmağın fercine veyā dübüline dıḳsa veyā kendü ihtiyār ile ağız dolusu ḳuşsa ağızına parmağın dıḳup ḳusmak gibi bu şüretlerin cümlesinde otuz şüret olmuşdur cümlesinde bir gün każā lāzım olur keffāret lāzım gelmez.

* Başlık: - S2; **Bundan Aşağı Orucı Bozmayan Şeylerdir** S 1, A; **Bundan Aşağı Orucı Bozmayan Şeyler Beyān İder** S 3.

498 ile 503 arasındaki beyitler: - K 3; Derkenarda: M 1.

502 Çiçek koxsa eylese ğıybet bilā-şun‘in kuşar ise ²¹¹
Veyā kendü taleb idüp azacık şey kuşar ise
S1[15^b] K2[73^a]

503 Naẓar yā fikr-ile inzāl kulağdan şu duḥūl itse
Ta‘āmı çignese datsa ağız enfden muḥāṭ yutsa
S2 [93]

504 Ḥacāmat kaşdı yağlansa yā iḥliline yağ şalsa
Oruc bozulmadı imsāk it bu otuzdan biri olsa ²¹² *
M1[30^b]

Beyānū Mekrūhāti’ş-Şavm ^{**}

505 Oruc olanlara mekrūh olanı bil ḥaẓer eyle
Ziyāde za‘f virür ise kan alma iḥtirāz eyle
506 ‘Özürsüz çignemek tatmak emīn olmayana öpmek
Şuyu ağızda burnında daḥi istincāda çok itmek ²¹³
507 Daḥi zīnet içün sürme çekinmekde kerāhet var
Ṭulū‘da şek ider iseñ yemeklikde kerāhet var
A [51^b] S3[60^a]

²¹¹ koxsa eylese › koxs‘eylese şeklinde okunursa vezin düzelir.

502a ğıybet: ğaybet S 1.

502b kendü: kendi K 2.

503a fikr-ile: fikir-le S 2; fikr ile M 3.

503b çignese: çiynese K 1, S 1, M 1, K 2, M 2.

504a iḥliline: er önine K 1, K 2; kaşdı: kaşd K 1.

²¹² Bozulmadı imsāk › bozulmad‘imsāk şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Derkenarda: M 1

** Başlık: **Beyān-ı Mekrūh-ı Şavm** S2; - S 1, M 1, A.

505 ile 508 arasındaki beyitler K 3‘te yoktur.

506a çignemek: çiynek S 1, K 1, M 1, K 2, E 8, M 2; tatmak: datmak S 2.

²¹³ daḥi istincāda › daḥi‘stincāda şeklinde okunursa vezin düzelir.

507b S 1, K 1 dk. “nüṣḥa”: Ğurūbda şek idüp yersen dediler ba‘zı keffāret var

508 Şovuklanmak için ‘uzvın yumak yaş şevbe bürünmek
M3[64^b] Degil mekrüh dedi Yūsuf bilūñ fetvāya bu elyak
K1[49^a] K2[73^b]

Beyānū’l-Mūsāfir *

K3[73^a]

509 Mūsāfirler muķim olsa marīz olan şaḥīḥ olsa
İfākat bulsa ya mecnūn nifās ḥā’iz ṭuhur bulsa

M1[31^a]

510 Gice zan eyleyüp yāḥūd ḥaṭā’ en mükrehen yerse
Ya kāfir müslüman olup şabī yāḥūd bulūğ irse

S1[16^a]

511 Günūñ bāķisin imsāk eylemek vācib bu on nāse
Ḳamūsına ḳazā farzdır iki āḥir degil ise

Beyānū Şerā’iṭi Vücūbiyyeti’l-Ḥaccı **

512 Var ise ‘aql [u] ḥürriyyet daḥi zād rāḥile şıḥḥat
S2 [94] Mevāni‘den emīn ola nisālarda olmaya ‘iddet²¹⁴
S3[60^b]

* Başlık: - S 2, M 1; Yecibū İmsākū Bāķiye’l-Yevm K 1.

509 ṭuhur: ṭahūr S 2.

509 K 3: Mūsāfirler muķim olsa marīzi olan şaḥīḥ olsa
Gice zan eyleyüp yāḥūd ḥaṭā’ en mükrehen yerse

509b ṭahūr: ṭahir A.

510a mükrehen: mükrihen S 2, mekruhen M 1.

510b bulūğ: bulūğa S 2, M 2.

** Başlık: Beyānū’l-Ḥac S 1, A, S 3, M 3; Bāb-ı Ḥac M 1; Maṭlab-ı Ḥac K 3.

512a M 1: Var ise sende ḥürriyyet daḥi zād rāḥile şıḥḥat

K 3: Şurūṭı vāķit ḥürriyyet ola zād rāḥile şıḥḥat

512b olmaya: olmasa S 1.

A: Mevāni‘den emīn olsa nisālarda olsa ‘iddet

²¹⁴ nisālarda olmaya > nisālard’olmaya şeklinde okunursa vezin düzelir.

513 Ola bâliğ görür ola onuncusu ola müslim

Bile farz olduğın hacciñ diyâr-ı harbde olan müslim ²¹⁵

M3[65^a]

514 Nisâ olanlara zevcden ya mahremden bulunursa

A [52^a]

O mahrem hem şabî mecnûn daḥi fâsık degil ise

K2[74^a] M1[31^b]

515 Olur hac farz daḥi fevrî daḥi ‘ömründe bir kerre

Şoñunda hac naşib olsa Muḥammed râzî te’ḥîre ²¹⁶

S2 [96] K1[50^a]

513a görür: gözü M 1, K 3; onuncusu: dokuzuncu M 1.

E 2: Ola bâliğ görür ola onunca olmaya ‘iddet

513 S 1: Ola bâliğ görür ola *ola* bu dârda ehl-i İslâm

Bile farz olduğın hacciñ diyâr-ı nârda ehl-i İslâm

S 2, A, S 3, M 3, M 2: Ola bâliğ görür ola *ola* bu dârda ehl-i İslâm

Bile farz olduğın hacciñ diyâr-ı harbde ehl-i İslâm

²¹⁵ harbde olan > harbd’olan şeklinde okunursa vezin düzelir.

514 S 2: Nisâda zevc ya mahrem şart seferde hıfza ehil ise

Mecûsî fâsık mecnûn şabîlerden degil ise

S 1: Nisâya zevc ya mahrem şart seferde hıfza ehil ise

O mahrem fâsık mecnûn şabîlerden degil ise

A, S 3, M 3, M 2: Nisâya zevc ya mahrem şart seferde hıfza ehil ise

Mecûsî fâsık mecnûn şabîlerden degil ise

M 1, K 3: Nisâ olanlara zevcden ya mahremden bulunura

Şabî mecnûn veyâ fâsık olan mahrem degil ise

²¹⁶ Râzî > râzî şeklinde okunursa vezin düzelir.

515a S 2, S 1, A, S 3, M 3: Bu şartlar olsalar hac farz olur fevrîce bir kerre

515 K 3: Ferâ’ izdendur bir kerre hac itmek bilâ-te’ḥîr

Dedi Yûsuf olur fâsık ‘özürsiz eyleyen te’ḥîr

Velâkin der Muḥammed ‘ömri olup şoñra idesen hac

Bu te’ḥîrden ‘azâb olmaz bilinmez ol ider mi hac

ŞERH:

Ma’lûm ola ki hac lûgatde ulu şey’i kaşd itmege dirler ve şeri’de hac deyü ‘Arefe günü şemsiñ zevâlinden bayram günü şubḥ-u şâdık vaktinece bu iki vaktiñ eşnâsında ‘Arafât’da bir laḥza durup ba’dehu Ka’be-i Mûkerreme’yi tavâf itmege dirler ve tavâfiñ evvel vakti bayram günü tûlû’-i fecirden şoñradır [olur] ve âḥîr vakti her ne zamân olsa olur ve hacciñ farz olmasının şartı erlere ondur ‘avratlara on ikidir ‘âkil olmaḥdır mecnûna farz degil[dir ve hürre olmaḥdır köleye farz degil] ve havâ’ic-i aşliyyesinden ziyâde vasaṭ-ı nafaḳa ile Beyt-i Mûkerreme’ye varup gelinceye dek [yeyecek] deñli nafaḳaya kâdir olmaḥdır et yemege ‘âdeti olan kimse sâde etmek ile peynire kâdir olsa kudret sayılmaz ‘âdeti üzre daḥi et almağa kâdir olmadıkça ve müsteḳillen bir binecek hayvâna kâdir olmaḥ şartdır iki kimse müşterek bir hayvâna kâdir olsa farz olmaz [faḳat] nukud akçe olmaḥ şart degildir belki sâkin oldığı evden ziyâde evi olup gerek kirâyâ vîrsün ve gerek boş dursun ve yâḥûd ziyâde kölesi olup hizmet[in]e ihtiyâç yok ve yâḥûd

...

K2[75^b]

Beyānū Ferā'izi Edā'i'l-Ḥac *

M3[67^a]

516 Edānıñ şartı iḥrām it rükün bir laḥza vaḳf eyle

S2 [97]

Daḥi bayram gūni yā şoñra beyti dōrt ṭavāf eyle **

K1[50^b] K2[76^a]

... ziyāde libāsı ve kitābı olsa veyā baḡ ve baḡçe yeriniñ maḥşūli kendüye 'ayāline yeter olsa biri faḫladır veyā yerleri var ziyāde bu zā'id şeyleri şatduḡı vaḳitde yetecek miḫdārı akçe olursa ḥac farz olur ve sā'ir ḥavā'ic-i aşliyyesinden ziyāde şeyler böyledir ve bedeni şaḥīḥ olmak şartdır kötürüme ve meflūce ve ayakları kesilmiş ve ḥastaya ve bi-nefsihi ḥayvāna şābit olmaḡa ḳādir olmayan şeyḥ-i fānīye farz degildir ve ṭarīḳ-i ḥacde berde ve baḫirde selāmet ṭarafı ḡālib olmak şartdır ve beldenin ḥācıları çıḳduḡı gün 'avratlarda 'iddet olmamak şartdır ve 'iddet gerek mevtden olsun gerek iftirā[k]den olsun ve Mekke ile beyni üç ḳonak yer olan olan nisālara zevci olmak veyā maḥremi olmak şartdır ve nafaḳa ḥātūn üzerinedir ve maḥrem bāliḡ ve şāliḥ ve 'āḳil olmak şartdır sabī veyā mecnūn veyā fāsık olmaya ve daḥi bāliḡ olmak şartdır sabiyye degil ve görür olmak görmeyene farz degildir ve müslim olmak şartdır kāfire ḥaccı edā farz degildir diyār-ı ḥarbde İslām'a gelen kimse[ye] ḥaccın farz olduḡın[ı] bilmekdir] bilmese farz degildir ammā dār-ı İslām'da İslām'a gelen zımmī ḥaccın farz olduḡın[ı] bilmese daḥi üzerine ḥac farzdır. İmdi bu on şart erlere ve on iki şart 'avratlara diyār-ı ḥarbde olan kimselere naḫarile ve toḳuz şart erlere ve on bir şart 'avratlara dār-ı İslām'da olanlara göre. Beldenin ḥācıları şehirden çıḳduḡı vaḳitde bulunursa ol kimseye ḥac ol sene farz olur ve 'ōmründe bir kerre farz olur eger farz olduḡı seneden te'hīr iderse āşim olur te'hīr itdüḡi şüretde şoñra ḥac iderse İmām Muḫammed āşim olmaz dedi şoñra ḥac itmezse ittifaḳen āşim olur ve menāşib-ı dünyeviyye imāret ve vezāret ve tedris ve tevliyet ve ḫitābet gibi şeylerin ḥacca gitdüḡi şüretde fevtinden ḥavf itmek 'ōzür degildir ḥaccın farz olmasının şartları ma'lūm[in] oldıysa edānıñ şıḫḫatiniñ şartları daḥi ma'lūm[in] olsun.

* Başlık: + K 1; - M 3; **Beyānū Ferā'izi'l-Ḥac Muṭlaḳā** K 2; **Beyānū Ferā'izi Edā'i'l-**

Ḥac Muṭlaḳā S 2.

516a iḥrām it : iḥrām^{dır} S 1.

516b daḥi: biri M 1; - beyti: gel beyti S 1.

516 K 3: Bu şartlar mevcūd oldıysa edā it üç ferā'izle
Biri iḥrām biri vaḳf it ziyāret it ṭavāf eyle

** Beyit: - K 3.

ŞERH:

Ya'nī ḥac üç farz ile vücūda gelür birisi iḥrām bu şartdır ḳarīben beyānı gelür. İkincisi 'Arafat'da vaḳfe itmekdir. Üçüncüsü ṭavāf ziyāret^{dir}. Ve daḥi iḥrāmdan şoñra 'Arafat'[d]a vakfeden evvel cimā' itse ve yā[hūd] küfürden biri her ne zamān şadır olsa ḥac fāsıd olur.

Beyānū'l-Mīkāt *

M3[67^b]

- 517 Mevākīt Zü'l-huleyfe Zāt-ı 'Irķ Cuhfe Yelemlem Ķarn
Medīne ehli 'Irākī Şām Yemen Necd ehlini bilsen ²¹⁷
- 518 Mevākītten ħarām te'ħīr-i iħrām Mekke kaçd itse
Ħarem'dür Mekke mīķātı olur Ħill 'umre kaçd itse

Farzu Edā'i'l-Ħacci'l-Mefrūza **

S3[62^b]

- 519 Gerekdür farz olan ħacціñ edāsında sekiz farzı
Bulūğ İslām [u] ħırr iħrām zamānında tavāf vakfı

S1[16^b]

- 520 Bilün ħac vācib olmayan kimesne ħac iderlerse
O farz vāķi ' şabī kāfir köle mecnūn degil ise

Beyānū'l-'Umre ***

- 521 Tavāf sa'y eyle iħrām ħalk şünen bir kerre 'ömründe
Olur mekrūh bu 'umre ancak sene içinde beş günde ²¹⁸

* Başlık: - A, M 3; **Beyān-ı Mīkāt** S 2; **Mevākīt** S 3.
517a ħuleyfe: ħuleyķa A.
517. beytin 2. mısrası ile 518. beytin 1. mısrası M 3'te yoktur.
²¹⁷ Ehli 'Irākī > ehl' 'Irākī şeklinde okunursa vezin düzelir.
517b yemen: - S 2.
517 ile 518 arasındaki beyitler S 1, M 1 ve K 3'te yoktur.
518b ħaremdür: ħarāmdır S 2.
** Başlık: + K 1.
519a gerekdir: gerek M 1; sekiz: yedi S 1, A.
519 ile 520. beyit K 3 ve M 1'de yoktur.
521 ile 558 arasındaki beyitler S 1, M 1 ve K 3'te yoktur.
*** Başlık: - S 2, A, M 3.
²¹⁸ 'umre ancak > 'umr'ancak şeklinde okunursa vezin düzelir.

Beyānū'l-İhrām *

M3[68^a]

- 522 Eger 'umre veyā hac kaşdine lebbeyki zamitse
S2 [98] Veyā niyyet-le kurbānın idüp taqlid me'an gitse

A [54^b] K2[76^b]

- 523 Me'an gitmezse miḳātdan evvel āña yetişürse
İrişmege ihtiyāc olmaz kırān yā müt'a içün olsa ²¹⁹

K1[51^a] S3[63^a]

- 524 Bu dörtten her biri ihrāmdır şakın vat' u devā'iden ²²⁰
Tarama tıyb [u] halk itme fesāda olma sā'iden
525 Yaban avına hiç atma ta'arruż hem dikilmişden
Hazer it kesme tırnağı ve sā'ir nehy olunmuşdan

Beyānū Hacci'l-Kırān **

- 526 Kırān efḍal temettü'den temettü' efḍal ifrāddan
Kırān 'umre ile hacca bir ihrām ide miḳātdan
527 İder 'umresini evvel bilā-halk şoñra hac cānı
Tıraş olsa 'umreden çıkmaz ider hem iki kurbānı ²²¹

* Başlık: **Beyānū'l-Envā'i'l-İhrām** K 1; **Beyānū Envā'i'l-İhrām** K 2.

523b müt'a: müt'a S 2.

523 S 2, A, M 2: Me'an gitmezse kurbān-ile irişüp kurbānı bulsa
Ya irsāl itdügi kurbān yā müt'a içün olsa

²¹⁹ İrişmege ihtiyāc > irişmege'htiyāc; müt'a içün > müt'a'çün şeklinde okunursa vezin düzelir.

²²⁰ Biri ihrāmdur > bir'ihrāmdur şeklinde okunursa vezin düzelir.

525a atma: itme A.

** Başlık: - S 2; **Beyānū Aḳsāmi'l-Hac** A, M 3; **Envā'ü'l-Hac Şeleşetün** K2.

²²¹ Olsa 'umre > ols'umre şeklinde okunursa vezin düzelir.

528 Kırān için me‘an itse tavāfın ile sa‘yini
M3[68^b] Olur mekrūh belī cā’iz belī yok bunda dem deyni
S3[63^b] K2[77^a]

Beyānū Ḥacci’t-Temettü^{‘*}

529 Temettü‘ ‘umreye iḥrām ider ‘umresini itmām
A [55^a] Tıraş olur ider taḥlīl Ḥarem’den ḥacca ider iḥrām

530 Temettü‘ eyleyen ḳurbān sürerse bākīdir iḥrām²²²
İder ‘umresini evvel bilā-ḥalk ḥacca ider iḥrām²²³

531 Naḥir günü tıraş olur çıkar ol iki iḥrāmdan
S2 [99] Temettü‘ hem kırān itmez içerü olan mevākītdan²²⁴

532 Dem-i şükri naḥir günü boğazlarlar bulurlarsa
K1[51^b] Veyā on gün tutarlar şavm deme ‘āciz olurlarsa

Beyānū’l-Cināyāti Fi’l-Ḥac^{***}

533 Teṭayyüp eylese muḥrim tamām ‘uzvın ya miḳdārın
S3[64^a] M3[69^a] Ḳına yaḳınsa başına veyā yaḡlansa zeyt yaḡın

* Başlık: **Beyān-ı Temettü‘** S 2; **Beyānū’t-Temettü‘** A, S 3, M 3, M 2; **Beyānū’l-Ḥacci’t-Temettü‘** K 2.

²²² bākīdir > bākīdir şeklinde okunursa vezin düzelir.

²²³ ḥacca ider > ḥacc’ider şeklinde okunursa vezin düzelir.

²²⁴ İçerü olan > içer’olan şeklinde okunursa vezin düzelir.

^{532a} boğazlarlar: boğazlar A.

^{**} Başlık: - S 2; **Beyānū’l-Cināyāt** A, S 3, M 3; **Bābü’l-Cināyāt** M 2.

^{533a} muḥrim: maḥrim S 2.

- 534 Ve yāhūd şirleğan yağın sürerse ‘uzv-ı kāmilde
Veyā setr itse er başın gice yā yevm-i kāmilde
- 535 Şaḳal rub‘ın ya baş rub‘ın ya boynın hep tıraş itse
Ya ibṭaynı veyā birin ya öñün hep tıraş itse
- K2[77^b]
- 536 Ya bir el tırnağın ya bir ayak yā cümle tırnağın
Kesüp meclisde bir olsa dikilmiş giyse bir yevmin
- A [55^b]
- 537 Tavāf itse ḳudūmī yā veda‘ını cünüb iken
Veyā rükni tavāf itse anıñ ābdesti yoğ-iken
- 538 Öpüp lems itse şehvet-le ne deñli olmasa inzāl
Veyā ḥayvāna vat’ itse iderse ol müfsid inzāl
- 539 Tıraşdan şoñ ziyāret tavfını itmezden cimā‘ itse ²²⁵
Birer şat zebḥi vācib bu yigirmide gücü yetse
- S3[64^b]

Beyānū Mā Lezime Minhü’t-Taşadduḳ*

- 540 Teṭayyüb ḥalk libās ḳat‘ıñ bu mezkūrdan eḳal olsa
Ḳudūm yāhūd şudūr tavfını ābdestsiz ider ise
- S2 [100] M3[69^b]

535b A, M 2: Veyā ḳoltuḳlarından bir ya öñiñ hep tıraş itse

536a yā: - S 2.

536b giyse: geyse A; yevmin: yevmeyn M 2.

538a-b inzāl: inzālī S 2, M 3, M 2.

538b itse: itdikde S 3 dk.

539a tavfını: tavāfını K 2.

²²⁵ tavfını itmezden > tavfin’itmezden şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: - S 2.

540a ḥalk: ḥalk A.

540b şudūr: şadr A, S 3, K 2, M 2; tavfını: tavāfını K 2.

- 541 Ya üç taşdan birin tārık veyā ğayrıyı halk itse
Teferruk kesse beş tırnak ya ğayrıñ tırnağı ise
K1[52^a] K2[78^a]
- 542 Birer fiṭre olur vācib bu yediden biri olsa
Gerek nāsī gerek nā'im ne deñli mükrehen olsa

Beyānū 'Özri'l-Cināyāti Fi'l-Ḥac *

- A [56^a]
- 543 Tetayyüb itse ya giyse ya halk bu cümle 'özr-ile
Ḥarem'de zebḥ ider bir şāt veyā üç günü şavm-ile
- 544 Veyā üç sâ' olan bürrden yarım sâ' altı miskine
Bu ikisi Ḥarem'de olmak degil lâzım edāsına ²²⁶

Şıgır Deve Kurbān Vācib Olan Maḥal Beyān **

- 545 Cünüb rükni ṭavāf itse i'āde itmese ānı
Vuḳūfdan soñra ḳable'l-halk cimā' eyleser ol cānı
- 546 Şıgır ya bir deve kurbān gerek nāsī gerek ḳāşid
Vuḳūfdan oñ cimā' itse veyā küfr itse ḥac fāsıd
- 547 Muḥarrem şaydı ḳatlı itse veyā şayyāde bildirse
Ol iḥrāmıda iken bāḳī o şayyād şaydı öldürse
K2[78^b]

542b mükrehen: mükrihen S 2; olsa: ise S 2, A, S 3, M 3.
* Başlık: - S 2, A, S 3, M 3 M 2.

544a bürden: birden S 2.
²²⁶ ḥaremde olmak > ḥaremd'olmak şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Başlık: + K 1; Şıgır Deve Kurbān Vācib Olan Maḥdış K 2.

546a ya bir: veyā A.

547a muḥarrem: muḥarrim A, S 3, M 3.

M3[70^a] 548 Ne deñli açlıkdan öldürse meger bir seb‘ ola şā‘il²²⁷
O şaydıñ kıymeti lāzım ider taqđır iki ‘ādil

549 Eger cerħ eyleyüp yā kat‘ idüp ya yolsa şa‘rını
Olur zāmin o şaydıñ kıymetinden nākıs olanı

Beyānū Mā Lā Cezā‘e Li-Muħrim İzā Fe‘alehu *

S2 [101] 550 Ğurāb u zi‘b [u] çaylak u ilan fa‘re yaramaz kelb
K1[52^b] A[56^b] 551 Siñek bergūs [u] kurbacı cezā yok bunları öldürse²²⁸
S3[65^b] Belī katli helāl olmaz ezā iden degil ise
552 Şıgırı şātı hem tavuk deve av kazların muħrim
Boğazlarlar daħi yerler ider deryā avların muħrim²²⁹

Beyānū‘l-İḥşār

K2[79^a] 553 Eger muħrim olursa iḥşār ider dem Mekke‘ye irsāl²³⁰
İder hem vaqtini ta‘yin Harem‘de zebḥ ola ol māl

²²⁷ Deñli açlıkdan › deñl‘açlıkdan şeklinde okunursa vezin düzelir.
548a seb‘: sebi‘ A. “seb” kelimesi aslında “sebū” dur. Kafiye için bu şekilde yazılmış olabilir.
549a cerħ: cerḥ K 2; şa‘rını: şı‘rını A.
* Başlık: + K 1, K 2.
550a ilan: yılan A, S 2, S 3.
²²⁸ Bunları öldürse › bunlar‘öldürse şeklinde okunursa vezin düzelir.
552a şātı: şāt S 2, K 1, S 3, K 2; şānı A.
552b boğazlarlar: boğazlar A.
²²⁹ Deryā avların › deryā‘vların şeklinde okunursa vezin düzelir.
553a dem: dim S 2.
²³⁰ Olursa iḥşār › olurs‘iḥşār şeklinde okunursa vezin düzelir.

M3[70^b] 554 Zebihden soñra iħrāmdan bilā-ħalkın ve lā-taķşır
Çıkar muħşar iki dem gönderür ĳārin bilā-taķşır

Beyānū'l-Ĥacci 'Ani'l-Ġayr

S3[66^a] 555 Eger ĳac farz olan 'āciz devām olursa 'aczine
Ve yāħūd şol maraz olsa recā olmaz zevāline

556 Mükellef şaħşa emr itse vaţandan ĳac idüñ deyi
Vaşiiyyet eylese yāħūd şülüşden ĳac idüñ deyi

A[57^a] 557 Bi-nefsihi gidüp me'mūr iderse iħrām āmirden ²³¹
Binid-le eyleyüp ĳaccı meşārif ekşeri āmirden ²³²

558 Muħālif itmese emre ĳırān ifrād temettü' de
Bu ĳac farz vāķi' āmirden bu on şartı bulundukda ²³³

S2 [102] K1[58^b] 559 Bularıñ ĳayrı 'amellerden saña kim farz ĳılındıysa ²³⁴
K2[88^a] Bil öğren anları ĳıfz it şurūtları bulundiysa *

560 Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Bil öğren vācibi ĳıfz it ferā'izler bilindikde **

²³¹ iħrām › iħram şeklinde okunursa vezin düzelir.

557b binidle eyleyüp ĳaccı: binidle ola ekşer-i ĳaccı: K 1, K 2; A dk “nüşha”.

²³² Ekşeri āmirden › ekşer'āmirden şeklinde okunursa vezin düzelir.

²³³ vāķi' › vāķi şeklinde okunursa vezin düzelir.

²³⁴ Ġayrı 'amellerden › ĳayr' 'amellerden şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: + S 1, E 7.

** Beyit: - K 3, M 1.

560b bilindikde: bilindiyse S 1, K 2.

Beyānū Vācibāti'l-Ḥac *

- 561 Bil imdi vācib-i ḥaccı iderseñ terk saña ḳurbān
Olur vācib o yigirmi doḳuz bunda beyān olan
M3[71^a]
- 562 Biri mīḳātdan iḥrām it şafādan sa'y idüp yūri
Ṭavāfiñı sağıñda ḳıl ḥacerden bed' idüp yūri
S3[66^b]
- 563 Namāz ḳıl her yedi şavṭıñ aḳıbinde iki rek'at
Necisden ṭāhir ola gör ṭavāfiñda açma sen 'avret ²³⁵
564 Ṭavāfiñ farz olanlardansa dört şavṭdan ziyāde eyle ²³⁶
Dem-i şükr eylesun ḳārin temettü' eyleyen ile
565 Taş at zebḥ eyle şükrānen izāle it şa'ri bayram gün ²³⁷
Bu üçünde eyle gel tertīb ṭavāf it farzı bayram gün ²³⁸
A[57^b]
K2[88^b]
- 566 Cebelde vakf ider iken giceden bir bölük geçsün
Birisi Müzdelif vaḳfı vedā' içün ṭavāf itsün

* Başlık: **Beyānū Vācibi'l-Ḥac** K 1; **Vācibāti'l-Ḥac** M 2.

561b M 1, K 3: Gelür lāzım yigirmi üç bu manzūmede beyān olan
561b o: bu S 2.
561, 562 ve 563. beyitler M 1'de varak 35^a dadır. K 3'de ise varak 74^b dedir.
561 ile 567 arasındaki beyitler S 1'de yoktur.

562a mīḳātdan: mīḳātda M 1.
563a şavṭın: ṭavāf K 3; ṭavāb M 1; şarṭıñ A.
563b necis: neces M 2.
²³⁵ ṭavāfiñda açma › ṭavāfiñda'çma şeklinde okunursa vezin düzelir.

564a Mısra: A dk.
M 1, S 2, K 3, A, S 3, M 2: Ṭavāfiñ farz olur ise ānı dörtten ziyād eyle
²³⁶ Ziyāde eyle › ziyād'eyle şeklinde okunursa vezin düzelir.

564b dem-i şükr: daḥi şükür M 1; ile: eyle M 1.
564 ile 567 arasındaki beyitler M 1'de varak 35^b dedir. K 3'de ise 74^b dedir.

565a şükrānen: şükrāne S 2; şa'ri: şı'ri A.
M 1, K 3: Taş at ḥalḳ it veyā taḳşir dem-i şükri eyle bayram gün
²³⁷ İzāle it › izāle't şeklinde okunursa vezin düzelir.

565b ṭavāf it farz: ṭavāf farzı A.
²³⁸ Üçünde eyle › üçünd'eyle şeklinde okunursa vezin düzelir.

567 Muḥīti terk ere vācib hilāf-ı ‘āde geymezse
Tıraş takṣīr Ḥarem’de olsun ne deñli saç da olmazsa²³⁹

568 Cimā‘ itme vuḳūfdan şoñ tetayyüb şa‘r izāle itme²⁴⁰
Başın aç er yüz aç ‘avrat yüze perde ittişal itme^{* 241}

S2 [103] K1[59^a]

Bābü’l-Vācibāt^{**}

M3[71^b]

569 İmām-ı A‘zam dedi vācib vitir kılda ḳunūt eyle²⁴²
Ḳunūt tekbīrini hem şoñ ruḳū‘ tekbīrini eyle

570 Salāt ‘ömrinde bir kerre olur farz gel edā eyle
Her işidikde ismini olur vācib ḳazā eyle^{***}

571 Taḥāwī der eger meclis bir olsa her biri vācib
Dedi Kerḥī ziyāde müsteḥab ancak biri vācib

K2[89^a]

567a muḥīti: muḥīti A.

M 1, K 3: Muḥīti-i ṭıybi terk itsün hilāf-ı ‘āde geymezse

567b ne deñli: başında K 3.

²³⁹ Ḥarem’de olsun › Ḥarem’d’olsun şeklinde okunursa vezin düzelir.

²⁴⁰ İzāle itme › izāl’itme şeklinde okunursa vezin düzelir.

^{*} Beyit: - S 1, M 1, K 3

²⁴¹ Perde ittişāl › perde’ttişāl şeklinde okunursa vezin düzelir.

^{**} Başlık: - M 1, K 3, A, M 2; **Beyānū’l-Vācib** S 1; **Beyānū Vācibāti’l-Āher** K 1, S 2, K 2;

Beyānū’l-Vācibāt M 3.

²⁴² İmām-ı A‘zam › İmām’A‘zam şeklinde okunursa vezin düzelir.

569 3. mısra: Mübārek ismini işitseñ sezādır gel şalāt eyle K 1, K 2, S 3, M 3.

S 1, S 2, A, M 2: İmām-ı A‘zam dedi vācib vitir kıl da ḳunūt eyle

Mübārek ismin işitseñ sezādır gel şalāt eyle

M 1, K 3: Bu bābda vācibi ḥıfz it vitir kıl da ḳunūt eyle

Mübārek ismin işitseñ sezādır gel şalāt eyle

^{***} Beyit: - S 1, S 2, M 1, K 3, A.

571 ile 572. beyit: - S 1, S 2, M 1, K 3, A; Derkenarda M 2.

- 572 Hüdā'nın ismini işitseñ olur ta'zīm saña farz cān²⁴³
Eger meclis bir olsa her biri vācib edā it cān

Beyānū Şerā'ī Vucūbiyyeti'l-Cemā'at *

- 573 'Ale'l-eqvā cemā'at beş vaqıtde hür [u] er ise
Edā itse meşekḳatsız mevānī' başka yoğ-ise

S3[67^b]

- 574 Cemā'at-le muşallī olmaz biri fevt itse rik'atīñ²⁴⁴
Teşehhüdde irişen fazlına nā'il cemā'atīñ **

- 575 Zevā'id soñ ruḳū' tekbirleri bayram namāzları
Kime farz oldıysa cum'ā añā vācib namāzları

S1[17^a]

M1[32^a]

Beyānū Şerā'ī Vucūbiyyeti'l-Uḍḥiyye ***

- 576 Ġanī müslim muḳīm hem hür bulūğ hem olsa ol 'āḳil
Bu şahsa vācib uḍḥiyye degilse ḥarbde ol cāhil ****

K1[63^b]

²⁴³ İsmi işitseñ ›ismin' işitseñ şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: + K 1.

573a 'ale'l-eqvā: 'alā kavlin M 1, K 3; 'ale'l-eqvāl E 7

573b K 3: Meşakḳatsız güci yitse mevānī'den de yogise
²⁴⁴ muşallī olmaz › muşall'olmaz şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Beyit: - M 1, K 3.

575a bayram: vācib K 3.

*** Başlık: + K 1.

576 K 1, K 2, M 1, S 2, S 1, S 3, M 2: Ġanī müslim muḳīm hem hür ide uḍḥiyye ola rāzī
Yigirmi üç farz aḳībinde ide tekbīr fulān farzı

**** Beyit: + E 2; Derkenarda "nüṣḥa" K 1.

Tekbîr-i Teşrîk *

M3[72^a]

577 Yigirmi üç farz aķibinde ide tekbîr kılan farzı ²⁴⁵

Ne deñli üñşâ müşâfir ‘abd ya kâğı olsa kılan farzı ** ²⁴⁶

A[58^a] K2[95^b]

Beyânü’l-Fiṭre ***

578 Bulûğ hür ‘aķl ġanî müslim vire fiṭreyi kendi-y-çün
Müdebber ümmü evlâdı daĥi ḥâdim kölesi-y-çün

K3 [73^b]

579 Daĥi tıfl-ı faķir içün kebîr içün cünün olsa
Olur vâcib fiṭır ġünü şafaķ sôküp ziyâ bulsa

580 Muḳaddem virse cā’izdir o düşmez eyleseñ te’ḥîr
Birer sâ’ arpa ḥurmadan yarım sâ’ bürr üzümde vir

* Başlık: + K 1; **Maṭlab-ı Fiṭre** K 3.

577a kılan: kılan S 2.

²⁴⁵ Yigirmi üç › yigirm’üç şeklinde okunursa vezin düzelir.

577 S 3, M 3, M 2: Ğanî müslim muķîm hem hür ide uğhiyye ola rāzî
Yigirmi üç farz aķibinde ide tekbîr kılan farzı

3. mısra: Ne deñli üñşâ müşâfir ‘abd ya kâğı olsa kılan farzı S 3, M 3.

** Beyit: + K 1, E 2.

²⁴⁶ Deñli üñşâ › deñl’üñşâ şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Başlık: + K 1.

578a S 1, S 2, M 1, A, S 3, K 2, M 3, M 2: Ğanî müslim daĥi hür vire fiṭreni kendi-y-çün

K 3: Ğanî müslim muķîm hür vire fiṭre o nefis-içün

579 M 1: Daĥi tıfl-ı faķir içün yāḥūd delü evlâdı büyük olsa
Olur vâcib fiṭır ġünü şafaķ sôküp ṭulū’ itse

K 3: Daĥi tıflı içün virür ya büyük olsa mecnûni
Şafaķ sôküp ṭulū’ itse olur vâcib fiṭır ġünü

580 K 3: Muḳaddem virse de cā’iz o düşmez soñraya kılsa
Birer sa’ arpa ḥurma üzüm yarım sa’ ḥinṭadan olsa

580b bürr: birr S 2, berr M 2..

Beyānū'l-Ḳasem *

- M1[32^b]
S2 [104]
K1[64^a] K2[96^a]
- 581 'Adil vācib muḥabbet-le cimā'ıñ ğayrı şeylerde
Beraber cümle ḥātūnlar seferden ğayrı yerlerde
- 582 Eme menkūḥaḥı beytütede kıl ḥürreniñ nışıfı
Belī şevbi ta'āmında beraber eyle inşāfı

Beyānū'l-Eymān **

- M3[72^b]
S1[17^b]
A[58^b]
S3[68^b]
- 583 Yemīn itsen olur olmaz deyu Bārī'niñ ismi-y-le
Ya 'örfen bir yemīn olur şıfātından şıfātı-y-la
- 584 Bekā gibi daḥi Ḳudret Celāl u Kibriyā 'İzzet
Yemīn olmaz şıfātından 'azāb 'ilme rızā raḥmet
- 585 Bunuñ gibi yemīniñ mün'aḳid ḥıfz it ya keffāret
Dise vallāhi gün doğmaz ğamūs olur budur şıḥḥat
- 586 Yemīn olsun ya nezr olsun bilā-ta'yīn velā-niyyet
Ya 'ahd olsun dise yāḥūd yemīne eyledim niyyet

* Başlık: + K 1.

581a muḥabbet-le: meḥabbet-le K 3.

582a buytūtede: beytūtte M 1, S 2; beytūtedde K 3; beytünde A.

582b belī şevbi: libāsında M 1, S 2, K 3, A.

** Başlık: - K 3, M 3; **Beyānū Babū'l-Eymān** S 1, A, S 3; **Bābū'l-Eymān** K 1.

583a ya: + S 2; ismiyle: ismine K 3, M 1.

583b şıfātıyla: şıfātına K 3, M 1.

584b 'ilme: 'ilm M 3.

584 ile 596 arasındaki beyitler M 1 ve K 3' de yoktur.

585. beyit M 2'de derkenardadır.

- 587 Veyā vallāh yā billāhi veyā tallāhi yā lillāh
Haṭā eylerse i‘rābda yemīninde dise Allāh
- 588 Bular cümle yemīn ṭav‘an gerekse cevri olsunlar
Gerek mürsel gerek tevķit gerekse fevri olsunlar²⁴⁷
- K2[96^b]
- 589 Şunı işlersem ya itmezsem dīnimden dönmüş olayım²⁴⁸
Dise hāṣā yemīn bilse yemīndir böyle söz cānım
- 590 Eger küfr i‘tikād itse olunca hāniş ol cāhil
Olur kāfir hınış vaķtinde küfre rāzī ol gāfil²⁴⁹
- M3[73^a]
K1[64^b] S1[18^a]
- 591 Hārām olsun dise şol şey hārām olmaz helāl ise
Virür keffāretin fā‘il ne deñli ol şey hārām ise²⁵⁰
- S2 [105]
S3[69^a]
- 592 Dise hıllim haram olsun boş oldu ‘avrat bilā-niyyet²⁵¹
İderse gayrıya niyyet ya zevc olmazsa keffāret
- A[59^a]

Beyānū’n-Nezri’l-Muṭlaķ *

- 593 Eger bir şeyi nezr itse o şey cinsinde farz olsa
O farz maķşūd li-zātihi kifāyeden degil ise

587a veyā: deye S 2.

587b eylerse : eylerse de S 2.

588a bular: bu K 2.

²⁴⁷ Cevri › cevri; fevri › fevri şeklinde okunursa vezin düzelir.

²⁴⁸ Şunı işlersem › şun’işlersem; dīnimden › dinimden şeklinde okunursa vezin düzelir.

²⁴⁹ Rāzī › rāzı şeklinde okunursa vezin düzelir.

590b hınış: hūnş S 2.

²⁵⁰ Deñli ol › deñ’ol şeklinde okunursa vezin düzelir.

²⁵¹ Oldı ‘avrat › old’‘avrat şeklinde okunursa vezin düzelir.

592b ya: - A.

* Başlık: **Beyānū’n-Nezri** S 1, S 2, S 3, M 3; **Beyānū’n-Nüzür** A.

593a şey’i: şey’e S 1, A, S 3, K 2.

593b kifāyeden: vesā’ilden S 1, A, M 2.

- 594 Olursa işlemek mümkün li-zātihi me‘āṣīden
Degil ise vefāṣı farz vefā eyle olma ‘āṣīden ²⁵²

Beyānū’n-Nezri’l-Mu‘allaḳ *

- 595 Eger nezrin murād itdügi şartā eylese ta‘līḳ
Şurūṭı-y-la bulunsa şart vefāṣı farz ‘ale’t-tahḳīḳ

- 596 Murād itmedügi şartā idüp ta‘līḳ bulunsa şart
Bu şüretde muḥayyersin vefā eyle ya keffāret

S3[69^b] M3[73^b]

- 597 Yemīn eylese vācibe anı hıfz itmesi vācib
Me‘āṣīde bozup keffāretini virmesi vācib

S1[18^b]

- 598 Hılāf-ı sünnet olursa yemīnin bozması efḍal
Mübāḥa ger yemīn itse anı hıfz itmesi efḍal

Beyānū Keffāreti’l-Yemīn **

- 599 Yemīnin hıfzı imkānda olupda ḥāniş olursañ
Ne deñli sehv [u] nisyānen cünūnen mükrehen bozsañ

A[59^b]

S2 [106] K1[65^a]

594b degil ise: degil-ise M 3.

²⁵² Eyle olma › eyl’olma şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: + K 1; **Beyānū’l-Nezri’l-Mu‘ayyen** K 2.

596a itdügi şartā: eyledügi S 2.

596b itmedügi: itdügi A.

597 M 1, K 3: Yemīn eylese vācibe anı hıfz itmesi vācib

Me‘āṣīye yemīn itse yemīni bozması vācib

** Başlık: **Beyān-ı Keffāret-i Yemīn** S 2; + K 1.

599 K 3: Yemīniñ mümkiye olup sözüñde kāzib olursañ

Tamām keffāretin eyle ne kadar mükrehen bozarsañ

599b mükrehen: mükrihen S 2; mekruhen M 1.

M1[33^a]

- 600** Vir on miskīne on eşvāb on miskīne iki öyün zād²⁵³
Ya her birisine fiṭre veyā it bir k̄ulı azād

K2[97^b]

- 601** Bu dördünde muḥayyersin edā vaḳti güciñ yetse
Güci yetmeyene kāfī hemān üç gün oruc ṭutsa
- 602** Gerek cebren gerek sehven gerek hezlen yemīn itse
Şaḥīḥ olur şabī kāfir delü nā'im degil ise

Beyānū'l-Yemīni'l-Ġamūs *

- 603** Bilür iken yalan yere yemīn itseñ ġamūs ismi
Bunuñ keffāreti yok olmasa maġfūr yanar cismi

Beyānū'l-Yemīni'l-Laġv **

- 604** Şavāb şanup yemīn itseñ yalan olsa laġivdirler

M3[74^a]

Bu şüretde ṭalaḳ i'tāḳ nezirden ġayrı ma'fuvler

M1[33^b] K3[74^a]

²⁵³ Miskīne iki › miskīne'ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

600 K 3: Sen eyle bir k̄ul azādı ya on miskīne ver zādı
Ola her biri bir fiṭre ya on miskīne eşvābı

601a dördünde: üçünde K 3.

601b kāfī: daḥi K 3.

602a-b itse: itseñ S 1, M 1, K 3, A, M 2.

602b delü: deli S 2; ise: iseñ S 1, M 1, K 3, A.

K 3: Şaḥīḥ olur şabī mucnūn daḥi nā'im degil ise

* Başlık: **Beyān-ı Yemīn-i Ġamūs** S 2; + K 1.

603a M 1, S 1, K 3, A, S 3, M 2: Eger kaşden yalan yere yemīn itseñ ġamūs ismi

** Başlık: **Beyān-ı Yemīn-i Laġv** S 2; + K 1.

604 K 3: Eger gerçek şanup itseñ yalan yere yemīn sen
Laġıvdırlar olur ma'fuv ricā it 'afvını Ḥaḳ'dan

Ṭalaḳına ya 'ıtkına ve yanında olursa da
Yemīn itseñ olur vāḳi' yemīniñ laġv olursa da

Beyānū Vācibāti'ş-Şalāt *

- S1[19^a] **605** Oğusun fātiḥā bir sūreden evvel namāzında
Ferā'izden iki evvelde vitr nefliñ ḳamūsında
- A[60^a] **606** Biri ta'dīl-i erkān it birisi ka'de'-i ūlā
Taḥiyyāt it ikisinde biri lafz-ı selām ola
K2[98^a]
- S2 [107] K1[65^b]
S3[70^b] **607** İmām cehr it maḥallinde muḥayyer infirād iden
Birisi sehvi secde itsün vucūb terkinde sehv iden ²⁵⁴
- 608** Ḳu'ūd evvelde sehv itse yere yaḳınsa 'avd ider
Aḥīrinde ḳıyām itse sūcūd itmezse 'avd ider
- M1 [34^a] **609** Beşinci secdesin itse olur farzıyyeti bāṭıl
Dilerse altıncı zām ider namāzı oldı-çün nāfil ²⁵⁵
- 610** Eger dördüncide oturup beşinciye ḳıyām itse
Oturur ol selām virür geri ḳā'im selām itse
- 611** Beşinci secdesin itse bu şüretde tamām farzı
Sabāḥ aḥşam olursa da birer rek'at ider zammı

* Başlık: **Beyān Namāzıñ Vācibleri** M 1; - K 3.

605b ferā'izden: ferā'izde S 2.

606b lafz-ı selām: lafzen selām S 1, M 1, K 3, A.

607b sehvi: sehve M 2.

²⁵⁴ Secde itsün › secde'tsün şeklinde okunursa vezin düzelir.

²⁵⁵ Dilerse altıncı › dilers'altıncı şeklinde okunursa vezin düzelir.

610b ol: evvel A; geri: geriye S 2.

611a bu: yu M 1.

611b rek'at: rik'at S 1; ider: ide S 2; birer: yirer M 1.

- 612** Eger bir kimse dört rek‘at nevāfile eylese niyyet ²⁵⁶
İkincide oturmasa degil fāsīd budur sıhhat *
- K2[98^b]
- 613** Kıunūt [u] ka‘de’-i ūlā tilāvet secdesin sehvi
İmām terk itse terk eyle veyā bayramda tekbīri
- S1[19^b]
- 614** Cenāze ‘ıydde tekbīri rivāyetden ziyāde itse ²⁵⁷
Kavim itmez daḥi rükni ya rek‘atden ziyāde itse ²⁵⁸
- A[60^b] S3[71^a]
- 615** Kıu‘ūd āḥir bulunmayup bu zā’id secdesin itse
Namāzı nāfile oldu sücūddan elni kaldırsa
- 616** Kıu‘ūd āḥir bulundukda bu zā’id secdeye gitse
Selām virür cemā‘atler eger tābi‘ degil ise
- K1[66^a]
- 617** Biri fi‘l-i mükerrerde ri‘āyet eyle tertibe
Maḥallinde getür farzı daḥi vācibleri cümle
- S2 [108]
- 618** İmāmın Kıur‘ān okurken işidirseñ añı diñle ²⁵⁹
İşidmezseñ işidür gibi tır kâ’im sükūt eyle **
- K2[99^a]
- 619** Bu vācibden birin terk eylese sehven namāzında
Selāmdan şöñra iki secde taḥiyyāt hem selām ide ²⁶⁰

²⁵⁶ Nevāfile eylese › nevāfil’eylese şeklinde okunursa vezin düzelir.

612b oturmasa: oturmasa S 2.

* Beyit: - S 1, K 3, M 1, A, M 3; Derkenarda M 2.

613 ile 616 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’te yoktur.

²⁵⁷ Ziyāde itse › ziyāde’tse şeklinde okunursa vezin düzelir.

614b daḥi: imām M 3.

614b S 1: Kavim itmez imām rükni ya rik‘atden ziyade itse

²⁵⁸ Ziyāde itse › ziyāde’tse şeklinde okunursa vezin düzelir.

615a itse: gitse K1.

²⁵⁹ Kıur‘ān › Kıur’an şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Beyit: + K 1, K 2.

²⁶⁰ şöñra iki › şöñra’ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

M3[74^b]
S3[71^b]

620 Bu sehvi secde olur sākıṭ vaḳıṭde vus‘at olmazsa ²⁶¹
‘Alā kavlin daḥi sākıṭ namāzıñ ‘ıyd cum‘a olsa *

M1 [34^b]

621 Vücübı terk iden ḳaşden ya sehven secde itmezse
Olur fāsıḳ namāzını o ṣaḥs i‘āde itmezse **

Beyānū’s-Secdeti’t-Tilāvet ***

S1[20^a]

622 Nemil Naḥl İnşikāk A‘rāf Necim Ḥac Fuṣṣilet hem Şād
‘Alaḳ Furḳān Elif-lām-mīm daḥi İsrā ve Meryem Ra‘d

A[61^a]

623 Bu on dört āyet-i secde oḳursa yā işidürse
Aña bir secde vācibdür namāza ehl olur ise

K1[66^b] K2[99^b]

624 Nifās ḥā’iz ṣabī mecnūn veyā kāfir olanlara
Degil vācib belī vācib bulardan diñleyenlere

625 Dise her ḥarfini bir kez teheccī itse yā bir kes
Yazup yā ḳuşdan işitse sücüdı eylemez bir kes *****

K3 [74^b] S3[72^a]

626 Namāzıñda oḳur iseñ namāzıñ secdesi kāfī
Bilā-faṣl eyleseñ niyyet ruḳū‘ıñ hem daḥi kāfī

²⁶¹ Secde olur › secd’olur şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: - K 3.
** Beyit: + S 2, K 1, K 2.
*** Başlık: **Beyānū Secdeti’t-Tilāvet** S 1, S 2, A, S 3; **Beyān-ı Secde** M 1; - K 3.
622a M 1: Neml necm inşikāk a‘rāf naḥl ḥac fuṣṣilet hem şād
622b İsrā: esrā M 3.
622 ile 624 K 3’te yoktur.
623a bu: bil K 3.
625a kez: kes K 1, S 1, K 2, M 2.
**** Beyit: - M 1, K 3.
626a oḳur iseñ: oḳursañ A.
626b bilā-faṣl: faşısız M 1, K 3.

- 627 Çoğ-ise faşl üç āyetden namāzda başka it secde
S2[109] Üç āyetde ihtilāf oldı kazā olmaz bu hāricde ²⁶²
M1 [35^a] M3[75^b]
- 628 Mükerrer olsa bir āyet eger meclis bir olursa
Aña bir secde kāfīdir degil biri iki olursa ²⁶³
- 629 Bir olsa sāmi‘a meclis okunsa iki yerde ezkā ²⁶⁴
Biri kāfī işidene okuyan eylesun tekrār
- 630 Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
S1[20^b] Tamām oldıysa vācibler menāhīden kaç ol ebrār ^{*}
K2[100^a]

Bābü'l-Menhiyyāt ^{**}

M1[35^b] A[61^b]

- 631 Şeri‘den nehy olan hāli bu bābda ezber it ānı
Kebā’irden şağā’irden kerāhetden şağın cānı ^{***}

627b hāricde: fāricde K 2.
²⁶² Āyetde ihtilāf › āyetd’ihtilāf şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁶³ Bir iki › bir’ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

629 K 1, K 2: Bir olsa sāmi‘a meclis okuyan meclisi tekrār
Biri kāfī işidene iderler kāri’i tekrār
M 1: Bir olsa sāmi‘a meclis olursa kāri’i tekrār
Biri kāfī işidene okuyan eylesun tekrār
K 3: Bir olsa sāmi‘a meclis okuyana olsa mükerrer
Biri kāfī işid ānı okuyan eylesun tekrār

²⁶⁴ Bu mısradā vezin bozuktur.
^{*} Beyit: - M 1, K 3.
^{**} Başlık: - M 1, K 3; **Beyānū’l-Menhiyyāt** K 1, S 2, S 1, K 2.

631a it: - K 2.
^{***} Beyit: - S 3, M 3.

631 M 1, A: Şeri‘den nehy olan şānı bu bābda ezber it ānı
Kebā’irden habīşden şakla kıl cānı
K 3: Şeri‘den nehy olan şānı bu bābda ezber it ānı
Kebā’irden şağā’irden nezāhet eyle gel cānı

	632	Şakın her küfr-i kalbiden daḥi lafzī-y-le fi ‘liden Gerek ol müttefik olsun gerekse ihtilāfiden *
M1[36 ^a]		
	633	Küfür ma ‘lumuñ olmuşdur kitābın ibtidāsında Ḥarāmdır her bir efrādı bulunmasun biri sende
K1[67 ^a]		
	634	Şıgındım luṭfıña yā Rab küfürden bizi hıfz eyle Bilüp bilmedüğim şirkden ḥaṭādan bizi hıfz eyle
K3 [75 ^a]		
	635	Gel ey ṭālib sünen farz vācibi hıfz eyle terk itme Ḥarām mekrūh ne var ise bilüp kaç irtikāb itme
	636	Zinā itme livāṭa itme daḥi vaṭ’ itme ḥayvāna ²⁶⁵ Nifāsa ḥā’ ize varma şabiyye ḥasta nisvāna
S2 [110]		
K2[100 ^b] S3[72 ^b]		
	637	Mecūsī müşterek menkūḥa yā ketb olsa yā şahret İki kerre ṭalāk-ile riḍā’-la olsa yā ḥürmet
	638	Bulara mālīk olursañ şakın vaṭ’ -ı devā’iden El-ile terk edeb itme şafāya olma sā’iden
	639	Nikāḥda ḥülle şart itme bilen yanda cimā’ itme Zarūretsiz şakın ‘avrat eriñden imtinā’ itme
M3[76 ^a]		

* Beyit: - M 1, K 3, A, S 3, M 3; Derkenarda “nüsha”: S 1.
633 - 634 - 635. beyit: - S 1, A, S 3, M 3, M 2.

635 K 3: Ferā’iz vācib u sünnet mü’ekke de olsa terk itme
Ḥarām mekrūh ne var ise bilüp kaç irtikāb itme
²⁶⁵ vaṭ’ itme › vaṭ’ itme şeklinde okunursa vezin düzelir.
637 ile 638 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’te yoktur.

638a vaṭ’ i: vaṭ’ e A, S 3, K 2.

639a yanda: yanında S 2, A.

M 1, K 3: Nikāḥ itme eliñ ile bilen yanında cimā’ itme
Zarūretsiz şakın ḥātūn işinden imtinā’ itme

- 640 Eger er imtinā‘ itse tecāvüz itmesün dört ay
Meger rāzī ola ‘avrat gerek yohsul gerekse bay *
- M1[36^b]
- 641 Cimā‘ dā‘īlerin itme emeye mālīk olursañ
S1[21^a] Sen itmedükce istibrā şabiyye kız da alursañ

Beyānū İstibrā‘i’l-Cāriye **

- 642 O bir hayzdır hayız görse üç aydır şābbe görmezse
A[62^a] Ya hamliñ vaz‘i yā bir ay şağīr olsa ya āyīse ***
- K1[67^b] S3[73^a]
K2[101^a]
- 643 Bilā-vechin ezā itme bilā-şer‘ alma bir mālī
Gerekmez şey’e şuğl itme gerekden itme ihmālī
- 644 Şakın bir kimseye sögme bilā-vechin anı döğme
Daḥi zemm itme bir nāsı zarūretsiz seni öğme ****
- 645 Yeme rüşvet yetīm mālın ribādan ihtirāz eyle
Boşa ḥarc eyleme mālīñ riyādan ihtirāz eyle *****

640b bay: pay M 2.

* Beyit: - M 1, K 3.

641a dā‘īlerin: dā‘īleri A.

641 M 1: Cimā‘ her zā‘isin itme emeye mālīk olursañ
Sen itmedikce istibrā şabiyye kız da bulursañ
K 3: Cimā‘ hem dā‘isin itme emeye mālīk olursañ
Sen itmedikce istibrā şabiyye kız da bulursañ

641b alursañ: bulursañ S 1, A, S 3, M 3.

** Başlık: + K 1.

642a S 1, A: O bir hayzdır gören āyise iki ay beş gün değil ise *

*S 1’de üzeri çizilidir.

K 3: O bir hayzdur hayzı görse iki ay beş gün o görmezse

*** Beyit: - M 1; Derkenarda “şah” : S 1

643b şuğl: şuğul A.

643 M 1, K 3: Bilā ḥakkın eyleme katli izinsiz alma bir mālī
Şakın korukulu yerlerden gerekdür itme ihmālī

**** Beyit: + M 1, K 3.

645a rüşvet: rişvet M 1, K 3.

***** Beyit: + M 1, K 3.

646 Çoğı ser-hōş iden şey' iñ azından da hāzer eyle
Zarar viren hābīş olan ne varsa ihtirāz eyle *

647 Yaş üzüm ya kuru üzüm ya ruṭabīñ hām şularından
Sülüşden yā çoğı kalsa pişince üzüm şarābından ²⁶⁶

M1[37^a]

648 Bu dört şu kaynayup müştedd olup sekr olsalar şālīh
Azı çoğı hārām oldu içenler oldılar tālīh

M3[76^b]

649 Bu dörtten ğayrı şerbetler hārām olur sekir virse
Mübāh şular hārām olur eger lehven içilürse

650 Yeme toprak yeme afyon yeme penç u duhān içme
Necisden kaç serefden kaç 'özürsüz 'avretiñ açma **

S2 [111] K3[76^a]
S3[73^b]

651 Yeme koğmuş olan etden yeme hem 'akd-i fāsiddan
Meşāne büz hayā huşye dem öd u kan-ı müzekkādān ²⁶⁷ ***

652 Yeme mağşüb olan yerden cemreden taş [u] toprakdan
Muızır olan ne var ise yeme müstekreh olandan ****

646b zarar: zarar S 1; ihtirāz: ihtirāz K 2.

* Beyit: - M 1, K 3.

647a ruṭabīñ: ruṭbīñ M 1, K 3, M 3. Vezin için "ruṭbīñ" şeklinde okunması gerekir.
²⁶⁶ pişince üzüm › pişinc'üzüm şeklinde okunursa vezin düzelir.

647 – 648 – 649. beyit: Beyit: - S 1, S 2, A; Derkenarda "nüṣḥa": K 1.

** Beyit: - M 1, K 3.

651 M 1, K 3: Yeme koğmuş olan etden ya hāşıl akd-i fāsiddan*
Meşāne bezḥayā huşye ödi kan-ı müzekkādān

* etden: - K 3.

651b kanı: ğadı K 1; büz: bez S 2, M 2.

651, 652 ve 653. beyitler M 1 'de varak 39^b dedir.

²⁶⁷ kan-ı müzekkādān › kan'müzekkādān şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Beyit: - K 2.

**** Beyit: + M 1, K 3.

653 Fesād fesh olmayup bāyi‘ semenden fā’ide itse
Olur ıtyb müşteri almasun mebi‘den fā’ide itse ²⁶⁸ *

654 Gümüş altun olan kabdan yeme içme eyleme isti‘ māl ²⁶⁹
Uşūliñe olmağıl ‘āşī umūrīñda itme isti‘ cāl ^{**} ²⁷⁰

655 Gerek şahrā gerek cāmi‘ kebīrde secde yerinden
Muşallī evde mescidde olursa geçme öñünden ^{***}

S1[21^b] K2[101^b]

656 Eger dükkān veyā bir mürtefi‘ yerde namāz olsa
Murūr itme öñünden ba‘zı a‘zālar muḥāzī olsa ²⁷¹

A[62^b]

657 Yeme fevka’ş-şebi‘ hem şühelülerden ḥāzer eyle
Bilā-cū’in velā-‘aṭşin yeme içme ihtirāz eyle ²⁷²

M3[77^a]

K1[68^a]

658 Şebi‘den sonra hem yeme yarın sen şā’im olmazsañ
Mūsāfir ya utanmazsa daḥi içme şuya kıansañ ^{****}

S3[74^a]

²⁶⁸ Müşteri almasun › müşteri almasun şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: + S 3; Derkenarda “nüşa”: K 1.
654a isti‘ māl: isti‘ cāl A.
²⁶⁹ içme eyleme isti‘ māl › içme’ylem’isti‘ māl şeklinde okunursa vezin düzelir.
** Beyit: - K 2, M 2.
654 M 1, K 3: Gümüş altun olan kabdan yeme içme iddiḥān itme
Kemigin kırma meyyitiñ yalıkuz bir yola gitme *
*yalıkuz: yalıñuz K 3.
²⁷⁰ umūrīñda itme › umūrīñd’itme şeklinde okunursa vezin düzelir.
655a gerek: eger S 1, A, M 2; gerek: veyā S 1, A, S 3.
655b olursa: kılsa S 1.
*** Beyit: - M 1, K 3, K 2.
656a olsa: kılsa S 1
656b muḥāzī: meḥāzī A.
656 ile 657 M 1 ve K 3’te yoktur.
²⁷¹ muḥāzī olsa › muḥāz’olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.
657b ihtirāz: ihtirāz K 2.
²⁷² içme ihtirāz › içme’htirāz şeklinde okunursa vezin düzelir.
658a şebi‘den: şebe‘den K 3.
**** Beyit: - S 1, A, M 3.

- 659 Gümüşden ğayrı er hâtem semenden ğayrı ‘avratlar
Taķınmazlar giyinmez erķacı ibrişim olanı erler ²⁷³ *
- 660 Giyinme hem kuşanma hem daħi örtünme şarınma
Olursa erķacı ibrişim izār idüp diřārlenme ²⁷⁴
- 661 Meger giyen ola ‘avrat ya dört parmak ķadar şevbde
Ya er işi iplik olandan ħariri giyeler ħarbde ^{** 275}
- 662 Siĥirden kaç ribādan kaç virüp karz eyleme cerri
Zarar yoĝ-ise bir řaĥřa řaķın keşf eyleme sırrı
- 663 ‘Uķūk itme nemīm olma ħarāmdan lu‘bı oynama
Emire itme istiķbāl ķudūm içün boĝazlama
- 664 Ta‘āmı eyleme ta‘yīb sevinme nās zararına
Şaķındıĝı yere baķma izinsiz girme dārına

K2[102^a]

S2[112]

K3 [75^b]

659 K 3: Daķınmasun er olanlar gümüşden ğayrı bir hâtem
Nisā olan daķınmasun semenden ğayrı bir hâtem

659b ²⁷³ taķınmazlar: daķınmazlar K1, S 1.
erķacı ibrişim olanı erler › erķac’ibrişim olan’erler şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: - M 1.

²⁷⁴ erķacı ibrişim › arķac’ibrişim şeklinde okunursa vezin düzelir.
660 ve 661. beyitler M 1’de varak 38^a dadır.

661a giyen ola: sen olsun K 3.
** Beyit: - S 1, A.

²⁷⁵ İşi iplik › işi’plik şeklinde şeklinde okunursa vezin düzelir.

662 M 1, K 3 76^a: Siĥirden kaç da kazf itme ‘özürsüz ‘avretiñ açma
Deme sırrı yeme afyon daħi penc duĥān içme

663b boĝazlama: bo‘azlama M 1.

Kızb Cā'iz Olan Maḥal *

M1 [37^b]

- 665 Yalanı söyleme kaşden meger ol ola şulḥ için
Ya ehlin rāzī kılmaḳlık veyā bir zūlm defī ' için²⁷⁶

S3[74^b]

- 666 Ya ḥarbde nef'-i İslām'ın ya ğayrın sırrını inkār
Veyā iḥyā'-i ḥaḳ için ya kendi şerrini inkār

S1[22^a] M3[77^b]

- 667 Bu yedi yerde 'ālimler dedi kızb itmesi cā'iz
Dedi ba'zı mubāḥ ta'rīz degil kızb itmesi cā'iz

K1[68^b]

Beyānū'l-Ġıybet **

A[63^a]

K2[102^b]

- 668 Muḥāṭab bildügi şahsın ğıyābında demek 'aybın
İşāret-le olursa da ḥarām ğıybet bilā-raybin

- 669 Gerek dīnde gerek dünyā gerek 'uzvında ol 'aybı
Gerek müslim gerek zımmī gerek mālında ol 'aybı ***

- 670 Gerek ḥādım gerek şan'at gerek dārında ol 'aybı
Gerek vālid gerek zevce gerek şevbinde ol 'aybı ****

* Başlık: + S 2, K 1, K 2.

²⁷⁶ Rāzī › rāzī şeklinde okunursa vezin düzelir.

666a nef'-i İslām'ın: söylese kızbi S 2, M 1, A, S 3; söyleye kızbi K 3.

666b kendi: ğayrın S 2; şerrini: sırrını

** Başlık: + K 1.

*** Beyit: - M 1, K 3, A; Derkenarda "şah": S 1

669b S 2: Gerek ḥādım şan'at gerek dārında ol 'aybı

**** Beyit: - M 1, K 3, A.

K 1'de bu beytin ilk mısrası derkenarda "şah" kaydıyla yer almaktadır. İkinci mısrası ise yoktur.

Derkenarda "şah": S 1.

- 671 Buğuz şart-ile nakl itsen bular hep cümle gıybetdir
Hemân sen ‘aybıña şugl eyleseñ soñı selâmetdir *

Ğıybet Cā’iz Olan Maḥal **

S3[75^a]

- 672 Meger bir zūlm defī’-içün veyā bir fışk refī’-içün
Rüvâtı şāhid olanı veyā vāşīyi cerḥ içün

S2 [113]

M1 [38^a]

- 673 Ya nuşḥ içün dese ‘aybın şaḳınsun deyü şerrinden
Ya ta’rif-çün degil tenḳış ya ızhār itse cevrenden

- 674 Bu altı yerde ‘ālimler dediler ğıybeti cā’iz
Ġanī nāsa ğınāsı-y-çün degildir raġbeti cā’iz

K2[103^a] M3[78^a]

- 675 Kile vezn u zirā’ıñı daḥi ma’dūdı naḳş itme
Re’īs olma diyāşetden ḥazer it devr-i raḳş itme ***

- 676 Günāha hiç mu’īn olma şaḳın rāzī olma ḳandırma ²⁷⁷
Ne deñli suçlu olursa bilā-vechin yüze urma

- 677 Kerem it raḥm-ı maḥreme saḳın ihsānını kesme
Su’ālī itme bir ‘aybdan ziyāde üç günü küsme ****

K1[69^a] M1 [38^b]

K3 [76^a]

* Beyit: - M 1, K 3, A; Derkenarda “şah”: S 1.

** Başlık: + K 1.

672a ref’: def’ K 3.

672b rüvâtı: revâtı S 2; vāşīyi: vāşī S 1.

672b M 1: Veyā rāvī ya şāhidi veyā vāşī cerḥ-içün

K 3: Ya rāviden ya şāhidi veyā vāşī cerḥ içün

*** Beyit: Derkenarda “şah” K 3.

²⁷⁷ Rāzī olma › rāz’olma şeklinde okunursa vezin düzelir.

676b deñli: ḳadar K 3.

**** Beyit: + M 1, K 3.

S1[22 ^b]	678	Çok olmazsa iki katından cihâdından firâr itme ²⁷⁸ Emel fitne lehiv la‘b [u] tecessüs hem zıhâr itme
	679	Oturma fışk idenler-le nehiy gününde oruc dutma ²⁷⁹ Denîdür dönme baḥṣîṣ ve zev-i rûh şüreti yapma *
S3[75 ^b]	680	Namâzı eyleyüp te‘hîr kerâhet vaktine iletme ²⁸⁰ Civârın olsalar muhtâc ta‘âmı gayrıya şatma
M1[39 ^a] A[63 ^b]	681	Şabî mecnûnları mescidlere koyma itmesün tencîs ²⁸¹ Keselden ğıll u ğışşdan kaç metâ‘ında eyleme tedlîs ²⁸²
K2[103 ^b]	682	Eger muhtâc olursa nâs yiyecegi eyleme maḥbûs ²⁸³ Degilse sâhib-i ‘izzet elini eyleme gel pûs
	683	Av için hıfz-ı mâl için degilse besleme kelbi Hayâl u fikr-i fâsidden muṭahhar eyle gel kalbi
S2[114] M3[78 ^b]		

²⁷⁸ Olmazsa iki › olmazsa’ki şeklinde okunursa vezin düzelir.
678 M 1, K 3: Çok olmazsa iki katından firâr itme cihâdından
Delîlden bil aḳâyidi saḳın dönme i‘tikâdından
²⁷⁹ Gününde oruc › gününd’oruc şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: + M 1.
²⁸⁰ vaktine iletme › vaktin’iletme şeklinde okunursa vezin düzelir.
680a eyleyüp te‘hîr: te‘hîr eyleyüp A.
680b M 1, K 3: Şehir halkı olsalar muhtâc ta‘âmı gayrıya şatma
²⁸¹ koyma itmesün › koyma’tmesün şeklinde okunursa vezin düzelir.
681b tedlîs: tedrîs K 2.
M 1, K 3: Nişanluya nişan daḳma metâ‘ında eyleme tedlîs
²⁸² metâ‘ında eyleme › metâ‘înd’eyleme şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁸³ yiyecegi eyleme › yiyeceg’eyleme şeklinde okunursa vezin düzelir.
682b pûs: maḥbûs A.
683a kelbi: kelpi S 2.
683b gel: gıl S 2.

- 684 Murād almak degil ise behāsından ziyāde itme²⁸⁴
Ya bāyi ‘ müşteri rāzī olurlarsa izdiyād itme²⁸⁵
- 685 Zahīre gelse hāricden çıkup karşı almasun şehri²⁸⁶
Zararsa şehriñ ehline ya narhın bilmese gayrı
- M1[39^b] K3[76^b]
S3[76^a]
- 686 Necisden beyti pāk eyle kıyāmen eyleme bevli
Yeme alma hedāyāsın hārām olsa ekşer mālı
- S1[23^a] M1[40^a]
- 687 Hārīş olma eyleme tesvīf muḥabbet itme dünyāya²⁸⁷
Çekişme hiç nifāk itme dīniñi şatma dünyāya
- K1[69^b]
- 688 Ezān-ı cum‘a oḡunsa sa‘iyden ḡayre şuḡl itme
Şaḡiri raḡm-ı maḡremden bilā-vechin infişāl itme
- A[64^a]
K2[104^a]
- 689 Üzümi ḡamr idenlere ḡulāmı lūṭiye şatma
Aḡacı ṭanbūr idene silāḡı fitneye şatma
- 690 Necisden ictināb eyle şaḡın bey‘ eyleme ḡurri
Zarūretsiz hārām yeme virüp karz eyleme cerri *
- M1 [40^b]

684a ise: iken S 1, M 1, K 3, A, K 2; ziyāde: ziyād M 1.
284 ziyāde itme › ziyād’itme şeklinde okunursa vezin düzelir.
285 olurlarsa izdiyād › olurlars’izdiyād şeklinde okunursa vezin düzelir.
286 karşı almasun › karşı’almasun şeklinde okunursa vezin düzelir.

685a karşı: - K 1.

686a eyle: it M 1, K 3.

686b alma hedāyāsın: hediyyesin alma M 1, K 3.

287 Olma eyleme › olm’eyleme şeklinde okunursa vezin düzelir.

687a M 1, K 3: Hārīş olma ‘aclül olma muḥabbet itme dünyāya

688b M 1: Şaḡiri raḡm-ı maḡremden ayırup birini şatma

688 K 3: Ezān-ı cum‘a oḡunsa dört bir şey’i bey‘ itme
Şaḡire ḡarem-i maḡremden ayırup birini şatma

* Beyit: + M 1, K 3.

- 691** Vucūdı olmayan şey' i daḥi meyteyi şatdırma
Enenmiş köleler alma daḥi kār-ḥıdmet ittirme *
- 692** Ḥarīr geydirme oḡlana eline kına yakdırma
Tevābi 'i eyü ḥıfz it ḥarāma ānı yakdırma **
- 693** Namāzıñda yüzüñ dönme kılana karşı hem tırma
Ġurūrıñdan veyā taḥcıl içün müşkilleri şorma
- 694** Namāzda itme āyeti ta' yīn oḡu her kañkisi olsa ²⁸⁸
M3[79^a] Meger şer' ān ola ta' yīn veyā ancaḡ anı bilse
S3[76^b]
- 695** Laṭīfe medḥ şı' ir itme muḥālif olsalar şer' a
Birine eyleme meyli murāfi ' olsalar şer' a
- 696** Çaḡırma alçaḡ laḡab ile meger ta' rīf içün ola ²⁸⁹
S2 [115] Kelāmı itme şiddet-le meger ta' zīr içün ola
M1 [41^a]
- 697** Żarūretsiz denī dünyā içün kendiñ zelīl itme
S1[23^b] Dime Allāh içün sā' il eşirrāyı ḥalīl itme
K2[104^b]

691a meyteyi: meyyiti M 1.

* Beyit: + M 1, K 3.

** Beyit: + M 1, K 3.

693b müşkilleri: bir kimseye M 1, K 3.

²⁸⁸ Bu mısra da vezin bozuktur.

694a kañkisi: kansı A.

694b M 1, K 3: Neces kurbinde secde itme ya zī-rūh şüreti olsa

696a çaḡırma: çıḡırma A.

²⁸⁹ çaḡırma alçaḡ > çaḡırm' alçaḡ şeklinde okunursa vezin düzelir.

696b şiddetle: şiddet eyle A.

697b M 1, K 3: Dime şöyle it bi-vech' illāh eşirrāyı ḥalīl itme

- A[64^b]
- 698 Şakın alçak lakab takma harām olan yere bakma
Şağīre ibrişim geydirmeden kaç kabre mum yakma
- 699 Yoğ-ise bāiṣ-i şer‘ī ‘ayıbdır kendüñi ögme
Şefā‘at eyleme şer‘ī olmayan yerde dögüp sögme ²⁹⁰
- K1[70^a]
- 700 Riyādan nāṣī ta‘n itme ḥaṭāsını beyān ile ²⁹¹
Ḥaṭā eyleme ta‘birde dime fuḥṣi kināye ile ²⁹²
- S3[77^a]
- 701 Şafağdan şoñ namāz kılmazdan evvel sen kelām itme
‘İşādan şoñ bilā-‘özrin bu dünyādan kelām itme
- M3[79^b]
- 702 Eger bir ‘özre şālih i‘tizār eylerse redd itme
Eger metbū‘ olan şer‘īyi söylerlerse redd itme
- 703 Var iken senden a‘lā bir kelāma ibtidā itme
Umūrıñda denī ādemlere gel ilticā itme
- K2[105^a]
- 704 Veşāyet tevliyet alma şakın ḥaḳḳā ḳazālardan
Meger ancak sen olasın bu üç şey’e sezālardan
- S1[24^a]

698a takma: dakma S 1, K 1.

698b şağīre: şağīreye S 2.

M 1, K 3: Murūr itme muṣallīniñ önünñden kabirde mum yakma
²⁹⁰ şer‘ī olmayan › şer‘olmayan şeklinde okunursa vezin düzelir.

699b yerde: yirde S 1.

697 ile 732 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’de yoktur.

²⁹¹ Nāṣī › nāṣi şeklinde okunursa vezin düzelir.

700 ile: eyle S 1, A.

²⁹² kināye ile › kināy’ile şeklinde okunursa vezin düzelir.

701a namāz kılmazdan: namāzdan K1

704b S 1, S 2, A, K 2: Şakın zālīm beḳāsına ‘ale’l-müslim du‘ālardan

704 3.mısra: Şakın zālīm beḳāsına ‘ale’l-müslim du‘ālardan K 1, S 3.

- 705 Ṭalāk vaṭ' olmayan ṭuhrında ola birden ziyāde itme ²⁹³
Ya her ṭuhrında bir taṭlīk ṭuhurda vaṭ' ı i'āde itme ²⁹⁴
- S2[116] S3[77^b]
- 706 Ṭalāk-ı āyīse ya olsa şabīye olsa ya ḥāmil ²⁹⁵
Helāldür vaṭ' aḳībinde ola zevc bālig [u] 'āḳil
- A[65^a]
- 707 Su'āli eyleme aḳlñ yetişmedügi şeylerden
Ġanī şevb na'l ġalaṭ olsa intifā' eyleme anlardan ²⁹⁶
- 708 Tamām olmazdan evvel sen kelāmı kesme gel ḳaṭ'ā
Meger tab'an veyā şer'an ide söz ḳaṭ'ini iḳtizā ²⁹⁷
- K1[70^b]
- 709 Ḳavim rāzī degillerse kelāmın eyleme işğā
Meger ḳaşd ideler şerden saña ya ġayrıya a'dā
- M3[80^a]
K2[105^b]
- 710 Rızā ile naẓar itme me'āşīden neki varsa
Ecīriñ ücretin ḥaps eyleme ol hizmetin görse
- 711 Naẓar itme emr-i dünyāda seniñ fevḳiñde olanlara ²⁹⁸
Naẓar itme emr-i 'uḳbāda seniñ taḥtiñde olanlara ²⁹⁹
- S3[78^a]
- 712 Taşadduḳ eyleme müsriflere mescidde muḥtāca
Zarardan sālīm olsa lā-be'is virmekde muḥtāca

²⁹³ ziyāde itme › ziyād'itme şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁹⁴ i'āde itme › i'ād'itme şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁹⁵ ṭalāk-ı āyīse › ṭalāk'āyīse şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁹⁶ Eyleme anlardan › eylem'anlardan şeklinde okunursa vezin düzelir.
^{709b} ṭab'an veyā şer'an: şer'an veyā ṭab'an S 2.
²⁹⁷ ḳaṭ'ini iḳtizā › ḳaṭ'in'iḳtizā şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁹⁸ itme emr › itm'emr şeklinde okunursa vezin düzelir.
fevḳinde olanlara › fevḳind'olanlara şeklinde okunursa vezin düzelir.
²⁹⁹ itme emr › itm'emr şeklinde okunursa vezin düzelir.
taḥtiñde olanlara › taḥtind'olanlara şeklinde okunursa vezin düzelir.

- S1[24^b]
A[65^b]
- 713 Vekīl olsañ taşadduk şarfına aḥz eyleme āndan
Zarūretsiz mesācidde tekellüm itme dünyādan
- 714 Bilā-vāriş diyetlere bilā-vāriş kalan mālā
Cezā’-i şayde fidyeye fıtır mechül olan mālā
- S2 [117]
K2[106^a]
- 715 Zekāta ‘öşre keffāret nüzūr aḥd olsa fāsidden
Ġanā’im ma’den u kenz ḥumsuna pāy olma ḳāşidden
- K1[71^a] M3[80^b]
- 716 Şaḥīḥ vakfıñ ḥilāfına ve yāḥūd vakf-ı bātıldan
Māl almaḳdan ḥazer eyle alanlardır rezā’ilden
- S3[78^b]
- 717 Şalāḥ şüretde gösterüp ‘atıyye alma bir kesden
Bilinse gizlü aḥvāliñ saña virmezler enfesden
- 718 Melek ḥaḳ enbiyā ismi olana eczā koyup yaḳma³⁰⁰
Devā içün degil ise öñe arda parmağı daḳma³⁰¹
- 719 Alaca gölgede oturma daḥi ḡayrıñ mekānına³⁰²
İki şahşı eyleme tefriḳ ezā eyleme cānına³⁰³
- 720 Oturma ḥalkā ara yerinde oturma yol üzerinde³⁰⁴
Meger yol ḥaḳḳını edā ide irşād ṭariḳinde

717a gösterüp: göstürdüp S 2.

³⁰⁰ İsmi olana › ism’olana şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁰¹ Öñe arda › öñ’arda şeklinde okunursa vezin düzelir.

718b dakma: dıkma S 1, A.

719a gölgede: günüñde A.

719 M 1, K 3: Oturma fişḳ idenlerle nehiy günüñde oruc tıtma*

Denīdür dönme neciş şeyden ve zī-rūḥ şüreti yapma

*günüñde oruc › güñünd’oruc şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁰² Gölgede oturma › gölgede’turma şeklinde okunursa vezin düzelir.

719b eyleme: eyleyüp S 2, S 3, K 2.

³⁰³ şahşı eyleme › şahş’eyleme şeklinde okunursa vezin düzelir.

720a ḥalkā: ḥalaḳa S 3; ara yerinde: arasında S 2.

³⁰⁴ ḥalkā ara › ḥalk’ara şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 721 Eliñde et ƙoƙusu var iken giçe niyām itme
A[66^a] Žarūretsiz yalıñuz hem emirsiz bir yola gitme
S1[25^a] K2[106^b]
- 722 Telehhī etmek içün şābbelerden binmesün serce
Ƙafesde lehv içün Һaps eyleme bülbul tūtī serçe³⁰⁵
- 723 Selāmet ğālib olmazsa Һazer it binme deryāya
Eger yüzmek de bilmezseñ soyunup girme deryāya
S3[79^a]
- 724 Edā’-i deyne ƙādirken anı sen eyleme te’ħīr
M3[81^a] Helāk Һavfinden içün ƙarż virüp ānı alma sen bir bir³⁰⁶
S2 [118]
- 725 ‘Özürsüz yatma ƙarnıñ üstüne lehv evde itme imsāk³⁰⁷
İsim virme dimesünler saña nās māliki’l-emlāk
K1[71^b]
- 726 Һıfız ƙaşd itmek olmazsa kitāba istinād itme
Her işitdüġiñi söyleme her şaħşa i’timād itme³⁰⁸
- 727 Nisādan emred oġlandan şaƙın ġāyetde ānlardan
Helāk eyler nefi’ virmez bilinür mübtelālardan
K2[107^a]

721a niyām: menām A, S 3, K 2.
721b yalıñuz: yalıƙuz S 1, S 3, K 2.
722a serce: ya’nī eyer.
722b tūtī: tūdī S 2; tūt S 1.
³⁰⁵ tūtī > tuṭī şeklinde okunursa vezin düzelir.
³⁰⁶ Ānı alma > ān’alma şeklinde okunursa vezin düzelir.
724b A, S 1, S 2, S 3, K 2, M 3: Virüp baƙƙala ƙarż aƙçe ānı aħz eyleme bir bir
725a evde: oda S 2.
³⁰⁷ İtme imsāk > itme’msāk şeklinde okunursa vezin düzelir.
725b nās: Һalk E 4.
³⁰⁸ şaħşa i’timād > şaħş’i’timād şeklinde okunursa vezin düzelir.

- A[66^b]
- 728 Żarūretsiz bedeni kimseye oğdurma ħammāmda
Kifāyetden ziyāde çeşmede çok durma ħammāmda
- S1[25^b] S3[79^b]
- 729 Şaķın korķulu yerlerden şer tıtma hem ‘alāmetden
Ġazab ya ħavf-ı dünyā-ķün temennī eyleme mevtden
- K3 [77^a]
- 730 Teğannī eyleme ābā u ecdād-la faķır itme
Nişānı kıbleye karşı diküp kurşun sihām atma
- K1[72^a] M3[81^b]
- 731 Sesiñ kaldırma ta‘dād iderek meyyit şemā’ilin
Bükādan ref‘-i şavtda ifrāt idenler gördü aĥvālin ³⁰⁹
- K2[107^b]
- 732 Ne deñli zālīm olursa bi-‘aynihi dime mel‘ün
Meger ma‘lūm ola küfri Ebū Cehle deye mel‘ün
- 733 Ya bir mezmūm şifāt-ile ‘umūm üzre deye mel‘ün
Saña Ĥaķ’dan ‘itāb olmaz dime bir kimseye mel‘ün
- S2 [119]
- 734 Sana zūlm olsa ‘afv eyle ya al ĥaķķı eyleme tekşir ³¹⁰
Güciñ yitmezse ‘afv eyle bu evlā itmeden te’ĥir
- 735 Kuşūriñdan kavim rāzī degillerse imām olma
Egilüp ya eliñ ile selām virüp selām alma

728a bedeni: ānı K1; oğdurma: odurma K 1, S 1.

729a yerlerden: yerden S 1, S 3; tıtma: dutma A, S 3.

729b dünyā-ķün: dünyā için S 3.

730b atma: itme A.

731 M 1, K 3: Niyāĥ itme ve la’n itme daĥi ħalbiñde ħin dutma

Teşā’um hem temennī mevş şefā’at seyyi’e itme

³⁰⁹ şavtda ifrāt > şavtd’ifrāt şeklinde okunursa vezin düzelir.

732a bi-‘aynihi: şaĥşa K 1.

733b dime bir kimseye: dimediñ deyu aña K 1, S 1.

³¹⁰ ĥaķķı eyleme > ĥaķķ’eyleme şeklinde okunursa vezin düzelir.

734b yetmezse: yitmezse S 1.

735 M 1, K 3: Rızası olmasa kavmiñ sen anlara imām olma

Egilüp ya eliñ ile selām virüp selām alma

A[67 ^a] M1 [41 ^b]	736	Unutma öğrenseñ āyātı şaķın bid‘at icād itme ³¹¹ Kelām meşiy libāsıñ hind ere er hinde beñzetme
	737	Degilse söylemek cā‘iz kulaķ urma zarūretsiz Olursa fāsık [u] mu‘lin selām virme zarūretsiz
K1[72 ^b] S1[26 ^a]	738	Melāhī hem ġanīyi dinleme Qur‘ān bilā-tecvīd Bilā-hācet kelāmı şābbeden sem‘ eyle gel tecrīd *
M3[82 ^a] K2[108 ^a]	739	Qola nakş eyleme insān şaķını şaķıñı urma Müneccimler yalan oldu umūrıñdan aña şorma
	740	Güne aya karşı perdesiz kazā‘-i hācet eyleme ³¹² Binā içinde iderseñ öñ ardı kıbleye dönme
	741	Şaķiri bunlara karşı tegavvūt bevl içün tutma Ayağı kıbleye karşı uzadup muṭlaķan yatma **
	742	Fıķıh kitāba muşḥafa ayağını muḥāzī itme ³¹³ Daḥi kazā‘-i hācetde zarūretsiz kelām itme ***

³¹¹ Bu mısradā vezin bozuktur.

736 M 1, K 3: Unutma āyeti bilseñ şaķın bid‘at icād itme
Kelāmıñ hem dimegiñ libāsıñ hinde benzetme*

*dimegin: yürimeklik K 3.

738a ġanī: ġinā S 1, S 3; ġinānı A.

* Beyit: - M 1, K 3.

739a insān: iksān M 1.

³¹² güne aya › gün‘aya şeklinde okunursa vezin düzelir.

** Beyit: + K 1.

³¹³ muḥāzī itme › muḥāz‘itme şeklinde okunursa vezin düzelir.

*** Beyit: + K 1.

- 743 Yele karşı daḥi ḥayvān inine a' lāya bevl itme³¹⁴
Muşallā kurbine çıblaḳ 'özürsüz māya bevl itme
S3[80^b]
- 744 Mekāndan müntefi' yeri ṭarīḳi eyleme tencīs
Yenen ile itme istincā mülevvesle eyleme telvīs³¹⁵
K1[73^a] M1[42^a]
- 745 Bilā-vechin su'āl itme qarībe kat'-i raḥm itme
Başına kaḳma iḥsānıñ 'özürsüz zālime gitme
S2[120] A[67^b]
- 746 Cānı olanı nişān dikme daḥi korḳutma hem yaḳma³¹⁶
Şaḳın ta'n itme bir nesle vecihsiz ḥatırı yıḳma
- 747 Cimā' vaḳti ve ḥalvetde ezān vaḳti iḳāmetde
Daḥi Ḳur'ān okunurken ḥatīb yāḥūd ḥiṭābetde
S1[26^b] K2[108^b]
- 748 Selām dıḥk u kelām itme 'özürsüz bu vaḳitlerde
Ḥabersiz gelme ğurbetden yalıñuz yatma evlerde
M3[82^b]
- 749 Yeme da'vetlere gitme riyādan nāşī oldıysa³¹⁷
Virilen nesne'i alma ḥayādan nāşī oldıysa³¹⁸
M1[42^b] K3[77^b]
S3[81^a]

743a yele: yile M 1, K 3.
314 İnine a' lāya › inin'a' lāya şeklinde okunursa vezin düzelir.

744a müntefi': müntefe' K 2.

744b yenen: yinen S 1, M 1, K 3 // mülevvesle: mülevves S 2; necis ile M 1, K 3.
315 Mülevvesle eyleme › mülevvesle'yleme şeklinde okunursa vezin düzelir.

745a M 1, K 3: Bilā-vechin ezā itme mübāḥdan ḥalkı men' itme
316 Cānı olanı › can'olanı şeklinde okunursa vezin düzelir.

746a cānı: çanı S 1; korḳutma: korḳma A.

746b ḥatırı: ḥatırın S 2.
M 1, K 3: Nesebe eyleme ṭa'nı vecihsiz ḥatırı yıḳma

748b yalıñuz: yalıḳuz K 1, S 1, M 1.

749a da'vetlere: da'vetine M 1.
317 Nāşī › nāşī şeklinde okunursa vezin düzelir.

318 Nāşī › nāşī şeklinde okunursa vezin düzelir.

	750	Muṣībetde yaḳaṅ yırtup yüziñe urma eliñ ile ³¹⁹ Hüdā'nıñ ğayrı bir şey'e yemīn itme diliñ ile
	751	Yürüdikde şalınma şevb uzun itme eyleme istihzā ³²⁰ Neseb kuvvet tevābi' māl cemāl-le eyleme isti'lā ³²¹
K1[73 ^b]	752	'Amel 'ilm [u] kerāmet keşf içün kibriñ hamākatden İşiñ şoñunu fikr eyle çekilmesün nedāmetden
A[68 ^a]	753	Temā'im mişliniñ te'siri var zann eyleme aġrāza ³²² Me'ānisi bilinmez lafz ile ruḳye itme emrāza ³²³
K2[109 ^a]	754	Żarūret yoġ-ise kaç devr-i şer'iden kerāhetden Va'id vaġtinde ħulfe kaçd[ı] itme kaç ħıyānetden
S2 [121]	755	Fezāhetden veķāhatden ħazer eyle hamākatden Ĥarāma neyl içün gel sevme cāhı kaç sefāhetden
S1[27 ^a] S3[81 ^b]	756	Reşid ol māl [u] vaġtiñi izāhatden ħazer eyle Bilā-i'lām bozma 'ahd ġarātdan ħazer eyle ³²⁴
M3[83 ^a]		

750a muṣībetde: muṣībetden S 3.
³¹⁹ Yüziñe urma › yüziñ'urma şeklinde okunursa vezin düzelir.
751a eyleme: eyme A.
³²⁰ Eyleme istihzā › eylem'istihzā şeklinde okunursa vezin düzelir.
751b tevābi': tevābü' S 1.
M 1, K 3: Rızāsı yoġise kavmin kelāmın eyleme işġā
³²¹ Cemāl-le eyleme › cemāl-le'yleme şeklinde okunursa vezin düzelir.
750 ile 755 arasındaki beyitler M 1 ve K 3'te yoktur.
³²² Eyleme aġrāza › eylem'aġrāza şeklinde okunursa vezin düzelir.
³²³ ruḳye itme › ruḳye'tme şeklinde okunursa vezin düzelir.
753b lafz ile: şavtile S2; ruḳye: rukiyye S 1.
754b ħulfe: ħalfe A.
755a fezāhatden: feşāhatden S 2.
756a izāhatden: izā'atden S 1, S 2.
756b ġarātdan: ġāretden S 1, A.
³²⁴ Bu mısradaki vezin bozuktur.

757 Kelām ekl şürb nevmi kifāyetden ziyāde itme³²⁵
Fuzūlātdan hāzer eyle hevāya inkıyād itme

758 Kopardma yaş otı başma oturma kabır üzerinde
Mecāmi‘ mescide varma var ise alçaķ koku sende³²⁶

K1[74^a]

759 Baş altına alma şelvārı cünüb hem ekl şürb itme³²⁷
Oturup şarma şarığı çamur ile eliñ yuma

K2[109^b]

760 Soyundurma çerağı uf deyüp gice süpürme beyt
Eviñde koma süpründi örümcek evini mahv it

M1[43^a] A[68^b]

761 Mezār taşın okuma gel gice āyīneye bakma
Şoğanıñ hem şarımşağıñ kabuğın āteşe yakma

S3[82^a]

762 Çağıрма vālideyniñe adı-y-la uyuma çıplak
Arıtma tırnağ-ile diş kopardma diş ile tırnak

763 Eliñ-le yolma burnuñı daħi bevl eyleme ‘uryān
Dişiñ her çöp-le kurdarma dilencilerden alma nān

S1[27^b] M3[83^b]

764 Şabāh mescidden ir çıkma daħi ir çarşuya gitme
Kıyāmen geyme donuñı yabāna diri kehle atma³²⁸

S2 [122]

³²⁵ Ziyāde itme › ziyād’itme şeklinde okunursa vezin düzelir.

³²⁶ İse alçaķ › is’alçaķ şeklinde okunursa vezin düzelir.

759a hem ekl ü şürb: iken ta‘ām yeme S 1, S 2, M 1, A.

³²⁷ Altına alma › altına’lma şeklinde okunursa vezin düzelir.

757 ile 767 arasındaki beyitler K 3’te yoktur.

761a taşın: taşını S 2; āyīneye: aynaya S 2, M 1.

762a çağırma: çıkırma S 1, A.

763a ‘uryān: ‘uryānen M 1.

763b kurdarma: kurdama S 1, K 1, M 1, A.

764a daħi: kati M 1.

764b yabāna: babana S 2.

³²⁸ Kehle atma › kehl’atma şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 765 Süpürme eşvāb ile beyti bedende eşvābıñı dikme³²⁹
Kamer ya gün tūtulup necm uçarsa bunlara bakma
M1[43^b] K2[110^a]
- 766 Kapunıñ bir kanadına dañi sen söykenüp tırma
Aşılmış kimseye bakma eşigin üstüne oturma³³⁰
- 767 Tebevül gusl olan yerde vuğu' itme ihtirāz eyle³³¹
Yürime şeyhler öñünce kulūblar yıkma şāz eyle
K1[74^b] S3[82^b]
- 768 Kaatarlanmış develeriñ arasından dañi geçme
A[69^a] Yüzini silme şevb-ile şudan müsta'meli içme
- 769 Cimā'a çok ħariş olma ħati toklıkda olmasun
Kaşid ishālden evvel şoñ ħati açlıkda olmasun
- 770 Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Menāhī ma'lüm oldıysa oğu ħıfz it sünen bābın³³²
M1[44^a]

765a süpürme: sipirme A.
³²⁹ Süpürme eşvāb › süpürme'svāb; bedende eşvābı › bedend'eşvābı şeklinde okunursa vezin düzelir.

765b uçarsa: uçarken S 2.
M 1: Kamer yakun tūtulursa uçarsa yıldıza bakma

766b eşigin: işigin M 1.
³³⁰ Üstüne oturma › üstün'oturma şeklinde okunursa vezin düzelir.

³³¹ İtme ihtirāz › itme'htirāz şeklinde okunursa vezin düzelir.

767b sāz: şād S 3, K 2.

768b müsta'meli: müsta'mel M 1.

769a ħati: dañi S 2.

769b ishālden evvel şoñ: ishāl 'aķibinde S 1, S 2, M 1, A.
S 2 dk.: Cimā'dan şoñra bevl it velev bir ħatre olursa
Ekilden şoñra meşy it velev bir ħuṭve olursa
E 1 dk.: Cimā'dan şoñra bevl it velev bir ħatre olursa
Ekilden sonra şenā it velev bir laḫza olursa

³³² ma'lüm › ma'lum şeklinde okunursa vezin düzelir.

770b K 3: Menāhiler tamām oldı sünen bābın oğu sen de

Beyānū Bābi's-Sünen *

M3[84^a]

- 771 Bu bābda sünneti hıfz it derūnī ihtimām eyle
Şefî 'îndir Rasūl'ullāh şalāt-ile selām eyle

S1[28^a]

Beyānū Süneni'l-Vuḍū' **

- 772 Vuḍū' da tesmiye niyyet eliñ yu evvel üç kerre
Er iseñ eyle sen misvāk yu ağızñ burnuñ üç kerre

S3[83^a]

- 773 Bu ikide mübālağa degilse oruc vuḍū' iden ³³³
Şaḳalını hilāllemek eşābi' -i el ayakdan

S2[123]

- 774 Yunan yeri yu üç kerre başa kaplayu mesh eyle
Başıñdan bāḳī ḳalsa şu ḳulağa ānıñ-la mesh eyle ³³⁴

A[69^b]

- 775 Daḥi tertībce al ābdest ḳurumadan yu a'zāñı
Ġusūlden evvel ābdest al necāsetden yu a'zāñı

Beyānū Yekūnū'l-Ġuslū Sünneten ***

M1[44^b]

- 776 Mu'arrefde zevālden soñra hem cum'a daḥi bayram
Namāzları içün Ġusl it ve yāḥūd eyleseñ ihrām

K1[75^a]

* Başlık: **Beyān-ı Abdestiñ Sünnetleri M 1; Beyānū's-Sünen K 1, S 2; Maṭlab-ı Sünen K 3.**

771b şalāt-ile : şalavāt K 1, K 2, S 2.

** Başlık: + K 1.

³³³ Degilse oruc › degils'oruc şeklinde okunursa vezin düzelir.

774a başa: başına S 2.

³³⁴ ḳulağa ānıñla › ḳulağ'anıñla şeklinde okunursa vezin düzelir.

775a tertībce: şartınca K 3.

*** Başlık: + K 1; **Beyānū Menūniyyeti'l-Ġusl S 3, K 2.**

- 777 Ezān oku iḳāmet beş vakit cum‘a namāzında
 778 Beraber eyle şaffi gel muḳārīn eyle tekbīri
 779 Eliñ ḳaldur sekiz yerde rumūzı فففس صممع
 780 Sağ-ile er bilegiñ tūt göbek altında el bağla
 781 İmām tekbīri tesmī‘i kifāyet deñli ceḥr itsün
 782 Eliñ-le dizleriñi tūt ruḳū‘da parmağıñı aç
 Ola tesbīḥler üç kerre namāzıñda itme i‘vicāc³³⁵
- S3[83^b] K2[111^a]
 M3[84^b]
 S1[28^b] K3[78^a]
 M1[45^a]
 A[70^a]

777a M 1, K 3: Ezān oku iḳāmet beş vakitte daḥi cum‘ada

778b dur: tūr S 2, M 1.

779. beyitte rumuz olarak kullanılan “فففس صممع” ibaresinin açılımı şu şekildedir:

Fe: İftitāh tekbiri

Kaf: Kunut tekbiri

Ayn: ‘İyd tekbiri

Sin: İstilām-ı hacır

Sad: Safā

Mim: Merve

Ayn: Arafāt

Cim: Cimarāt

780b ḳo: - K 1.

780b Mısra: S 3 dk.;

S 1, M 1, K 3, A, S 3, K 2 : Şenā ta‘vīz te‘mīn tesmiye bu dördü gizlü eyle

780 3. mısra: Şenā ta‘vīz te‘mīn tesmiye bu dördü gizlü eyle M 3, K 1, E 3.

781b yalıñuz: yalıḳuz S 1, S 3.

³³⁵ Namāzıñda itme › namāzıñd’itme şeklinde okunursa vezin düzelir.

S2 [124] S3[84 ^a]	783	Qıyāmında ola ayakların hem beyni dört parmak Ruḳū'ında ola topukların birbirine ilṣāk
K1[75 ^b]	784	Zevā'id iftitāḥ tekbirleriñ ğayrı olan tekbir Sünendür yere vaż' it dizi el burnı ola teshir
M3[85 ^a] M1[45 ^b]	785	Qulaqların hizasında ola parmakların maẓmūm Irak it ḳarnı uylıḳdan ḳolu yerden ere ma'lūm
	786	Sücūdda parmak uçları ide ḳibleye istiḳbāl Şol ayak üstüne otur sağı dik eyleme ihmāl
S1[29 ^a]	787	Ḳolunı yere vaż' itsün nisā olan sücūdında Ulaṣsun ḳarnı faḫzine teverrūk hem ḳu'ūdında
	788	Tahiyyatın aḥirinde aḥir ise şalāt eyle Du'a ile yüzün döndür selāmında sağı sola
A[70 ^b] S3[84 ^b] K2[112 ^a]	789	Şabāḥ farzından evvel ḳıl iki dört cum'adan evvel Sünen dört cum'adan sonra daḥi dört öyleden evvel
	790	Daḥi aḥşam hem[i] yatsu zuhurdan sonra iki rek'at ³³⁶ Terāviḥ hem daḥi ḥatmī ere 'avratlara sünnet

784 3. mısra: Ḳunūt tekbir vitir bayram namāzda son ruḳū' tekbir K 1, K 2.
784a tekbirleriñ: tekbiriniñ S 1, M 1, A, S 3, E 4.
784b sünendür: sünendendür S 1, K 1; yere: yire S 1; it: eyle S 2.
788a şalāt: şalavāt S 2.
788b ile: eyle M 1, S 1 K 3.
790a rek'at: rik'at M 1, S 1.
³³⁶ sonra iki › sonra'ki şeklinde okunursa vezin düzelir.

Beyānū Süneni'l-Ḥuṭbe *

- M3[85^b]
S2 [120]
- 791 Ḥaṭīb minberde dön kavme otur ṭāhir kıyām eyle
Ḥüdā'ya ḥamd ṣenā eyle ṣehādet hem ṣalāt eyle
- 792 Daḥi va'z it oḡu Ḳur'ān cülūs it ḥutbe beynini
Kıyām ḥamd it ṣehādet hem ṣalāt añ cümle mü'mini

Beyānū Süneni't-Ta'ām **

- M1[46^a]
- 793 Ta'āmda evvel āḥīrde yu el sen besmele eyle
Sükūt itme ta'ām yerken ṣoñında ḥamdele eyle

Beyānū Şerāiṭi Niyyeti'n-Nikāḥ ***

- K3[78^b]
- 794 Nikāḥ eyle güciñ yetse nafaḡa mihr [u] vaṭ'ine
Alursañ ehl-i dīn ḥātūn mu'īn olur saña dīne

Beyānū Süneni'l-Kefen ****

- 795 Er ölürse üç kefen eyle başı şar ölse 'avratlar³³⁷
Ṣenā ṣallū du'ā itsün namāzında bulunanlar

* Başlık: **Bābu Süneni'l-Ḥuṭbe** S 1.
791 ile 792 arasındaki beyitler M 1 ve K 3'te yoktur.

** Başlık: + K 1.
793a el: K 2.
793b ḥamdele: ḥamd K 2.

*** Başlık: + K 1.
794b alursañ: olursañ A.

**** Başlık: + K 1; **Maṭlab-ı Kefen** K 3.

337 Ölürse üç > ölürse'ç şeklinde okunursa vezin düzelir.

795b M 1, K 3: Ṣenā it taşliye du'ā namāzında bulunanlar

- 796 Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Sünenler ma'lüm oldıysa bilinsin müsteḥabbātlar ^{338*}

S1[29^b] K2[112^b]

Beyānū'l-Müsteḥabbāt ^{}**

A[71^a]

- 797 Bu bābda müsteḥabbāta şurū' eyle şevābın al
Bilüp taḥkīr iden zālīm degil müslim cevābın al

Beyānū Kevni'l-Vuḍū' i Müsteḥabben ^{*}**

- 798 Ziyāret yā uyumaklık ya defn itmek murād itseñ
Vuḍū' eyle ve yāḥūd sen ezān itmek murād itseñ

M1[46^b]

- 799 Şi'irde söyleyüp ya bir günāḥ itdikde al ābdest
Vaḳit girmezden evvel hem 'özür yoğ-ise al ābdest

M3[86^a]

- 800 Bozuldukça sen al ābdest var ise al namāz kılsañ
Namāz vaḳti al otur mescidiñde ḥayz nifās olsañ

Müsteḥabbātü'l-Vudū' ^{**}**

S3[85^b] K2[113^a]

- 801 Yönüni kıbleye dönder sağından ibtidā eyle
Lisān-la eyle gel niyyet her a'zāda du'ā eyle

S2 [126]

³³⁸ ma'lüm › ma'lum şeklinde okunursa vezin düzelir.
* Beyit: + K 1, S 2.
** Başlık: - S 2; **Beyānū Bābi'l-Müsteḥabbāt** A, S 3, K 2.
797a müsteḥabbāta: müsteḥabbāta S 2, S 1, M 1.
*** Başlık: + K 1.
799a itdikde: itdiñse S 1, S 3.
M 1, K 3: Eğer şî'ri ve yāḥūd bir günāḥ itdiñse al abdest
**** Başlık: + K 1.
801b lisānla: lisān ile M 1, K 3, A.

- K1[76^b]
- 802 Daḥi a' zāñı delk eyle yuyunca ibtidāsında
Vuḍū' dan iç oḡu enzelnāh vuḍūñıñ intihāsında ³³⁹
- M1[47^a]
- 803 Vuḍūda boyna mesh eyle boḡazdan ihtirāz eyle
Degilse vaḡt-i mekrūhda iki rek'at namāz eyle
- A[71^b]
- 804 Vudūda yardım isteme kelām itme arasında
Saḡ-ile işle şerif fi'li şol ile işle ḡabīşinde ³⁴⁰

Müsteḡab Olan Ġusūlleri Beyān *

- S1[30^a]
- 805 Cenābet ḡayz nifāsı olmayan kāfir iderse īmān ³⁴¹
İfāḡat bulsa yā mecnūn veyā muḡmī veyā sekrān
- S3[86^a]
- 806 Daḥi sinnen olan bāliḡ veyā fāriḡ ḡacāmatdan
Ya zenbinden olan fāriḡ gelürse aña nedāmetden ³⁴²
- K2[113^b] M3[86^b]
- 807 Ya ḡāzır mecma' -ı nāsa seferden yā eve gelse
Ya ḡasl itdiyse bir meyyit veyā ḡatli murād olsa
- 808 Ḥusūf [u] yā kūsūf vaḡti feza' vaḡti şalāt itse
Veyā şevb-i cedīd geyse ya saḡy içün şalāt itse
- 809 Duḡūl-i Mekke ḡaşd itse Mine'ye yā duḡūl itse
Vukūf-ı Müzdelif içün Medīne'ye duḡūl itse

³³⁹ oḡu enzelnāh > oḡu'nzelnāh şeklinde okunursa vezin düzelir.

804b saḡile: şa' ile S 2; saḡ ile M 1, K 3.

³⁴⁰ İle işle > ile'şle şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık: + K 1.

³⁴¹ İderse īmān > iders'īmān şeklinde okunursa vezin düzelir.

805a cenābet: cināyet K1, S 2.

805 ile 812 arasındaki beyitler K 3 ve M 1'de yoktur.

806a sinnen: sünnā S2

³⁴² Gülerse aña > gülers'aña şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 810 Cimār-ı remy için yāḥūd ṭavāf itse ziyāretten
Veyā bilmez necis tende ne semte itdi işābetden ³⁴³
- A[72^a]
- 811 Berāet hem ḡadir daḥi ‘arefe gicelerinde
‘Arefe gündüzi naḥriñ ikinci üçüncü dördünde ³⁴⁴
- S2 [127]
K1[77^a] S1[30^b]
S3[86^b]
- 812 Ya istiḥāze ḡanınıñ bulunsa ḡat ‘ olunması
Bu mevḡi ‘lerde mendūbdur ‘özür yog-ise yunması
- K2[114^a]
- 813 Tereccülde telebbüsde yemīniñ-le ibtidā eyle ³⁴⁵
Libāsıñda nezi ‘ vaḡti yesāriñ-le ibtidā eyle ³⁴⁶
- 814 Namāza mescide evvelce var anda i ‘tikāf eyle ³⁴⁷
Sivā fikr eyleme ḡalbi rızāsında i ‘tikāf eyle ³⁴⁸
- M3[87^a]
- 815 İkinci yatsudan evvel iki ya dört nevāfilden
Ḥusūf [u] zelzele gibi maḥūf vaḡti olma ḡāfilden ³⁴⁹
- 816 Çıkar yekden eliñ ḡalk sen ṣalāt dise dur ol sā ‘at
İmām iseñ şurū ‘ eyle mü ‘ezzīn dise “ḡad ḡāmet”

810a cimār: çimār S 1; ṭavāf: ṣalāt S 2.

³⁴³ İtdi işābetden › itdi’şābetden şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁴⁴ İkinci üçüncü › ikinc’üçüncü şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁴⁵ Yemīniñle ibtidā › yemīniñl’ibtidā şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁴⁶ Yesāriñle ibtidā › yesāriñle’btidā şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁴⁷ Anda i ‘tikāf › anda’ ‘tikāf şeklinde okunursa vezin düzelir.

814b M 1, K 3: Çıkar ḡalbiñden aḡyārı rızāsında i ‘tikāf eyle

S 3: Çıkar ḡalbden aḡyārı nisā evde i ‘tikāf eyle

3. mısra: Çıkar ḡalbden aḡyārı nisā evde i ‘tikāf eyle M 3; K 1, A, S 2 dk. “nüṣḡa”.

³⁴⁸ Rızāsında i ‘tikāf › rızāsında’ ‘tikāf şeklinde okunursa vezin düzelir.

815a dört : dört yā S 1.

³⁴⁹ vaḡti olma › vaḡt’olma şeklinde okunursa vezin düzelir.

815 M 1, K 3: İkinci yatsudan evvel iki ya dört riḡ ‘at ḡıl

Ḥusūf vaḡti ḡavf vaḡti niyāz eyle ‘ibādet ḡıl

816a yekden: yikden S 1, M 1, K 3.

Beyānū Evle'n-Nāsi Bi'l-İmāmet *

- S3[87^a]
A[72^b]
- 817 İmām şulṭān emīr ḳāḏī ve zū'l-beyt evde cem' olsa
Bu üçden soñra imām rātib eger mescidde cem' olsa ³⁵⁰
- 818 Ziyāde a'lem namāza eḳra' daḥi evra' esen eḥaḳ ³⁵¹
Güzel ḥūylı güzel yüzli şoyu şavtı güzel elyaḳ

Müstehabbātü'ş-Şalāt **

- K3[79^a] K2[114^b]
- S1 [31^a]
- 819 Naẓar it secde yerine ḳıyām itseñ namāzıñda
Ruḳū' da ayak üstüne diziñe bak ḳu'ūdiñda
- S2 [128] K1[77^b]
- M3[87^b]
- 820 Dizi el burnı alnı secdede tertībce vaẓ' eyle
Ḳıyāmıñda bularıñ 'aḳsini evvelce ref' eyle ^{***}
- 821 Selāmda saḡ omuzıña şola şolda naẓar eyle
Cemā'at birden artıḳsa dönüp ḳavme naẓar eyle
- 822 Oḳu sen āyete'l-kürsī şenā ḥamd eyle tekbīri
Şalāt-ı evvābini dā'im daḥi ba'zıca tesbīḥi ³⁵²

* Başlık: + K 1.

817a ve: - S 3; zū'l-beyt: zevi'l-beyt K 2.

³⁵⁰ soñra imām › soñr'imām şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁵¹ Ziyāde a'lem › ziyād'a'lem şeklinde okunursa vezin düzelir.

818b güzel ḥūylı güzel yüzli: güzel yüzli güzel ḥūylı S 2

817 ve 818. beyit: - K 3, M 1.

** Başlık: + K 1.

*** Beyit: - K 3, M 1.

822a tesbīḥi: gel tesbīḥ M 1, K 3.

822b tesbīḥi: ḳıl tesbīḥ M 1, K 3.

³⁵² şalāt-ı evvābini › şalāt evvābini şeklinde okunursa vezin düzelir.

Beyānū Şıfatı Şalāti't-Tesbīh *

- S3[87^b]
- 823 Şenādan şoñra on beş kerre altı yerde onar kerre³⁵³
İde tesbīh kıla dördi kıla her gün birer kerre
- K2[115^a]
- 824 Biri ba‘de‘l-ķırā‘at hem ruķū‘da daħi kavmiñde
Hem iki secde beyninde daħi her bir sücūdīñda
- A[73^a]
- 825 Daħi on beş olan ba‘de‘l-ķırā‘atde rivāyetdür
Onar kerre ikinci secde ‘akībinde rivāyetdür³⁵⁴
- 826 Duħā eyle ikiden tā sekiz yā on ikiyince
Teheccüd kııl ikiden ķalk nihāyet on ikiyince

Müsteħabbātü Fi’s-Sefer **

- S1[31^b] M1[48^a]
- 827 İki rek‘at namāz kıılup du‘ā it istiħāre eyle³⁵⁵
Vedā‘ eyle ħamis ya işneyin günü sefer eyle^{***}
- M3[88^a]
- 828 Hüdā‘yı dā‘imā zıkr it şuçu ‘afv eyle iħsānı
Ķamū ādābları eyle yüzünden oķu Ķur‘ān’ı

* Başlık: + K 1.

³⁵³ Yerde onar › yerd’onar şeklinde okunursa vezin düzelir.

823a S 1 derkenar ‘nüşha’: Ķırā‘at evvelinde on beş hem altı yerde onar kerre
823 ile 825 arasındaki beyitler K 3ve M 1’de yoktur.

³⁵⁴ Kerre ikinci › kerre’kinci şeklinde okunursa vezin düzelir.

826b ķalk: kāk S 1.

** Başlık: + K 1.

³⁵⁵ istiħāre eyle › istiħāre’yle şeklinde okunursa vezin düzelir.

827b vedā‘: vidā‘ M 1, S 1; ħamis: ħamīs S 1.

*** Beyit: - K 3.

828 M 1, K 3: Rızāsīçün devāmen zıkr idüp ‘afv eyle iħsānı
Ķamū ādābları eyle yüzünden oķu Ķur‘ān’ı*

*ādābları eyle: edebler ile K 3.

828b ādābları: edebleri S 1, K 1.

829 Oķu derde du ‘āsını taleb eyle şifāsını
Tabīb hāzık ‘ilāc ider Hūdā virūr devāsını

K1[78^a]

Beyānū Ādābi’l-Faşd *

S3[88^a]

830 Kān aldırmaķ murād itseñ ola ay on yedisinde
S2 [129] Ve yāhūd on dokuzında ya yigirmi birisinde

Menhiyyātü’l-Faşd **

K2[115^b]

831 Sebt günü çihār-şenbih daħi tok ķarnına aldırma ³⁵⁶
On iki yince ya geçdiyse altmış yaşını aldırma ³⁵⁷

832 Düşüñi şālihe yordur kerīhe olsa gizle ānı ³⁵⁸
Te ‘avvüz it tükür üçünce tahķir eyle şeytānı

Ādāb-ı Cum ‘a ***

M1[48^b]

833 Kesüp her cum ‘a gün tırnak vesah şa ‘rı izāle eyle ³⁵⁹
A[73^b] Tetāhhur tıyb libāsı hūb ziyāret it nevāle ile

* Başlık: + K 1.

** Başlık: + K 1.

³⁵⁶ “Sebt” bir açık bir kapalı hece okunmalı (sebit) ve aķarnına aldırma > ķarnına’ldırma şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁵⁷ Bu mısradā vezin bozuktur.

³⁵⁸ Gizle ānı > gizl’ānı şeklinde okunursa vezin düzelir.

832a yordur: yoydur S 1; kerīhe: kerīh S 1; olsa: olursa S 1, K 1; gizle: giz A.

832b eyle: ile M 1.

*** Başlık: + K 1.

³⁵⁹ İzāle eyle > izāl’eyle şeklinde okunursa vezin düzelir.

833 M 1, K 3: Kesüp her cum ‘a gün tırnaklarıñ şa ‘rı izāle eyle
Tetāyyüb it libāsı hūb ziyāret it nevāle eyle*

*hūb: cūb M 1.

Ādābü'd-Du'ā *

834 Şerīf ānda şerīf hālde şerīf yerde eyle istikbāl³⁶⁰
Hemān kendiñ işit şavtiñ niyāz eyle münāsib hāl

835 Daḥi ḥamd it šalāt evvel hem āḥirde itme isti'cāl³⁶¹
Yaqīn bil müstecāb olur virilmez ba'zısı fi'l-hāl

S1[32^a] S3[88^b]

836 Daḥi ābdest ile otur diz üstüne işle bir ḥayr iş³⁶²
Ḥulūş ola du'ā vaḳti olmaya ḳalbiñde bir ḡayr iş³⁶³

M3[88^b]

K3[79^b] K2[116^a]

837 Du'ā me'sūreden olsun şoñında sen de āmin de
Aḡızda ḳoma bed ḳoḳu fesādı cānda āmin de

M1[49^a]

838 Eliñ ḳaldur yüziñe sür muḳaddem tevbe istiḥlāl
Tekellūf itme sec'inde hem üçden eyleme iḳlāl

K1[78^b]

Beyānū'l-İstiḥbābi Fī-Ḥakkı's-Şabıyyi **

839 Ezān vir sağ ḳulaḡına iḳāmet sol ḳulaḡına
Du'ā it tatlu şeylerden şabiniñ sür ṭamāḡına

S2 [130]

* Başlık: + K 1.

³⁶⁰ Eyle istikbāl > eyle'stikbāl şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁶¹ āḥirde itme > āḥirde'tme şeklinde okunursa vezin düzelir.

835b müstecāb: müstehāb M 1.

836a diz: zerre M 1.

³⁶² Üstüne işle > üstün'işle şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁶³ vaḳti olmaya > vaḳt'olmaya şeklinde okunursa vezin düzelir.

837a me'sūreden: me'sūrden M 1, K 3.

838a M 1, K 3: Eliñ ḳaldır yüziñe sür daḥi tevbe eyle istiḥlāl

** Başlık: - K 3, S 3.

839b ṭamāḡına: dimāḡına S 2.

K 3: Du'ā it datlu şeylerden şabiniñ sür damāḡına*

*damāḡına: ṭahāḡına M 1.

840 Tıraş eyle yedinci gün ismi vir eyü esmādan
Ḥasen isme idüp tebdīl kabīh ismi müsem mādan *

A[74^a]
S3[89^a]
841 Aḳīka ḳurbānın itsün ḡanīler ḳızda oḡlanda ³⁶⁴
Yedinci gün ya on dördi veyā yigirmi dördünde

842 Velede cān bilinmese isim vir ānı ḡasl eyle
Namāzın ḳılma bir hırḳa içine şar da defn eyle
M 1[49^b] K2[116^b]
M3[89^a]

843 Ekilde şürbde ḡayrı da ne deñli varsa istiḥbāb
Neşāt üzre ‘amel eyle seni men’ itmesün aḥbāb

Beyanü’l-Ḥayzi Ve’n-Nifās **

K1[32^b]

844 Nisāya ḥāş olan ḳanlar nifās ḡayz istiḥāze oldı ³⁶⁵
Veled ya ekşeri çıḳup gelen ḳanlar nifās oldı

S2 [131] K1[79^a]
A[74^b] S3[89^b]
M3[89^b]

840b ḡasen: ḡüsün S 2.

* Beyit: - S 1, A.

³⁶⁴ ḳurbānının › ḳurbanın şeklinde okunursa vezin düzelir.

842a ḡasl: ḡusl M 1.

843a varsa istiḥbāb: var ise isticāb M 1.

843b neşāt: nişāt A.

** Başlık: **Bābü’l-Ḥayz Ve’n-Nifās** K 1; **Beyānū Bābi’l-Ḥayz Ve’n-Nifās** A; - M 1, K 3.
³⁶⁵ istiḥāze oldı › istiḥāz’oldı şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ma‘lūm ola ki nisāya maḥşūş olan ḳan üçdür. Biri nifās biri ḡayz biri istiḥāzedir. Nifās şol ḳana dirler ki veled veyā ekşeri çıḳdıḳdan soñra aḳa [ve] ikiz doğuran ḡātūnun nifāsı evvelki veledendir › iddeti tamām olmak ikinci veledendir. İkiz şol iki velededir ki ikisi de bir ḡātūndan doğa ve ikisiniñ beyni altı aydan eksik ola eger altı aydan ziyāde olursa ikiz olmaz.

845 Nifâsda her kesildikçe ider gusli olur tâhir
Giru kanı gelür ise nifâsdur kırk gününce âhir ³⁶⁶

K2[117^a]

846 Nifâs evvel veledgendür çıkarır 'iddeti âhir
Veleddür bil sıkıtlardan olursa ba'zı yer zâhir *

K1[79^b] A[75^a]
S3[90^a] K2[117^b]
M3[90^a]

847 Hayız bâliğa rahminden bilâ-dâ'in aça üç gün
Daği hem üç gice ile ve yâhüd on gice on gün

S2 [132] M1[50^a]

845b M 1, K 3; S 1 dk. "nüsha": Giru kanı gelur ise nifâsda kırk gün oldu âhir
Mısra: A dk. "nüsha".
³⁶⁶ Gününce âhir > gününce'âhir şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ma'lûm ola ki bu nifâsda kırk gününce her kesildik[c]de vaktiñ [vakitde] âhirine te'hîr ider akmazsa [kırk gün tamânında] gusül ider namâzı kılar aķarsa fâriğ olur ve kırk gün tamânında gusül ider namâzı kılar orucu tutar eriyle yatar ziyâde aķarsa da istiḥâze olur.

846a çıkarır: çıkarur S 1, M 1.

846b sıkıtlardan: saķatlıardan S 2; yer: yir S 1.

Beyit: - K 3.

ŞERH:

Ya'ni ikiz doğuran ḥâtûnıñ nifâsı evvelki veledgendir 'iddeti tamâm olmak ikinci veledgendir eger düşüd düşerse parmağı yâ saçı ya ağzı yâ burnı yâ tırnağı bellü olu[r]sa ol bütün veled doğmuş gibi[dir] [olur] gördüğü kan nifâs olur ve anıñ ile 'iddet tamâm olur ve câriye ümm-i veled olur ve vilâdete ta'lik olunan yemîninde ḥâniş olur eger hiç bir yeri bellü degil ise aķan kan nifâs olmaz üç gün aķdıysa hayız olur eksik aķdı ise istiḥâze olur.

847 S 1, M 1, K 3, A;

S 3, K 2, M 3 dk "nüsha": Hayız bâliğa rahminden aça üç gün veyâ on gün
Şahîh kanlar ara yerinde eķal ṭuhri on beş gün

847 3.mısra: Şahîh kanlar ara yerinde eķal ṭuhri onbeş gün K 1, S 3.

ŞERH:

Hayız deyü bâliğa olan ḥâtûnıñ rahminden gelen kana dirler veled doğurmaksızın eķal[li] üç gün üç gicedir ekşeri on gün on gicedir ve hayzıñ şartı kendiden evvel on beş gün ṭuhur tekaddüm itmekdir ve üç gün üç giceden eksik olmamaķdır eger eksik olursa on beş gün geķ[me]mekdir meşelâ bir mübtedî 'avrat [bir sâ'at] kan görse ba'dehu on dört günde kesilse ba'dehu on beşinci gün yine aķsa bu on beş gün tamâm olursa ol kandan hayız degildir istiḥâzedir ve şahîh kan deyü hayız kanıyla nifâs kanına dirler ve iki hayzıñ veyâ bir nifâs ile bir hayzıñ beyninde eķal[li] ṭuhur on beş gündür meşelâ bir ḥâtûnıñ hayzı kesildikten soñra on beş gün olmazdan evvel kan gelse ol kan hayız ḥisâb olunmaz ta on beş gün geķdikce ve ṭuhriñ ekşerine nihâyet yokdur ne deñli 'ömrü olduķça ṭuhur olursa da meger kan müstemirr olup dâ'imâ aķa ol zamân ekşerine ḥad taķdîr olunur yaķinde istimrâr[ın] beyânı gelür.

K2[118^a] M3[91^a]
A[75^b] S3[90^b]

- 848** Yeter ābdest ḥayızda üç gününce her kesildikçe
İder ğusli ziyāde aḳsa onunca her kesildikçe³⁶⁷

S2 [133] K1[80^b]
A[76^a] S3[91^a]
K2[118^b] M3[91^b]

- 849** Nifās ḥayz ekṣer olmazdan eḳalde ḳaṭ‘ iderse ḳan
Bilā-ğuslin cimā‘ olmaz meger vaḳtiñ āḫirinden

M3[92^a]

- 850** Gece ğusl eyleyüp tekbīr idecek deñli bir müddet
Bu ‘ādetden olursa evvel ide te’ḥīr geçe ‘ādet³⁶⁸

S2 [134] K1[81^a]
A[76^b] S3[91^b]
K2[119^b] M3[92^b]

848a yeter: yiter M 1.

848b ider: ide M 1.

³⁶⁷ Ziyāde aḳsa › ziyād’aḳsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ya’nī bir ‘avrat ḳan görse namāzıñ āḫiri müsteḥab vaktinece te’ḥīr eyleye eger ḳan kesilürse abdest ala namāzıñ kıla aḳarsa ve az gele üç gün üç gice yenice ğusül lāzım degil üç gün üç gice tamāmında āḫir vaḳtinece te’ḥīr eyleye. Kesilürse ğusül ide namāzın kıla[r] aḳarsa ve az gele on gününce ya’nī her kesildikçe ğusül eyleye on gün tamāmında ğusül ide namāzın kıla orucın tuta eriyle yata ziyāde akar ise de istiḥāze olur ta on beş gün olup ikinci ḥayza varmadıkça.

³⁶⁸ 849 ile 854 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’te yoktur.

Olursa evvel › olursa’vvel şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ya’nī ḥayızda on gün tamām olmazdan evvel yā nifāsda kırk gün tamām olmazdan evvel ḳan kesilse ğusül itmedikçe yāḥūd kesildikden soñra beş vaḳtiñ birisiniñ āḫirinde ğusül idüp bir tekbīr idecek deñli vaḳit geçmedikçe cimā‘ ḥelāl degildir meşelā gün doğduktan soñra bir ‘avrat ṭāhir olsa ğusül itmedikçe yāḥūd ol gün öyle namāzıñ vaḳtiniñ āḫirinde ğusül idüp tekbīr idecek deñli vaḳit geçmedikçe cimā‘ ḥelāl olmaz eger ‘ādetinden evvel kesilse ğusül ider namāzın kılar lākin cimā‘ ḥelāl olmaz ‘ādeti geçmedükce eger on gün tamāmında [yā kırk gün tamāmında] kesilürse ğusül itmeksizin cimā‘ ḥelāl olmaz.

- 851 Nifās u ḥayẓ ṭuhur evvel kaçır günde getirdiyse
Odur ‘ādet muḍilledür bu günleri yitirdiyse
S1[33^a]
- 852 Olur bir kerrede ‘ādet ider bir kerrede intiḳāl³⁶⁹
Zamānda ya ‘iddetde yā ikisinde eyler intiḳāl³⁷⁰
A[77^a] S3[92^a]
K2[119^b]
M3[93^a]
- 853 Kesilse evvelde dört günde ikinci ḥayẓda dem beş gün³⁷¹
Beşe naḳl eyledi ‘ādet olursa ṭuhurı on beş gün
S2[135]
M3[93^b]

851a götürdiyse: götürdiyse S 2.

851b muḍille: muḍille S 1; yitirdiyse: yütürdiyse S 2.

ŞERH:

Ya‘nī ‘avrat ibtidā ḥayẓında yāḥūd ibtidā nifāsında kaç günde kesildiyse ol miḳdār gün ‘ādeti olmuştur bu ḥātūna mu‘tāde dirler eger mecnūne olup yāḥūd dīnin / [deynin] kayırmadığından nāṣī ihtimām itmeyüp ‘avrat ‘ādetini zāyi‘ iderse ol [‘avrata] muḍille dirler muḍilleniñ beyānı yakīnde gelür.

³⁶⁹ Kerrede intiḳāl › kerred’intiḳāl şeklinde okunursa vezin düzelir.

852a kerrede: kerrede S 1.

852b ‘iddetde: ‘adedde S 1, A.

³⁷⁰ İkisinde eyler › ikisinde’yler şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ya‘nī ‘ādet [ḥayẓda nifāsda ṭuhurda] bir kerre şābit olur ve bir kerre ile intiḳāl ider ve intiḳālī yā ‘adedde olur yā zamānda olur yā ikisinde bile olur meşelā ayıñ ibtidāsında beş gün görmek ‘ādeti olsa ikinci ḥayẓda ayıñ āḥirinde beş gün görse zamānda intiḳāl eylemiş oldu eger ayıñ āḥirinde dört gün görse hem zamānda hem ‘adedde intiḳāl eylemiş oldu faḳaṭ ‘adedinde intiḳālīniñ mişālī bu beyitte zıkr oluna.

³⁷¹ Kesilse evvelde › kesilse’vvelde şeklinde okunursa vezin düzelir.

853a dem: - S 2. S 1’de bu kelime sonradan yazılmıştır.

A’da 851 ve 852. beyitler şu şekilde yazılıdır:

Kesilse evvelde dört günde
İkinci ḥayẓda dem beş günde

Beşe naḳl eyledi ‘ādet olursa
Ṭuhurı on beş gün bu ṭuhur on beşden az olursa

Yine dörde varur ‘ādet
Nifās ḥayẓ ekşeri kanı geçerse bākī olur ‘ādet

- 854 Bu tuhr on beşden az olsa yine dörde varır ‘âdet
Nifās hayz ekşeri kanı giçerse bâkî olur ‘âdet³⁷²

A[77^b] S3[92^b]
K2[120^a]

- 855 Beyāzîñ ğayr olan kanlar hayızda on gün içinde
Şayılur şāfî kan hükmi nifāsda kırk gün içinde³⁷³

K1[81^b]

Beyānū Hükmi’l-Mübtedā’i *

M3[94^a]

- 856 Eger kan müstemir olsa demi evvel gören zenden
Her ayda hayzı on gündür olur ğayrısı tuhrinden

Beyānū Hükmi’l-Mu‘tāde **

- 857 Eger mu‘tāde olursa az olsa tuhrı altı aydan³⁷⁴

S2[136] K2[120^b]
A[78^a]

³⁷² bâkî olur > bâk’olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

854a S 1: Bu tuhur on beşden az olsa yine dörde varır ‘âdet
ŞERH:

Ya’nî ibtidā hayız[da] dört günde kesilse ‘âdeti dört günde olur ikinci hayızda beş günde kesilse ‘âdeti beşe nakil eylemiş olur eger tuhrı on beş günü geçerse eger geçmeyüp on dördüncü gün yine aķarsa ‘âdeti yine dörde nakil eylemiş olur nifāsda ve hayızda ‘âdeti [meşelā] beş gün olsa hayızda on günü tecāvüz idüp veya nifāsda kırk günü tecāvüz iderse ‘âeti evvelki beşde kalur.

855b M 1, K 3: Şayılur şāfî kan hükmi nifāsıñ kırk gün içinde

³⁷³ Şāfî > şāfî şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Başlık : + K 1.

856 ile 860 arasındaki beyitler M 1 ve K 3’te yoktur.

ŞERH:

Ya’nî bir kız bâlîga olmadan kan akup dā’imā müstemir olsa anıñ gördüğü kanıñ her aydan on gün[ü] hayız[dan]dır bâkîsi tuhur şayılur.

** Başlık : + K 1.

³⁷⁴ Altı aydan > alt’aydan şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 858 Eger altı ay veyā zā'id olursa ṭuhr-ı mu'tāde³⁷⁵
Anıñ ṭuhrı olur altı ay degil bir laḥza ma'dūde³⁷⁶

Beyānū Ḥükmi'l-Muḍille *

S3[93^a] M3[94^b]

- 859 Muḍillēler taḥarri eylesün ḳan müstemirr olsa
Aña göre 'amel itsün ne de zan müstekirr olsa

- 860 Eger ṭuhrında ḥayzında iderlerse tereddüdi
İder her vaḳtde ḡusli ol kılar farz u müekkedi

K3[...] K1[82^a]
S1[33^b] K2[121^a]

Beyānū Aḥkāmī'l-Ḥayzi Ve'n-Nifās **

- 861 Nifās yā ḥayz bulununca namāz kılmaz ḳazā itmez
Oruc tutmaz ḳazā eyler daḥi Ḳur'ān'a yapışmaz
A[78^b]
S3[93^b] M3[95^a]

- 862 Kıra'at eylemez Ḳur'ān 'özürsüz mescide girmez
Ṭavāf etmez göbek diz beynine zevci yaḳīn olmaz

K1 [82^b]

³⁷⁵ Altı ay › alt'ay şeklinde okunursa vezin düzelir.

858b ma'dūde: ma'dede S 2.

³⁷⁶ ṭuhrı olur › ṭuhr'olur şeklinde okunursa vezin düzelir.

ŞERH:

Ya'nī ḳan müstemir olup mu'tādeniñ ṭuhrı atı ay veyā zā'id olur ise anıñ ṭuhrı altı aydan bir sā'at eksik hisāb olunur.

* Başlık : + K 1.

859a muḍille: muḍille S 1.

ŞERH:

Eger muḍillede ḳan müstemir olsa ol 'avrat taḥarri ider eger ḥayzı ve ṭuhrı kaç gündür ve ḳanki günlerdir zan iderse ol zan üzerine 'amel ider eger hiç zan olmazsa her vaḳitde ḡusul ider farzı ve vācibi ve sūnnet-i mü'ekkedeleri kılar ve nāfileleri terk ider.

K3[...]: K 3'te buradan sonraki varaklar eksiktir.

** Başlık : + K 1; Aḥkāmü'l-Ḥayz ve'n-Nifās S 3.

861 M 1: Bu iki ḳan bulununca namāz kılmaz ḳazā itmez
Oruc tutmaz ḳazā ider daḥi Ḳur'ān'a yapışmaz

862 3.mısra: İştise āyet-i secde tilāvet secdesin itmez K 1.

Beyānū'l-İstihāze *

863 Kesilse üç günden evvel on beşince akmasa kanı ³⁷⁷

Ya 'ādetden ziyāde akup geçerse ekseri kanı ³⁷⁸

S2 [137]

864 Siyāh yā kırmızıdan mā-‘adāsın görse āyise

Veyā beyāz-ı hālīşi görürse gayr-ı āyise

M1[...]

865 Veyā hāmil görürse kan vilādetden degil ise

Doğuz yaş olmadan görse ya ekşerden ziyāde olsa ³⁷⁹

K2[121^b]

866 Hükümleri burun kanı bu altı istihāze olsa ³⁸⁰

Hemān ābdest alır kāfī bu yediden biri olsa ^{**}

K1 [83^a]

Beyānū'l-Buyū ^{***}

M3[95^b]

867 Mukavvem māl-ı ma‘lūmı daḥi mevcūdı bu mālā

Rızā ile bedel kılmak daḥi ‘ākidler ehl ola

S3[94^a]

* Başlık: **Beyān-ı İstihāze** S 2; **Beyānū Demi'l-İstihāze** K 1; - M 1.
³⁷⁷ Bu mısra da vezin bozuktur.

863b ya: bil M 1.

³⁷⁸ Ziyāde akup › ziyād'okup şeklinde okunursa vezin düzelir.

864a yā: + K 1.

864 S 1, S 2, M 1, A : Siyāh kırmızıdan mā-‘adāsın görse āyise*
Veyā hāmil görürse kan vilādetden degil ise

*siyāh: siyāhı M 1.

M1[...]: M 1'de varaklar burada sona ermektedir.

865 S 3: 1. beyit önceki beytin 3. mısraıdır. 2. beyit sonraki beytin 1. mısraıdır.

865 S 1, S 2, M 1, A: Doğuz yaş olmadan görse yā ekşerden ziyāde olsa
Hükümleri burun kanı bu altı istihāze olsa

³⁷⁹ Ziyāde olsa › ziyād'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

³⁸⁰ İstihāze olsa istihāz'olsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

^{**} Beyit: - S 1, M 1, S 2, A.

^{***} Başlık: **Bābü'l-Buyū 'i'ş-Şaḥīh** K 1.

867a muḥavvem: muḥavvim S 2, A.

867b rızā ile: rızā-ile M 3.

868 Ola teslīm hem[i] mümkin daḥi milkiñde olursa
Kabūl icāb bulunup yā virüp akçe mebi‘ olsa

S1 [34^a] A[79^a]

869 Yoğ-ise şart-ı fāsidden cehālet ğabn olunmazsa
Beyi‘ nāfiz ne deñli kabzı teslīmden bulunmazsa

Beyānū Bey‘i’l-Bāṭıl *

870 Şatarsa meyte dem ma‘dūm ya ḥürr ümmü’l-veled ḥamrı
Mükāteb yā müdebber muṭlaḳ olursa ya ḥinzırı

871 Veyā nās bevli yā rec‘in turāba ḳatmadān şatma
Bilā-zebḥin olan cildi dibāğat itmeden şatma

K2[122^a]

872 Şabī lā-ya‘kılıñ bey‘i daḥi mecnūnlarıñ bey‘i
Ana ḳarnında evlādın havāda ḳuşlarıñ bey‘i

873 Şatup ‘abdi emedür bu deyüp yā ‘aksini itse
Zebḥi meyteye ḥürri köleye zām idüp şatsa

M3[96^a]

S2[138] S3[94^b]

874 Bu şüretler ḳamū bāṭıl daḥi ḳabz itse milk olmaz
Te‘addisiz helāk olsa şaḥīḥ budur ḳamān gelmez

K1 [83^b]

868b olsa: alsa S 2.

869b ne deñli: ne deñlü S 2; nāfiz: nāḳiz A.
* Başlık: + K 1, K 2.

870a ma‘dūm: ma‘lūm A.

870b ḥinzırı: ḥinzırı K 1; ḥür ümmü’l-veled: ḥarāmü’l-veled A.

871a ḳatmadan: ḳatmadın S 2.

874a milk: mülk S 2.

Beyānū Bey‘i’l-Fāsīd *

- 875 Şatup nefy eylese kıymet veyā zikr itmese kıymet
Mebi‘ meçhūl olursa yā şemen yā vaşf [u] yā müddet
- A[79^b]
S1[34^b]
- 876 Dise şevbiñ birin şatdım yā şu şevbi behāsına
Veyā beş altuna şatdım veyā ħarman zamānına
- 877 Ĥaşād vaqtine nevrūze ya bağ bozumı bostāna
Ya küffār ‘īdine yāħūd bahar faşl-ı gülistāna
- K2[122^b]
- 878 Veyā zarf-ile vezn idüp o zarfı tartmadan taħmīn
İdüp ānı mu‘ayyen bir behāya tutsa ehl-i dīn

Beyān-ı Şarṭ-ı Fāsīd **

- 879 Veyā bir şey’e şarṭ etse ‘aķid ānı iķtizā itmez ³⁸¹
Mülāyim olmasa bey‘a mülāyim şarṭ fenā itmez
- M3[96^b]
- 880 O şarṭıñ ‘aķid olandan birine nef‘i var ise
Mebī‘iñ ādemī olup aña yāħūd nefi‘ virse

* Başlık: - S 3; Buyū‘ü’l-Fāsīd S 2; Buyū‘-ı Fāsīd S 1, A, M 3; Beyānū Buyū‘i’l-Fāsīdi Bildirir K 2.

876a dise şevbiñ: dise şu şevbin A; şevbi behāsına: şevbiñ behāsına S1

877a nevrūze: nīrūze S 2, A, K 2, S 3; neyrūze S1.

878b tutsa: dutsa S 1, A.

** Başlık: - S 1, S 2, A, S 3, K 2.

³⁸¹ Ānı iķtizā › ān’iķtizā şeklinde okunursa vezin düzelir.

879b fenā: zarar S 1, A.

880 nefi‘: nef‘i S 2.

880b ādemī olup: ādem oldukça S 3; A dk.

881 Bu üç şart-ile şart fāsīd daḥī bey' i olur fāsīd
Memede sūd koyun zāhrinde yūn bey' i olur fāsīd

882 Beyi' bunlarda hep fāsīd bil öğren olma sen kāsīd
Mebī' iñ menķūl olursa kabızsız bey' olur fāsīd ³⁸² *

K1 [84^a]

Beyānū Ḥūkmī'l-Bey' i'l-Fāsīd **

883 Fesiḥ vācib mebi' iñ müşteri' indinde olduğça
Ne deñli 'ākidiñ biri ölüp biri bulundugça

S2[139] A[80^a]
K2[123^a]

884 Fesād fesh olmayup bāyi' semenden fā'ide itse
Aña tıyb müşteriye kem mebi' den fā'ide itse

S1 [35^a] S3[95^b]

885 Mebi' i kabz iderse müşteri' bu bey' -i fāsidden
Olursa bāyi' iñ izni şariḥan yā delāletden

886 Olur mālīk velākin bil yiyüp geymek ḥelāl olmaz
Mebī' in cāriyē olsa cimā' etmek ḥelāl olmaz

M3[97^a]

Beyānū's-Selem ***

887 Selem itmek murād itsen beyān it cinsini nev' in
Daḥī teslīm mekānını daḥī mikdārların ānın

882a olma sen: eyleme A.
³⁸² menķūl › menķul şeklinde okunursa vezin düzelir.

* Beyit: Derkenarda "sah": S 2.

** Başlık: + K 1, K 2; Ḥūkmü Bey' i'l-Fāsīd M 3.

884b S 1, A, M 3: Olur tıyb müşteri' almasun mebi' den fā'ide itse

*** Başlık: - S 3.

- 888 Teferruk itmeden kabz it ne ise re's-i malını
Degil cā'iz taşarruf almadan bunlar bedelini

Beyānū'r-Ribā *

- 889 Keyil veznī ya kabānī olanı cinsine şatsa
O vaktde kabz olunmazsa ribā yā fazlına şatsa
S3[96^a] K2[123^b]
- 890 Eger keylī veyā veznī veyā cinsden biri olsa
Ribādır anca te'hiri helāl olur ziyāde alsa
A[80^b]
- 891 Keyil cins vezni olmazsa ziyāde olsun viresi olsun³⁸³
Helāl olur zirā' hayvān gibi yāhūd libās olsun
K1[84^b] S1[35^b]
M3[97^b]
- 892 Keyil veznī olanlarda eyü alçağ beraberdür
Yetim mālı veyā vakfiñ meriziñ bir degillerdür
S 2 [140]
- 893 Şe'ir bürr hurma tuz keylī gümüş altun-durur veznī
Bulariñ gayrı 'ādetde olur keylī veyā veznī

888a ra's-i malını: re's-i malını S 1, A.

* Başlık: - S 3; **Beyānū'ş-Şarf** S 2, A; **Beyānū'ş-Şarfi ve'r-Ribā** S 1.

889 S 1, S 3, A, M 3: Eger keylī veyā veznī olanı cinsine şatsa

Ribā olur viresisi ve yāhūd fazlına şatsa

S 3: Eger keylī veyā veznī olanı cinsine şatsa

O vaktde kabz olunmazsa ribā yā fazlına şatsa

E 3: Eger keyli veya vezni olanı cinsine şatsa

O vaktde kabz olunmazsa riba fazlına şatsa

3.mısra: *O vaktde kabz olunmazsa riba fazlına şatsa* S 1.

890 S 1, A, M 2; M 3 dk. "nüṣṣa": Eger keylī veyā veznī veyā cinsden biri olsa

Ribā katlanması ancağ helāl olur ziyāde alsa

891a vezn: veznī S 2.

³⁸³ Ziyāde olsun › ziyād'olsun şeklinde okunursa vezin düzelir.

Viresi olsun › vires'olsun şeklinde okunursa vezin düzelir.

893a şe'ir: şe'ir S 2; durur: tırur S 1, A, S 3, K 2.

893b Mısra: Derkenarda "ṣaḥ" S 1.

Beyānū’ş-Şarf *

- 894 Bozarsa akçe tekābüz şart teferrük itmeden ‘ākīd³⁸⁴
Hıyār-ı şart veyā te’cīl iderse şarf olur fāsīd

Beyānū’l-Ḳarz **

K2[124^a]

- 895 Keyil veznī ‘adetlerde tefāvūt fāhiş olmazsa
Bularıñ ḳarżı cā‘izdir ecel ta’yīn olunmazsa

Beyānū’l-Müzāra ‘a ***

S3[96^b]

- 896 Zirā‘atden murād itsen yeri gör zer‘a şālīḥ mi
Daḥi ‘ākīdler ehl ola beyān it bir mi iki yıl mı³⁸⁵

- 897 Toḥum kimiñ beyān it cinsini herkes naşībini
Daḥi hem taḥliye ola yer-ile ‘āmiliñ beyni

A[81^a]

Beyānū Şūreti’l-Müzāra ‘ati’ş-Şaḥīḥāti ****

M3[98^a]

- 898 Faḳat arz yā ‘amel yāḥūd toḥum arz biriniñ olsa
Şaḥīḥ olur bu üç şūret fesāddan ḡayrı yoḡ-ise

* Başlık: - S 1, S 2, S 3.
384 Bozarsa akçe › bozars’akçe şeklinde okunursa vezin düzelir.
** Başlık: + K 1.
*** Başlık: - S 3; **Beyān-ü Muzāra ‘a** S 2, S 1, A.
385 Mi iki › mi’ki şeklinde okunursa vezin düzelir.
**** Başlık: + K 1, K 2.

- 899 Veyā arz biriniñ olup baqarlar āheriñ olsa
Tohum ile ‘amel ikisiniñ hāşıl da nışf olsa
- S1[...]
- 900 Veyā öküz birisiniñ ‘ameller gayrıdan gelse
Tohum hem arz ikisiniñ daḥi hāşıl da nışf olsa *
- K1[85^a] S3[97^a]
K2[124^b]
- 901 Ve yāhūd arz tohum ile öküzden birbirisiniñ
Öküzden bir ‘amel cümle olur ise şerikiniñ
- S2[141]
- 902 Veyā öküz birisiniñ kalanı müşterek olsa
Daḥi hāşıl olanı nışf[1] üzre şart bulunursa
- 903 Bu dört şüret daḥi cā’iz yedi oldı şahīḥ şüret
İkisiniñ biri olsa olur bāṭıl müzāra‘āt

Beyānū’ş-Şayd **

- 904 Bilā-zebḥin yenilmege gerek on beş kadar kayddan
Mu‘allim cerḥ ide ayrılmaya ekl itmeye şayddan
- M3[98^b]
- 905 Şerik olmaya şaydında avı murdār kilāblara
Zekātā ehl ol şerik olma zekātā ehl olmayanlara ³⁸⁶
- A[81^b]
S3[97^b]

899a āherin: āḥirin S 2; baqarlar āherin olsa: baqarları āheri bulsa S 1, A.
S1[...]: S 1’de buradan sonraki varaklar eksiktir.
* Beyit: - A.
903b ikisiniñ: ikisindenA, S 3 .
** Başlık: - S 2.
904a yenilmekde: yenilmege S 2.
905a kilāblara: kilāblardan S 3, K 2.
905b zekātā: zekāt S 2, A; olmayanlara: olmayanlardan S 3, K 2.
³⁸⁶ Zekātā ehl › zekāt’ehl şeklinde okunursa vezin düzelir.

- K2[125^a]
- 906 Müsemmi ol unutmazsın sen et irsāl veyā terġib
Bir āher fi 'le şuġl etme taleb et olsa şayd ġā'ib
- 907 Yine ol şayd ola vahşi kaçınmağa ola kâdir
Biline cerħden öldüġi yoġ-ise zebħe bir kâdir

Beyānū'n-Nikāh *

- 908 Nikāh itmek ħarām oldu uşülü-y-le furū'ını
Daħi her bir qarındāşı daħi kardāş furū'ını
- K1[85^b]
- 909 Ana eb ced cedde kardāşı 'ale'l-ıtlāk ħarām oldu³⁸⁷
Uşülüñ hem furū'ın zevcesi muṭlak ħarām oldu
- S2[142]
- 910 Daħi zevcesiniñ fer'ı o zevce mes olunduysa
Ĥarāmdır zevceniñ aşlı şaħiħ aḳdi bulunduysa
- S3[98^a]
- 911 Daħi mevṭū'anıñ aşlı daħi mevṭū'anıñ fer'ı
Daħi mālike memlūkler ügeyler hep degil şer'ı
- M3[99^a]

* Başlık: - S 3.

908a uşülüyle furū'ını: furū'ıyla uşulını A, S 3, K 3.

³⁸⁷ Ana eb › an'eb şeklinde okunursa vezin düzelir.

909a ana eb ced cedde: uşülüñ her qarındāşı A, M 2, M 3.

911b ügeyler: ügeyle K 1.

Ḥürmet-i Müşāhere *

K2[125^b]

912 Eger şehvet-le memsūse olup yā mes iderse ‘avrat ³⁸⁸

A[82^a]

İkisi müştēhāt ola birinde kāfīdūr şehvet ³⁸⁹

913 Veyā şart ile manzūre bu dördiñ fer‘i hem aşı
Ḥarām dört her birisine ḥatā olsun gerek sehvi

K1[86^a] K2[126^b]

914 Meḥārim beynini cem‘ eylemek bāṭıl nikāḥ ile
Daḥi vaṭ‘ ile cem‘ itmek ḥarām mülki yemīn ile

K1 [86^b]

Nikāḥ Bāṭıl Olanları Beyān **

K2[127^a]

915 Eger ıtlāk idüp hindi olursa hinde maḥremden
Yine dördüncü boşandıkda olursa ğayr-ı maḥremden

S3[98^b]

916 Veyā ıtlāk idüp ḥürri eme alsa müddet içinde ³⁹⁰
Bu üçden her biri bāṭıl nikāḥı ‘iddet içinde

917 Ne deñli ‘iddetinden soñra olursa da üç ṭalāk ile ³⁹¹
Ṭalāk verdiklerini alsalar zevci bilā-ḥülle

* Başlık: + K 1.

³⁸⁸ İderse ‘avrat › iders’ ‘avrat şeklinde okunursa vezin düzelir.

912a olup: - A, S 3; iderse: eylerse A, S 3.

³⁸⁹ Kāfīdūr › kāfīdūr şeklinde okunursa vezin düzelir.

914b mülki: milki A.

** Başlık: - S 2, A.

915 olursa: alursa A.

915b yine: ya A.

3. mısra: Veyā bir ‘abd ikinciye boşayup alsa bir ğayrı S 3; K 1, K 2 dk.

³⁹⁰ Eme alsa › em’alsa şeklinde okunursa vezin düzelir.

917a soñra: soñ A; ne deñli: ne deñlü S 2.

³⁹¹ soñra olursa › soñr’oluusa şeklinde okunursa vezin düzelir.

- M3[99^b]
- 918** Veyā mu‘tedde olanları erinden ğayrıya tezvīc³⁹²
Kitābiyye olmayanlarıñ nikāhına eyleme tervīc³⁹³
- S2[143] A[82^b]
- 919** Bu üçden her biri bāṭıl ḥazer eyle eyleme isti‘cāl³⁹⁴
Rıdā‘-ile ḥarāmları bil öğren eyleme ihmāl
- K2[127^b]
- 920** Neseb şābit olan ḥāmil sebiyden hem gelen ḥāmil
Eme alma ḥür üzerine şaḳın mürteddeden ğāfil³⁹⁵
- 921** Bular cümle ḥarām oldu nikāhından ḥazer eyle
Muvaḳḳat müt‘a bāṭıldır bulardan da ihtirāz eyle³⁹⁶

Beyānū’ṭ-Talāk

- 922** Buluĝ ‘aḳıl olan zevciñ ṭalākı bil olur vāḳi‘
Ne deñli mükrehen olsa niḳāḥ kaydı olur rāfi‘
- 923** Lisān sürçüp veyā aḥres işāret-le veyā sekrān
Veyā la‘ben veyā sehven boşarlarsa veyā hezlen
- K1 [87^a]
- 924** Olur vāḳi‘ şabī mecnūn ‘ateh nā‘im degil ise
Şariḥ lafz bir ṭalāk-ı ric‘ī ne deñli ḳaşdı yoĝ-ise³⁹⁷
- M3[100^a]

³⁹² mu‘tedde olanları › mu‘tedd’olanları şeklinde okunursa vezin düzelir.
918b tervīc: tezvīc A.
³⁹³ Kitābiyye olmayanlarıñ › kitābiyy’olmayanlarıñ şeklinde okunursa vezin düzelir.
³⁹⁴ Eyle eyleme isti‘cāl › eyle’yleme’sṭi‘cāl şeklinde okunursa vezin düzelir.
920b mürteddeden: mürtedden A.
³⁹⁵ Eme alma › em’alma şeklinde okunursa vezin düzelir.
³⁹⁶ Da ihtirāz › d’ihtirāz şeklinde okunursa vezin düzelir.
924a ‘ateh: ‘aneh A.
924b ne deñli: ne deñlü S 2.
³⁹⁷ ṭalāk-ı ric‘ī › ṭalāk’ric‘ī şeklinde okunursa vezin düzelir.

- 925 Kināyē elfāzları ḥāl-i rızāda niyyete muḥtāc³⁹⁸
Ğazāb ḥālinde redde şetme şālīḥ niyyete muḥtāc
- 926 Ṭalāk istendigi vaktin cevāba redde ihtimāl
Olanda niyyetiñ şartdur қазақ' en cümle bu aḥvāl
- A[83^a] S3[99^b]
K2[128^a]
- 927 Şarīḥ lafz bir ṭalāk ric'ī ne deñli itse āḥere niyyet³⁹⁹
Şarīḥ maşdarda vāḳi' dür üçe yā bā'ine niyyet
- 928 Diyānette kināyē her birinde niyyeti şartdur
Bilā-tecdīd rucū'ında ṭalāḳıñ ric'ati şartdur
- S2[144]
- 929 Nikāḥ tecdīdine muḥtāc ṭalāḳıñ bā'in olursa
Üç olsa ḥülleye muḥtāc ne deñli ḥāmil olursa
- M3[100^b]
- 930 Dise enti vāḥide istebre'i raḥmek ya i'teddī⁴⁰⁰
Ṭalāk lafzı bilā-vaşfin bu dört elfāz olur ric'ī
- S1 [36^a]
- 931 Kināyēden bu üçden ğayrı olan elfāz neki varsa⁴⁰¹
Veyā şiddet şıfātı-y-la ṭalāḳayn vaşf ider ise
- K1 [87^b]
- 932 Dise bā'in ṭalāk olsun ya elbette veyā efḥaş
Veyā şeyṭān ṭalāḳı-y-la veyā bid'at veyā aḥbes
- S3[100^a] K2[128^b]
- 933 Ke-elfin ke'l-cibāl gibi veyā ev ṭolusu boş ol
Bular her biri bir bā'in üçe niyyet olur maḳbūl

³⁹⁸ Kināyē elfāzları › kināyē'elfāzları şeklinde okunursa vezin düzelir.
³⁹⁹ Deñli itse āḥere › deñli'ts'āḥere şeklinde okunursa vezin düzelir.
927b A: Ṭalāk lafzı ṭalāk rec'ī ne deñli itse āḥare niyyet
⁴⁰⁰ Dise enti › dise'nti şeklinde okunursa vezin düzelir.
930a i'teddī: i'tedī S 2.
931a ğayrı: ğayr S 2.
⁴⁰¹ Ğayrı olan › ğayr'olan şeklinde okunursa vezin düzelir.
933a cibāl: cebel S 2, S 3.

Beyānū'z-Zıhār *

A[83^b]

- 934** Eger zevc zevcesin yā cümleden tā'bir olan uzvın
Veyā bir cüz'-i şāyī'i rubu' gibi veyā nışfın

M3[101^a]

- 935** Meḥārimden nazar ḥarām olan yere eylese teşbīh ⁴⁰²
Zıhār itdi bunun keffāreti ke's-şavm saña tenbīh

- 936** Bulūğ [u] akl [u] İslām zevcede olmak şart-ı zıhār itse ⁴⁰³
Bilā-keffāretin memnū' temettū'den murād itse

Temmet

* Başlık: - S 3.

ŞERH:

[Ma'lūm ola ki zıhār deyü bir 'ākil bāliğ müslim taht-ı nikāhında olan zevcesini veyā zevcesinden şeri'de cümleden tā'bir olur bir 'uzvu ra's ferc ve yed gibi ve rakabe gibi veyā bir cüz'-i şāyī'i nışf gibi şülüs gibi rubu' gibi ebedi kendiye nikāh düşmez ḥātūndan biriniñ nazarı ḥarām olan yerine beñzetmege dirler. Eger zıhār iderse keffāret farz olur bilā-keffāretin cimā' itmek ve dā'ilerin işlemek ḥarām olur bu ta'rīf ile mu'arref olan zıhārın keffāreti şavmın keffāreti gibidir ki bunun keffāreti için keffāret niyyetiyle bir kul azād itmekdir eger keffāret ideceği vakıtde mülkinde köle olmayup yāḥūd kıymetine güci yetmese iki ay tetābu'an oruc tutar eger bu iki ay arasında gice kaşden zevcesini vaṭ' eylese yeñi başdan istīnāf ider ve eger gündüz nisyānen cimā' iderse İmāmeyn'e göre yeñi başdan istīnāf lāzımdır İmām Yūsuf'a göre lāzım degildir eger iki ay oruca güci yetmezse altmış fakīre her birine bir günde birer fiṭre virür veyā bir fakīre altmış gününce günde birer fiṭre virür ne deñli bir fiṭre ol fakīri doyurmazsa da eger altmış fakīre iki öyün it'ām idüp karınların doyururlarsa cā'izdir. Ne deñli az ta'ām ile doyarlarsa da gerek şabāḥ ile aḥşam olsun gerek bir aḥşam ile bir saḥūr olsun gerek iki saḥūr olsun arpa ve darı etmegine katıkdan lāzımdır buğday etmegine lāzım degildir yüz yigirmi fakīre bir öyün it'ām iderse yarım it'ām yerine giçer ya'nī altmış adamı bir öyün doyurmuş olur yeñi başdan altmış fakīre bir öyün it'ām itmek lāzımdır eger bu keffāret-i zıhārın tafşīlini murād idersen yukarıda zıkr olunan keffāret-i şavım baḥşine nazar idesin.]

⁴⁰²

Yere eylese › yere'ylese şeklinde okunursa vezin düzelir.

⁴⁰³

Zevcede olmak › zevced'olmak; şart-ı zıhār › şart'zıhār şeklinde okunursa vezin düzelir.

SONUÇ

Türk İslâm Edebiyatı'nda, Allâh Te'âlâ ve Peygamber Efendimizle alâkalı konulardan sonra en çok manzûm olarak yazılmış türlerinden biri de fıkıh ve akâid alanındaki daha açık bir ifadeyle ilmiyhâl türündeki eserlerdir. Bu konularla ilgili manzûmeler, didaktik olmalarıyla dikkat çekmektedir. Bu tür eserler, edebî kaygı güdülmeden, genellikle mesnevî tarzında ve aruz vezniyle yazılmıştır. Kütüphanelerde bu türde yazılı bir çok eser vardır. Yaptığımız katalog taramalarımızda daha önce tesbit edilememiş, konu ile ilgili araştırma ve çalışmalarda değinilmemiş bazı eserlere ulaştık. Tezimizin giriş bölümünde "Türk-İslâm Edebiyatında Manzûm İlmihâller" başlığı altında tanıtmaya çalıştığımız bu eserler çalışmamızın literatüre yeni bir katkısı olması açısından önem arz etmektedir. Bunlara, müellifi meçhûl *Manzûm Fıkıh Risâlesi*, Aczî'nin *Manzûm İlm-i Hâl*'i, Mollâ Fenârî'ye ait *Mukaddimetü's-Salât*'ın manzûm bir tercümesi olan *Şurûtu's-Salât*, Kerîmî'nin *Dürretü't-Tâc*'ı, Muhyiddîn b. Ebû Bekr el-Hanefî'nin *Manzûme-i Fıkıh*'ı ve Turâbî'nin *Manzûme-i Fıkıh-ı Keydânî*'si örnek gösterilebilir.

Üzerinde çalıştığımız *Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi* mesnevîsi, arûzun heceze bahrinin *mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / Mefâ'îlün* kalıbıyla telîf edilmiş didaktik bir eserdir. Müellif, fikhî meseleleri nazmederken edebî bir üslûp kullanmaya özen göstermiş olsa da bu türde yazılmış eserlerin genel özelliklerinden biri olan eğitici-öğretici yönü burada da ön plana çıkmaktadır. Müellifi buna sevk eden husus, eserin türüdür. Ayrıca bu eserlerin genellikle medreselerde okutulmak ve fikhî meselelerin kolay öğrenilmesi hatta ezberlenmesi yanında, akılda kalıcı olmasını sağlamak vb. gibi maksatlarla yazılmış olmaları da bunda etkili olmuştur.

"*Türk İslâm Edebiyatında Manzûm İlmihâller ve Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi*" adlı çalışmamızın girişinde, edebiyatımızda manzûm ilmiyhâller genel bir bakış açısıyla tanıtılmıştır. I. bölümde Cecelî İbrâhîm Efendi'nin hayatı

ve eserleri hakkında ulaşılan bilgiler aktarılmıştır. II. ve III. bölümde manzûmenin tenkitli metni ortaya konarak eser muhtevâ, dil ve edebî bakımından incelenmiştir.

Kaynaklarda, Cecelî İbrâhim Efendi'nin hayatı hakkında fazla bilgi mevcut değildir. Babası Muhammed Efendi'dir. Mevlânâ Hâdimî'nin talebesi olan İbrâhim Efendi, Kastamonu'da yirmi yıl müftülük yapmıştır. Nakşibendiyye tarikatına müntesiptir. 1199 yılında vefat eden müellifin kabrinin Kastamonu'da İsmail Bey Câmii hazîresinde olduğu söylenmektedir.

XVIII. yüzyılda kaleme alınmış olan *Manzûme-i Cecelî İbrahim Efendi*, manzûm olarak kaleme alınmış olsa da daha sonra müellifi ve şârihi tarafından yapılan şerh, tasnîf ve tashîhlerle genişletilmiş ve son hâlini almıştır. Sadece manzûm kısımların yer aldığı ilk dönem nüshaları daha sonra bazı beyit, şerh ve hâşiyeler ile geliştirilmiştir.

Çalışmalarımızın sonunda, önce Cecelî İbrâhim Efendi'nin eserinin bazı beyit ve mısralarında yer alan müphem ve anlaşılması zor olan hüküm ve kavramları sonradan şerh etmiş olduğu anlaşılmıştır. Müellifi tarafından yapılan bu şerhler, bazı nüshalarda bâblar/bölümler sonunda yer alırken bazı nüshalarda ise tasnîf ve tashîh edilmiş olarak ilgili beyitlerin altına yazılmıştır. Eserin bir diğer şârihi ise hakkında bilgi edinemediğimiz Gulâm Ali Efendi (v. 1203) adında âlim bir zâttır. Onun şerh ettiği beyit ve mısralarla ilgili açıklamalar da yazmaların derkenarında yer almaktadır.

Eserin karşılaştırmalı metni oluşturulurken tesbit edilen otuz dokuz nüsha incelenmiş olup beyit ve şerhlerin birbiriyle olan ilintileri ve özellikleri, istinsâh tarihi ve husûsiyetleri dikkate alınarak isabetle bir şecerelendirme yapılmaya çalışılmıştır. Dört esas gruba ayrılan nüshalar kendi içinde tekrar tasnîf edilip uygun olanlar seçilerek metin ortaya konmuştur.

Manzûmede, genel olarak sâde bir dil kullanılmış olsa da eserin bazı beyitlerinde fikhî literatürde nâdir kullanılan terim ve kavramlara rastlanılmaktadır. Bu durum, mısra ve beyitlerde kasdedilen mânayı anlamakta fıkıh kültürü yeterli olmayanlar için güçlük oluşurmaktadır. Bu sebeple de

manzûme medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur. İmlâsı itibariyle de eserin bazı nüshalarında arkaik kullanımlar görülmektedir.

Fikhî ve didaktik olması sebebiyle, eserin bazı beyit ve mısralarında vezin hataları bulunmaktadır. Buna rağmen genelde arûzun başarılı bir şekilde kullanılmış olduğu söylenebilir. Müellif, manzûmesinde imâle, vasl ve zihâf gibi yollara başvurarak, metni nazma çekmeye çalışmıştır.

Manzûme-i Cecelî İbrahim Efendi, inanç ve itikâd esasları, fikhî hükümler ihtivâ ettiği gibi, yazıldığı dönemin sosyal, kültürel değerlerine ve ahlâkî anlayışına dair nasihat ve mâlûmât içermektedir. Özellikle “Menhiyyât” bölümünde bu durum daha da öne çıkmaktadır.

Eserin Kastamonu Vilâyet Matbaası’nda basılan ikinci kitap oluşu ve devrin olanakları göz önüne alındığında, oldukça itinalı bir şekilde basılmış olması da, matbaacılık tarihimiz açısından özellikle İstanbul dışındaki taşra matbaalarının tarihçesi ve imkanları noktasından önemli görünmektedir. Buna kitabın Hüseyin Hüsnü adında hakkında fazla bilgi bulunmayan bir hattatın matbaa için epey temiz bir nesihle eseri yazmış olmasını da eklemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Akçay, Ali İhsan, *Türk Edebiyatında Manzûm Akâidnâmeler (inceleme metin)*, UÜ. SBE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa 2011.

Aktan, Bilâl, *Devletoğlu Yûsuf'un Vikâye Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)*, AÜ. SBE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2002.

Arpaguş, Hatice Kelpetin, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslâm Anlayışı ve Kaynakları*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2001.

....., "İlmihâl", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXII, İstanbul 2000.

....., "Bir Telif Türü Olarak İlmihal Tarihî Geçmişi ve Fonksiyonu", *MÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22/1, İstanbul 2002.

Aslan, Üzeyir, "Fetihten Sonra Yazılmış Türkçe İlk Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin *İrşâd'ı*", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, İstanbul 2009.

Bardakoğlu, Ali, "Hanefî Mezhebi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XVI, Ankara 1997.

Başgil, Ali Fuad, *Din ve Laiklik*, İstanbul, Yağmur Yayınları, 2007.

Bay, Abdullah, "Modernleşme Dönemi Osmanlı Taşra Medreseleri: Kastamonu Medreseleri ve Taşrada Medrese Hayatı", *Karadeniz Araştırmaları*, sy. 33, Ankara 2012.

Bedir, Murteza, "Vikâyetü'r-rivâye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXXIII, Ankara 2013.

Bektaşoğlu, Mustafa, *Taşköprülü Alimler*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2002.

Bozkurt, Ramazan, *Cumhuriyet Dönemi İlmihal Çalışmaları ve Problemleri*, Selçuk Üni. SBE. TİB. ABD. İslam Hukuku BD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006

Bursalı M. Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333.

Cici, Recep, “İmâmzade, Muhammed b. Ebû Bekir”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXII, Ankara 2000.

Çelebi, Katib, *Keşf el-Zünûn*, MEB, İstanbul 1971.

Çelebioğlu, Âmil, “Balıkesirli Devletoglu Yusuf’un Fıkhî Bir Mesnevisi”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB, İstanbul 1998.

....., “Türk Edebiyatında Manzûm Dînî Eserler”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB, İstanbul 1998.

Çifçi, Fazıl, *Kastamonu Camileri Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler, I*, TDV Kastamonu Şubesi, Ankara 2000.

Dağ, Hakan, *Âbidî Ravzatü’l-İslâm (İnceleme-Metin-Dizin)*, SDÜ. SBE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002.

Demirel, Mustafa, *Gülzâr-ı Ma’nevî (giriş-inceleme-metin-sözlük-tıbbıbasım)*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, İstanbul 2007.

Durna, Abdulhalim, *Evliyalar Şehri Kastamonu*, Yenigün Matbaacılık, Amasya 2008.

Düzenli, Yaşar, “Balıkesir’li Bir Osmanlı Aydını: İmam Birgivî”, *BÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 3, sy. 4, Balıkesir 2000.

Eliaçık, Muhittin, “Şemsi Paşa’nın Manzûm ve Muhtasar Vikâyetü’r-Rivâye Tercümesi”, *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, sy. II, 2009.

....., “Tercüme İle Şerhin İç İçte Bulunması: Şemsi Paşa’nın Manzum Vikâyetü’r-Rivâye Tercümesi”, *Turkish Studies*, sy. 4/6, 2009.

Eyüpgiller, Kemal Kutgün, *Bir Kent Tarihi: Kastamonu*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1999.

Fidan, Mustafa, İbrahim Tennûrî, Gülzâr-ı Mânevî (İnceleme, Metin, Sözlük), EÜ. SBE., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995.

Güzey, Ahmet Rifat, “Yeni ve Yakın Çağlarda Kastamonu’daki Cami ve Medreseler”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, XVIII/2, Kastamonu 2010.

....., *Şer’iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyıl Sonları-XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu*, Gazi Ü. SBE. Yakınçağ Tarihi ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2001.

İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri Ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

İspir, Meheddin, İbrahim Tennûrî, Gülzâr (İnceleme, Metin), AÜ. SBE., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1998.

Kara, İsmail, *Mızraklı İlmihâl*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.

Karaca, Mehmet Mustafa, *Yahya Efendi’nin Vasiyet-nâme-i Birgili Manzûmesi (metin-inceleme-indeks)*, ADÜ. SBE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2008.

Kaya, Abdurrahman, *Şeyh Aliyyü’s-Sadrî el-Konevî Birgivî’nin Vasiyyet-nâme’sinin Şerhi (1b-49b) (giriş-tenkitli metin-dizin)* MÜ. TAE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.

Kırkıl, Harun, *Ravzatu’l- İman*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MÜ. SBE. TDE. ABD, İstanbul 2002.

....., “Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı’nda *Deviş-nâme*’ler ve Konyalı Mustafa b. Yusuf’a (Halîl) Ait Bir *Derviş-nâme*”, *Tasavvuf: İlmî ve Araştırma Dergisi*, sy. 16, İstanbul 2006.

....., “Türk Edebiyatında Manzûm İlmihaller ve Fıkıh Kitapları İle Son Devre Ait Manzûm Bir İlmihal”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy.7, Nisan 2006.

Kiraz, Semiha, *Şeyh İbrahim Tennûrî ve Gülzâr-ı Mânevî (İnceleme, Metin, Tıpkıbasım)*, MÜ. SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991.

Kurt, Hasan, *Cumhuriyet Dönemi İlmihal Kitaplarının İtikadî Konulara Yaklaşımı (1923-1965)*, Sakarya Ü. SBE. TİB. Kelâm ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 1998.

Mehmed Behçet, *Kastamonu Âsâr-ı Kadîmesi*, Maârif Vekâleti Hars Dairesi, İstanbul 1341.

M. Zühdi, *Tahassür*, K. R. Matbaası, İstanbul 1305.

Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995.

Öcal, Mustafa, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Dini Hayat, I*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008.

Özege, M. Seyfettin, *Türkçe Eserler Kataloğu*, Fatih Matbaası, İstanbul 1973.

Özfırat, Bayram, *Tokatlı İshâk Efendi'nin Nazmu'l-Ulûm, Nazmu'l-Le'âlî ve Manzûme-i Keydânî Adlı Mesnevileri (inceleme-metin)*, SÜ. SBE. TDE. ABD., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006

Özkan, Hilmi, “XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı Toplumu'nda İlmi Zihniyetin Kaynakları”, *SDÜ. FEF. Sosyal Bilimler Dergisi, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı*, sy. 4, Isparta 1999.

Özkan, Mustafa, “Devletoğlu Yûsuf”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, IX, Ankara 1994.

....., “Gülşehrî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XIV, Ankara 1996.

Peçevî, İbrâhîm, *Tarih-i Peçevî*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1866.

Salnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umûmiye, Matba'a-i Âmire, İstanbul 1317.

Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-i Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

Şakar, Sezer Özyaşamış, *Birgivî Muhammed Efendi'nin Manzûm Vasiyyet-nâmesi (eleştirili metin-dil incelemesi-sözlük)*, MSGSÜ. SBE. TDE. ABD. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2005.

Tan, Nail – Tan, Özdemir, *Gurur Kaynağımız Kastamonulular*, BRC Basım, Ankara 2005.

Tatçı, Mustafa, Öztürk, Cemal, Bütüçi, Tacettin, *Üsküdarlı Selâmi Ali Efendi, Hayatı, Tarikatnâmesi ve Vakfiyyesi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2006.

Topal, Ahmet, “Rumelili Bir Şair Mücellî ve Ravzatu'l-Esrâr Mesnevisi”, *Turkish Studies*, sy. 8/13, Ankara 2013.

Yaşaroğlu, M. Kâmil, “Mızraklı İlmihâl”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXX, Ankara 2005.

Yayla, Mustafa, “Hâdimî, Ebu Saîd”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XV, Ankara 1997.

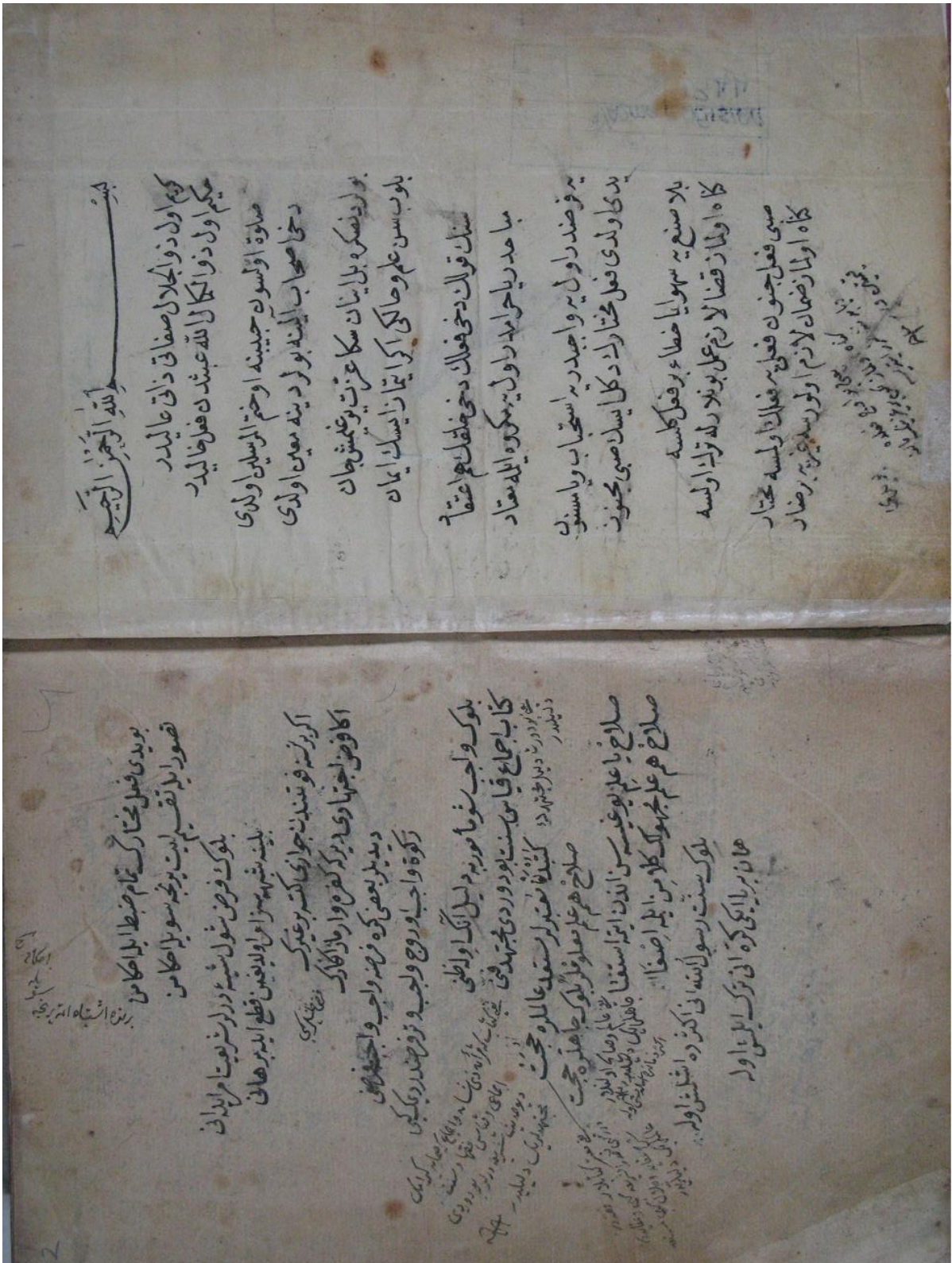
Yıldız, Alim, *Müellifi Meçhul Bir Şurûtü's-Salât Mesnevisi*, CÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, XIII/2, Sivas 2009.

Yörükan, Yusuf Ziya, “İslâm İlm-i Hâli”, *AÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1952.

Yüksel, Emrullah, “Birgivî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, VI, Ankara 1992.

Zengin, Ahmet Yaşar, *Kastamonu Velileri*, Çetin Matbaacılık, İstanbul 2003.

TIPKI BASIM

بسم الله الرحمن الرحيم

کرم اول ذوالجلال صفاتی ذاتی عالی بدر
حکیم اول ذوالکمالی الله عبودیت فعل خالید
صلوات اولوسون جبینده اوختم المسلمین اولدی
دخی صحاب الینه بولردینه معین اولدی
بولور نصکره بل بیان سکا عزت و عیش جان
بلوب سن علم و حالکی اکرا ایتا زانینک ایمان

سنگ قولک دخی فغاک دخی خلقت هم عتقا
مباحدر یا حرامدر اولریم بکوه الیه مقام
یر فصد راولریم واجبدریم استجاب و یا سنون
یدی اولدی فعل مختارک دکل ایسک صبی بخشون

بلا صنع یر سهو یا خطاء بر فعل کلکسه
کلاه اولماز قضا لازم عمل بولور له ترک ارسه

صبی فعل جنون فعلی بر فغاک اولسه مختار
کلاه اولماز ضحاک لازم اولور سده غیره رضار

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بودی فعل مختارک تمام ضبط ابل احکام
تصور ابل تقیم ایت برنج سو ابل احکام
بلوک فرض شول شیء در لر شریعت امر ابدانی
بلینه شریعت امر اولدغین قطع اید بر هانی

اکر کرسه فوسندین جوازی کتیر بر عتکرک
اکا فرض اجتهادی بر کک کفره و امانا کاک
دیدیلر بعضی کوه فرسند واجب واجتهد
رکوة واجب و روج و وجبه و توفیر در یکجی

بلوک واجب شوما موریم دلیل اولدغین
کتاب جامع قیاس سنت بودوردی مجتهدی
صالح هم علم معلوم بلوک جاهل کوه حجت
صالح هم علم معلوم بلوک جاهل کوه حجت

صالح یا علم بوعید سن اذن اتم استغنا
صالح هم علم مجهول کلامین ایلر اصفا
بلوک سنت رسول الله فی اکثره اشئ اولر
هان بر ایلر کیکه انی ترک ایلس اولر

[illegible]

سَنَكُ قَوْلِكَ دَخِي فَعَالِكُ دَخِي خَلَقْتُكَ اَعْمَ اَعْقَادُ
مَبَاحِدُ رِيَا حِي مَدَارِ اُولِيهِ مَكْرُوهٌ اِلَيْهِ مَعْتَادُ

مفتی محمد علی صاحب

[illegible]

وکل روزی مال پیدا نمیدادند و آنکه روزی مال پیدا نمیدادند بسم الله فرمودند
فقد در آنجا کتب کل روزی مال پیدا نمیدادند بسم الله فرمودند
وکل روزی مال پیدا نمیدادند و آنکه روزی مال پیدا نمیدادند

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم

عجم اول و زوال الله عبثدن فعلی خالید
کیم اول و زوال الله صفاتی ذاتی عالمید

صلوة أو لسهو أو خفي المساء: أو إلى

دخی صحاب الیہ ^ع ہو کر نہ معین اولدی

بدر فیکرنا

ملوكهم: علمو حالكم اذ انما اسلكوا

معلوم اوکے علم حال ہر شخص مناسبات اولان علم

عاقلاً وبالبلغ او زرينه است و دامائاً فرض اولان ايماندر

الحمد لله

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين
 والصلاة والسلام على
 سيدنا محمد وآله
 وبعد
 فاعلم ان هذا
 الكتاب هو الذي
 كتبه في سنة
 ١٢٠٠ هـ
 في شهر ربيع
 الثاني
 في يوم
 الاثنين
 في شهر
 ربيع
 الثاني
 في سنة
 ١٢٠٠ هـ
 في شهر
 ربيع
 الثاني
 في سنة
 ١٢٠٠ هـ

[illegible]

زهر حلال و حرام آنک ایله بشور و اهل حدیث و اهل
 تفسیر علم حدیث و علم تفسیر و ردید بلر زهر اصولاً نه
 بواجی علم ایله بشور و اهل تصوف طلب احوالی ملک
 در دیدنلر زهر بار یاغالی آنک حرام سانه و وصول الیه
 اخلاق و تطهیر قلوب ایله اولور و فغانا و اولان
 بود که فرض اولان عذر نام اولانر علمه مخصوص
 دکادر و بوجو اولان علل هر مستلحه سی فرض نکند
 بلکه بعضی مستلحه و یا مستلحه و بعضی کسبه و یا
 اولان بعضی کسبه فرض نکند مثلاً کوری اولان
 کسبه کوز بیه اولان کاشی ملک فرضند کوری اولان
 فرض نکند غیرین فوکه قیاس ایله
 سنک قولک دخی فغان دخی طلب کی عذر قنار
 مباحند یا حرامند اولور و مکرور ایله فغان
 یه فرضند اولر و آنچه به مستحق یا مستحق
 یکنک اولک فعل فغان دخی ایشک صحت مجنون
 بله وضع به شهو یا غنا فغان کسبه هر
 کناه اولار فغان اولر عمل بوجولر نه اولر
 صبی فعلی مجنون فعلی به فغان اولمخار
 کناه اولر ضمان اولر اولور غرضه غرضه حرام

بسم الله الرحمن الرحيم

١٠٠

کیرم اول ذوالحجۃ للہ صغفانی ذانی عالیہ در

رحیم اول ذوالکمال الله عبدن فعرا خالید

صلوة اولسون حبيبته او ختم المرسلين وادك

دخی اصحاب اللہ بول دینہ معزز اولاد کے

بور در نصرت و یاری انسان سگای عزت و عظمی حاز

بلوب سن علما کما کر استمرازا سدا انما

مغللو واک

علم حاله شخصه مناسبه و لان علمد و عاقل و بالغ

اوزرینه ابتدا و اما فرض اولان ایماندر و ایماندر

صکر و هرگز اهل ایمانه علم خالذ ن فرض اولی و کر نند

وَأَوْكَرْتَسِي كُنْدَوِيَه مَخْطَرُ أَهْلٍ وَعِيَالِه وَطَلَبَ إِلَيْه

کسه لره اوکرتمک فرضند، وعلما اختلا فی ایلدیر.

فرض اولان علمدان اهر اولان قسمة، عدد مستكلم

دیدی علی کلامند ز برای تعالی و صفات

ملك يوما اليه اولو. و فقفا عا فقفا در بندار

A2195

جزیرہ

[illegible]

[illegible]

کونڈی ایلہ اولاد کڈاھی غصند کونڈا ویلہ و فرزند کڈا و غریب کڈا کونڈا قیام ایلہ
 یاسعبد و درویش کسبہ فرطو اولاد یوسف کسبہ فرنی و کڈا کڈا کڈا کسبہ
 دبو و کڈا اولاد علم اڑک هر شله یی فرطو و کڈا کڈا کڈا یوسف شله یی حسنت
 اولاد بو و کڈا فرطو اولاد علم اڑا هم اولاد بر علمه مخصوص کڈا کڈا
 نیک رضا نه وصول تہذیب خدو و نظیر قلب ایلہ اولاد و دختار
 بلنور و اہلی مصروف قلب احوالی بلکدر و دیل و زار بادای تقلا

سَنَّاكَ فَوَلَّكَ فِيهِ فِعْوَكَ وَخِي خُلِقْنَا هُوَ اعْتَقَادَ

مصادر یا حواشی در اول به مکرر ایامه معتاد

به فرضند و اول به واحد ده مستحق و مائستون

بدی اولدی فعل مختار دکل اسلک صوم محنون

بلاد صنع به سهوا یا خطا "بر فحل کلمه

کناہ اولیٰ قضا لا دفع علیہ فتر لک اولسہ

صلى جنود فلان به فلك اولسه مختار

کناه اولی صفای لازم اولو رسد غریبه برضاد

نویسی فضل مختار و تمام ضبط ایلہ احکام

تصویر ایله نفسیهات بریخده سوله اصلا من

تَرْجُومَةُ فَوْضِي الْقَطَلِي

بوسلغا اختيارينيك شام منبسط ايه اكان من
بوسلغا اختيارينيك شام منبسط ايه اكان من
بوسلغا اختيارينيك شام منبسط ايه اكان من

بسم الله الرحمن الرحيم

کرم اول ذوالجلد اللہ صفائی ذاتی عالیہ

حکیم اول ذوالکمال الله عبودان تغلی خالید

صلوة الرسول جبينه ارحم الراحمين اولادك

دعای اصحاب البیتہ یوں درود ہے معاین اولاد

بولود نضكوه بل ايشان سكا عورت بو غميش خان

بلوب سن علم حالکي اکريغماز اسک ايمارت

معلوم اولكه حال هر شخصه مناسبه اولان عذر عاقل و

بالغ او زنده ابتدا و اعماق فرضی او را نجام پذیر و ایما نند فکریه هر

بر اهل بیانه علم حاصلند فرض اولی و اگر غای و اگر کسی کند به مخصوص

اهل و عياله و طلبايدن كسه لره اكر نمك در صندوق و عيلا اختلاف

ایمیل حضرت اولا علیہ السلام و اولاد فقیہ علیہ السلام و اولاد کلام

در برز ابادی تو عالمی ملک بوعلم ایله اولود **وفقهها علی**

تفقد در دیواری و نیز اصول و احكام ائمه بسور و اهل حدیث و اهل

تفسیر علم صوبت و علم تفسیر در دیو گورنر اصول دین و احکام علم

[illegible][illegible]

Handwritten text in Arabic script, likely a manuscript page. The text is written in a cursive style and appears to be a list or a series of entries, possibly related to the 'Fihrist' mentioned in the caption. The page is numbered '10' in the top right corner.

[illegible]

[illegible][illegible]

فان الدرس من كتابك اول ما اذن بالدين

وباحوذ ان طهروا به بكم حتى يرتفع

ست كوفي جهار شبهه دخی طروق قرینه الدرمة

اون كوني خيه بالجدية التثنية شني الدرمة

دو شكلي الحلو به در كبره الودره كبراني

نقو انت كورا وخيه ختير بل نيطافي

كسوب هرجه كونه طريق وضع شدي از الالم

نظر طيب لابي خوب زنايت است نوال الم

شريف ابي شريف طالع شريف بروه الم استقبال

هان كند اذ است صوتك يا زالم مناسب حال

دخی خدات صلوات اول هم اخوه انه استجمل

يقولون شتاب وودو بربر بعضی فی الحال

دخی بدست الم المور دیرا سوزن شلبر ضلش

خلوص اول دعا وخی اولیه ملگن بربر لیش

دعانا نوره دد لوسن صرکن سنه الم

اغزوه قومه بدوقفا دی جاده لمن دی

الکالد کور کور سوسنم توبه استخول

کلف نه سکنان هم ارجله المة افلا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

فوقا

[illegible]

صالح صورتی کور و ب عطله اله بر کسیدن
 بلیه از احوال سکندر و زلزله شدن
 ملک حق نبیا اسمی و اله خبر اقرب با فقه
 دو ایچون دکالیه اکا اوده بر مرقی دقده
 اله که از کلام از دمه و مرقی سکانتیه
 ایکی خنقی بلیه تقوی اا الهیه یا نه
 انورمه خلقا برینه انورمه اول و زورون
 مکرول حقی ایا ارشاد طوقیدن
 الکه ات فوقوسی و اراکنی کجه یا مرانه
 ضرورتی با کلام هم بر سر بر کجه
 سلامت غالب اولر به حدایت بنم و راب
 اکویند مکر بلرک صورتی کرمه و ریایه
 ار و نه قار کئی فی سن الهیه آخر
 هلاک خنقونان ایچون قرض و بر ب خاله بیکر
 عذرتی یانه قازک و شنه لهو و نه اش اسم و بر به و کسور کسکاشا الاله
 مکرول حقی ایا ارشاد طوقیدن
 الکه ات فوقوسی و اراکنی کجه یا مرانه
 ضرورتی با کلام هم بر سر بر کجه
 سلامت غالب اولر به حدایت بنم و راب
 اکویند مکر بلرک صورتی کرمه و ریایه
 ار و نه قار کئی فی سن الهیه آخر
 هلاک خنقونان ایچون قرض و بر ب خاله بیکر
 عذرتی یانه قازک و شنه لهو و نه اش اسم و بر به و کسور کسکاشا الاله

نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر

نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر
 نظر به امور عباد و نه سکندر و کجه و لدر

صندم لکلمه باری که درین بری حفظا به
بلوب بلوب و کمره کمره خطا دن بری حفظا به
کلی طالب سنه فرض و بعضی حفظا به
حله مکروه و درایه بلوب خطا دن

زنا نه اوله انه دخی و طی نه حیوانا
نفا سه حاشیه داره و حیه خنه نسوین
نفا سه حاشیه داره و حیه خنه نسوین

ای که که طلاقه لایم خراج اله اوله با حرم
ای که که طلاقه لایم خراج اله اوله با حرم

رله مالک اولور سگ صفین طی و بعضی نه حیوانا
رله مالک اولور سگ صفین طی و بعضی نه حیوانا

الله ترادوب انه صفیه اوله ساعیدن
الله ترادوب انه صفیه اوله ساعیدن

اکثر اشتهاع آسه خاورن نسوین و درونی
اکثر اشتهاع آسه خاورن نسوین و درونی

مکر را صلی و دعوت کر که بحصول کرکه بای
مکر را صلی و دعوت کر که بحصول کرکه بای

جامع را علی بر نه امیه مالک اولور سگ
جامع را علی بر نه امیه مالک اولور سگ

من اتمه و کجا استی ساجیه قرینه الورسک
من اتمه و کجا استی ساجیه قرینه الورسک

اکرمه و منتهی عا اید متور اولور سگ جامع
اکرمه و منتهی عا اید متور اولور سگ جامع

اول اوله خراج اله اوله با حرم
اول اوله خراج اله اوله با حرم

ای که که طلاقه لایم خراج اله اوله با حرم
ای که که طلاقه لایم خراج اله اوله با حرم

رله مالک اولور سگ صفین طی و بعضی نه حیوانا
رله مالک اولور سگ صفین طی و بعضی نه حیوانا

الله ترادوب انه صفیه اوله ساعیدن
الله ترادوب انه صفیه اوله ساعیدن

اکثر اشتهاع آسه خاورن نسوین و درونی
اکثر اشتهاع آسه خاورن نسوین و درونی

مکر را صلی و دعوت کر که بحصول کرکه بای
مکر را صلی و دعوت کر که بحصول کرکه بای

جامع را علی بر نه امیه مالک اولور سگ
جامع را علی بر نه امیه مالک اولور سگ

من اتمه و کجا استی ساجیه قرینه الورسک
من اتمه و کجا استی ساجیه قرینه الورسک

دیه هر فرض بری که هیچی آیه یا بر کس
بزرگ یا فو نندانه آیه بخود بری که بر کس

نماز که و قور سیک نماز که سجده کافی
نماز که و قور سیک نماز که سجده کافی

جوعیه فصل و رج ایدن نماز و شقه است ساجیه
جوعیه فصل و رج ایدن نماز و شقه است ساجیه

ایوج ایدن اختلاف اولور قضای و بری خراج
ایوج ایدن اختلاف اولور قضای و بری خراج

برای کانی اشدن اولور خراج و بعضی کس کرار
برای کانی اشدن اولور خراج و بعضی کس کرار

شهرن خراج و بعضی کس کرار
شهرن خراج و بعضی کس کرار

کجا کرار و بعضی کس کرار
کجا کرار و بعضی کس کرار

کجه کرار و بعضی کس کرار
کجه کرار و بعضی کس کرار

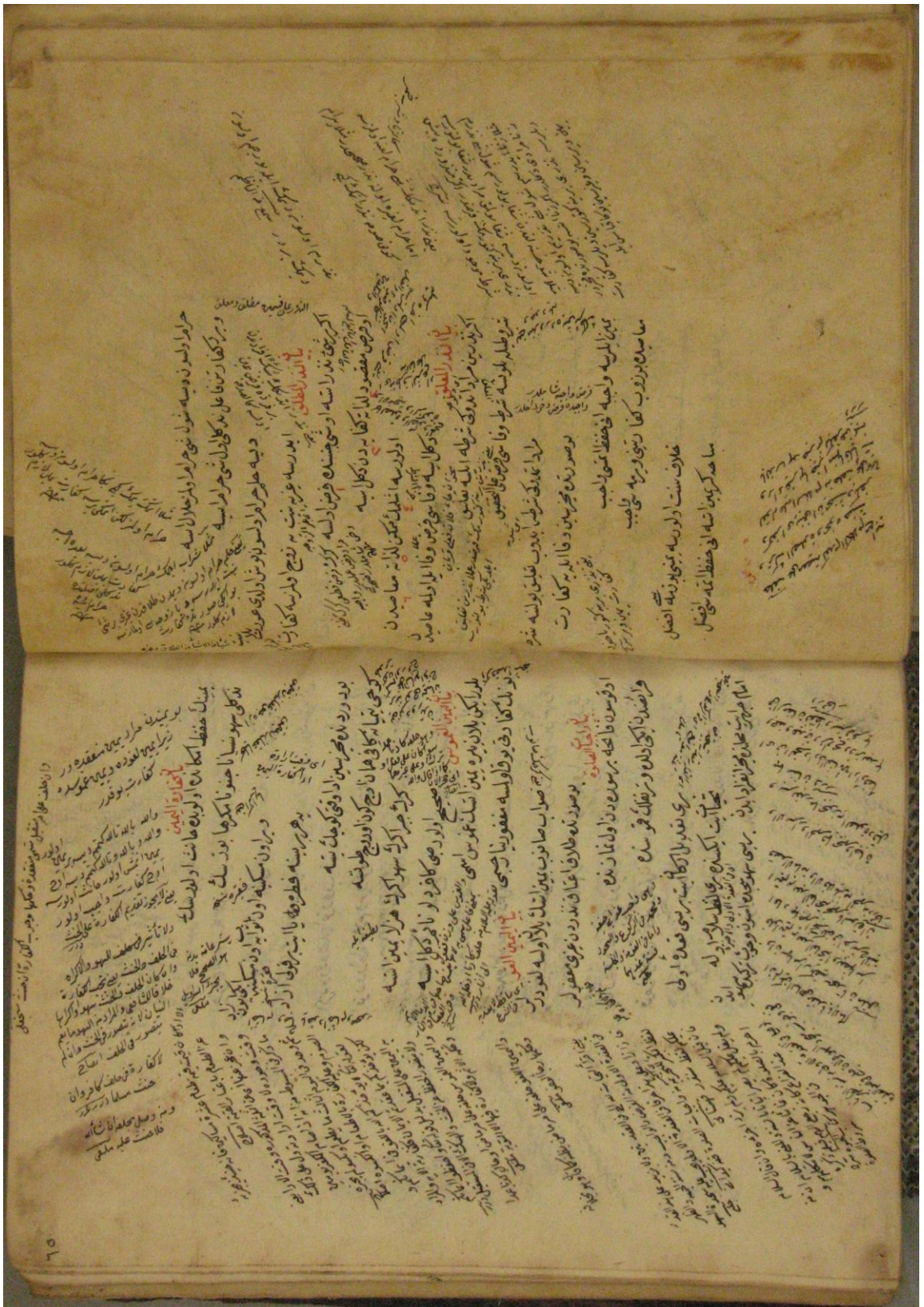
کجه کرار و بعضی کس کرار
کجه کرار و بعضی کس کرار

کجه کرار و بعضی کس کرار
کجه کرار و بعضی کس کرار

و بعضی کس کرار
و بعضی کس کرار

و بعضی کس کرار
و بعضی کس کرار

Handwritten text in Persian script, likely a historical or administrative document. The text is written in a cursive style and is organized into several columns. The right page contains a large block of text, while the left page has a smaller block of text at the top and a larger block below. The text appears to be a record or a list of items, possibly related to a military or administrative campaign. The script is dense and fills most of the page area.

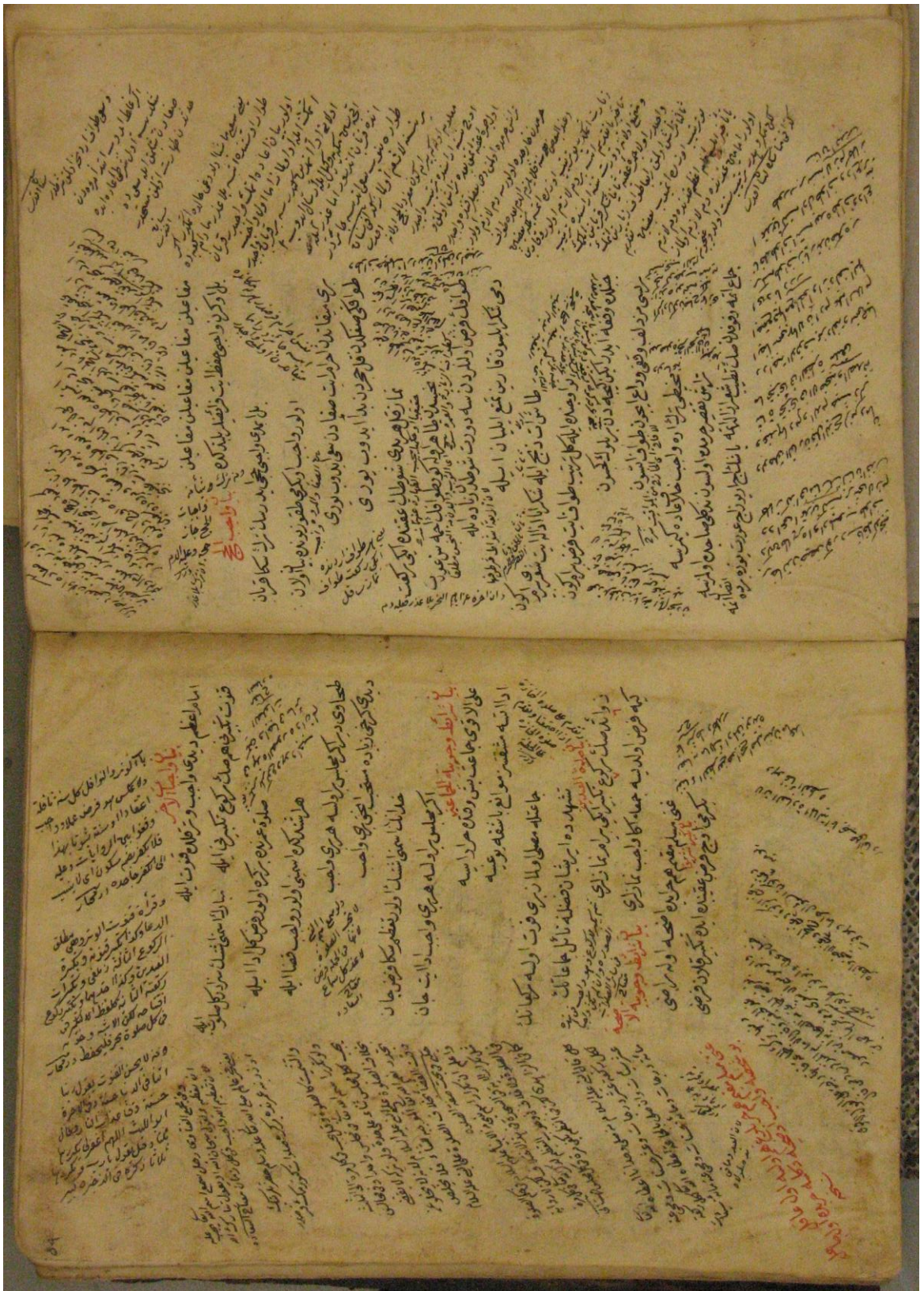
[illegible]

شبهه الما بالمراد من زينة و احسان ارباب نذر حكمه بان مال الانسان ابدان و زينة و كونه
واما سرخصي عند من تحت اولاد و دور و بهج صبا حتى فتنوا في قول
و بر من دور قول و ناهي عظيم و ان كنهه و قران شبهه صانوا للدور و قران
عالم مع ابد و دور ما كنز دور غني اولاد كنهه صبي ولد و قران اولاد كنهه
و كل رخصا اولاد و دور كنهه حتى ارباب و لبي و ارباب مال و صبي لبحون
قران اولاد كنهه و ارباب ناهي صبي غني و كنهه و كنهه و صبي و كنهه
صانوا في خلافه صبي غني ارباب انتفاع و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
كهنه بطنه و صبي غني و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
اكثر صبي غني و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
و دور و دور و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
عباد باع و كنهه و دور و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
قران ارباب و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
زنا و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
صبي غني و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
نقد و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
شماره و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه
شبهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه و كنهه

[illegible]

شماره یکصد و بیست و یک و اصداد کل آنست

[illegible]

[illegible][illegible]

[illegible]

أكبر كبريائك اراقتي ادرسه جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 كبريائك اختار كم كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 صدور كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 بعض عماد مستغول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اكبر كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 مطلق كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 حج اذن اول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 نلت ورة كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 بيان انه كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اكبر كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 وليم كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 بعض كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 نتي كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 كتاب ادرسه جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 انه باول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب

كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 بعض كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اكبر كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 مطلق كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 حج اذن اول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 نلت ورة كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 بيان انه كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اكبر كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 وليم كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 بعض كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 نتي كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 كتاب ادرسه جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 انه باول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب
 اول كبريائك جازيلا لا اكرصف نوم ادرسه صاحب

۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the manuscript's content, written in a cursive style.

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the previous page, mentioning names and dates.

الاولى والى الله العاقبة
والثانية والى الله العاقبة
والثالثة والى الله العاقبة
والرابعة والى الله العاقبة
والخامسة والى الله العاقبة
والسادسة والى الله العاقبة
والسابعة والى الله العاقبة
والثامنة والى الله العاقبة
والتاسعة والى الله العاقبة
والعاشرة والى الله العاقبة

Handwritten text in Persian script, likely a manuscript or a collection of letters. The text is written in a cursive style and is organized into several columns. The right page (top) contains a large block of text with a prominent heading in red ink. The left page (bottom) contains a smaller block of text, also with a heading in red ink. The text appears to be a collection of letters or a manuscript, possibly related to a historical or literary work. The handwriting is clear and legible, and the text is well-organized into columns. The right page has a large block of text with a heading in red ink, and the left page has a smaller block of text with a heading in red ink. The text is written in a cursive style and is organized into several columns. The right page (top) contains a large block of text with a prominent heading in red ink. The left page (bottom) contains a smaller block of text, also with a heading in red ink. The text appears to be a collection of letters or a manuscript, possibly related to a historical or literary work. The handwriting is clear and legible, and the text is well-organized into columns.

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible]

[illegible][illegible]

قفا بکجه از طبل ابد و با شنگ اوردن به
طلوع فلز ابد را غرض از طبل ابد و با

۱۳۴۰
۱۳۵۰
۱۳۶۰
۱۳۷۰
۱۳۸۰
۱۳۹۰
۱۴۰۰
۱۴۱۰
۱۴۲۰
۱۴۳۰
۱۴۴۰
۱۴۵۰
۱۴۶۰
۱۴۷۰
۱۴۸۰
۱۴۹۰
۱۵۰۰
۱۵۱۰
۱۵۲۰
۱۵۳۰
۱۵۴۰
۱۵۵۰
۱۵۶۰
۱۵۷۰
۱۵۸۰
۱۵۹۰
۱۶۰۰
۱۶۱۰
۱۶۲۰
۱۶۳۰
۱۶۴۰
۱۶۵۰
۱۶۶۰
۱۶۷۰
۱۶۸۰
۱۶۹۰
۱۷۰۰
۱۷۱۰
۱۷۲۰
۱۷۳۰
۱۷۴۰
۱۷۵۰
۱۷۶۰
۱۷۷۰
۱۷۸۰
۱۷۹۰
۱۸۰۰
۱۸۱۰
۱۸۲۰
۱۸۳۰
۱۸۴۰
۱۸۵۰
۱۸۶۰
۱۸۷۰
۱۸۸۰
۱۸۹۰
۱۹۰۰
۱۹۱۰
۱۹۲۰
۱۹۳۰
۱۹۴۰
۱۹۵۰
۱۹۶۰
۱۹۷۰
۱۹۸۰
۱۹۹۰
۲۰۰۰
۲۰۱۰
۲۰۲۰
۲۰۳۰
۲۰۴۰
۲۰۵۰
۲۰۶۰
۲۰۷۰
۲۰۸۰
۲۰۹۰
۲۱۰۰
۲۱۱۰
۲۱۲۰
۲۱۳۰
۲۱۴۰
۲۱۵۰
۲۱۶۰
۲۱۷۰
۲۱۸۰
۲۱۹۰
۲۲۰۰
۲۲۱۰
۲۲۲۰
۲۲۳۰
۲۲۴۰
۲۲۵۰
۲۲۶۰
۲۲۷۰
۲۲۸۰
۲۲۹۰
۲۳۰۰
۲۳۱۰
۲۳۲۰
۲۳۳۰
۲۳۴۰
۲۳۵۰
۲۳۶۰
۲۳۷۰
۲۳۸۰
۲۳۹۰
۲۴۰۰
۲۴۱۰
۲۴۲۰
۲۴۳۰
۲۴۴۰
۲۴۵۰
۲۴۶۰
۲۴۷۰
۲۴۸۰
۲۴۹۰
۲۵۰۰
۲۵۱۰
۲۵۲۰
۲۵۳۰
۲۵۴۰
۲۵۵۰
۲۵۶۰
۲۵۷۰
۲۵۸۰
۲۵۹۰
۲۶۰۰
۲۶۱۰
۲۶۲۰
۲۶۳۰
۲۶۴۰
۲۶۵۰
۲۶۶۰
۲۶۷۰
۲۶۸۰
۲۶۹۰
۲۷۰۰
۲۷۱۰
۲۷۲۰
۲۷۳۰
۲۷۴۰
۲۷۵۰
۲۷۶۰
۲۷۷۰
۲۷۸۰
۲۷۹۰
۲۸۰۰
۲۸۱۰
۲۸۲۰
۲۸۳۰
۲۸۴۰
۲۸۵۰
۲۸۶۰
۲۸۷۰
۲۸۸۰
۲۸۹۰
۲۹۰۰
۲۹۱۰
۲۹۲۰
۲۹۳۰
۲۹۴۰
۲۹۵۰
۲۹۶۰
۲۹۷۰
۲۹۸۰
۲۹۹۰
۳۰۰۰
۳۰۱۰
۳۰۲۰
۳۰۳۰
۳۰۴۰
۳۰۵۰
۳۰۶۰
۳۰۷۰
۳۰۸۰
۳۰۹۰
۳۱۰۰
۳۱۱۰
۳۱۲۰
۳۱۳۰
۳۱۴۰
۳۱۵۰
۳۱۶۰
۳۱۷۰
۳۱۸۰
۳۱۹۰
۳۲۰۰
۳۲۱۰
۳۲۲۰
۳۲۳۰
۳۲۴۰
۳۲۵۰
۳۲۶۰
۳۲۷۰
۳۲۸۰
۳۲۹۰
۳۳۰۰
۳۳۱۰
۳۳۲۰
۳۳۳۰
۳۳۴۰
۳۳۵۰
۳۳۶۰
۳۳۷۰
۳۳۸۰
۳۳۹۰
۳۴۰۰
۳۴۱۰
۳۴۲۰
۳۴۳۰
۳۴۴۰
۳۴۵۰
۳۴۶۰
۳۴۷۰
۳۴۸۰
۳۴۹۰
۳۵۰۰
۳۵۱۰
۳۵۲۰
۳۵۳۰
۳۵۴۰
۳۵۵۰
۳۵۶۰
۳۵۷۰
۳۵۸۰
۳۵۹۰
۳۶۰۰
۳۶۱۰
۳۶۲۰
۳۶۳۰
۳۶۴۰
۳۶۵۰
۳۶۶۰
۳۶۷۰
۳۶۸۰
۳۶۹۰
۳۷۰۰
۳۷۱۰
۳۷۲۰
۳۷۳۰
۳۷۴۰
۳۷۵۰
۳۷۶۰
۳۷۷۰
۳۷۸۰
۳۷۹۰
۳۸۰۰
۳۸۱۰
۳۸۲۰
۳۸۳۰
۳۸۴۰
۳۸۵۰
۳۸۶۰
۳۸۷۰
۳۸۸۰
۳۸۹۰
۳۹۰۰
۳۹۱۰
۳۹۲۰
۳۹۳۰
۳۹۴۰
۳۹۵۰
۳۹۶۰
۳۹۷۰
۳۹۸۰
۳۹۹۰
۴۰۰۰
۴۰۱۰
۴۰۲۰
۴۰۳۰
۴۰۴۰
۴۰۵۰
۴۰۶۰
۴۰۷۰
۴۰۸۰
۴۰۹۰
۴۱۰۰
۴۱۱۰
۴۱۲۰
۴۱۳۰
۴۱۴۰
۴۱۵۰
۴۱۶۰
۴۱۷۰
۴۱۸۰
۴۱۹۰
۴۲۰۰
۴۲۱۰
۴۲۲۰
۴۲۳۰
۴۲۴۰
۴۲۵۰
۴۲۶۰
۴۲۷۰
۴۲۸۰
۴۲۹۰
۴۳۰۰
۴۳۱۰
۴۳۲۰
۴۳۳۰
۴۳۴۰
۴۳۵۰
۴۳۶۰
۴۳۷۰
۴۳۸۰
۴۳۹۰
۴۴۰۰
۴۴۱۰
۴۴۲۰
۴۴۳۰
۴۴۴۰
۴۴۵۰
۴۴۶۰
۴۴۷۰
۴۴۸۰
۴۴۹۰
۴۵۰۰
۴۵۱۰
۴۵۲۰
۴۵۳۰
۴۵۴۰
۴۵۵۰
۴۵۶۰
۴۵۷۰
۴۵۸۰
۴۵۹۰
۴۶۰۰
۴۶۱۰
۴۶۲۰
۴۶۳۰
۴۶۴۰
۴۶۵۰
۴۶۶۰
۴۶۷۰
۴۶۸۰
۴۶۹۰
۴۷۰۰
۴۷۱۰
۴۷۲۰
۴۷۳۰
۴۷۴۰
۴۷۵۰
۴۷۶۰
۴۷۷۰
۴۷۸۰
۴۷۹۰
۴۸۰۰
۴۸۱۰
۴۸۲۰
۴۸۳۰
۴۸۴۰
۴۸۵۰
۴۸۶۰
۴۸۷۰
۴۸۸۰
۴۸۹۰
۴۹۰۰
۴۹۱۰
۴۹۲۰
۴۹۳۰
۴۹۴۰
۴۹۵۰
۴۹۶۰
۴۹۷۰
۴۹۸۰
۴۹۹۰
۵۰۰۰
۵۰۱۰
۵۰۲۰
۵۰۳۰
۵۰۴۰
۵۰۵۰
۵۰۶۰
۵۰۷۰
۵۰۸۰
۵۰۹۰
۵۱۰۰
۵۱۱۰
۵۱۲۰
۵۱۳۰
۵۱۴۰
۵۱۵۰
۵۱۶۰
۵۱۷۰
۵۱۸۰
۵۱۹۰
۵۲۰۰
۵۲۱۰
۵۲۲۰
۵۲۳۰
۵۲۴۰
۵۲۵۰
۵۲۶۰
۵۲۷۰
۵۲۸۰
۵۲۹۰
۵۳۰۰
۵۳۱۰
۵۳۲۰
۵۳۳۰
۵۳۴۰
۵۳۵۰
۵۳۶۰
۵۳۷۰
۵۳۸۰
۵

[illegible]

فصل فی شرح و ترجمه سب ابی نوری
خبر قریله شهر خضر الخلیج ابری افاف برسه رطله خضر الکرانی

Handwritten text in a cursive script, likely a continuation of the previous page, written on aged, slightly stained paper.

ع ص ف ط ز ع م ق ط
کھا رھہ صو کھا و لھا ر کھا ذ ف ل
صو ہن علی اللع
ع ص ف ط ز ع م ق ط
کھا رھہ صو کھا و لھا ر کھا ذ ف ل

لقد دفع الى من طه مهران فان
نه غنى او ما شئت اذ كان في احواله
وايضا اجزاء خلافا لا يوفق
لو بان انه عبده او ملكا
يجزى ملكي

[illegible][illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

244

10

✓

و در این کتاب که در این کتاب است

نورث بر

١٠٠
 ١٠١
 ١٠٢
 ١٠٣
 ١٠٤
 ١٠٥
 ١٠٦
 ١٠٧
 ١٠٨
 ١٠٩
 ١١٠
 ١١١
 ١١٢
 ١١٣
 ١١٤
 ١١٥
 ١١٦
 ١١٧
 ١١٨
 ١١٩
 ١٢٠
 ١٢١
 ١٢٢
 ١٢٣
 ١٢٤
 ١٢٥
 ١٢٦
 ١٢٧
 ١٢٨
 ١٢٩
 ١٣٠
 ١٣١
 ١٣٢
 ١٣٣
 ١٣٤
 ١٣٥
 ١٣٦
 ١٣٧
 ١٣٨
 ١٣٩
 ١٤٠
 ١٤١
 ١٤٢
 ١٤٣
 ١٤٤
 ١٤٥
 ١٤٦
 ١٤٧
 ١٤٨
 ١٤٩
 ١٥٠
 ١٥١
 ١٥٢
 ١٥٣
 ١٥٤
 ١٥٥
 ١٥٦
 ١٥٧
 ١٥٨
 ١٥٩
 ١٦٠
 ١٦١
 ١٦٢
 ١٦٣
 ١٦٤
 ١٦٥
 ١٦٦
 ١٦٧
 ١٦٨
 ١٦٩
 ١٧٠
 ١٧١
 ١٧٢
 ١٧٣
 ١٧٤
 ١٧٥
 ١٧٦
 ١٧٧
 ١٧٨
 ١٧٩
 ١٨٠
 ١٨١
 ١٨٢
 ١٨٣
 ١٨٤
 ١٨٥
 ١٨٦
 ١٨٧
 ١٨٨
 ١٨٩
 ١٩٠
 ١٩١
 ١٩٢
 ١٩٣
 ١٩٤
 ١٩٥
 ١٩٦
 ١٩٧
 ١٩٨
 ١٩٩
 ٢٠٠

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, characteristic of old paper. The right edge of the page shows the binding, with dark stitching or thread visible. There is no text or other markings on the page.

منه الى اخي الحاج محمد بن عبد الله

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor discoloration and faint smudges, characteristic of old paper. The right edge of the page shows the binding of the book, with visible stitching or staples. There is no text or other markings on the page.

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor creases and discoloration, characteristic of old paper. The right edge of the page shows the binding structure, including what appears to be stitching or staples. There is no text or other markings on the page.

[illegible][illegible]

Handwritten notes in Urdu script, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is partially legible and includes words such as "نہایت", "میں", "تو", "نہایت", "میں", "تو", "نہایت", "میں", "تو".

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

عقل بلوغ

اسلام
حرب

اوج مالون بري

نصار
مروج

باب الرابع من موطأ مالك

محل

...

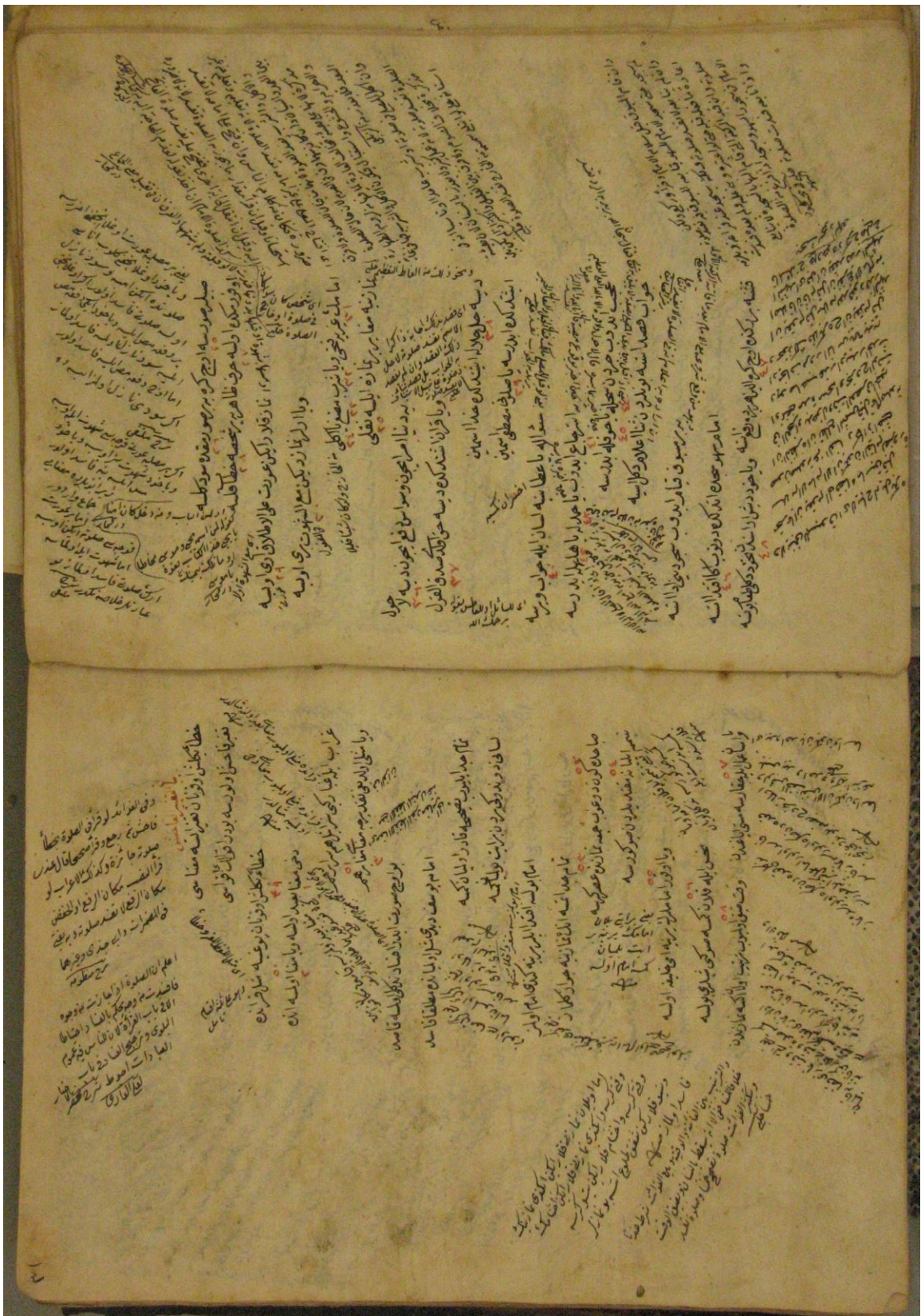
شمال

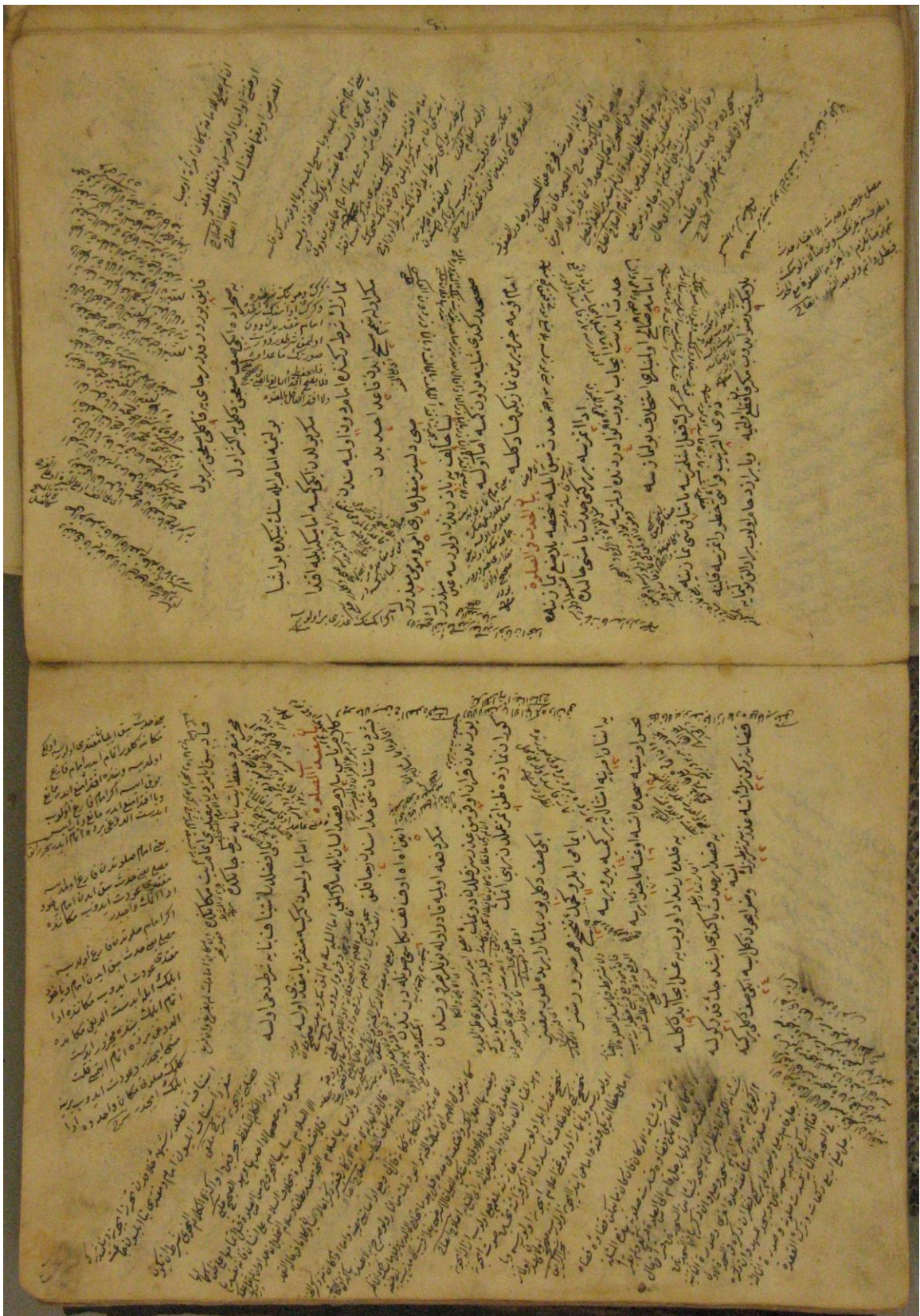
2

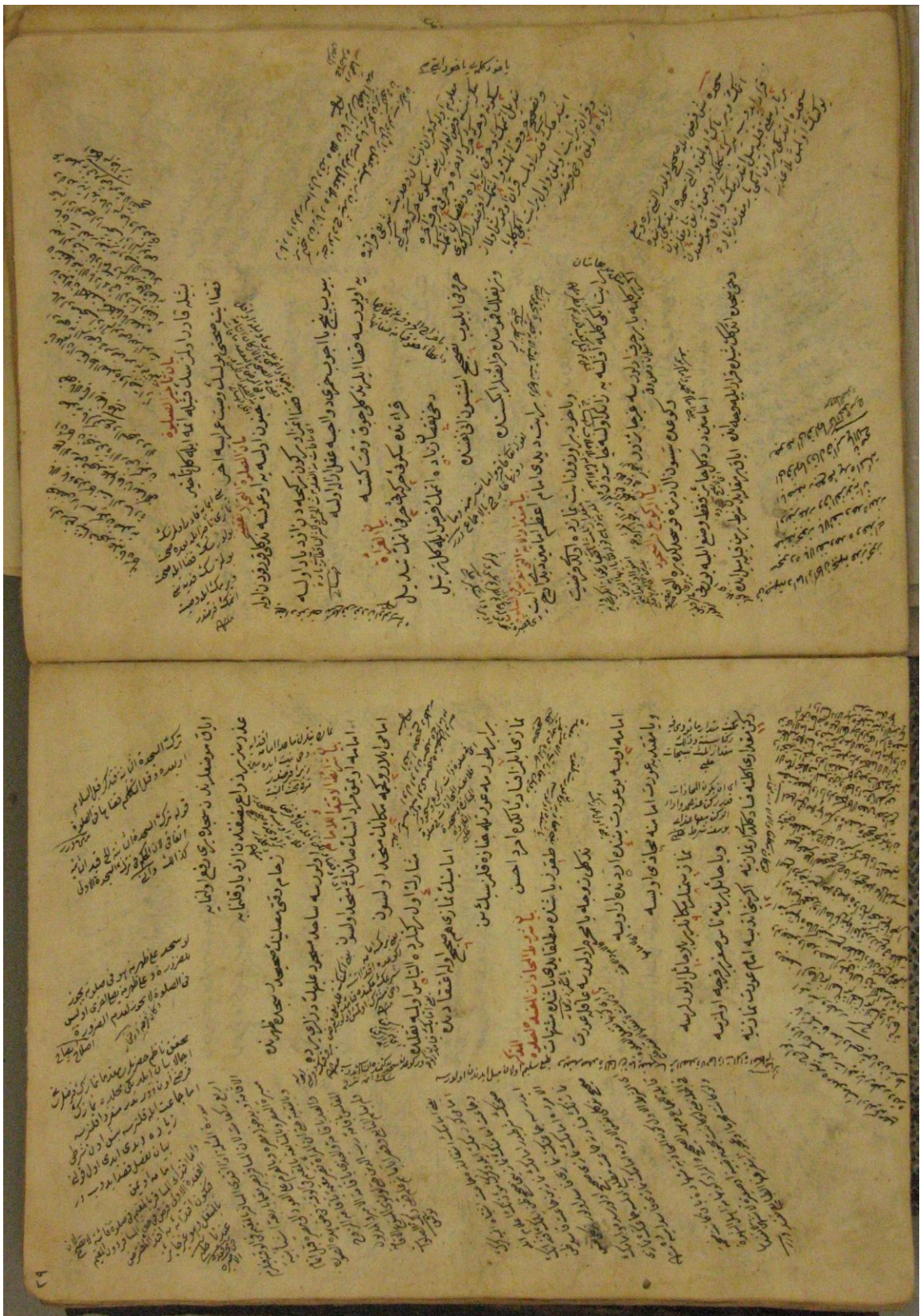
10

[illegible]

350

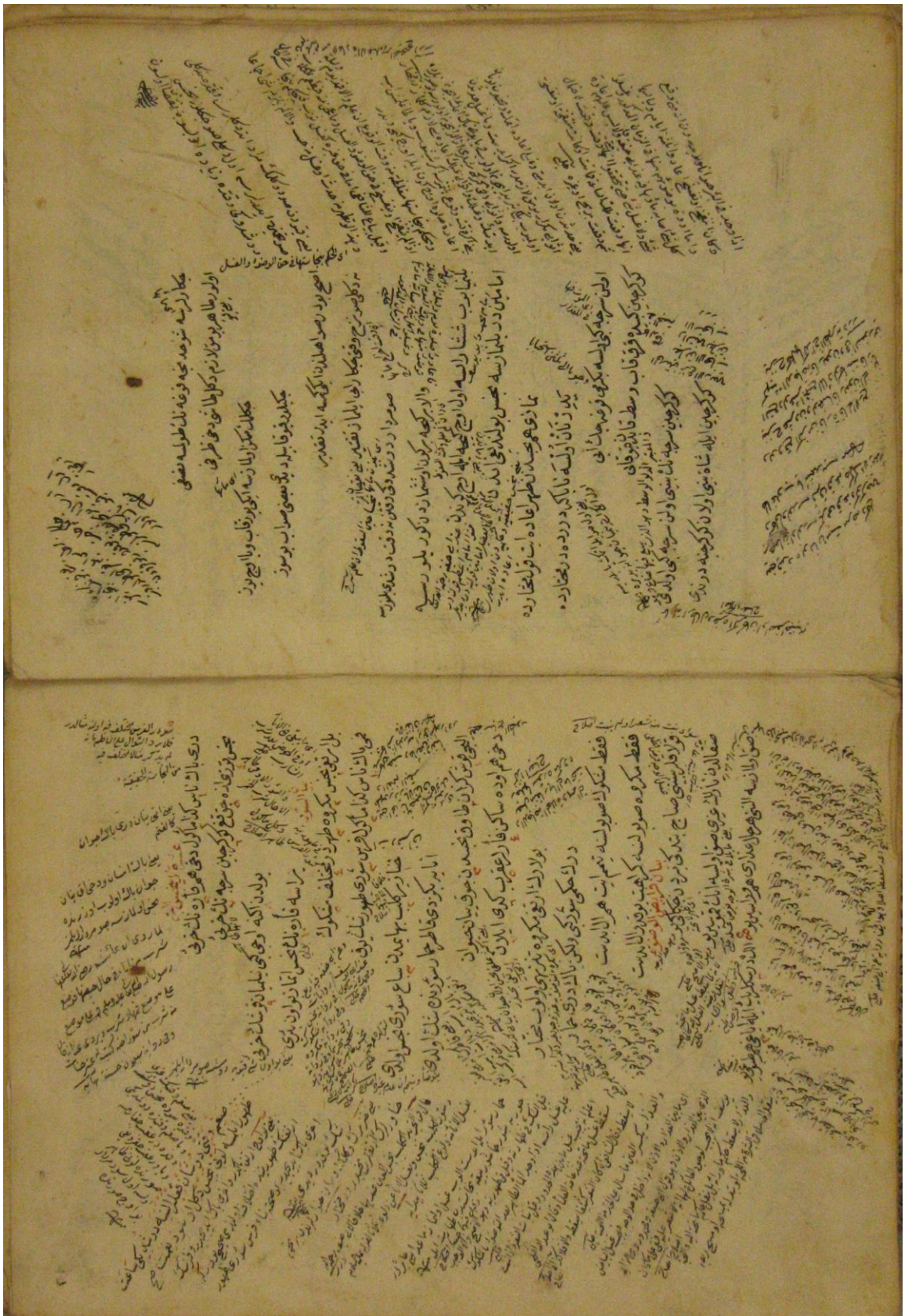

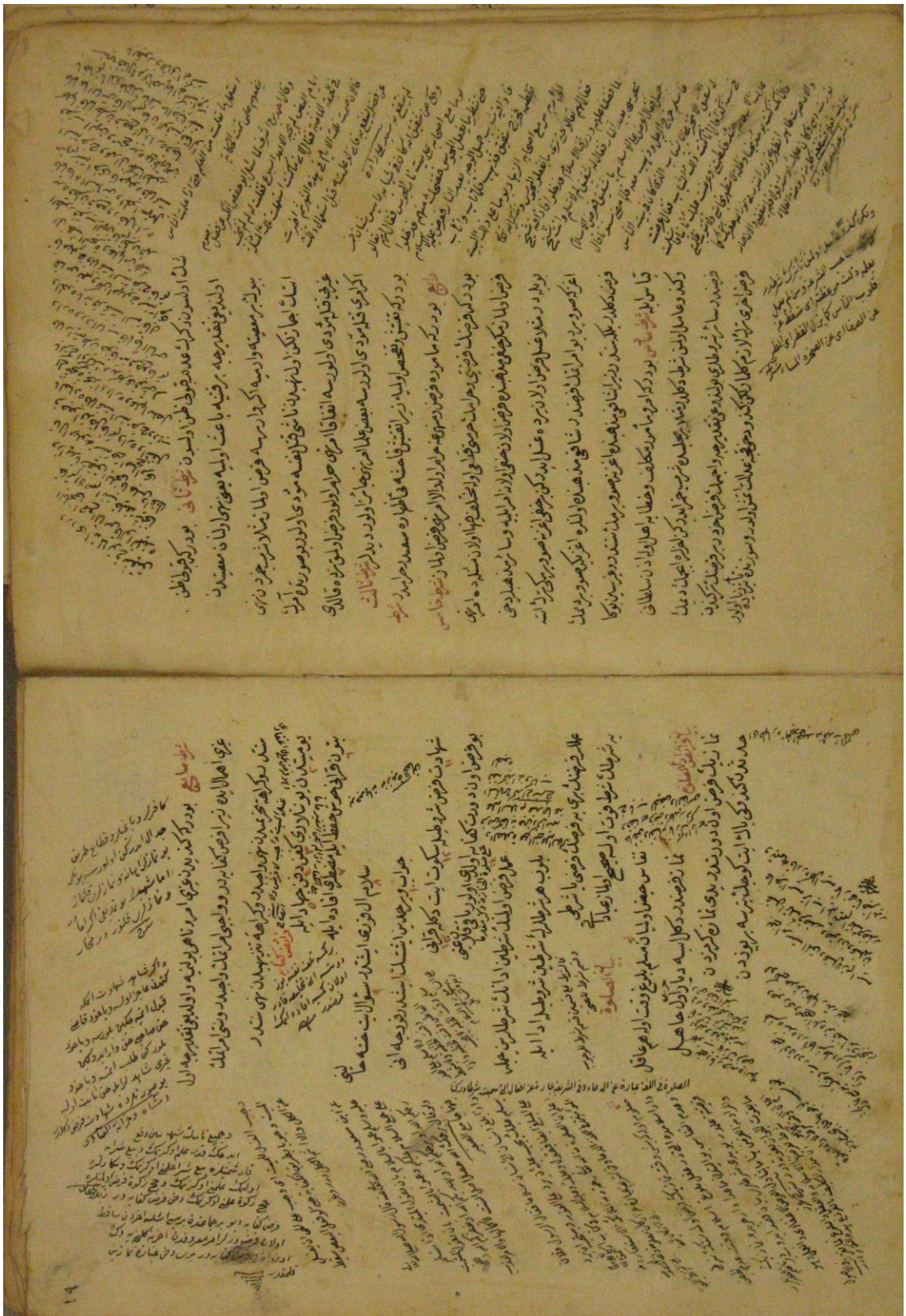

Handwritten text in Persian script, likely a manuscript or a collection of letters. The text is arranged in several columns, with some lines written diagonally. The script is cursive and dense, typical of historical Persian manuscripts. There are some marginal notes and corrections visible. The text appears to be a collection of letters or a single long letter, possibly addressed to a specific person or group. The content is difficult to decipher due to the cursive script and the density of the writing.

Handwritten text in Persian script, likely a manuscript or a collection of letters. The text is written in a cursive style and is organized into several columns. The top section contains a long, flowing paragraph. Below it, there are several smaller, more distinct sections, some of which appear to be separate letters or entries. The text is densely packed and covers most of the page area. There are some marginal notes and corrections visible on the right side of the page.

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

Handwritten text in a cursive script, likely a continuation of the previous page, covering the right half of the manuscript.

[The page contains dense handwritten Arabic script in Maghrebi style, likely from a manuscript such as the 'Risala' by Ibn al-Baytar mentioned in the caption. The text is written diagonally across the parchment.]

368

Handwritten text in Persian script, likely a manuscript or a collection of letters. The text is dense and covers most of the page. There are some red ink markings and a small red stamp or seal on the right side. The script is cursive and typical of the Safavid or Qajar periods.

Handwritten text in Persian script, continuing from the top page. The text is dense and covers most of the page. There are some red ink markings and a small red stamp or seal on the right side. The script is cursive and typical of the Safavid or Qajar periods.

و من تلر هب خطا و بل نظر انرا کا و العین

عزیز لقمان و ذوالقرنین بری و سب بری عسی

[illegible]

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the previous page, mentioning names and dates.

374

[illegible][illegible][illegible]

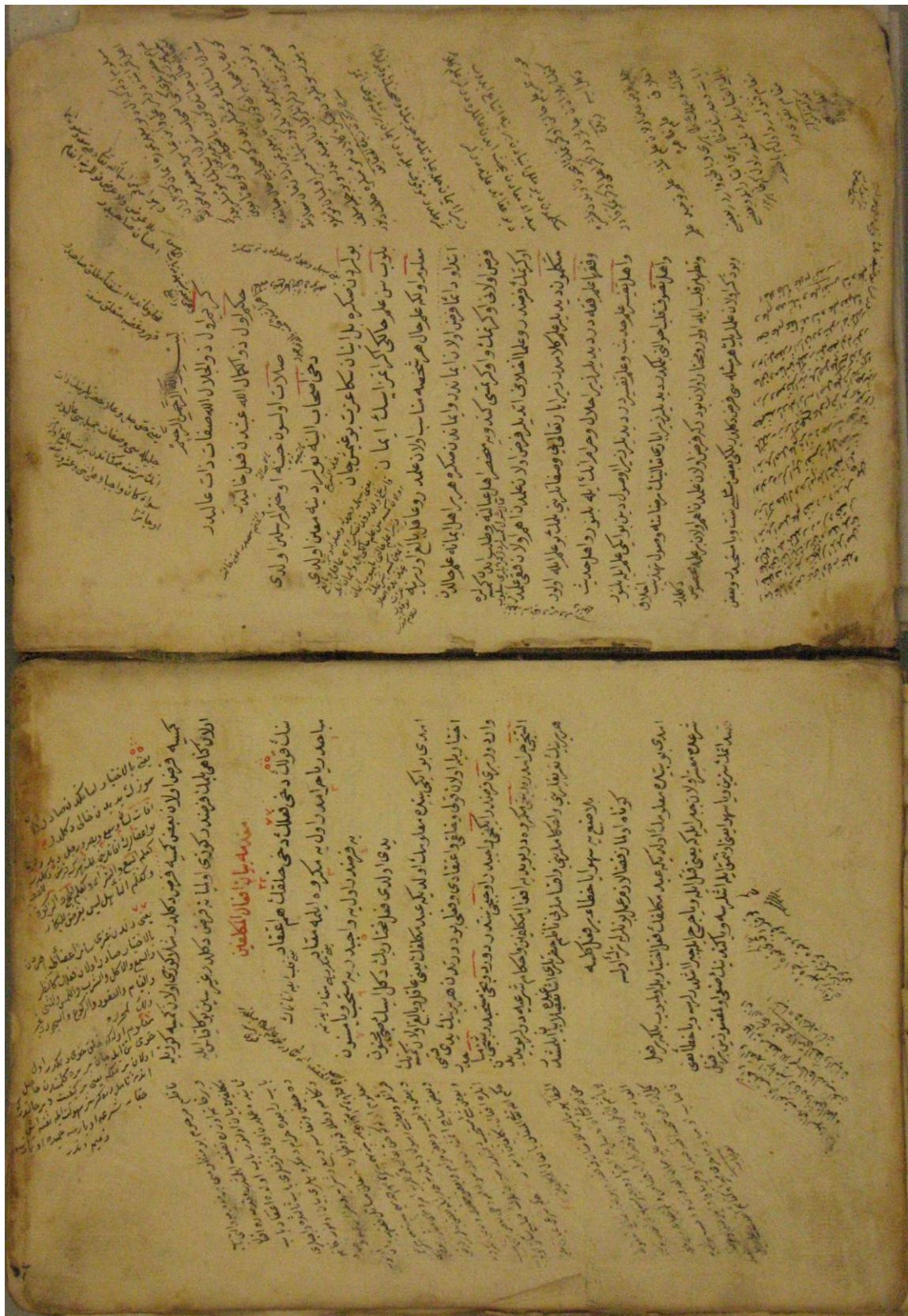
[illegible][illegible]

[illegible]

2) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

二

[illegible]

EKLER

Şecereye Dahil Edilen Nüshalarda Yer Alan Beyitleri Gösteren Tablo*

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
1	e	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
2	.	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
3	.	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
4	.	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
5		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
6		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
7		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
8/1			v	d		v	v	v	v	v	v
../2		v		v	v	n	n				
9			v		d	v	v	v	v	v	v
10					d	v	v	v	v	v	v
11					d	v	v	v	v	v	v
12			v		d	v	v	v	v	v	v
13			v		d	v	v	v	v	v	v
14			v		d	v	v	v	v	v	v
15			v		d	v	v	v	v	v	v
16			v		d	v	v	v	v	v	v
17			v		d	v	v	v	v	v	v
18			v		d	v	v	v	v	v	v
19			v		d			v	v	n	
20			v			v	v	v	v	v	v
21			v	v	v	v	v	v	v	v	v
22			v	v	v	v	v	v	v	v	v
23			v	v	v	v	v	v	v	v	v
24			v	d	v	v	v	v	v	v	v
25			v			v	v	v	v	v	v
26						v	v	v	v	v	v
27		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
28		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
29			v		d	v	v	v	v	v	v
30			v		d	v	v	v	v	v	v
31			v		d	v	v	v	v	v	v
32					d	v	v	v	v	v	v
33			v	v	d	v	v	v	v	v	v
34					d						
35		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
36		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
37			d			v	v	v	v	v	v
38		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
39		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
40			v			v	v	v	v	v	v
41		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
42			v	v	v	v	v	v	v	v	v
43		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
44		v			v	v	v				

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
../2			v					v	v	v	v
45			v	d		v	v	v	v	v	v
46		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
47		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
48			v	v	v	v	v	v	v	v	v
49								v	v	v	
50		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
51		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
52			v	v	v	v	v	v	v	v	v
53			v	v	v	v	v	v	v	v	v
54			v	v	v	v	v	v	v	v	v
55			v	v		n	v	v	v	v	v
56			v	v		n	v	v	v	v	v
57			v	v		n	v	v	v	v	v
58		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
59		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
60		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
61		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
62		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
63		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
64		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
65/1			v			v	v	v	v	v	v
../2		v		v	v						
66			v			v	v	v	v	v	v
67			v			v	v	v	v	v	v
68			d			v	v	v	v	v	v
69			d			v	v	v	v	v	v
70			v	d		v	v	v	v	v	v
71						n	v	v	v	v	v
72			v	d		v	v	v	v	v	v
73			d			v	v	v	v	v	v
74			d			v	v	v	v	v	v
75		d	v	d	v	v	v	v	v	v	v
76			v	d		n	n	v	v	v	v
77		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
78		v		v	v	v	v	v	v	v	v
79		v		v	v	v	v	v	v	v	v
80			v	n	v	v	d	s		n	n
81		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
82		v		v	v	v	v	v	v	v	v
../2			v	d	v	n				n	
83		v		v	v	v	v	v	v	v	v
84		v		v	v	v	v	v	v	v	v
85		v		v	v	v	v	v	v	v	v
86		v		v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
87		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
88		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
89		v		v	v	v	v	v	v	v	v
90		v		v	v	v	v	v	v	v	v
91		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
92		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
93		v		v	v	v	v	v	v	v	v
94		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
95								v	v	v	
96		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
97		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
98		v		v	v	v	v	v	v	v	v
99		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
100			v			v	v	v	v	v	v
101		v	v		v	v	v		v	v	v
102		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
103		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
104		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
105		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
106		v		v	v	v	v	v	v	v	v
107		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
108						v	v	v	v	v	v
109						v	v	v	v	v	v
110						v	v	v	v	v	v
111										s	s
112						v	v	v	v	v	v
113						v	v	v	v	v	v
114						v	v	v	v	v	v
115						v	v	v	v	v	v
116						v	v	v	v	v	v
117			v			v	v	v	v	v	v
118			v			v	v	v	v	v	v
119		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
120		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
121								v	v	v	
122						v	v	v	v	v	
123						v	v	v	v	v	v
124						v	v	v	v	v	v
125						v	v	v	v	v	v
126		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
127		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
128		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
129		v		v	v	v	v	v	v	v	v
130		v		v	v	v	v	v	v	v	v
131		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
132		v		v	v	v	v	v	v	v	v
133		v		v	v	v	v	v	v	v	v
134		v		v	v	v	v	v	v	v	v
135		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
136					d	v	v	v	v	v	v
137		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2			v								
138		v	v	v	v	v	v		n	v	v
.../2			v					v	v	n	
139			v	d		v	v	v	v	v	v
140								v	v	v	v
141		v		v	v	v	v	v	v	v	v
142		v		v	v	v	v	v	v	v	v
143		v		v	v	v	v	v	v	v	v
144		v		v	v	v	v	v	v	v	v
145								v	v	v	v
146		v		v	v	v	v	v	v	v	v
147		v		v	v	v	v	v	v	v	v
148		v		v	v	v	v	v	v	v	v
149		v		v	v	v	v	v	v	v	v
150		v		v	v	v	v	v	v	v	v
151		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
152		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
153		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
154						v	v	v	v	v	v
155		d		v	v	v	v	v	v	v	v
156				d	v	v	v	v	v	v	v
157				d	v	v	v	v	v	v	v
158				d	v	v	v	v	v	v	v
159			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
160				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
161		v		v	v	v	v	v	v	v	v
162				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
163				v	v	v	v	v	v	v	v
164				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
165		v		v	v	v	v	v	v	v	v
166				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
167						v	v	v	v	v	v
168						v	v	v	v	v	v
169						v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
170						v	v	v	v	v	v
171						v	v	v	v	v	v
172				v	v	v	v	v	v	v	v
173				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
174	v			v	v	v	v	v	v	v	v
175				v	v	v	v	v	v	v	v
176	v			v	v	v	v	v	v	v	v
177	v			v	v	v	v	v	v	v	v
178	v			v	v	v	v	v	v	v	v
179				d	v	v	v	v	v	v	v
180				d	v	v	v	v	v	v	v
181		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
182	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
183	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
184		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
185		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
186		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
187		v		v	v	v	v	v	v	v	v
188	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
189		v		d	s		v	v	v	v	v
.../2	v										
190				n	n		v	v	n	n	n
191	v			v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v								n	
192	v			v	v	v	v	v	v	v	v
193	v			v	v	v	v	v	v	v	v
194	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
195		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
196	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
197	v			v	v	v	v	v	v	v	v
198	v			v	v	v	v	v	v	v	v
199	v			v	v	v	v	v	v	v	v
200	v			v	v	v	v	v	v	v	v
201	v			v	v	v	v	v	v	v	v
202	v			v	v	v	v	v	v	v	v
203	v			v	v	v	v	v	v	v	v
204	v			v	v	v	v	v	v	v	v
205	v			v	v	v	v	v	v	v	v
206				v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
207		v		v	v	v	v	v	v	v	v
208		v		v	v	v	v	v	v	v	v
209		v		v	v	v	v	v	v	v	v
210		v		v	v	v	v	v	v	v	v
211		v		v	v	v	v	v	v	s	v
212				v	v	v	v	v	v	v	v
213				v	v	v	v	v	v	v	v
214				v	v	v	v	v	v	v	v
215				v	v	v	v	v	v	v	v
216				v	v	v	v	v	v	v	v
217						v	v	v	v	v	v
.../2	v	v		v	v						
218						v	v	v	v	v	v
219	v			v	v			n	n	n	
220			v			v	v	v	v	v	v
221			v			v	v	v	v	v	v
222			v			v	v	v	v	v	v
223			v	v	v	v	v	v	v	v	v
224			v	v	v	v	v	v	v	v	v
225			v	v	v	v	v	v	v	v	v
226			v	v	v	v	v	v	v	v	v
227	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
228	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
229	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
230	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
231		s		v		v	v	v	v	v	v
.../2						n	v	n	n	n	n
232				d	v	v	v	v	v	v	v
233				d	v	v	v	v	v	v	v
234	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
235	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
236	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
237	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
238	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
239	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
240	.	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
241	.	d			d	v	v	v	v	v	v
242	.	d			d	v	v	v	v	v	v
243	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
244			v	v	v	v	v	v	v	v	v
245				v	v						n
246			v	d		v	v	v	v	v	v
247			v			v	v	v	v	v	v
248			v			v	v	v	v	v	v
249				v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
250				v	v	v	v	v	v	v	v
251				v	v	v	v	v	v	v	v
252			v	v	v	v	v	v	v	v	v
253				v	v	v	v	v	v	v	v
254	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
255								v	v	v	v
256			v						n	n	
.../2				v		v	v	v	v	v	v
.../3	v	v									
257		v		v	v	v	v	v	v	v	v
258			v	v	v	v	v	v	v	v	v
259	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
260	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
261	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
262		v		v	v	v	v	v	v	v	v
263				n	n	d		v	v	v	v
.../2		v		v	v	v	v				
264	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
265		v		v	v	v	v	v	v	v	v
266		v		v	v	v	v	v	v	v	v
267		v		v	v	v	v	v	v	v	v
268		v		v	v	v	v	v	v	v	v
269		v		v	v	v	v	v	v	v	v
270		v		v	v	v	v	v	v	v	v
271		v		v	v	v	v	v	v	v	v
272		v		v	v	v	v	v	v	v	v
273		v		v	v	v	v	v	v	v	v
274		v		v	v	v	v	v	v	v	v
275		v		v	v	v	v	v	v	v	v
276		v		v	v	v	v	v	v	v	v
277		v		v	v	v	v	v	v	v	v
278		v		v	v	v	v	v	v	v	v
279		v		v	v	v	v	v	v	v	v
280				v	v	v	v	v	v	v	v
281		v		v	v	v	v	v	v	v	v
282	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
283		v		v	v	v	v	v	v	v	v
284		v		v	v	d	n	v	v	v	v
285				v	v	v	v	v	v	v	v
286				n	v	v	v	v	v	v	v
287				n		v	v	v	v	v	v
288			v					v	v	v	v
.../2				v	v	v	v				
289				v	v	v	v	v	v	v	v
290				v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
291	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
292		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
293				v	v	v	v	v	v	v	v
294		v		v	v	v	v	v	v	v	v
295		v		v	v	v	v	v	v	v	v
296		v		v	v	v	v	v	v	s	v
297		d		v	v	v	v	v	v	v	v
298		v		v	v	v	v	v	v	v	v
299		v		v	v	v	v	v	v	v	v
300		v		v	v	v	v	v	v	v	v
301	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
302								v	v	v	v
.../2			v	v	v	v	v				
.../3	v	v									
303	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
304						v	v	v	v	v	v
305						v	v	v	v	v	v
306						v	v	v	v	v	v
307						v	v	v	v	v	v
308						v	v	v	v	v	v
.../2			v							d	
.../3				v	v						
309						v	v	v	v	v	v
310	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
311		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
312	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
313	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
314			v			v	v	v	v	v	v
.../2		v		v	v						
.../3	v										
315			v			v	v	v	v	v	v
.../2	v	v		v	v						
316	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
317	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
318	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
319				v	v	v	v	v	v	v	v
320	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
321	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
322	v			v	v	v	v	v	v	v	v
323		v		v	v	v	v	v	v	v	v
324				v	v	v	v	v	v	v	v
325		v		v	v	v	v	v	v	v	v
326				v		v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
.../2	v	v									
327			v	v	v	v	v	v	v	v	v
328			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
329		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
330	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
331		v		v	v	v	v	v	v	v	v
332		v		v	v	v	v	v	v	v	v
333			v					v	v	v	v
334			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
335	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
336			v	v	v	v	v	v	v	v	v
337	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
338			v	v	v	v	v	v	v	v	v
339			v	v	v	v	v	v	v	v	v
340				v	v	v	v	v	v	v	v
341	v	v									
342		v		v	v	v	v	v	v	v	v
343		v		v	v	v	v	v	v	v	v
344		v		v	v	v	v	v	v	v	v
345		v		v	v	v	v	v	v	v	v
346						v	v	v	v	v	
.../2		v		v	v						v
347						v	v	v	v	v	v
348		v		v	v	v	v	v	v	v	v
349		v		v	v	v	v	v	v	v	v
350		v		v	v	v	v	v	v	v	v
351		v		v	v	v	v	v	v	v	v
352		v		v	v	v	v	v	v	v	v
353		v		v	v	v	v	v	v	v	v
354				v	v	v	v	v	v	v	v
355				v	v	v	v	v	v	v	v
356				v	v	v	v	v	v	v	v
357				v	v	v	v	v	v	v	v
358				v	v	v	v	v	v	v	v
359				v	v	v	v	v	v	v	v
360			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
361			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3	v										
362			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
363	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
364			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
365		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
366		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
367			v	v	v	v	v	v	v	v	v
368			v	v	v	v	v	v	v	v	v
369			v	v	v	v	v	v	v	v	v
370			v	v	v	v	v	v	v	v	v
371			v	v	v	v	v	v	v	v	v
372			v	v	v	v	v	v	v	v	v
373			v	v	v	v	v	v	v	v	v
374		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
375		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
376			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3	v										
377		v				v	v	v	v	v	v
378		v				v	v	v	v	v	v
379		v				v	v	v	v	v	v
380		v				v	v	v	v	v	v
381		v		v	v	v	v	v	v	v	v
382			v	v	v	v	v	v	v	v	v
383			v	v	v	v	v	v	v	v	v
384			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
385			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
386			v	v	v	v	v	v	v	v	v
387			v	v	v	v	v	v	v	v	v
388			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
389			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
390			v	v	v	v	v	v	v	v	v
391			v	d	d	v	v	v	v	v	v
.../2		v		v	v						
392		d				v	v	v	v	v	v
393		d	v			v	v	v	v	v	v
394		d	v			v	v	v	v	v	v
395		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
396				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
397		d		v	v	v	v	v	v	v	v
398		v		v	v	v	v	v	v	v	v
399	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
400	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
401	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
402			e					v	v	v	v
.../2	v	v	.	v	v	v	v				
403	v	v	.	v	v	v	v	v	v	v	v
404	v	v	.	v	v	v	v	v	v	s	v
405				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
406				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
407		v		v	v	v	v	v	v	v	v
408				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
409				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
410		v									
411	v	v									
412				v	v	v	v	v	v	v	v
413				v	v	v	v	v	v	v	v
414	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
415		v		v	v	v	v	v	v	v	v
416				v	v	v	v	v	v	v	v
417				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
418	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
419				v	v	v	v	v	v	v	v
420				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
421				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
422		v		v	v	v	v	v	v	v	v
423		v		v	v	v	v	v	v	v	v
424								v	v	v	v
.../2		v		v	v	v	v				
425		v		v	v	v	v	v	v	v	v
426	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
427	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
428	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
429	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
430		v		v	v	v	v	v	v	v	v
431				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
432				v	v	v	v	v	v	v	v
433	v			v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
434				v	v	v	v	v	v	v	v
435						v	v	v	v	v	v
436				v	v	v	v	v	v	v	v
437				v	v	v	v	v	v	v	v
438				v	v	v	v	v	v	v	v
439				v	v	v	v	v	v	v	v
440				v	v	v	v	v	v	v	v
441				v	v	v	v	v	v	v	v
442				v		v	v	v	v	v	v
443				v	v	v	v	v	v	v	v
444				v	v	v	v	v	v	v	v
445				v	v	v	v	v	v	v	v
446				v	v	v	v	v	v	v	v
447				v	v	v	v	v	v	v	v
448				v	v	v	v	v	v	v	v
449				v	v	v	v	v	v	v	v
450				v	v	v	v	v	v	v	v
451				v	v	v	v	v	v	v	v
452				v	v	v	v	v	v	v	v
453				d		v	v	v	v	v	v
.../2	v	v		v	v						
454				n	n		v	v	v	v	v
455				d		v	v	v	v	v	v
456				v	v	v	v	v			v
.../2									v	v	
.../3		v									
457				d		v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3				v	v						
458		v		v	v	v	v	v		n	v
459				d		v	v	v	v	v	v
460				d		v	v	v		n	v
461									v	v	v
462									v	v	v
463						v	v	v	v	v	v
464	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
465		v		v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
466	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
467		v		v	v	v	v	v	v	v	v
468		v		v	v	v	v	v	v	v	v
469				d			v	v			
470		v		v	v	v	v	v	v	v	v
471		v		v	v	v	v	v	v	v	v
472				v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
.../2		v									
473		v		v	v	v	v	v	v	v	v
474				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
475						v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3				v	v						
476						n	v	d			
477						v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3				v	v						
478	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
479	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
480				v	v	v	v	v	v	v	v
481				v	v	v	v	v	v	v	v
482					d	v	v	v	v	v	v
.../2				v	v						
483				v	d	v	v	v	v	v	v
484		v	.	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v		.								
485	v	v	.	v	v	v	v	v	v	v	v
486			e			v	v	v	v	v	
487				v	v	v	v	v			v
.../2	v	v									
488			s	d					n		
.../2						n			v	v	
489			s	d		n			v	v	
490	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
491	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
492	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
493		v		v	v	v	v	v	v	v	v
494		v		v	v	v	v	v	v	v	v
495	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
496			v		v	v	v	v	v	v	v
.../2		v		v							
497		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
498		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
499		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
500		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
501		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
502		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
503		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
504		d	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
505		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
506		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
507		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
508		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
509	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
510	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
511	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
512			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3	v										
513									v	v	
.../2			v	v	v	v	v	v			v
.../3	v	v									
514	v	v									
.../2			v								
.../3				v	v	v	v	v			v
.../4									v	v	
515			v	v	v	v	v	v			v
.../2		v							v	v	
516		v		v	v	v	v	v	v	v	v
	v										
517				v	v	v	v	v	v	v	v
518				v	v	v			v	v	v
519			v	v	v	v	v	v	v	v	v
520			v	v	v	v	v	v	v	v	v
521				v	v	v	v	v	v	v	v
522				v	v	v	v	v	v	v	v
523				v	v	v	v	v	v	v	v
524				v	v	v	v	v	v	v	v
525				v	v	v	v	v	v	v	v
526				v	v	v	v	v	v	v	v
527				v	v	v	v	v	v	v	v
528				v	v	v	v	v	v	v	v
529				v	v	v	v	v	v	v	v
530				v	v	v	v	v	v	v	v
531				v	v	v	v	v	v	v	v
532				v	v	v	v	v	v	v	v
533				v	v	v	v	v	v	v	v
534				v	v	v	v	v	v	v	v
535				v	v	v	v	v	v	v	v
536				v	v	v	v	v	v	v	v
537				v	v	v	v	v	v	v	v
538				v	v	v	v	v	v	v	v
539				v	v	v	v	v	v	v	v
540				v	v	v	v	v	v	v	v
541				v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
542				v	v	v	v	v	v	v	v
543				v	v	v	v	v	v	v	v
544				v	v	v	v	v	v	v	v
545				v	v	v	v	v	v	v	v
546				v	v	v	v	v	v	v	v
547				v	v	v	v	v	v	v	v
548				v	v	v	v	v	v	v	v
549				v	v	v	v	v	v	v	v
550				v	v	v	v	v	v	v	v
551				v	v	v	v	v	v	v	v
552				v	v	v	v	v	v	v	v
553				v	v	v	v	v	v	v	v
554				v	v	v	v	v	v	v	v
555				v	v	v	v	v	v	v	v
556				v	v	v	v	v	v	v	v
557				v	v	v	v	v	v	v	v
558				v	v	v	v	v	v	v	v
559			v		v						
560			v	v	v	v	v	v	v	v	v
561				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
562	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
563	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
564	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
565				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
566	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
567	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
568				v	v	v	v	v	v	v	v
569			v	v	v			v		v	v
.../2						v	v		v		
.../3	v	v									
570					d	v	v	v	v	v	
571					d	v	v	v	v	v	v
572						v	v	v	v	v	v
573			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
574			v	v	v	v	v	v	v	v	v
575	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
576										n	
.../2		v	v		v	v			v	v	v
577										v	
578										v	
.../2		v	v	v	v	v	v	v	v		v
.../3	v										

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
579			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
.../3	v										
580	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
581				v	v	v	v	v	v	v	v
582				v	v	v	v	v	v	v	v
583				v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
584			v	v	v	v	v	v	v	v	v
585			v	v	d	v	v	v	v	v	v
586			v	v	v	v	v	v	v	v	v
587			v	v	v	v	v	v	v	v	v
588			v	v	v	v	v	v	v	v	v
589			v	v	v	v	v	v	v	v	v
590			v	v	v	v	v	v	v	v	v
591			v	v	v	v	v	v	v	v	v
592			v	v	v	v	v	v	v	v	v
593			v	v	v	v	v	v	v	v	v
594			v	v	v	v	v	v	v	v	v
595			v	v	v	v	v	v	v	v	v
596			v	v	v	v	v	v	v	v	v
597	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
598	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
599		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
600		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
601		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
602	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
603									v	v	
.../2	v	v	v	v	v	v	v	v			v
604		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
605	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
606	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
607	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
608	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
609	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
610	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
611	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
612					d			v	v	v	v
613			v	v	v	v	v	v	v	v	v
614			v	v	v	v	v	v	v	v	v
615			v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
616			v	v	v	v	v	v	v	v	v
617			v	v	v	v	v	v	v	v	v
618								v	v	v	
619	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
620	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
621					v			v	v	v	v
622			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
623	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
624		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
625			v	v	v	v	v	v	v	v	v
626	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
627	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
628	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
629			v	v	v	v	v	v			v
.../2	v	v							v	v	
630			v	v	v	v	v	v	v	v	v
631			v	v	v			v	v	v	v
.../2	v	v									
632			n		n			v	v	v	v
633	v	v			n			v	v	v	v
634	v	v						v	v	v	v
635		v						v	v	v	v
.../2	v										
636	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
637			v	v	v	v	v	v	v	v	v
638			v	v	v	v	v	v	v	v	v
639			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
640			v	v	v	v	v	v	v	v	v
641			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
642			v	d		v	v	v	v	v	v
.../2			ç	v	v						
.../3	v										
643			ç	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
644	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
645	v	v		v	v	v	v	v	v	v	v
646			v	v	v	v	v	v	v	v	v
647	v	v			n	v	v	v	v	n	
648	v	v			n	v	v	v	v	n	
649	v	v			n	v	v	v	v	n	
650			v	v	v	v	v	v	v	v	v
651			v	v	v	v	v	v		v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
.../2	v	v									
652	v	v									
653					n	v	v	v		n	
654			v	v	v	v	v	v		v	v
.../2	v	v									
655						v	v	v		v	v
.../2			v	v	v						
656			v	v	v	v	v	v	v	v	v
657			v	v	v	v	v	v	v	v	v
658	v	v			n			v	v	v	v
659			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
660	v	v			n	v	v	v	v	v	v
661		v			n	v	v	v	v	v	v
.../2	v										
662			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
663	v	v									
664	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
665	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
666	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
667	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
668	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
669			d		d	v	v	v	v	v	v
670			d		d	v	v	v	v	s	v
671			d		d	v	v	v	v	s	v
672			v	v	v	v	v	v	v	s	v
.../2	v	v									
673	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
674	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
675	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
676	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
677	v	v									
678			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
679		v									
680			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
681			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
682	v	v	v		v	v	v	v	v	v	v
683	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
684	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
685	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
686			v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
.../2	v	v									
687			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
688			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
689	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
690	v	v									
691	v	v									
692	v	v									
693			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
694			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
695	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
696	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
697			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
698			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
699			v	v	v	v	v	v	v	v	v
700			v	v	v	v	v	v	v	v	v
701			v	v	v	v	v	v	v	v	v
702			v	v	v	v	v	v	v	v	v
703			v	v	v	v	v	v	v	v	v
704			v	v	v	v	v	v	v	v	v
705			v	v	v	v	v	v	v	v	v
706			v	v	v	v	v	v	v	v	v
707			v	v	v	v	v	v	v	v	v
708			v	v	v	v	v	v	v	v	
.../2											v
709			v	v	v	v	v	v	v	v	v
710			v	v	v	v	v	v	v	v	v
711			v	v	s	v	v	v	v	v	v
712			v	v	v	v	v	v	v	v	v
713			v	v	v	v	v	v	v	v	v
714			v	v	v	v	v	v	v	v	v
715			v	v	v	v	v	v	v	v	v
716			v	v	v	v	v	v	v	v	v
717			v	v	v	v	v	v	v	v	v
718			v	v	v	v	v	v	v	v	v
719			v	v	v	v	v	v	v	v	v
720			v	v	v	v	v	v	v	v	
.../2											v
721			v	v	v	v	v	v	v	v	v
722			v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
723			v	v	v	v	v	v	v	v	v
724			v	v	v	v	v	v	v	v	v
725			v	v	v	v	v	v	v	v	v
726			v	v	v	v	v	v	v	v	v
727			v	v	v	v	v	v	v	v	v
728			v	v	v	v	v	v	v	v	v
729			v	v	v	v	v	v	v	v	v
730			v	v	v	v	v	v	v	v	v
731			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
732			v	v	v	v	v	v	v	v	v
733			v	v	v	v	v	v	v	v	v
734			v	v	v	v	v	v	v	v	v
735			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
736			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
737	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
738			v	v	v	v	v	v	v	v	v
739	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
740	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
741										v	
742										v	
743	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
744			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
745			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
746			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
747	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
748	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
749	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
750	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
751			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
752			v	v	v	v	v	v	v	v	v
753			v	v	v	v	v	v	v	v	v
754			v	v	v	v	v	v	v	v	v
755			v	v	v	v	v	v	v	v	v
756			v	v	v	v	v	v	v	v	v
757	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
758		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
759		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
760		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
761		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
762		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
763		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
764		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
765			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
766		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
767		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
768		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
769		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
770	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
771	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
772	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
773	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
774	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
775	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
776	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
777			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
778	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
779	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
780						d	v	v		v	v
.../2	v	v	v	v	v	v	m	m	v	m	
781	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
782	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
783	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
784	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
785	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
786	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
787	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
788	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
789	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
790	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
791			v	v	v	v	v	v	v	v	v
792			v	v	v	v	v	v	v	v	v
793	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
794	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
795			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
796										v	v
797	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
798	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
799			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
800	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
801	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
802	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
803	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
804	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
805			v	v	v	v	v	v	v	v	v
806			v	v	v	v	v	v	v	v	v
807			v	v	v	v	v	v	v	v	v
808			v	v	v	v	v	v	v	v	v
809			v	v	v	v	v	v	v	v	v
810			v	v	v	v	v	v	v	v	v
811			v	v	v	v	v	v	v	v	v
812			v	v	v	v	v	v	v	v	v
813	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
814			v	v	v		v		v	v	v
.../2	v	v		n		v	m	v	d	N	
815			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
816	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
817			v	v	s	v	v	v	v	v	v
818			v	v	s	v	v	v	v	v	v
819	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
820			v	v	v	v	v	v	v	v	v
821	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
822		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
823			v	v	v	v	v	v	v	v	v
824			v	v	v	v	v	v	v	v	v
825			v	v	v	v	v	v	v	v	v
826	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
827		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
828			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
829	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
830	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
831	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
832	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
833			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v									
834	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
835	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
836	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
837	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
838	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
839	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
840	v	v			d	v	v	v	v	v	v
841	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
842	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
843	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
844	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
845	v		v	v	v	v	v	v	v		v
.../2				n						v	
.../3	v	v									
846		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
847					n	v	v	v	v	v	v
.../2	v	v	v	v	v	n	n	m	n	m	
848	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
849			v	v	v	v	v	v	v	v	v
850			v	v	v	v	v	v	v	v	v
851			v	v	v	v	v	v	v	v	v
852			v	v	v	v	v	v	v	v	v
853			v	v	v	v	v	v	v	v	v
854			v	v	v	v	v	v	v	v	v
855	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
856			v	v	v	v	v	v	v	v	v
857			v	v	v	v	v	v	v	v	v
858			v	v	v	v	v	v	v	v	v
859			v	v	v	v	v	v	v	v	v
860			v	v	v	v	v	v	v	v	v
861			v	v	v	v	v	v	v	v	v
.../2		v									
862		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
863		v	v	v	v	v	v	v	v	v	v
864						v	v	v	v	v	
.../2		v	v	v	v						v
865									v	v	
866									v	v	
867			v	v	v	v	v	v	v	v	v
868			v	v	v	v	v	v	v	v	v
869			v	v	v	v	v	v	v	v	v
870			v	v	v	v	v	v	v	v	v
871			v	v	v	v	v	v	v	v	v
872			v	v	v	v	v	v	v	v	v
873			v	v	v	v	v	v	v	v	v
874			v	v	v	v	v	v	v	v	v
875			v	v	v	v	v	v	v	v	v
876			v	v	v	v	v	v	v	v	v
877			v	v	v	v	v	v	v	v	v
878			v	v	v	v	v	v	v	v	v
879			v	v	v	v	v	v	v	v	v
880			v	v	v	v	v	v	v	v	v
881			v	v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
882			v	v	v	v	v	v	v	v	v
883			v	v	v	v	v	v	v	v	v
884									v	v	v
.../2			v	v	v	v	v	v			
885			v	v	n	v	v	v	v	v	v
886			v	v	v	v	v	v	v	v	v
887			v	v	v	v	v	v	v	v	v
888			v	v	v	v	v	v	v	v	v
889									v	v	v
.../2								v			
.../3			v	v	v	v	v				
890						v	v	v	v	v	v
.../2			v	v	v		n				
891			v	v	v	v	v	v	v	v	v
892			v	v	v	v	v	v	v	v	v
893			v	v	v	v	v	v	v	v	v
894			v	v	v	v	v	v	v	v	v
895			v	v	v	v	v	v	v	v	v
896			v	v	v	v	v	v	v	v	v
897			v	v	v	v	v	v	v	v	v
898			v	v	v	v	v	v	v	v	v
899			v	v	v	v	v	v	v	v	v
900			e		v	v	v	v	v	v	v
901			.	v	v	v	v	v	v	v	v
902			.	v	v	v	v	v	v	v	v
903			.	v	v	v	v	v	v	v	v
904				v	v	v	v	v	v	v	v
905				v	v	v	v	v	v	v	v
906				v	v	v	v	v	v	v	v
907				v	v	v	v	v	v	v	v
908				v	v	v	v	v	v	v	v
909						v		v	v	v	v
.../2				v	v		v				
910				v	v	v	v	v	v	v	v
911				v	v	v	v	v	v	v	v
912				v	v	v	v	v	v	v	v
913				v	v	v	v	v	v	v	v
914				v	v	v	v	v	v	v	v
915				v	v	v	v	v	v	v	v
916				v	v	v	v	v	v	v	v
917				v	v	v	v	v	v	v	v
918				v	v	v	v	v	v	v	v
919				v	v	v	v	v	v	v	v
920				v	v	v	v	v	v	v	v
921				v	v	v	v	v	v	v	v

G	1			2				3		4	
N	K 3	M 1	S 1	A	M 2	S 3	M 3	E 3	K 2	K 1	S 2
922				v	v	v	v	v	v	v	v
923				v	v	v	v	v	v	v	v
924				v	v	v	v	v	v	v	v
925				v	v	v	v	v	v	v	v
926				v	v	v	v	v	v	v	v
927						v	v	v	v	v	v
.../2			.	v	v						
928			.	v	v	v	v	v	v	v	v
929			.	v	v	v	v	v	v	v	v
930			e	v	v	v	v	v	v	v	v
931			v	v	v	v	v	v	v	v	v
932			v	v	v	v	v	v	v	v	v
933			v	v	v	v	v	v	v	v	v
934			v	v	v	v	v	v	v	v	v
935			v	v	v	v	v	v	v	v	v
936			v	v	v	v	v	v	v	v	v

***Tabloda Kullanılan Kısaltmalar:**

G: Gruplar

N: Nüshalar

v: Beyit ilgili nüshada var

n: Derkenarda “nüsha” kaydıyla var

s: Derkenarda “sah” kaydıyla var

m: Sadece bir mısrası var

./e: Varaklar eksik

d: Derkenarda var

d: Derkenarda var, sonradan eklenmiş

.../2: Aynı beytin nüsha farkı içeren diğer şekli

acūze: (a.) ihtiyar, çok yaşlı kadın.
‘adūv: (a.) düşman.
ahkām: (a.) (hükm’ün c.) hükümler.
ahşam: akşam.
ahyānen: (a.) ara sıra, bazen.
‘aqd: (a.) anlaşma, sözleşme; nikâh, hibe (bağış), vasiyet, alış-veriş gibi işlerde taraflardan birinin teklifi, diğerinin kabûlü ile gerçekleşen sözleşme.
akīka: (a.) çocuk nîmetine karşılık, Allah’a şükr niyeti ile kesilen hayvan.
akreb: (a.) (en, daha) yakın.
‘āl: (a.) aile.
‘amel kılmak: etmek, yapmak, işlemek.
āsān: (a.) kolay
aşhāb: (a.) Peygamber Efendimiz’i sağlığında peygamber iken bir ân gören müslümanlar.
‘avret: (a.) İslâmiyet’te akıllı ve bâliğ olan kimsenin namaz kılarken açması veya her zaman başkasına göstermesi ve başkasının bakması harâm (günâh) olan yerleri.
‘azîmet: (a.) kuvvetli irâde, istek, arzu; haramlardan, dinde yasak edilen şeylerden sakınmakla berâber, mümkün olduğu kadar ruhsatlardan yâni dinde izin verilen kolaylıklardan uzak durup evlâyı, en iyi olduğu bildirilenleri, nefse zor gelenleri yapmak.
bay: zengin.

berî: (a.) hiçbir karışıklık, kusur ve noksanı olmayan.
bey‘: (a.) satma, satış, satılma, satın alma.
bey‘-i bâtıl: (a.) sahîh olmayan, dînen bulunması lâzım gelen şartların hepsi veya bir kısmı bulunmayan satış, alış-veriş.
bey‘-i fâsid: (a.) aslı İslâmiyet’e uygun, fakat sıfatı uygun olmayan satış.
bî-gümân: şüphesiz.
bürhân: (a.) delîl.
cā‘iz: (a.) ruhsat, izin verilmiş olan, yapılabilir, günah olmayan.
cebîre: (a.) kırık ve çıkığın iki yanına bağlanan tahtalar.
cehr: (a.) yüksek sesle okumak.
cimā‘: (a.) (a.) cinsi münâsebet.
cünûn: (a.) delirme, delilik.
cünüb: (a.) gusûl (boy abdesti) alması gereken kimse.
damân: (a.) tazmîn; kefillik; bir şeyin mislini veya değerini vermek üzere zarara kefil olma.
dāru’l-ḥarb: (a.) İslâm ahkâmının (kânunlarının) tatbik edilmediği yer.
Deccāl: kıyametten az evvel çıkacak olan ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih.
defn: (a.) cenâzenin yıkanıp kefenlendikten ve namazı kılındıktan

sonra kabre konularak üzerinin toprakla örtülmesi.

denâ'et: (a.) alçaklık.

dirhem: (a.) İslâmiyet'ten önce ve sonra kullanılan değişik ağırlıktaki gümüş paralar.

duḥā: (a.) kuşluk vakti. Oruç zamânının yâni imsak ile iftar vakti arasındaki müddetin dörtte birinin tamam olmasından îtibâren başlayan vakit.

edâ şartı: bir işin, ibâdetin sahîh ve mûteber olması için lâzım olan şartlar.

edâ: (a.) yerine getirme, yapma, namaz, oruç, hac, zekât gibi bir ibâdeti vaktinde yapmak.

edille-i şer'iyye: (a.) dinî bilgilerinin elde edilmesine esâs olan ve bunlara bağlı bulunan deliller. Edille-i şer'iyye dörttür: Kitâb (Kur'ân-ı kerîm), Sünnet (Peygamber efendimizin söz, fiil ve takrirleri, bir iş yapılırken görüp de ona mâni olmadıkları şeyler), İcmâ (müctehid âlimlerin dînî bir işin hükmünde söz birliği etmeleri) Kıyâs (hükmü bilinmeyen bir şeyi hükmü bilinene benzeterek anlamak).

ef'âlî'l-mükellefîn: (a.) İslâm dîninde mükelleflerin (dînî vazîfeleri yerine getirmekle yükümlü, sorumlu kimselerin) yapmaları ve sakınmaları lâzım olan emirler ve yasaklar. Ef'âl-i

mükellefîn yedidir: Farz, vâcib, sünnet, müstehâb, mubâh, harâm, mekrûh.

efḍal: (a.) (a.) daha faziletli, üstün.

Ehl-i sünnet: (a.) itikâdda (inanılacak şeylerde) ve yapılacak işlerde Peygamber efendimizin ve O'nun ashâbının ve sonra gelen müctehid İslâm âlimlerinin yolunda bulunan müslümanlar.

ekl: (a.) (bir şey) yeme.

elfâz: (a.) (a.) kelimeler, sözler.

emred: bıyıkları terlemeye başlamış iken henüz yüzünde tüy, kıl bulunmayan genç.

eşah: (a.) en sahîh, en sıhhatli, en doğru olan. Bir mes'elenin hükmü hakkında müctehid âlimlerin kavillerinden (sözlerinden, ictihadlarından) en doğru olanı.

evlâ: (a.) en iyi olan

eymân: (a.) yeminler.

eyyâm: (a.) günler, gündüzler.

farz-ı 'ayn: (a.) bütün müslümanların yerine getirmesi lâzım olan farz.

farz-ı kifâye: (a.) müslümanların bir kısmının yerine getirmesi ile diğerlerinden düşen farz.

fâsid: (a.) bir ibâdetin, bâtil olması, geçersiz olması; bâtil.

fazîlet: (a.) farz ve vâciblerin hâricindeki nâfile ibâdetler yâni müstehâb ve sünnetler.

fenā: (a.) son, sona erme.

ferā'iz: (a.) farzlar; bir kimse vefât edince, bıraktığı malın kimlere verileceğini ve nasıl dağıtılacağını öğreten ilim, mîrâs hukûku.

fesād: (a.) bozma, ifsâd etme.

fevâ'it: (a.) kasten, bilerek terketmekle olmayıp, dînin kabûl ettiği herhangi bir sebeble, özürle kaçırılmış farz veya vâcib namazlar.

fevk: (a.) üst, üst taraf.

fevt: (a.) kaybetme, elden çıkarma, kaçırma, bir şeyin bir daha ele geçmiyecek şekilde elden çıkması.

fısk: (a.) günâh, Allah'ın emirlerini terk ve O'na isyan etmek ve doğru yoldan sapıp çıkmak.

fi'l-hâl: (a.) hemen, şimdi.

furû': (a.) dal, asıldan türeyen; fer'in çoğulu; fıkıh ilminde (İslâm hukûkunda) çocuklar, torunlar ve onların çocukları; ahkâm-ı şer'iyye yâni İslâm dîninde ibâdet, münâkehât (nikâh, boşanma, nafaka), muâmelât (alış-veriş, ticâret, kirâlama v.b) ve ukûbâtla (cezâlarla) ilgili hükümler.

ğabn-ı fâhiş: (a.) alışverişte iki misli fazla olan aldanmalar.

ğaşb: (a.) başkasının malını izinsiz (rızâsı olmaksızın) zorla elinden almak. Malı alana gâsıb, alınan mala mağsûb denir.

ğaybet: (a.) gıybet.

gayr-ı mü'eeded sünnet: (a.) Hz. Peygamber'in ibâdet ve tâat türünden olup bazan yaptığı bazan da terk ettiği veya çoğu zaman yaptığı bazan da terk ettiği fiil ve davranışları.

gurûb: (a.) güneşin batması, batma, batış.

gusl: (a.) boy abdesti, cünüb olan her kadın ve erkeğin, hayz (âdet) ve nifası (lohusalık hâli) sona eren kadınların ağzı ve burnu ile birlikte, iğne ucu kadar kuru bir yer kalmayacak şekilde, bütün bedenini yıkaması.

gümiş: (a.) gümüş.

habt: (a.) ortadan kalkma, yok olma.

hacamat: (a.) kan alma.

hacc-ı ifrâd: (a.) ihrâma girerken, yalnız hacca niyet edilerek yapılan hac.

hacc-ı kıran: (a.) hac ile umreye birlikte niyet ederek ihrâm giyip, ömrenin vazîfelerini yaptıktan sonra ihrâmını (hac elbisesini) çıkarmayarak aynı elbise ile hac vazîfelerini de yapmak.

hacc-ı temettü': (a.) hac mevsiminde (Şevvâl, Zilkâde, Zilhicce aylarında) önce umre için niyet edilerek ihrâma girilip ömre yapıldıktan sonra vatanına dönmeyerek, yeniden ihrâma girip hac yapmak.

ḥad: (a.) İslâmiyet'te miktârı kesin olarak bildirilen cezâ.

ḥadeş: (a.) abdestsizlik veya cünüplük sebebiyle insanda meydana geldiği var sayılan hükmî kirlilik.

ḥades: (a.) abdest almayı icabettiren hal. Bazı ibadetlerin yapılmasına mâni olan ve necâset-i hükmiye sayılan hal.

ḥakîkat: (a.) vaz' edildiği mânada kullanılan lâfızdır.

ḥamdele: el-hamdü lillah cümlesinin Arapça'da naht denilen kaideye göre mastar haline getirilip kısaltılması.

ḥarâm li-'aynihi: (a.) bizzat kendileri harâm olan şeyler.

ḥarîr: (a.) ipek.

ḥayz: (a.) sıhhatli bir kızın veya âdet zamânı son dakikasından îtibâren tam temizlik (hiç kan gelmeden en az on beş gün) geçmiş olan kadının önünden çıkan ve Hanefî mezhebine göre en az üç gün (ilk görülmesinden itibâren yetmiş iki saat), en çok on gün devâm eden kan.

ḥazer: (a.) sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

ḥill: (a.) hac veya umre için ihrâma girilen mîkât denilen yerler ile Harem yâni Mekke şehri sınırı arasına verilen ad.

ḥulq: (a.) ahlak, huy, tabiat.

ḥumret: (a.) kızılık, kırmızılık.

ḥüccet: (a.) delîl.

hüdâ: (a.) sünnet-i müekkede.

ibâḥa: (a.) mübâḥ olma.

ibrişim: ibrişim, bükülmüş ipek.

icâb: (a.) teklif, bir sözleşme için alıcı veya satıcı tarafından ilk söylenen söz.

icâr: (a.) kiraya verme, kiralama.

icmâ': (a.) edille-i şer'iyyenin (dinî bilgilerin elde edildiği delillerin, kaynakların) üçüncüsü.

ictihâd: (a.) insan gücünün yettiği kadar zahmet çekerek, çalışma; Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmemiş olan işlerin hükümlerini açıkça bildirilenlere benzeterek meydana çıkarma.

'iddet: (a.) kocasının ölümüyle veya talak (boşama) ve fesh (nikâhın bozulması) sebebiyle evlilik bağı çözülen kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken zaman.

ihrâm: (a.) mîkât denilen mahalde hacca veya umreye niyet ederek giyilen dikişsiz iki parça örtü.

ihtilâm: (a.) uykuda cünüb olma; çocuğun bülûğa, ergenlik çağına ulaştığının alâmeti, işâreti.

ihtiyâr: (a.) seçme, seçilme, istediğini seçme.

'ikâb: (a.) cezâ, azâb, günâhın cezâsını verme.

ikrāh: (a.) bir insanı istemediği bir şeyi yapması için, haksız olarak zorlamak.

ikrār: (a.) açıktan söylemek, kabul ve tasdik etmek, hakkı itiraf etmek, karar vermek, mukarrer kılmak.

ilan: yılan

iltibās: (a.) iki veya daha çok şeyin birbirlerine çok benzemesi.

imāmet: (a.) imâmlık.

infāk: (a.) malı, Allah yolunda harcama.; nafaka zekat gibi verilmesi lâzım olan malı hak sâhibine verme.

inkıyād: (a.) boyun eğme, itâat etme.

irhāş: (a.) nübüvvetleri öncesinde peygamberlerin gösterdiği hârikulâde haller.

işğā: (a.) Söylenilen bir sözü dinleyip kabul etme ve yapma. Söylenilen bir sözü kulak verip dinleme.

istiftā: (a.) fetvâ almak istemek

istiḥāze: (a.) kadının âdet ve loğusalık dışındaki kanamalarının genel adı; hayız ve nifās (loğusalık) kanlarının kesilmesiyle veya bu iki hal için öngörülen âzami sürelerin aşan kanamalar, özür kanı.

istiḥkār: (a.) küçümseme, hakir görülme, hor bakılma.

istivā: (a.) müsâvî olma, denk olmak.

‘itāb: (a.) tekdir etmek, şiddetle hitab etmek, azarlama, tersleme, cezalandırma.

i‘ṭāk: (a.) köle âzâd etmek, serbest bırakmak.

‘iyāl: (a.) çoluk, çocuk, aile.

‘iyd: (a.) bayram.

ḳadīm: (a.) başlangıcı olmayan, Allah’ın zâtına âit sıfatlarından, varlığının evveli, başlangıcı olmayan.

ḳarīne: (a.) emâre, alâmet, bir şeyin hakîkatine delîl olan şey.

ḳaşd: (a.) niyet etme.

ḳazā: (a.) yerine getirmek, edâ etmek, insanlar arasında vuku bulan dâva ve muhasamayı şer‘î hükümler dairesinde halletmek.

kebā’ir: (a.) (kebîrenin c.) büyük günâhlar.

kerāhet: (a.) iğrenme, tikslenme, istememe; harama yakın olma veya yapılmaması iyi olma, dinde terk edilmesi iyi olan bir şeyin terk edilmeyip yapılması. Kerāhet, tahrîmiyye ve tenzîhiyye olmak üzere iki kısımdır.

kesb: (a.) insandaki seçme hareketi, istek, ihtiyâr; kazanma, kazanç.

ḳırā’at: (a.) okumak, kendi kulakları işitecek kadar sesli okumağa hafif ḳırâet

ḳıyām: (a.) ayakta durmak; namazın içindeki farzlardan birisi.

ḳıyās: (a.) edille-i şer ‘iyyeden biri; bir şeyi başka şeye benzetme; hakkında nass (âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf)

bulunmayan bir meselenin hükmünü, buna benzeyen ve hakkında nass bulunan başka bir meselenin hükmüne benzeterек anlama.

kināye: (a.) kendisiyle kastedilen mâna hemen zihne gelmeyen ve kapalı kalan lâfızdır.

ķurbet: (a.) yakınlık, ibâdet ve tâatı, Allah için yapmak, ibâdet.

küffâr: (a.) kafirler, hak dinini inkar edenler.

küsûf: (a.) güneş tutulması; güneş tutulduğunda en az iki rek'at olarak cemâatle kılınan namaz.

levh-i maḥfûz: (a.) her şeyin hayatının ind-i İlâhîde yazılması, ilm-i İlâhînin bir ünvanı.

libâs: (a.) elbise

ma'dûm: (a.) yok olan, mevcût olmayan.

maḥşûş:

maḥsûs: (a.)

mā'-i müsta'mel: (a.) kullanılmış su. Abdest ve guslde (boy abdestinde) yâhut kurbet olarak kullanılan su. Temiz fakat temizleyici değildir.

mâsiḥ: (a.) mesheden kimse.

ma'zûl: (a.) azledilmiş, görevden alınmış.

mebî': (a.) satılan veya satın alınan mal.

mecâz: (a.) hakikat anlamının kastedilmediğini gösteren bir alâka veya karîneden ötürü konulduğu mânadan başka bir mânada kullanıldığına hükmedilen lâfızdır.

medyûn: (a.) borçlu, borçlanmış kimse.

mehr: (a.) erkeğin evlenirken kadına vereceği ve kadının hakkı olan altın, gümüş veya her hangi bir mal yâhut menfaat.

mekrûh: sevilmeyip kerih, hoş görülmeyen şey; şâri'in yapılmamasını kesin ve bağlayıcı olmayan tarzda istediği fiil ve davranışlardır.

mekrûh-ı taḥrîm: şâri'in yapılmamasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği bir fiil olmakla birlikte, bu talep haber-i vâhid gibi zannî bir delil ile sabit olmuştur. Bu tür mekrûh harâma yakın olup, vâcibin karşıtıdır.

mekrûh-ı tenzîh: şâri'in yapılmamasını kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda istediği fiildir, helâle yakın olup, mendûbun karşıtıdır.

me'mûr bih: (a.) emrolunan şey.

mendûb: teşvik edilen, yapılması kesin olmayan bir tarzda istenen, yani farz ve vacip olmayan davranışların genel adıdır.

mescûd: (a.) secde edilen yer.

mesnûn: (a.) sünnet sayılan şey.

meyyit: (a.) ölü.

mişkāl: (a.) yirmi dört kırıtlık bir ağırlık ölçüsü.

mīzān: (a.) kıyâmet günü insanların günâh ve sevâbını tartan ve nasıl olduğu bilinmeyen terâzi.

mu‘ārız: (a.) karşı, muhâlif.

muḍille: (a.) âdet dönemleri her ay farklılık gösteren kimse.

muḥāzāt: (a.) kadının aynı imâma uymuş olan erkeğin önünde veya hizâsında bulunması.

muḥtār: (a.) seçilen, ihtiyâr olunan.

muḳīm: (a.) ikâmet eden, vatanında veya vatanı sayılan bir yerde onbeş günden fazla kalan kimse.

muḳtedā: (a.) kendisine uyulan, iktidâ edilen.

muḳtedī: (a.) iktidâ eden; namazda imâma uyan kimse, tâbi olan kimse.

muşırr: (a.) ısrar eden.

mu‘tād: (a.) âdet, âdet edilen iş, itiyâd edilen, alışılmış olan.

mu‘tāde: (a.) âdet dönemleri sabit olan, değişmeyen.

muttaḳī: (a.) gûnahtan ve haramdan sakınan.

mübāḥ: (a.) açığa çıkan, açıklanan, serbest bırakılan şey; şâri‘in mükellefi yapıp yapmamakta serbest bıraktığı fiiller, dînimizde yapılması emr olunmayan ve yasak da edilmeyen şeyler.

müberrā: (a.) fenalıktan uzak kalmış, münezzeh, temiz, noksansız.

mücellā: (a.) parlak, cilâlı. cilâlanmış.

mücelled: (a.) teclîd olunmuş, cildlenmiş; mestlerin deri ile kaplanması.

mükāteb: (a.) efendisi ile anlaşıp belli bir ücret ödeyince hür olacak köle.

mükellef: (a.) bir şeyi yapmaya ve yerine getirmeye mecbûr olan; Allah’ın emir ve yasaklarından mesûl olan; imânı olan, âkil ve bâliğ olan kimse.

mün‘aḳid: (a.) iki taraf arasında karara bağlanıp, kabul olunan, meydana gelen.

müne‘al: (a.) mesh edilecek mestlerde bulunması gereken bir özellik.

müsāfir: (a.) yolcu.

müsavī: (a.) eşit, denk.

müsta‘id: (a.) istidadı olan, kabiliyetli, uyanık, anlayışlı, akıllı.

müsteḥab: (a.) Peygamber Efendimiz’in bazen yapıp bazen terk eylediği şeydir. Farz ve vacibin dışındaki sevaplı iş, sevap olduğu bilinen iş, yapılınca sevâb verilen yapılmayınca günâh olmayan şeyler.

müsteḥil: helâl diyen, istihlâl eden.

müşārik: (a.) ortak, şerik; bir işte birlikte bulunan.

müşteḥāt: (a.) şehveti celb eder hâle gelen kız.

müşterek: (a.) birlikte, ortak kullanılan; elbirliğiyle yapılan, birlik; her biri ayrı vaz' ile olmak üzere birden fazla mânaya sâhip lâfız.

müttehid: (a.) beraberce, birlikte, birleşmiş.

necâset: (a.) aslı îtibâriyle veya sonradan meydana gelen bir sebeble pis oluşan pislik, murdarlık.

neces: (a.) pislik, murdarlık.

necis: (a.) pis, murdar.

nefl: (a.) zorunlu olmaksızın yapılan iş; farz veya vâcib namazlar dışında kalan ve Resûlullah'ın kıldığına dair rivâyet bulunan namazlar.

nehy: (a.) men etme, yasaklama.

nesh: (a.) izâle, bertaraf, ibtal ve yok etme; izâle edilen şeyin yerine başka birinin konulması veya konulmaması, nakletme, kaldırma, hükümsüz kılma, istinsah etme, değiştirme.

neẓr: (a.) adak.

nıṣf: (a.) yarım, yarı.

nifâs: (a.) doğumdan hemen sonra kadından gelen kan veya bu şekilde kan gelmesinin sebep olduğu hükmi kirlilik.

niṣâb: (a.) dinde zenginlik ölçüsü; İslâm dîninde, zenginlik ile fakirlik arasındaki maddî sınır; bir malın zekatını vermek üzere verilmesi gereken miktar.

'öṣr: (a.) onda bir, topraktan alınan mahsûlün zekâtı.

'özür: (a.) abdesti bozan bir şeyin bir namaz vakti durdurulamayıp, devâm etmesi.

recâ: (a.) Allah'nın rahmetini ummak.

remy-i cimâr: (a.) hac ibâdeti esnâsında kurban bayramının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü günlerinde Minâ'da bulunan ve cemre adı verilen taş yığınlarına nohut büyüklüğündeki taşları atmak.

re'y: (a.) müctehid İslâm âlimlerinin, açıkça bildirilmeyen bir mes'ele hakkında dînî delillerden yâni Kur'ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîf ve icmâ-i ümmetten çıkardıkları hüküm, kıyâs.

ribâ: (a.) faiz.

rubû': (a.) dörtte bir, İslâm mirâs hukûkunda dörtte bir hisse.

ruṭab: (a.) hurma, olgun hurma.

ru'yet-i hilâl: (a.) hilâl (yeni ayın) görülmesi. Kamerî ayların başında ve sonunda hilâl'in görülerek ayın başının ve sonunun anlaşılması.

ṣabî: (a.) bulûğ (ergenlik) çağına gelmemiş çocuk.

sâcid: (a.) secde eden.

ṣaġâ'ir: (a.) küçük günâhlar.

sâhî: (a.) namazda yanılan kimse.

ṣâhib-i ma'zûr: (a.) bir namaz vakti içinde yâni namaz vaktinin başından

sonuna kadar, abdest alıp yalnız farzı kılacak kadar bir zaman, abdestli kalamayan yâni idrâr ve başka akıntılar gibi abdesti bozan şeylerden biri kendisinde devamlı mevcûd olup durduramayan kimse.

şarîh: (a.) ister hakikat ister mecaz anlamında, çok kullanılmasından dolayı kendisi ile kasdedilen mâna açıkça anlaşılan lâfızdır.

şavm: (a.) oruç.

şavt: (a.) ses.

sa'y: (a.) hac ve umre ibâdeti için Mescid-i Haram yakınındaki Safâ ve Merve tepeleri arasında yedi kere gidip gelmesi.

selem: (a.) ileride teslim edilecek bir malın peşin para ile satılması.

semen: (a.) mebî'ye yâni satın alınan şeye karşılık verilen mal veya para.

sine: (a.) uyuklama, uykuya dalma başlangıcı, uyku ile uyanıklık arası.

sümün: (a.) sekizde bir, İslâm miras hukûkunda sekizde bir hisse.

sünnet: (a.) Hz. Peygamberin söz, fiil ve takrîrleridir. Sünnet kendi içinde üç kısma ayrılır: Müekked sünnet, gayr-i müekked sünnet, zevâ'id sünnet.

sünnet-i mü'ekked: (a.) Hz. Peygamber'in devamlı yaptığı, sırf bağlayıcı ve kesin bir emir olmadığını göstermek için nadiren terkettiği fiilleri.

şecâ'at: (a.) yiğitlik, yüreklilik.

şekk: (a.) şüphe.

şirâ: (a.) satın alma, satın alınma.

tafşîlî îmân: (a.) imân edilecek hususlara delîllerini bilerek ve ayrı ayrı inanmak.

tahâret: (a.) necâset denilen maddeten pis olan şeylerden ve hades denilen hükmî ve mânevî pisliklerden temizlik.

takdîm: (a.) öne geçirmek, bir şeyi başka bir şeyden önde tutmak.

talâk-ı bâ'in: (a.) boşanmada kullanılan sözleri söyler söylemez evliliği sona erdiren boşama.

talâk-ı ric'î: (a.) geri dönülebilen boşanma.

taşdîk: (a.) doğruluğunu kabul etmek, bir kararın nizama, şeriata, kanuna uygun olduğunu kabul edip onaylamak.

ta'avvu': (a.) müstehab ve mendûb olan namazlar.

taflîk: (a.) boşama, talak verme.

tavâf-ı kudüm: (a.) Mekke-i Mükerreme'ye varınca, yapılan ilk tavâf.

tavâf-ı şadr: (a.) hac esnâsında cemrelerin taşlanması bittikten sonra Mina'dan Mekke'ye inildiğinde yapılan tavâf.

tebdîl: (a.) değiştirmek, tağyîr etmek, bir şeyi başka bir hâle veya şeye değiştirmek.

teğayyür: (a.) değişme.

tevâtür: (a.) İçinde yalan ihtimali olmayan ve bir gruba dayanan kuvvetli haber, sağlam haber.

teverrük: (a.) namazda arkayı sağ ayak üstüne koyup oturma.

tuğyân: (a.) zulüm ve küfürde çok ileri gitmek, azgınlık, taşkınlık.

tuhr: (a.) temizlik, taharet; kadınların iki âdeti arasındaki temizlik hâlleri.

tulû': (a.) doğma, doğuş; birden zuhûr etme.

umre: (a.) hac zamânı olan beş günü yâni Arefe ve Kurban bayramının dört günü dışında, istenildiği zaman ihrâma girip Kâbe'yi tavâf etmek, sa'y etmek vd. yerine geritirilek yapılan ibâdet.

'urûz: (a.) altın ve gümüşün dışındaki mallar.

vârid: (a.) meydana gelme, olma, gelen, erişen.

vedî'a: (a.) güvenilen kimseye saklamak için verilen mal, emânet.

vird: (a.) sık sık ve devamlı okunan dua.

yağîn: (a.) şek ve şüphe olmayan, kesin; sağlam, sarsılmayan, şüphe ve tereddüt bulunmayan itikâd, imân.

yemîn-i ğamûs: (a.) geçmişteki bir hâdise için, bile bile yalan söyleyerek, yemîn etmek.

yemîn-i lağv: (a.) boş yere yemîn, geçmiş bir şey için zan ile yanlış yemîn etmek.

zabt: (a.) kayıt altına alma, koruma.

zâ'id: (a.) artan, fazlalık ilâve olunmuş; Hz. Peygamber'in, Allah katından bir tebliğ veya Allah'ın dinini açıklama niteliği taşımaksızın insan olması itibariyle yaptığı normal ve beşerî davranışları.

zevâ'id tekbîrleri: ikişer rek'at olan Ramazân ve Kurban bayramı namazlarının her rekâtında alınan üçer tekbîr.

kışâş: (a.) işlenen suçun, yapılan kötülüğün aynısını suçluya tatbîk ederek cezâlandırma

zihâr: (a.) erkeğin, hanımını veya onun yüz, baş, ferc gibi bir uzvunu, kendisine nikâhı ebedî haram olan bir kadına veya onun bakılması harâm yerine; "Sen anam gibisin" veya "Senin sırtın anamın sırtı gibidir" gibi sözlerle benzetmesi.

zirâ': (a.) Kırk sekiz santimetrelik bir ölçü birimi.

zünnâr:(a.) Papazların bellerine bağladıkları ipten veya kıldan örme kaba sert ve uçları öne sarkık kuşak.

ÖZGEÇMİŞ

Adı: Erdal
Soyadı: SEYİS
Doğum Tarihi: 05/02/1985
Doğum Yeri: Akçaabat / Trabzon

Eğitim Durumu:

İlk öğrenim: Kaleönü İlköğretim Okulu

Orta öğr.: Akçaabat İmam-Hatip Lisesi

Üniversite: Uludağ Üniversitesi

Fakülte: İlahiyat Fakültesi

Yüksek L.: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilim Dalı: Türk-İslâm Edebiyatı

YL Tez Konusu: Türk-İslâm Edebiyatında Manzûm İlmihâller
ve Manzûme-i Cecelî İbrâhîm Efendi